

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

13

Naslov originala
SAYYID QUTB
FI ZILALI-L-QUR'AN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī zilāli-l-Qur'ān

13

SARAJEVO, 1998.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرْنَا مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ »

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrata, da bi se Allaha pobožali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

13

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بقية سورة يوسف وسورة الرعد وسورة إبراهيم

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

OSTATAK SURE JÛSUF I DVIJE SURE ER-RA'D I IBRĀHIM

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ovaj džuz sastoji se iz preostalog dijela mekkanske sure Jūsuf i sura Er-Ra'd i Ibrāhim, također mekkanskih. Tako je ovaj džuz u cijelosti sastavljen od mekkanskog dijela Kur'ana, sa svim specifičnostima mekkanskog dijela Kur'ana.¹

Uvodne napomene i upoznavanje sa surama Er-Ra'd i Ibrāhim iznijet ćemo, ako Allah da, kod njihovog komentiranja. A što se tiče ostatka sure Jūsuf, dobro bi bilo ponovo pročitati prethodno upoznavanje i uvod u ovu suru, u prethodnom džuzu, prije iščitavanja preostalog dijela.

Pred nama su u ovom džuzu preostali dio kazivanja o Jūsufu, neposredni osvrt na njega, a zatim i završni osvrti u suri. U tom dijelu se također susrećemo sa novom etapom života glavne ličnosti kazivanja - ličnosti Jūsufa (alejhi's-selam). Uz nastavak govora o ovoj ličnosti i njenom kretanju u okviru njenih temeljnih odrednica, o kojima je bilo govora prilikom upoznavanja sa ličnostima kazivanja u uvodu u suru,² u ovoj novoj etapi otkrivamo nove crte i obrise koji se ukazuju, a koji predstavljaju prirodni, realni nastavak i produžetak nastanka i izrastanja ličnosti, kao i produžetak prethodne etape njenog života, ali je ona i pored toga osebujna i karakteristična.

Pred nama je ličnost Jūsufa (alejhi's-selam) koja hodi Pravim Putem od svog postanka, pa kroz događaje i iskušenja s kojima se suočava, u okrilju božanskog odgoja ovog čestitog roba, koji se priprema za vršenje vlasti na Zemlji i za misiju pozivanja u Allahovu vjeru sa pozicije moći i upravljačke funkcije u logističkom centru na Srednjem istoku.

Prvo obilježje ove etape je osjećanje ponosa i snage uz Allaha, sigurnost i pouzdanje u Njega, iskreno usmjerenje samo Njemu,

¹ V. uvod u suru El-En'am u VII džuzu, uvod u suru Junus u XI džuzu i uvod u suru Hud u XII džuzu.

² V. džuz XII, str. 175.-205.

odbacivanje svih vrijednosti zemlje, oslobađanje od svih njenih opsjena, nepridavanje važnosti utjecajnim i dominantnim snagama na njoj i beznačajnost tih vrijednosti i ovih snaga u duši koja je povezana sa Allahom (Uzvišenim).

Ovaj fenomen se jasno uočava u stavu i držanju Jūsufa kada mu dolazi izaslanik kralja u zatvor i saopćava mu želju kralja da ga vidi. Jūsuf (alejhi's-selam) se ne plaši zbog zahtjeva kralja niti iskazuje žudnju za napuštanjem svoga mračnog, nasilnog zatvora i preseljenjem u odaje kralja koji želi susret s njim, niti ga opija radost izlaska iz ove tjeskobe.

Ovaj fenomen i duboke promjene koje stoje iza njega u mjerilima, vrijednostima i osjećanjima u duši iskrenog Jūsufa ukazuje se potpuno jasnim tek kada se vratimo unazad nekoliko godina, u vrijeme kada Jūsuf oporučuje kraljevom slugi, misleći da će on biti spašen, da podsjeti svoga gospodara na njegov slučaj. Vjerovanje je vjerovanje. Ali, ovdje je u pitanju potpuna smirenost, smirenost koja se izliva u srce dok se ono sućeljava i isprepliće s tokom Allahovog određenja, dok gleda stvarnu realizaciju ovog određenja pred svojim očima... Smirenost koju je tražio njegov pradjed Ibrāhim (alejhi's-selam) obraćajući se svome Gospodaru: *Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ!*" A njegov Gospodar ga, znajući to, pita: *"Zar ne vjeruješ?"* On odgovara, a njegov Gospodar zna ono što on osjeća i kaže: *"Vjerujem" - odgovori on -, "ali bih da mi se srce smiri"* (2/260).

To je smirenost koju u srca odabrane skupine ulijeva Božanski odgovor putem iskušenja, teškoća, otkrovenja, osvjedočenja, spoznaje i iskušenja, a zatim putem pouzdanja i predanosti.

Ovo je očita predaja u svim Jūsufovim (alejhi's-selam) stavovima kasnije. U svom posljednjem istupu, u skrušenom obraćanju svome Gospodaru, on se okreće od svega onog za čime duše na Zemlji žude: *Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!*" (12/101).

O pogovorima koji dolaze na kraju kazivanja i općim osvrtima u suri, govorili smo općenito u uvodu u suru u XII džuzu.³ Podrobnije ćemo o njima govoriti na njihovim mjestima u kontekstu, ako Bog da. Samo smo

³ V. str. 175.-205., džuz XII.

htjeli ovdje istaknuti tu novu pojavu kod glavne ličnosti kazivanja. Jer, to je temeljna pojava kojom se kompletira slika ličnosti i ključni fenomen koji akcentira kontekst kazivanja i kontekst sure s aspekta odgojno-dinamičke strane kur'anskog programa.

Sada ćemo se pozabaviti tekstovima podrobno:

« وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي ، إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَرَحِمَ رَبِّي ، إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٧﴾ »

« وَقَالَ الْمَلِكُ : أَنْتُونِي بِهِ - أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي . فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ : إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ * قَالَ : اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ ، إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ .
« وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُونَ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ، نَصِيبٌ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ ، وَلَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ * وَلَا أَجْرُ الْأَخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ .

« وَجَاءَ إِخْوَةَ يُوسُفَ ، فَدَخَلُوا عَلَيْهِ ، فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ * وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ : أَنْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِّنْ أَيْبِكُمْ . أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أَوْفِي الْكَيْلِ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ؟ * فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ * قَالُوا : سَنُرَوِّدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ * وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ : اجْمَلُوا بِضْعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ ، لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ ، لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ .

« فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا : يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ ؛ فَاَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانًا نَكْتَلُ ؛ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ * قَالَ : هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا ءَامَنُتُمْ عَلَىٰ آخِيهِ مِن قَبْلُ ؟ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ .

« وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضْعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ، قَالُوا : يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي ، هَذِهِ بِضْعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا ، وَنَمِيرُ أَهْلَنَا ، وَنَحْفَظُ أَخَانًا ، وَنَزِدَادُ كَيْلٍ بَعِيرٍ ، ذَلِكَ

كَيْلٍ بَسِيرٍ * قَالَ : لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْتَقًا مِّنْ اللَّهِ لَتَأْتُنِي بِهِ
- إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ - فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْتِقَهُمْ قَالَ : اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ .

« وَقَالَ : بَلْبَنِي لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ ، وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ ،
وَمَا أَعْنِي عَنْكُمْ مِّنْ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ، إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ، وَعَلَيْهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ .

« وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِّنْ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ،
إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسٍ يَنْغُوبُ قَضَاهَا ، وَإِنَّهُ لَدُوْعٌ لِّمَا عَلَّمْنَاهُ ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ .

« وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ ، آوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ ، قَالَ : إِنِّي أَنَا أَخُوكَ ، فَلَا تَبْتَئِسْ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ .

« فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رِجْلِ أُخِيهِ ؛ ثُمَّ أَدْنَىٰ مُوَدَّنٍ : أَيْتُمَا
الْمِيرُ إِنَّكُمْ لَسَرِقُونَ * قَالُوا : وَأَقْبِلُوا عَلَيْنِهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ؟ * قَالُوا : نَفَقِدُ صُوعًا
الْمَلِكِ ، وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ ، وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ * قَالُوا : تَأَلَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْتُمَا
لِنَفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَرِقِينَ * قَالُوا : فَمَا جَزَاءُؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَذِبِينَ ؟ *
قَالُوا : جَزَاءُؤُهُ مَنْ وُجِدَ فِي رِحْلِهِ فهُوَ جَزَاءُؤُهُ ، كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ * فَبَدَأَ
بِأُوعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاةِ أُخِيهِ ، ثُمَّ اسْتَخْرِجَهُمَا مِنْ وَعَاةِ أُخِيهِ . كَذَلِكَ كِدْنَا
لِيُوسُفَ ، مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ - إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ - زَرَفُوعٌ دَرَجَتٍ
مِّنْ نَّشَآءٍ ، وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عِلِيمٌ * قَالُوا : إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِنْ
قَبْلُ . فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ . قَالَ : أَلَيْسَ لِي شَرٌّ مَّكَانًا ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا تَصِفُونَ * قَالُوا : يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ ،

إِنَّا تَرَكْنَا مِنَ الْمُحْسِنِينَ * قَالَ : مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَّعَيْنًا عِنْدَهُ ،
 إِنَّا إِذَا لَطَلْمُونَ ﴿٧٩﴾

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je” (12/53).

I vladar reče: “Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu” - i pošto porazgovara s njim, reče mu: “Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti.” (12/54).

“Postavi me” - reče - “da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan” (12/55).

I tako Mi Jūsufu dadasmo vlast u zemlji, boravio je ondje gdje je htio; milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine (12/56).

A nagrada na onom svijetu je bolja za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju (12/57).

I dođoše braća Jūsufova i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše (12/58).

I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: “Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim, zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste ne može biti bolje primam (12/59).

Ako mi ga ne dovedete, nećete više od mene hrane dobiti i ne dolazite mi!” (12/60).

“Pobrinućemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti” - rekoše oni (12/61).

A Jūsuf reče momcima svojim: “Stavite njihove stvari u toware njihove, oni će ih, kad se vrate svojim, prepoznati i opet će se vratiti” (12/62).

I pošto se vratiše ocu svome, rekoše: “O oče naš, više nam neće hranu davati. Zato pošalji s nama brata našeg da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga zaista čuvati” (12/63).

“Zar da vam ga povjerim kao što sam prije povjerio brata njegova?” - reče on. “Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!” (12/64).

A kad otvoriše toware svoje i nadoše da su im vraćene stvari njihove, oni rekoše: "O oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše, i hranom ćemo čeljad našu namiriti, i brata našeg ćemo čuvati, a i jedan kamilin tovar hrane ćemo više dobiti; to je neznatan tovar" (12/65).

"Ja ga s vama neću poslati" - reče - "dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti, osim ako ne nastradate." I pošto mu se oni zakleše, on reče: "Allah je jamac za ono što smo utanačili!" (12/66).

"O sinovi moji," - reče onda - "ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!" (12/67).

I kad udoše onako kako im je otac njihov naredio, to im nimalo nije pomoglo da budu pošteđeni onoga što im je Allah bio odredio, jedino se ostvarila želja Jākubova, koju je izvršio, a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili, ali većina ljudi ne zna (12/68).

I kada izidoše pred Jūsufa, on privi na grudi brata svoga i reče: "Ja sam, doista, brat tvoj i ne žalosti se zbog onoga što su oni uradili" (12/69).

I pošto ih namiri potrebnom hranom, stavi jednu čašu u tovar brata svoga, a poslije jedan glasnik stade vikati: "O karavano, vi ste, doista, kradljivci!" (12/70).

Oni im pristupiše i upitaše: "Šta to tražite?" (12/71).

"Tražimo vladarevu čašu" - odgovoriše. - "Ko je donese, dobiće kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim!" (12/72).

"Allaha nam", - rekoše oni - "vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji, i mi nismo kradljivci" (12/73).

"A kakva mu je kazna ako ne govorite istinu?" upitaše (12/74).

"Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on" - odgovoriše. - "Eto tako mi kažnjavamo kradljivce" (12/75).

I on poče s vrećama njihovim, prije vreća brata svoga, a onda izvadi čašu iz vreće brata svoga. - Mi poučismo Jūsufa da tako varku izvede. - On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga, ali je mogao Allahovim dopuštenjem. Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalцем ima još znaniji (12/76).

“Ako je on ukrao”, - rekoše oni -, “pa i prije je brat njegov krao!” I Jūsuf im ne reče ništa. “Vi ste u gorem položaju” - pomisli u sebi -, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite (12/77).

“O upravnice,” - rekoše oni - “on ima vrlo stara oca, pa uzmi jednog od nas umjesto njega! Mi vidimo da si dobar čovjek” (12/78).

“Sačuvaj Bože,” - reče - “da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! Tada bismo zaista bili nepravedni!” (12/79).

U ovoj cjelini kazivanja o Jūsufu krećemo kroz novu epizodu, četvrtu po redu, a ranije smo zastali, na kraju XII džuzua, s koncem treće epizode. On je izveden iz zatvora, vladar ga je pozvao k sebi radi položaja koji će imati pored njega, o čemu ćemo saznati u ovoj novoj epizodi.

Ova cjelina započinje posljednjim odjeljkom prethodnog prizora: scene u kojoj vladar ispituje žene koje su posjekle svoje ruke, što je i Jūsuf želio od njega da to učini, kako bi se razjasnile i raščistile te urote i podvale koje su ga i odvele u zatvor i javno obznanila njegova nevinost pred svima, prije nego što započne novu etapu u svom životu. On je započinje uvjeren i siguran; u njegovoj duši je mir, u srcu smirenost. Osjetio je da će to biti faza pojave i isticanja u životu države i na polju poziva na Pravi Put, pa je dobro da započne tu fazu u situaciji kada je sve oko njega jasno, bez prašine prošlosti koja bi se dizala oko njega, a on potpuno nevin.

Premda je on pokazao ljubaznost ne spočitavši ništa o upravnikovo ženi i ne aludirajući na nju posebno, već je samo želio od kralja da ispita stanje žena koje su isjekle svoje ruke, upravnikova žena je sama istupila kako bi obznanila istinu u cijelosti:

“Sad će istina na vidjelo izaći” - reče upravnikova žena -, “ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao. Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih. Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je” (12/53).

U ovom posljednjem odjeljku žena se javlja kao vjernica koja se ustručava i potišteno negira iznevjeravanje Jūsufa u odsutnosti. Ali se ipak drži rezervirano i suzdržljivo i sebi ne pripisuje apsolutnu nevinost, jer duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Potom ona izjavljuje ono što upućuje na njeno vjerovanje u Allaha - vjerovatno je to značilo slijedenje Jūsufa: *Gospodar moj zaista prašta i samilostan je (12/51-53).*

Time se spušta zavjesa na bolnu prošlost Jūsufa i započinje period blagostanja, moći i vlasti.

I vladar reče: "Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu" - i pošto porazgovara s njim, reče mu: "Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti" (12/54).

"Postavi me" - reče - "da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan" (12/55).

I tako Mi Jūsufu dadosmo vlast u zemlji, boravio je ondje gdje je htio; milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine (12/56).

A nagrada na onom svijetu je bolja za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju (12/57).

Vladaru je postalo jasno da je Jūsuf nevin, kao što se uvjerio i u njegovo poznavanje tumačenja snova i mudrost u zahtjevu da se provjeri i raščisti situacija oko žena; također se uvjerio u njegovu plemenitost i dostojanstvo onda kada nije pokazao nasrtljivost i žurbu u izlasku iz zatvora i kada nije s ushićenjem pohitao u susret vladaru. I to kojem vladaru? Vladaru Egipta! Naprotiv, on zauzima stav plemenitog čovjeka, optuženog za čast, nepravedno zatvorenog, koji traži povlačenje optužbe za čast prije zahtjeva za oslobođenjem tijela iz zatvora i koji se brine za dostojanstvo i dignitet svoje ličnosti i svoje vjere koju oličava prije brige i traženja položaja i šćara kod kralja.

Sve to je izazvalo u duši vladara poštovanje i ljubav prema ovom čovjeku, pa je rekao:

"Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu" (12/54).

On ne traži njegovo dovođenje iz zatvora da bi ga oslobodio, niti da vidi tumača snova, niti da mu saopći *visoko kraljevsko zadovoljstvo* s kojim će radosno poletjeti u visine. Ne, nikako! Već ga traži da ga uzme u svoju svitu, da mu bude savjetnik i iskreni povjerenik.

Kamo sreće da ljudi koji svoj dignitet i dostojanstvo bacaju pod noge vladara - a još su i nevini i na slobodi - i vlastitim rukama stavljaju jaram na svoje vratove, gurajući se da zadobiju pogled zadovoljstva, riječ pohvale i naklonost makar i kao obični sljedbenici, a ne poziciju uglednika, kamo sreće da takvi ljudi uče ovaj Kur'an, da čitaju kazivanje o Jūsufu, pa da znaju da dostojanstvo, čast i ponos donose dvostruko veću dobit - čak i onu materijalnu - od dobiti koju donose oblijetanje, ulizivanje i naklon!

I vladar reče: "Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu" (12/54).

Kontekst ne spominje onaj dio koji se odnosi na realizaciju naredbe, i evo Jūsufa sa vladarom:

... i pošto porazgovara s njim, reče mu: "Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti" (12/54).

I pošto je s njim porazgovarao, potvrdila mu se istinitost onoga što je naslućivao i upravo mu on potvrđuje, umirujući ga, da će kod kralja biti utjecajan i siguran. Nije on onaj židovski dječak žigosan ropstvom, on je utjecajan. Nije više onaj optuženi pod prijetnjom zatvorom, već je on pouzdan. Takva pozicija i ugled i ovakva sigurnost kod kralja i u njegovoj zaštiti! Šta na to kaže Jūsuf?

Nije ničice pao iz zahvalnosti, kao što to čine ljudi iz svite koji se ulizuju tiranima. Nije mu rekao: Živio, moj gospodar, ja sam tvoj ponizni rob ili vjerni sluga - kao što govore čankolisci despota. Ne, on traži samo ono za što vjeruje da može odraditi u nastajućoj krizi, kojom je protumačio san vladara, bolje nego iko drugi u državi; traži ono za što vjeruje da će njime sačuvati duše od smrti, zemlju od propasti i društvo od iskušenja - iskušenja gladi. Bio je snažan u spoznaji potrebe date situacije za njegovim iskustvom, sposobnošću i povjerljivošću, kao što je bio snažan u očuvanju svoje časti i ponosa:

"Postavi me" - reče - "da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan" (12/55).

Nastupajuća kriza i godine blagostanja koje joj prethode iziskuju štednju, čuvanje i sposobnost upravljanja poslovima s velikom preciznošću, reguliranja poljoprivrede, plodova i njihove zaštite. Iziskuju iskustvo, pravilno raspolaganje i poznavanje svih neophodnih grana za tu zadaću, kako u rodnim, tako i u nerodnim godinama. Zato je Jūsuf spomenuo one svoje karakteristike koje su potrebne za izvršenje ove

zadace za koju smatra da je može najbolje izvršiti, te da ona donosi veliko dobro i za egipatski i za susjedne narode:

“ja sam zaista čuvaran i znan” (12/55).

Nije Jūsuf, videći vladarevu pažnju prema njemu, tražio radi sebe da ga postavi upravnikom skladišta u zemlji. On je samo bio pronicljiv u odabiru prilike i momenta u kojem će se udovoljiti njegovom zahtjevu kako bi izvršio tešku i napornu obavezu koja zahtijeva ogromno pregnuće u najkritičnijim vremenima krize; da bude odgovoran za ishranu cijelog naroda, a također i susjednih naroda, tokom sedam godina u kojima nema ni sijanja ni žetve. Nije to neka korist koju Jūsuf traži za sebe. Jer preuzimanje obaveze ishrane gladnog naroda sedam uzastopnih godina niko ne smatra nekim plijenom i dobiti. Zapravo je to odgovornost od koje bježe ljudi, jer ih može koštati glava; glad je nezahvalna, a gladne mase mogu rastrgnuti njihova tijela u trenucima nezahvalnosti i ludila.

Ovdje se nameće dilema. Zar u riječima Jūsufovim: *“Postavi me” - reče - “da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan” (12/55)*, nema dviju zabranjenih stvari u islamskom poretku:

prva je traženje položaja i vlasti, a to je izričito zabranjeno Poslanikovim (alejhi's-selam) riječima: “Mi, tako mi Allaha, ovaj posao (upravu) ne dajemo nikome ko ga traži (ili žudi za njim)...” (muttefekun 'alejhi),

a druga stvar je samohvala i samoreklama, a ona je zabranjena riječima Uzvišenog: *Zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom (53/32)?*

Ne želimo odgovoriti tako što ćemo reći da su ova pravila utvrđena u islamskom poretku koji je ustanovljen u vrijeme Allahova poslanika Muhammeda (alejhi's-selam), a da ona nisu bila ustanovljena u vrijeme Jūsufa (alejhi's-selam) i da systemska i administrativna pitanja u ovoj vjeri nisu jedinstvena kao temelji vjerovanja koji su stabilni i nepromjenljivi u svakom poslanstvu i kod svakog poslanika.

Ne želimo odgovoriti na ovaj način, iako on ima svoje mjesto i smisao, jer smatramo da je stvar u ovom slučaju mnogo šira i dublja od toga da se osloni na spomenuto tumačenje. U pitanju su ovdje drugi razlozi koji se moraju spoznati kako bi se spoznao metod argumentacije iz izvora i tekstova i kako bi metodologija islamskog prava (usul-i fikh) i pravne norme zadobili izvornu dinamičku prirodu u svom biću, a koja je ugašena i skamenjena u umovima pravnika i mentalitetu cjelokupnog prava (fikha) u stoljećima letargije i nepokretnosti.

Islamsko pravo nije nastalo u praznom prostoru, kao što ne živi i ne razumijeva se u praznom prostoru. Islamsko pravo je nastalo u muslimanskom društvu, nastalo je kroz kretanje ovog društva suočavajući se sa potrebama realnog islamskog života. Također, islamsko pravo nije bilo kreator muslimanskog društva, već je to društvo putem svoga realnog kretanja u suočavanju sa potrebama islamskog života kreiralo islamsko pravo.

Ove dvije povijesne, stvarne istine imaju veliko značenje i one su također nužne za razumijevanje prirode islamskog prava i spoznaju dinamičke naravi islamskih pravnih normi.

Oni koji danas preuzimaju te tekstove i zapisane norme bez spoznaje ovih dvaju istina i bez proučavanja okolnosti i uvjeta u kojima su objavljeni ti tekstovi i nastali ovi propisi ili bez uzimanja u obzir prirode atmosfere, ambijenta i stanja kojeg su tekstovi tretirali i regulirali - a ti propisi su se formulirali u njemu, uređivali ga i bitisali u njemu - oni koji tako rade pokušavajući primijeniti ove propise kao da su oni nastali u praznom prostoru i kao da mogu bitisati danas u praznom prostoru, oni nisu pravnici i ne shvataju prirodu prava i prirodu ove vjere uopće.

“Dinamički fikh” (fiqhu'l-hereke) temeljno se razlikuje od “fikha papira” (fikhu'l-ewraq) premda se on oslanja na tekstove na koje se oslanja i iz kojih crpi i “fikh papira”.

Dinamički fikh uzima u obzir i “stvarnost” u kojoj su objavljeni tekstovi i formulirani propisi. On smatra da ta stvarnost zajedno sa tekstovima i propisima čini jednu konstrukciju čiji su elementi nerazdvojni. Ako se elementi te konstrukcije razdvoje, ona gubi svoju prirodu i remeti se njena struktura.

Stoga ne postoji nijedna pravna norma koja je samosvojna i neovisna, koja bitiše u praznom prostoru, u kojoj se ne oličavaju elementi situacije, ambijenta, miljea i okolnosti u kojima je nastala prvi put. Ona nije nastala u praznom prostoru, niti stoga može bitisati u praznom prostoru.

Uzet ćemo za primjer ovog općeg principa i postavke ovaj islamski pravni propis vezan za nepreporučivanje samog sebe i nesamokandidiranje za položaje, a koji je preuzet iz riječi Uzvišenog: *Zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom* (53/32), i iz riječi Allahova Poslanika: “Mi, Allaha mi, ne dajemo ovaj posao onome ko ga traži.”

Ovaj propis je nastao - kao što su objavljeni i ti tekstovi - u muslimanskom društvu, da se u tom društvu primijeni, da živi u toj sredini i da udovolji potrebi tog društva, shodno njegovom historijskom nastanku, prema njegovoj organskoj strukturi i njegovoj samosvojnoj realnosti. To je, dakle, islamski propis koji je došao da se primijeni u islamskom društvu. On je nastao u konkretnoj sredini, a ne u idealnoj praznini. Otuda se on ne primjenjuje, niti odgovara niti proizvodi prave učinke, osim ako se primijeni u islamskom društvu. On je islamski po svom nastanku, organskoj strukturi i vezanosti za cjelokupni, integralni islamski šeriat. Svako društvo u kome ne postoje svi ovi elementi smatra se "praznim prostorom" u odnosu na taj propis; on ne može živjeti u njemu, nije podesan za njega niti ga može popraviti.

Slično tom propisu su svi propisi islamskog sistema, premda mi na ovom mjestu ne govorimo podrobno osim o ovom propisu povodom ovog kur'anskog konteksta.

Želimo razumjeti zašto ljudi ne preporučuju sami sebe u muslimanskom društvu i ne kandidiraju sami sebe na položaje ili službu niti vode kampanju kako bi bili izabrani u medžlis-i šura (parlament) ili izvršnu vlast.

Ljudima u muslimanskom društvu nije potrebno ništa od toga radi isticanja njihove vrijednosti i predanosti. Položaji i funkcije u ovom društvu su teška obaveza koja ne mami i ne motivira nikoga da se gura i navaljuje na to, osim, možda, iz želje za nagradom zbog izvršenja dužnosti i napornog služenja radi Allahova zadovoljstva. Zato položaje i funkcije traže samo oni koji ih priželjkuju iz ličnih interesa, a takvi moraju biti onemogućeni.

Ali ovu istinu nije moguće razumjeti osim preispitivanjem prirode nastanka muslimanskog društva i spoznajom naravi njegove organske strukture.

Kretanje je sastavni element tog društva. Muslimansko društvo je proizvod kretanja vodenog islamskim vjerovanjem.

Prvo: dolazi vjera iz njenog Božanskog izvora oličena u Poslanikovom (alejhi's-selam) saopćavanju i djelu - u periodu vjerovjesništva - ili u propovijedanju i pozivanju misionara u ono što je došlo od Allaha i što je primio i dostavio Njegov Poslanik - u postvjerovjesničkom vremenu; pozivu se odazivaju neki ljudi, oni bivaju izlagani neprijatnostima i poniženjima od strane vladajućeg džahilijeta u

zemlji Poziva; neki od tih ljudi padaju na ispitu kušnje i apostaziraju, neki od njih ispunjavaju obavezu Allahu datu i umiru kao šehidi, a neki čekaju Allahovu pravednu presudu između njih i naroda njihova.

Ovima Allah pomaže, čini ih zastorom za Svoju odredbu, daje im vlast na zemlji realizirajući Svoje obećanje davanja pomoći i vlasti na Zemlji onome ko Njega pomogne, kako bi uspostavio Allahovo kraljevstvo na Zemlji - tj. da realizira i provede Allahove odredbe na Zemlji; ta pomoć i vlast nije radi njega samoga (on od toga nema lične koristi), već je to pobjeda Allahove vjere i supremacija Allahove vlasti nad robovima.

Oni sa ovom vjerom ne zastaju na granicama određene zemlje, niti na granicama određene rase, niti na granicama naroda, boje, jezika ili bilo koje bijedne, nesuvisle ljudske i zemaljske vrijednosti. Oni pronose ovu Božansku vjeru s ciljem oslobađanja čovjeka, svakog čovjeka na Zemlji od robovanja i podaništva nekome (nečemu) drugom mimo Allaha, pa da ga podignu iznad robovanja silnicima i tiranima ma ko oni bili.⁴

I tokom kretanja sa ovom vjerom - a već smo zamijetili da ono ne prestaje sa uspostavom muslimanske države na nekom dijelu Zemlje, niti se zadržava na granicama zemlje, ili rase ili nacije - diferenciraju se vrijednosti ljudi i razmeđuju se njihove pozicije u društvu. Ovo razmeđenje i diferencijacija temelje se na mjerilima i vrijednostima vjerovanja i svi se prema njima prepoznaju kao što je iskušenje u borbi, bogobožnost, čestitost, ibadet, etika, sposobnost, kompetencija. Sve su to vrijednosti koje ocjenjuje stvarnost i izbacuje na površinu kretanje; društvo ih poznaje, a poznaju ih i njihovi nositelji. Zato oni i nemaju potrebu da sami sebe preporučuju i hvale niti da traže vlast ili pozicije u konsultacionom vijeću i upravi na osnovu ove samopreporuke.

U muslimanskom društvu koje se formiralo na ovakav način i čija je organska struktura utemeljena na diferencijaciji tokom procesa kretanja sa tim imanskim vrijednostima - kao što se dogodilo u muslimanskom društvu izdvajanje prvih iseljenika, a potom njihovih pomoćnika ensarija, učesnika Bitke na Bedru, učesnika Prisege Ridvan i onih koji su trošili i borili se na Allahovom Putu prije oslobođenja Mekke - nastavlja se proces raslojavanja ljudi shodno njihovom doprinosu islamu. U ovom društvu ljudi ne umanjuju jedni drugima vrijednost niti poriču odlike onih koji se ističu, bez obzira što neke od njih nekada obuzme ljudska slabost, pa ih nadvladaju ambicije. Tada nema potrebe, s druge strane, da ovi koji se

⁴ V. *Me'alimu fi't-tariq*, poglavlje *El-Džihadu fi sebilillahi*.

ističu preporučuju i hvale sami sebe i da traže vlast ili pozicije u centrima moći na osnovi ove samohvale i samopreporuke.

Ljudi danas umišljaju da je ova specifična vezana samo za prvobitno muslimansko društvo zbog njegovog historijskog nastanka i razvoja. Međutim, oni zaboravljaju da bilo koje muslimansko društvo može nastati samo na sličan način. Neće nastati danas ili sutra osim ako bude postojalo pozivanje ljudi iznova u ovu vjeru i njihovo izbavljanje iz džahilijeta u koji su zapali. Ovo je početna tačka. Zatim slijedi iskušenje i ispit, kao što se dogodilo prvi put. Neki ljudi će onda pasti na ispitu kušnje i vratiti se u nevjerovanje, neki od njih će ispuniti zavjet dat Allahu i poginuti kao šehidi, dok će drugi ostati, strpljivo i ustrajno insistirati i boriti se za islam, prezirući da se ponovo vrate u džahilijet, kao što neko od njih prezire da bude bačen u vatru, sve dok Allah ne presudi pravedno između njih i njihova naroda i vlast im da - kao što je dao vlast muslimanima prvi put - pa se na nekom dijelu Allahove zemlje uspostavi islamski sistem. Tada će kretanje od početne tačke do uspostavljanja islamskog sistema raslojiti i klasificirati mudžahide koji učestvuju u ovom pokretu na imanske kategorije i slojeve, shodno imanskim kriterijima i vrijednostima. Tada ovi neće imati potrebe za samokandidanjem i samohvalisanjem, jer ih kompletno društvo koje se s njima borilo poznaje, preporučuje i kandidira.

Moguće je ustvrditi nakon ovoga: To biva samo u početnoj fazi, ali kada se poslije, društvo ustabili? To pitanje može postaviti samo onaj ko ne poznaje prirodu ove vjere. Ova vjera je u stalnom kretanju i ne prestaje s kretanjem. Kreće se radi oslobođanja čovjeka, svakog čovjeka, na zemlji, svakoj zemlji, od robovanja i pokoravanja nekome mimo Allaha, da ga podigne iznad robovanja lažnim božanstvima, bez granica koje omeđuju zemlju, rasu, naciju ili bilo šta od tih bijednih, nesuvislih, ljudskih, zemaljskih vrijednosti.

Dakle, kretanje, koje predstavlja izvornu prirodu ove vjere, nastavit će diferencirati i izdvajati one koji su prošli kroz iskušenje i koji posjeduju sposobnosti i nadarenost. Ovo neće prestati nikada, jer bi to dovelo do stagnacije i letargije u društvu, osim ako se ono udalji od islama. Pravni propis, vezan za zabranu samohvale i samokandidiranja na osnovu te samohvale, ostaje važiti i djelovati u svom odgovarajućem okruženju, okruženju u kome je nastao prvi put.

Zatim, može se reći: Kada se proširi i poveća društvo, ljudi ne poznaju jedni druge, pa kompetentni i nadareni ljudi imaju potrebu za

vlastitom promocijom i isticanjem svojih vrлина i, shodno tome, da se kandidiraju za funkcije.

Ove riječi su također opsjena nastala pod utjecajem stvarnosti savremenih džahilijetskih društava. U muslimanskom društvu, stanovnici svake mahale se međusobno poznaju i solidariziraju, kao što je to u prirodi odgoja, formiranja, usmjeravanja i primjene u muslimanskom društvu. Otuda stanovnici svake mahale poznaju sposobne i nadarene među njima procjenjujući i mjereći te sposobnosti i vještine mjerilima i vrijednostima imana. Zato im nije teško da delegiraju između sebe one koji su sa iskustvom u iskušenjima i koji posjeduju bogobožnost i sposobnost, bilo da se radi o medžlis-i šura ili lokalnoj upravi. A na najvišu funkciju bira se imam od strane Ummeta, nakon njegove kandidature od strane relevantnih društvenih faktora ili elite ili od strane članova medžlis-i šura (parlamenta). On se izabira između više kandidata koje je na površinu izbacio pokret. Kretanje je konstantno, kao što smo rekli, u muslimanskom društvu, a borba na Allahovom putu je permanentna do Kijametskog dana.

Oni koji danas razmišljaju i promišljaju islamski sistem i njegovu organizaciju - ili pišu o tome - upadaju u labirint. Zato što pokušavaju primijeniti principe islamskog ustrojstva i pravne propise napisane u praznom prostoru. Pokušavaju ih primijeniti u ovom postojećem džahilijetskom društvu sa njegovim sadašnjim organskim ustrojstvom. Ovo sadašnje džahilijetsko društvo smatra se, u poređenju sa prirodom islamskog sistema i njegovih pravnih propisa, praznim prostorom u kome ne može postojati taj sistem niti se mogu u njemu primijeniti ovi propisi. Njegova organska konstrukcija je u potpunoj suprotnosti sa organskim ustrojstvom muslimanskog društva. Organska konstrukcija muslimanskog društva počiva, kako smo već rekli na temelju redoslijeda i klasifikacije ličnosti i slojeva koju ustanovljava pokret na putu uspostave ovog sistema u svijetu realnosti i sučeljavanja sa džahilijetom radi oslobađanja ljudi iz tog džahilijeta i njihova uvođenja u islam, uz podnošenje pritisaka džahilijeta, nasilja, uznemiravanja i rata koji vodi protiv Pokreta i uz strpljivost u iskušenju i ustrajnost na tom putu od početka pa do raspleta na kraju putovanja. A što se tiče savremenog džahilijetskog društva, ono je ustajalo i opstoji na vrijednostima koje nemaju veze sa islamom niti sa imanskim vrijednostima. Stoga se ono tretira, u poređenju sa islamskim društvom i njegovim propisima, kao prazan prostor u kome ne može živjeti ovaj sistem niti se mogu provoditi ovi propisi.

Ove pisce, koji istražuju mogućnosti primjene principa ovog sistema i njegovog ustrojstva, kao i njegovih pravnih propisa, zbunjuje, prije svega, način izbora članova vladajuće nomenklature ili članova medžlis-i šura bez njihove samokandidature i ličnog nametanja i isticanja. Kako je to moguće izvesti u društvima u kojima živimo, a ljudi ne poznaju jedni druge, a ne mjere, također, mjerilima sposobnosti, čestitosti i povjerljivosti? Zbunjuje ih, također, način izbora lidera i vođe. Da li izbor vrši cijeli narod ili samo utjecajna elita? Ako lider bira članove izbornog tijela, shodno principu neisticanja vlastite kandidature, kako će sada ti isti ljudi birati lidera? Zar to neće utjecati na njihov kriterij? Potom, ako su oni ti koji kandidiraju lidera, zar onda nemaju ovlasti nad njim, a on slovi kao najveći vođa ili lider? Zar ga to neće potaći da bira u izbornu tijelo one ličnosti koje su garantirano njemu lojalne i da će to biti dominantni kriterij u njegovom izboru?

I brojna druga pitanja na koja nemaju odgovora u ovom labirintu!

Znam početnu tačku u ovome labirintu. To je pretpostavka da je ovo džahilijetsko društvo u kome živimo muslimansko društvo i da će se doći sa principima islamskog sistema i njegovim propisima i primijeniti ih u ovom džahilijetskom društvu sa njegovim sadašnjim organskim ustrojem i sadašnjim etičkim vrijednostima.

Ovo je početak lutanja u labirintu. I kada istraživač krene od te tačke, on upada u prazan prostor, i što se više kreće, sve dublje prodire u taj prazan prostor, dok se potpuno ne udalji i ne dobije vrtoglavicu.

Ovo džahilijetsko društvo u kome živimo nije muslimansko društvo i stoga se u njemu neće primijeniti islamski sistem niti će se u njemu primijeniti propisi koji nisu specifični za taj sistem. Neće se primijeniti zbog nemogućnosti ove primjene proistekle iz činjenice da se principi islamskog sistema i njegovi propisi ne mogu kretati u praznom prostoru, jer oni, po svojoj prirodi, nisu nastali u praznom prostoru niti su se kretali u praznom prostoru.

Islamsko društvo nastaje sa organskom konstrukcijom drugačijom od one koju ima džahilijetsko društvo. Nastaje od pojedinaca, grupa i slojeva koji su se borili protiv džahilijeta na putu nastanka tog društva i čije su se vrijednosti iskristalizirale i pozicije izdiferencirale tokom tog kretanja.

To je novo društvo, mlado društvo, društvo u stalnom kretanju na putu oslobađanja čovjeka, svakog čovjeka na *Zemlji* u svakoj zemlji, od

robovanja nekome mimo Allaha i radi podizanja čovjeka iz kaljuže robovanja tiranima, bez obzira koje vrste oni bili.

A samopreporuka i samokandidiranje na funkciju, izbor lidera, članova Medžlis-i šura i slična pitanja dio su mnogobrojnih problema koji se iniciraju i koje istraživači dotiču u islamu u praznom prostoru, u ovom džahilijjskom društvu u kome živimo, sa njegovim organskim ustrojstvom koje se potpuno razlikuje od organskog ustrojstva muslimanskog društva, sa njegovim vrijednostima, kriterijima, obzirima, etikom, osjećanjima i poimanjima potpuno različitim od vrijednosti muslimanskog društva, njegovih kriterija, obzira, etike, osjećanja i poimanja.

Djelatnosti banaka i njihova kamatna zasnovanost, osiguravajuća društva i njihova kamatna poslovanja, planiranje potomstva i ne znam šta još! I drugi *problemi* kojima se bave istraživači odgovarajući na pitanja koja im se postavljaju.

Svi oni, nažalost, počinju od početne tačke koja ih vodi u labirint. Počinju od pretpostavke da će se principi i propisi islamskog sistema primijeniti u ovim savremenim džahilijjskim društvima sa njihovom sadašnjom organskom konstrukcijom, pa bi se ta društva - kada se u njima primijene islamski propisi - transformirala u islam.

Ta bi poimanja bila komična da nisu žalosna.

Islamsko pravo, sa svim svojim propisima, nije osnovalo muslimansko društvo, već je muslimansko društvo, kroz svoje kretanje, u sukobu sa džahilijjetom, na prvom mjestu, a zatim sa svojim kretanjem u sučeljavanju sa potrebama realnog života, na drugom mjestu, bilo to koje je iznjedrilo islamsko pravo utemeljeno na univerzalnim i općim temeljima šeriata. Obratno je nemoguće u osnovi.

Islamsko pravo nije nastalo u praznom prostoru, i ne može živjeti u praznom prostoru. Ne nastaje u mozgovima i papirima već u stvarnosti života. I to ne bilo kakvog života. Već života muslimanskog društva, precizno kazano. Otuda, prvo mora postojati muslimansko društvo, sa njegovom prirodnom organskom strukturom, i ono je onda sredina u kojoj nastaje islamsko pravo i primjenjuje se. Tada će stvari biti vrlo različite.

Tada to posebno društvo, nakon njegovog nastanka i formiranja kroz suprotstavljanje džahilijjetu i kretanje u životnoj stvarnosti, može biti u potrebi za bankama, osiguravajućim društvima, planiranju poroda i dr., a

može i ne biti u toj potrebi. Zato što mi ne možemo unaprijed procijeniti u osnovi njegovu potrebu, njen obim i oblik, da bismo unaprijed fiksirali propise za nju. Kao što se postojeći propisi ove vjere ne podudaraju sa potrebama džahilijjskih društava niti im udovoljavaju. Stoga što ova vjera u osnovi ne priznaje legitimnost postojanja ovih džahilijjskih društava niti želi da ona opstanu. Zato se ona i ne opterećuje priznanjem njihovih potreba proisteklih iz njihovog džahilijeta, ali ni udovoljavanjem tim potrebama.

Suštinska nevolja tih istraživača je u tome što oni zamišljaju da je ova džahilijjska stvarnost polazna osnova prema kojoj se mora prilagoditi i modificirati Allahova vjera. Ali je stvar sasvim drugačija. Allahova vjera je osnova prema kojoj se čovječanstvo mora uskladiti i modificirati. Mora se izvući iz džahilijjske stvarnosti i izmijeniti se da bi se upotpunilo ovo usklađivanje. Ali ovaj zaokret i ova promjena dešavaju se obično samo na jedan način, a to je aktivno suprotstavljanje džahilijjetu radi ostvarenja Allahove vlasti na Zemlji i samo Njegovog gospodarenja nad ljudima i radi oslobađanja ljudi od robovanja tiranima kroz primjenu samo Allahovog šerijata u njihovom životu. Ovaj pokret će se neizbježno suočiti sa iskušenjem, uznemiravanjem i belajem. Neki će pasti na ispitu, neki će konvertirati, neki će potvrditi svoju iskrenost Allahu i pasti kao šehidi, dok će drugi pokazati ustrajnost i nastaviti sa kretanjem, sve dok Allah ne presudi između njih i njihova naroda i ne učvrsti im vlast na Zemlji. I samo tada će biti uspostavljen islamski sistem, a oni koji su učestvovali u njegovom uspostavljanju već će biti obojeni i ponoseni njegovim duhom i izdvojeni shodno njihovim vrijednostima. Tada će njihov život imati svoje potrebe i zahtjeve koji se razlikuju, po svojoj prirodi i načinima udovoljavanja, od potreba i zahtjeva džahilijjskih društava i načina udovoljavanja i odgovora na njih. I u svjetlu tadašnje stvarnosti muslimanskog društva derivirat će se propisi i nastat će živo i pokretljivo islamsko pravo - ne u praznom prostoru - već u realnoj sredini sa konkretnim zahtjevima, potrebama i problemima.

Ko je taj ko nam može danas reći, npr., da će muslimansko društvo u kome se sakuplja i troši zekjat u predviđene svrhe, u kome postoji suosjećanje i solidarnost među stanovnicima svake mahale, a potom među svim članovima Ummeta, u kome se život ljudi ne zasniva na ekstravaganciji, luksuzu, snobizmu, nadmetanju u sakupljanju bogatstva i sl., uz druge temeljne odrednice islamskog življenja, ko nam to može reći da će takvo društvo uopće imati potrebu za osiguravajućim društvima?! A u njemu postoje sva ta osiguranja i garancije pored tih okolnosti,

vrijednosti i poimanja?! A ako i bude u potrebi za nekom vrstom osiguranja, ko nam to može reći da će to biti ova poznata vrsta u džahilijjskom društvu, proistekla iz potrebe ovog džahilijjskog društva, njegovih okolnosti, vrednota i shvatanja?!

Također, ko nam može reći da će dinamično, borbeno muslimansko društvo biti u potrebi za planiranjem i ograničavanjem poroda itd.

Ako nismo u stanju pretpostaviti u osnovi potrebe društva kada ono bude muslimansko, niti obim ovih potreba ili njihov oblik uslijed različitosti njegove organske strukture od onog u džahilijjskom društvu i disparatnosti njegovih koncepata, osjećaja, vrednota i mjerila, pa zašto se onda zamarati u pokušaju modificiranja, razvijanja i transformiranja zapisanih propisa kako bi se oni uskladili sa potrebama koje su nepoznanica, kao, uostalom, i samo postojanje muslimanskog društva!

Početak lutanja u ovom labirintu, kao što smo već rekli, pretpostavka je da su postojeća društva - islamska društva i da će se doći sa propisima islamskog prava iz papira i primijeniti ih u tim društvima, sa istom organskom strukturom, konceptima, osjećanjima, vrijednostima i mjerilima.

Kao što je također korijen nesreće osjećanje da je stvarnost ovih džahilijjskih društava sa postojećom strukturom osnova prema kojoj se Allahova vjera mora uskladiti i adaptirati; da ona mora modificirati, unaprijediti i izmijeniti svoje propise kako bi oni pratili potrebe i probleme ovih društava koji su proizašli u osnovi iz njihove suprotstavljenosti islamu i izlaska njihovog življenja u cjelini izvan njegovih okvira.

Mislimo da je došlo vrijeme da islam zauzme svoje visoko mjesto u dušama njegovih protagonista i da ga neće učiniti slugom u službi džahilijjskog stanja, džahilijjskih društava i džahilijjskih potreba. Da će reći ljudima, a posebno onima koji postavljaju pitanja tražeći fetve na njih: Dodite vi prvo u islam, objavite unaprijed svoju pokornost njegovim propisima; ili, drugim riječima: Dodite vi i uđite prvo u Allahovu vjeru, obznanite vašu predanost i ispovijedanje vjere samo Allahu, posvjedočite da nema drugog Boga osim Allaha u onom smislu i sa onim sadržajem bez koga nema imana i islama, a to je - priznavati samo Allahovo Božanstvo na Zemlji kao i na nebu, potvđivati Njegovu supremaciju, tj. suverenitet i vlast u cjelokupnom životu ljudi, odbacivati vlast i gospodarenje ljudi nad ljudima, odbacivati suverenitet ljudi nad ljudima i zakonodavne ovlasti ljudi nad ljudima.

I kada se ljudi - ili grupa njih - odazovu ovome pozivu, muslimansko društvo je započelo svoje prve korake u egzistenciji. Ovo društvo je tada živi, realni ambijent u kome nastaje i razvija se živo islamsko pravo kako bi odgovorilo potrebama tog društva koje se doista predalo Allahovom šeriatu.

Prije nastanka ovog društva, aktivnost na polju islamskog prava i sistemskih normi je puko samozavaravanje sijanjem sjemena u zrak. Islamsko pravo neće isklijati u praznom prostoru, kao što sjeme neće proklijati u zraku.

Djelovanje i rad na teorijskom aspektu islamskog prava je ugodan posao, jer je bezopasan. Ali to nije rad za islam, niti je to program ove vjere niti njegova priroda. Bolje bi bilo za one koji priželjkuju i traže rahatluk i selamet da se bave književnošću i umjetnošću ili trgovinom! A bavljenje islamskim pravom sada, na ovakav način, kao oblik rada za islam u ovom periodu, smatramo - a Allah najbolje zna - gubljenjem vremena i nagrade.

Allahova vjera ne prihvata da bude samo krotka jahalica i pokorni sluga koji sluša ovo odmetnuto džahilijetsko društvo, koje je ne priznaje, a koje se odmetnulo od nje i, s vremena na vrijeme, ismijava se s njom pitajući je za svoje probleme i potrebe, dok se, u isto vrijeme, ne pokorava njenom zakonu i vlasti.

Islamsko pravo i propisi ne nastaju u praznom prostoru niti djeluju uprazno. Muslimansko društvo, koje je pokorno Allahovoj vlasti u temelju proizvelo je ovo pravo, a nije pravo proizvelo to društvo. I nikada neće biti obratno.

Etape i faze islamskog nastanka uvijek su istovjetne. Prijelaz iz džahilijeta u islam nikada neće biti lahak i jednostavan. I nikada neće početi formuliranjem pravnih normi u praznom prostoru da bi bile pripremljene i gotove, čekajući dan nastanka islamskog društva i sistema. Postojanje ovih razrađenih i gotovih propisa, nastalih u praznom prostoru, neće biti početna tačka preobražaja iz džahilijeta u islam. Gotovi i pripremljeni pravni propisi nije ono što nedostaje ovim džahilijetskim društvima da bi se preobrazili u islam. Ne proističe teškoća tog preobražaja iz nesposobnosti sadašnjih propisa islamskog prava da prate potrebe razvijenih društava i slične konstatacije kojima neki obmanjuju druge, a ovi drugi bivaju obmanuti.

Ne, nikako! Ono što sprječava preobražaj ovih džahilijetskih društava u islamski sistem jeste postojanje diktatora koji odbijaju princip da vlast pripada Allahu, odbijaju priznati da gospodarenje nad životima ljudi i pravo na obožavanje na Zemlji pripada samo Allahu. Time oni potpuno izlaze iz islama. Ovaj propis se smatra aksiomom u vjeri. Druga prepreka je, nakon toga, postojanje mnoštva ljudi koji obožavaju te diktatore mimo Allaha, tj. iskazuju im svoju odanost, pokornost i slijeđenje, i na taj način ih promoviraju obožavanim gospodarima kojima se pokorno klanjaju. Ovom pokornošću te mase izlaze iz tevhida u politeizam. Ovo je najspecifičnije značenje politeizma u gledanju islama. Na taj način džahilijet postaje sistemom na Zemlji oslanjajući se na potpurne konceptualne zablude, koliko i na potpurne materijalne snage.

Formuliranje pravnih propisa nije, dakle, suprotstavljanje i odgovor džahilijetu adekvatnim sredstvima. Ono što mu korespondira jeste poziv na ulazak u islam po drugi put i dinamički pokret koji će parirati džahilijetu u svim njegovim uporišnim elementima. A onda se dešava ono što se dešava svakom pozivanju u islam suprotno džahilijetu. Potom Allah presuđuje između onih koji su se predali i pokorili Allahu i njihova naroda, prema istini i pravdi. Tada dolazi do izražaja uloga pravnih propisa koji nastaju na prirodan način u ovom realnom, živom ambijentu. Oni odgovaraju na obnavljajuće potrebe realnog života u novom društvu, shodno obimu tadašnjih potreba, njihovoj formi i okolnostima. To su sve stvari koje su, kako smo rekli, nepoznanica, nemoguće je unaprijed o njima nagađati i nemoguće je početi odmah bavljenje njima s ozbiljnošću adekvatnom prirodi ove vjere.

Ovo apsolutno ne znači da šeriatski propisi spomenuti u Kur'anu i Sunnetu ne postoje stvarno sada sa šeriatskog aspekta. Ono samo znači da društvo kojem su ovi propisi namijenjeni, zapravo, pomoću kojeg ti propisi samo i žive, ne postoji sada u stvarnosti. Stoga je njihovo stvarno postojanje povezano sa postojanjem toga društva. Pridržavanje tih propisa ostaje obavezom svakom ko primi islam u tom džahilijetskom društvu i bori se protiv džahilijeta radi uspostavljanja islamskog sistema. Ko se aktivira sa ovom vjerom u borbi protiv džahilijeta, njegovih obogotvorenih vlastodržaca i masa koje su pokorne vlastodršcima i zadovoljne tom idolatrijom, dešava mu se ono što mu se dešava.

Spoznaja prirode islamskog nastanka na ovaj način koji se ne mijenja, kad god postoji džahilijet i nasuprot njemu islamski pokušaj, početna je tačka stvarnog i konstruktivnog rada na ponovnom vraćanju

ove vjere u stvarnu egzistenciju nakon što je ona prekinuta od onog momenta kad su zakoni ljudi preuzeli mjesto Allahovom šeriatu tokom posljednja dva stoljeća i kada je sa lica zemlje zbrisano stvarno postojanje islama, makar ostale i prisutne munare, džamije, dove, obredi koji omamljuju osjećanja onih koji su ostali privrženi ovoj vjeri nekom nerazgovjetnom emocionalnom privrženošću, sugerirajući im da je ona još uvijek u dobrom stanju, dok se u isto vrijeme briše sa lica zemlje!

Muslimansko društvo postoji prije postojanja obreda, prije postojanja džamija, postoji od onog dana kada je rečeno ljudima: Allahu se klanjajte, vi nemate drugog Boga osim Njega -, pa su Mu se oni počeli klanjati. Njihova predanost i klanjanje Njemu nisu bili oličeni obredima, jer obredi još uvijek nisu bili naređeni. Njihovo klanjanje Njemu je bilo predstavljeno u ispovijedanju vjere samo Njemu, u principu, jer zakoni još uvijek nisu bili objavljeni. I kada su ovi koji su odlučili samo Allahovu vjeru ispovijedati zadobili stvarnu vlast na zemlji, objavljeni su zakoni. A kada su se suočili sa stvarnim potrebama u svom životu, izvedeni su i derivirani ostali pravni propisi pored tekstova navedenih u Kur'anu i Sunnetu.

Jedino je ovo taj put i nema drugog puta.

Kamo sreće da postoji lahak put preobražaja masa u cjelini od prvog momenta pozivanja riječima i objašnjenja propisa islama! Ali to su samo puste želje. Masa se nikada ne preobražava i okreće od džahilijeta i obožavanja idola i vlastodržaca ka islamu i obožavanju samo Allaha ničim osim tim dugotrajnim i sporim putem kojim je išao islamski poziv svaki put. Krene pojedinac, zatim ga slijedi grupa, potom se ta grupa suprotstavlja džahilijetu i podnosi ono što podnosi na tom putu, sve dok Allah ne presudi između nje i naroda, po istini i pravdi, i dok je ne učvrsti na vlasti. A potom ljudi dolaze u skupinama u Allahovu vjeru. A Allahova vjera je Njegov Program, Zakon i Sistem, i ne želi od ljudi ispovijedanje druge vjere: *A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena (3/85).*

Možda će nam ovo objašnjenje otkriti suštinu pozicije Jūsufa (alejhi's-selam).

On nije živio u muslimanskom društvu na koje se odnosi načelo neisticanja i nesamohvalisanja pred ljudima i nesamokandidiranja na upravne funkcije na bazi isticanja vlastitih referenci. On je, također, smatrao da mu okolnosti omogućuju da bude upravnik kome se pokorava, a ne sluga u džahilijetskom režimu. I dogodilo se ono što je predviđao;

utjecaj koji je imao omogućio mu je pozivanje u vjeru i njeno širenje u Egiptu za vrijeme njegove vladavine. I upravnik i kralj su u potpunosti zasjenjeni.

Nakon ove digresije, vraćamo se samom kazivanju i kontekstu. Kontekst ne potvrđuje da se vladar složio sa zahtjevom. Kao da kaže: Zahtjev sadrži saglasnost, što još više naglašava počast prema Jūsufu i ističe njegovu poziciju kod vladara. Dovoljno je samo da prozbori, pa da mu se udovolji, štaviše, i same njegove riječi su odgovor. Stoga izostavlja odgovor vladara i prepušta učaču - čitatelju da sam shvati da je on dobio ono mjesto koje je tražio.

Pogovor na kontekst potvrđuje ovo što kažemo:

I tako Mi Jūsufu dadosmo vlast u zemlji, boravio je ondje gdje je htio; milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine. A nagrada na onom svijetu je bolja za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju (12/56-57).

Na ovaj način, isticanjem nevinosti Jūsufove, divljenja vladara prema njemu i udovoljavanja njegovom zahtjevu, na ovaj način *Mi Jūsufu dadosmo vlast u zemlji*, učvrstismo njegovu poziciju i dodijelismo mu istaknuto mjesto. Zemlja je egipatska. Ili cijela Zemlja, s obzirom da je Egipat tada bio najmoćnije carstvo.

... boravio je ondje gdje je htio (12/56) -

uzimao je boravište u njoj po svojoj želji, mjesto po svom izboru i položaj koju je htio, nasuprot jame i njenih strahova i zatvora sa svojim tjeskobama i ograničenjima.

... milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo (12/56) -

teškoću mu zamjenjujemo olakšanjem, tjeskobu širinom, strah sigurnošću, ograničenost slobodom i poniženi položaj kod ljudi ugledom i visokim položajem.

... i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine (12/56) -

koji valjano vjeruju u Allaha, oslanjaju se na Njega, Njemu se usmjeravaju i koji se kako valja ponašaju, s ljudima rade i kako treba ophode. Tako je na ovome svijetu.

A nagrada na onom svijetu je bolja za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju (12/57) -

tu nagradu ne umanjuje uživanje na ovome svijetu iako je ahiretsko mnogo bolje od ovozemnog uživanja, ukoliko čovjek vjeruje i grijeha se čuva, pa se sa svojim imanom pouzda u Allaha i stalno Ga ima na umu, u tajnosti i javnosti.

Tako je Allah nadoknadio Jūsufu iskušenje i nevolju položajem na zemlji i radosnom viješću na onome svijetu, kao adekvatnom nagradom za njegovo vjerovanje, ustrajnost i dobročinstvo.

Točak vremena se okrenuo. Kontekst skriva njegovo kretanje i ono što se dogodilo tokom godina blagostanja. Ne spominje se kakva je rodnost bila, kako su ljudi sijali, kako je Jūsuf upravljao državnim aparatom, kako je sve to organizirao, uredio i uskladištio. Kao da su te stvari riješene njegovim riječima: *ja sam zaista čuvaran i znan*. Kontekst također ne spominje početak godina suše i gladi, kako su ih ljudi primili, kako je došlo do velike nestašice, jer je sve ovo primijetno u vladarevom snu i njegovom tumačenju:

... jer će poslije toga doći sedam teških koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostaće jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati (12/48).

Kontekst također ne ističe vladara niti ikoga od njegovih ljudi, nakon toga, u cijeloj suri. Kao da je sva vlast prešla u ruke Jūsufove koji je preuzeo teret odgovornosti u teškoj i strašnoj krizi. Kontekst ističe samo Jūsufa na pozornici događaja i usredotočuje sva svjetla na njega. On je stvarna činjenica koju kontekst u potpunosti umjetnički koristi u izvedbi.

Djelovanje suše kontekst ističe u prizoru Jūsufove braće koja dolaze iz pustinje, iz daleke ken'anske zemlje u potrazi za hranom u Egipat. Iz toga možemo shvatiti i dokučiti širinu gladi, kao što možemo dokučiti kakva je bila situacija u Egiptu, zahvaljujući Jūsufovom planiranju, kako je postao mjesto gdje su susjedne zemlje upirale pogled u njega i skladište

hrane za cijelu regiju. U isto vrijeme kazivanje o Jūsufu kreće se najvećim dijelom svoga toka između Jūsufa i njegove braće, a to je jedan umjetnički izraz koji ostvaruje vjerski cilj u kontekstu:

I dođoše braća Jūsufova i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše. I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: "Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim, zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste ne može biti bolje primam. Ako mi ga ne dovedete, nećete više od mene hrane dobiti i ne dolazite mi!" "Pobrinućemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti" - rekoše oni. A Jūsuf reče momcima svojim: "Stavite njihove stvari u tovare njihove, oni će ih, kad se vrate svojima, prepoznati i opet će se vratiti" (12/58-62).

Suša i glad su zavladaali ken'anskom zemljom i njenim susjedstvom. Jūsufova braća su krenula, sa drugima koji su krenuli, u Egipat. Ljudi su čuli da u njemu ima viška plodova još od vremena rodni godina. Evo nas, gledamo ih kako ulaze kod Jūsufa, a da toga nisu svjesni. On ih prepoznaje, isti su, nisu se mnogo promijenili. A njihova mašta nikada ne bi zamislila da je to Jūsuf. A gdje je i šta je taj malehni hebrejski dječčić koga su bacali u jamu prije dvadeset i više godina⁵ prema moćnom čovjeku Egipta, polukrunisanom, u tim godinama, toj odjeći, s čuvarima, strahopoštovanjem, slugama, pratnjom i nebrojenim blagom?

Jūsuf im ne otkriva svoj identitet. Moraju prvo naučiti neke lekcije:

... i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše (12/58).

Dokučujemo iz konteksta da ih je lijepo primio i ugostio, a onda je započeo s prvom lekcijom:

I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: "Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim" (12/59).

Razumijemo iz ovoga da ih je pustio da mu se približe i osjete prisnost prema njemu i naveo ih je pa su mu potanko ispričali ko su oni, da imaju mlađeg brata po ocu, koji nije došao s njima, jer ga otac voli i ne podnosi rastanak s njime. I kada ih je namirio potrebnom hranom, reče im: *I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: "Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim" (12/59) -*

⁵ Toliki broj godina je vjerovatan, s obzirom na godine boravka u kući upravnika, zatim nekoliko godina u zatvoru, sedam godina blagostanja i neko vrijeme sušnog perioda do njihova dolaska.

vidjeli ste da ja punu mjeru dajem mušterijama i da ću vam namiriti vaš dio kada i on dođe s vama. A vidjeli ste da ja i goste ne može bolje biti primam, pa nema bojazni za njega, već naprotiv, imat će kod mene poznato gostoprinstvo:

zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste ne može biti bolje primam (12/59).

Pošto su znali da njihov otac ne napušta njihovog najmlađeg brata - naročito poslije nestanka Jūsufa -, ukazali su da to nije lahak zadatak, već da se na tom putu isprječava zabrana njihovog oca, ali da će ga oni pokušati nagovoriti, uz potvrdu svoje odluke, uprkos preprekama, da će ga oni povesti sa sobom kada se budu ponovo vraćali:

"Pobrinućemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti" - rekoše oni (12/61).

Izraz *izmamimo* odslikava trud za koji znaju da će ga morati uložiti.

Jūsuf je naredio svojim slugama da kriomice ubace (u njihov tovar) robu koju su ponijeli sa sobom kako bi je razmijenili za pšenicu i stočnu hranu. Možda je to bila mješavina novca, drugih pustinskih plodova sa rastinja koje raste u pustinji, koža, vuna i druge stvari koje su se upotrebljavale u razmjeni na tržištu. Naredio je svojim radnicima da tu robu kriomice ubace u njihove toware - tovar je roba putnika - možda će otkriti kada se vrate da je to njihova roba koju su ponijeli sa sobom:

A Jūsuf reče momcima svojim: "Stavite njihove stvari u toware njihove, oni će ih, kad se vrate svojim, prepoznati i opet će se vratiti" (12/62).

Ostavljamo Jūsufa u Egiptu, kako bismo pratili Jākuba i njegove sinove u ken'anskoj zemlji, bez ijedne riječi o putu i okolnostima putovanja:

I pošto se vratiše ocu svome, rekoše: "O oče naš, više nam neće hranu davati. Zato pošalji s nama brata našeg da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga zaista čuvati." "Zar da vam ga povjerim kao što sam prije povjerio brata njegova?" - reče on. "Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!" A kad otvoriše toware svoje i nadoše da su im vraćene stvari njihove, oni rekoše: "O

oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše, i hranom ćemo čeljad našu namiriti, i brata našeg ćemo čuvati, a i jedan kamilin tovar hrane ćemo više dobiti; to je neznatan tovar.” “Ja ga s vama neću poslati” - reče - “dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti, osim ako ne nastradate.” I pošto mu se oni zakleše, on reče: “Allah je jamac za ono što smo utanačili!” (12/63-66).

Izgleda da su oni odmah, prilikom ulaska kod oca, i prije nego što su skinuli prtljag požurili da mu saopće da im je zabranjena hrana ako ne povedu sa sobom njihovog mlađeg brata s njima, da bi namirili i njega i njih, obećavajući da će ga čuvati:

I pošto se vratiše ocu svome, rekoše: “O oče naš, više nam neće hranu davati. Zato pošalji s nama brata našeg da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga zaista čuvati” (12/63).

Ovo obećanje je neizostavno izazvalo sjetu kod Jākuba. Pa to je isto obećanje koje su mu dali u vezi sa Jūsufom. On glasno govori o svojoj brizi i zebnji koju je izazvalo njihovo obećanje:

“Zar da vam ga povjerim kao što sam prije povjerio brata njegovu?” - reče on (12/64) -

ostavite ta vaša obećanja i vaše čuvanje. Ako budem tražio zaštitu za svoje dijete i milost za sebe, pa:

“Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!” (12/64).

Nakon odmora od putovanja, otvorili su svoje prtljage da izvade hranu iz njih, kad ono u njima, umjesto hrane, njihova roba koju su ponijeli sa sobom da kupe hranu.

Jūsuf im nije dao pšenicu već je njihovu robu stavio u bisage. I kada su se vratili, rekoše: “Oče naš, nije nam dozvoljena hrana.” Otvoriše svoje toware i nadoše svoje stvari. To je uradio zato da ih primora na povratak zajedno sa njihovim bratom i to je bio dio lekcije koji su morali uzeti.

U svakom slučaju, vraćanje njihovih stvari im je bio dokaz da ne namjeravaju zlo, tražeći da ih prati njihov brat, niti kakvo nasilje:

... oni rekoše: “O oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše” (12/65).

Počeli su ga pritješnjavati i dovoditi u škripac aluzijom na životni interes i potrebu porodice za hranom:

... i hranom ćemo čeljad našu namiriti (12/65).

El-mire je hrana. Oni mu potvrđuju svoju riješenost da štite i čuvaju svoga brata:

... i brata našeg ćemo čuvati (12/65).

Motiviraju ga povećanjem hrane za njihova brata:

... a i jedan kamilin tovar hrane ćemo više dobiti (12/65).

To će lahko dobiti kada ih on bude pratio:

... to je neznatan tovar" (12/65).

Kako se vidi iz njihovih riječi: *a i jedna kamilin tovar hrane ćemo više dobiti*, Jūsuf (alejhi's-selam) svakome je davao po jedan devin tovar - a to je bila poznata količina - i nije svakom mušteriji prodavao koliko je on htio. To je bila mudra odluka u godinama gladi da bi hrane bilo dovoljno za sve.

Čovjek je popustio nevoljko, ali je za slanje svoga preostalog sina postavio uvjet:

"Ja ga s vama neću poslati" - reče - "dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti, osim ako ne nastradate" (12/66) -

zaklet ćete mi se Allahom takvom zakletvom koja će vas obavezati da mi vratite moje dijete, osim ako budete savladani, u bezizlaznoj situaciji, u kojoj neće koristiti vaša zaštita:

... osim ako ne nastradate (12/66).

Ovo je metonimija kojom se iskazuje i označava zatvaranje svih puteva pred njima. I oni su se zakleli:

I pošto mu se oni zakleše, on reče: "Allah je jamac za ono što smo utanačili!" (12/66) -

radi pojačanja potvrde i podsjećanja.

Nakon ove zakletve, čovjek ih savjetuje i oporučuje im ono što mu je naumpalo pred njihovo naredno putovanje u kojem će s njima biti i voljeni mališan:

"O sinovi moji," - reče onda - "ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada

jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!" (12/67).

Zadržat ćemo se ovdje kod Jākubovih (alejhi's-selam) riječi:

... moć pripada jedino Njemu (12/67).

Jasno je iz konteksta da on ovdje označava Allahovu sudbinsku, determinirajuću, prinudnu moć koja je neizbježna i neumoljiva i Božansku presudu koju provodi ova moć, protiv koje ljudi ne mogu ništa učiniti.

To je vjerovanje u *kader*: da se i dobro i zlo odvijaju po Allahovoj odredbi i presudi.

Allahova determinirajuća moć i odredba provode se na ljude bez njihove volje i izbora. Pored nje postoji i Allahova odredba koju ljudi provode svojevorno i po vlastitom izboru. To je šeriatska norma oličena u naredbama i zabranama. Ovo također pripada samo Allahu, isto kao i Njegova kosmička, determinirajuća odredba uz jednu razliku: nju ljudi provode svojevorno, ili je ne provode. Na jedno ili drugo nadovezuju se rezultati i posljedice u njihovom ovozemnom životu i njihovom statusu na ahiretu. Ali ljudi nisu muslimani sve dok ne izaberu ovu Allahovu odredbu i dok je ne realiziraju u stvarnosti dragovoljno.

Grupa je krenula provodeći oporuku svoga oca:

I kad udoše onako kako im je otac njihov naredio, to im nimalo nije pomoglo da budu pošteđeni onoga što im je Allah bio odredio, jedino se ostvarila želja Jākubova, koju je izvršio, a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili, ali većina ljudi ne zna (12/68).

Radi čega je bila ova oporuka? Zašto im je rekao njihov otac: Ne ulazite na jednu kapiju već na razne kapije?

Različita predanja i komentari nagađaju o ovome dolazeći s novim i ponavljajući stare pretpostavke, bez ikakve nužde. Zapravo, čine to i protiv onoga što podrazumijeva mudri kur'anski kontekst. Da je kontekst htio da otkrije pravi razlog, učinio bi to. Ali se on samo zadržao na riječima: *jedino se ostvarila želja Jākubova (12/68)* i komentatori su se trebali zadržati kod onoga što je htio i kontekst, pazeći na atmosferu koju je on želio. Ambijent sugerira da se on plašio zbog nečeg za njih i da je mislio da će ih ulazak kroz različite kapije sačuvati od toga, uz njegovu uvjerenost da ih to ne može spasiti od onoga što im Allah odredi. Jer, moć pripada jedino Njemu, sav oslonac je u Njemu. To je bila samo primisao koju je osjetio i želja

njegova koju je izvršio putem oporuke znajući da je Allahova volja izvršna i nezaustavljiva. Allah ga je tome podučio i on je to znao.

... ali većina ljudi ne zna (12/68).

Poslije, neka to čega se bojavao bude urokljiv pogled, ili ljubomora vladara zbog njihove brojnosti i snage, ili traganje drumskih razbojnika za njima, ili bilo šta drugo; to neće ništa pridodati i pridonijeti sadržaju, osim što pripovjedači i komentatori iznalaze vrata izlaska iz sugestivnog kur'anskog ambijenta u sferu rekla - kazala, što u mnogim slučajevima u cijelosti uništava kur'anski ambijent i atmosferu.

Zatvorimo i mi pitanje oporuke i putovanja, kao što je to učinio i kontekst, kako bismo se susreli sa Jusufovom braćom u slijedećoj sceni, nakon dolaska.

I kada iziđoše pred Jūsufa, on privi na grudi brata svoga i reče: "Ja sam, doista, brat tvoj i ne žalosti se zbog onoga što su oni uradili" (12/69).

Ovdje kontekst žurno prikazuje privijanje Jusufovo na grudi brata svoga u skloništu, njegovo obavještenje da je on njegov brat i poziv da ostavi sjećanje na ono što su uradila njegova braća ranije. To je bilo sjećanje koje je mališana podsigurno žalostilo kad god bi saznao za to u kući u kojoj je živio. Nije bilo moguće da mu to ostane skriveno i nepoznato u njegovoj sredini, u ken'anskoj zemlji.

Kontekst požuruje s ovim, premda je prirodno i razumljivo da se ovo nije desilo istog momenta kada su ušli kod Jūsufa, nego kada se on osamio sa svojim bratom. Ali ovo je nesumnjivo bila prva misao koja je okupirala Jūsufa prilikom njihovog ulaska i njegovog viđenja brata nakon dugotrajnog rastanka.

I stoga ga je kontekst stavio kao prvo djelo, jer je to bila prva misao i osjećanje. Ovo su suptilnosti kur'anskog izražavanja u ovoj čudesnoj Knjizi!

Kontekst, također, skriva period gostoprimstva, ono što se dešavalo između Jūsufa i njegove braće da bi prezentirao scenu završenog putovanja. Posmatramo Jusufov plan kako da zadrži svoga brata, dok

njegova braća primaju lekciju, ili lekcije, nužne za njih, ali nužne i za ljude u svakom vremenu i prostoru:

I pošto ih namiri potrebnom hranom, stavi jednu čašu u tovar brata svoga, a poslije jedan glasnik stade vikati: "O karavano, vi ste, doista, kradljivci!" (12/70).

Oni im pristupiše i upitaše: "Šta to tražite?" (12/71).

"Tražimo vladarevu čašu" - odgovoriše. - "Ko je donese, dobiće kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim!" (12/72).

"Allaha nam", - rekoše oni - "vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji, i mi nismo kradljivci" (12/73).

"A kakva mu je kazna ako ne govorite istinu?" upitaše (12/74).

"Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on" - odgovoriše. - "Eto tako mi kažnjavamo kradljivce" (12/75).

I on poče s vrećama njihovim, prije vreća brata svoga, a onda izvadi čašu iz vreće brata svoga. - Mi poučismo Jūsufa da tako varku izvede. - On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga, ali je mogao Allahovim dopuštanjem. Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalцем ima još znaniji (12/76).

"Ako je on ukrao", - rekoše oni -, "pa i prije je brat njegov krao!" I Jūsuf im ne reče ništa. "Vi ste u gorem položaju" - pomisli u sebi -, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite" (12/77).

"O upravnice," - rekoše oni - "on ima vrlo stara oca, pa uzmi jednog od nas umjesto njega! Mi vidimo da si dobar čovjek" (12/78).

"Sačuvaj Bože," - reče - "da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! Tada bismo zaista bili nepravedni!" (12/79).

Ovo je uzbudljiva scena, puna pokreta, emocija i iznenađenja, najžešće što mogu biti scene životnošću, pokretljivošću i emocionalno. Osim što je ovo i slika stvarnosti koju kur'ansko izražavanje izlaže na ovaj plastičan, ekspresivan način.

Iza zastora Jūsuf kriomice stavlja kraljev pehar - a on je obično od zlata - a rečeno je i da se on upotrebljavao za piće, a također se njegova šuplja unutrašnjost koristila za mjerenje pšenice uslijed njene rijetkosti i skupocjenosti u toj neimaštini, kriomice ga stavlja u tovar namijenjen

njegovom bratu realizirajući specijalni plan kojim ga je Allah nadahnuo, a kojeg ćemo uskoro upoznati.

Zatim glasnik poče zvati visokim tonom, u formi općeg proglasa, dok se oni okreću odlazeći:

“O karavano, vi ste, doista, kradljivci!” (12/70).

Jūsufova braća su prestrašena ovim proglasom koji ih optužuje za krađu - a oni sinovi Jākuba ibni Ishaka ibni Ibrāhima - i vraćaju se nazad kako bi se razjasnila sumnjiva stvar:

Oni im pristupiše i upitaše: “Šta to tražite?” (12/71).

Mladići koji su pripremali tovar ili stražari, od kojih je bio i glasnik koji je objavio proglas, rekoše:

“Tražimo vladarevu čašu” - odgovoriše (12/72) -

glasnik objavi nagradu za onog ko je dobrovoljno donese! I to vrijednu nagradu u tim okolnostima:

“Ko je donese, dobiće kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim!” (12/72) -

tj. garantiram i odgovaram.

Ali oni su sigurni u svoju nevinost, oni nisu ukrali, niti su došli da krađu niti da čine nered koji remeti sigurnost i odnose u društvu. Oni se kunu potpuno sigurni:

“Allaha nam”, - rekoše oni - “vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji (12/73) -

znate po našem stanju, ponašanju i porijeklu da mi ovo ne radimo.

... i mi nismo kradljivci” (12/73) - u osnovi i tako ružno djelo mi ne možemo počinuti.

Sluge ili stražari rekoše:

“A kakva mu je kazna ako ne govorite istinu?” - upitaše (12/74).

Ovdje se razotkriva dio plana kojim je Allah nadahnuo Jūsufa. U Jākubovoj vjeri je bilo pravilo da se kradljivac uzima kao zalog, talac ili rob, shodno onome što ukrade. I pošto su Jūsufova braća bila sigurna u svoju nevinost, prihvatili su arbitražu njihova zakona za onoga za koga se

ispostavi da je kradljivac. Tako će se ispuniti Allahov plan za Jūsufa i njegova brata:

“Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on” - odgovoriše. - “Eto tako mi kažnjavamo kradljivce” (12/75) -

ovo je naš zakon koji primjenjujemo na kradljivca. A kradljivac je nasilnik.

Ovaj dijalog se vodi pred Jūsufom, on ih vidi i čuje. I naređuje istragu. Njegova oštroumnost ga je uputila da prvo počne sa njihovim prtljagom, prije bratova prtljaga, kako ne bi izazvao sumnju u rezultat istrage:

I on poče s vrećama njihovim, prije vreća brata svoga, a onda izvadi čašu iz vreće brata svoga (12/76).

Kontekst nas ostavlja da sami zamislimo zbunjenost, zbog silnog iznenađenja, sinova Jākubovih, sigurnih u svoju nevinost, koji su se odlučno zakleli. Kontekst ništa od ovoga ne spominje već prepušta mašti da ga zamisli na način koji upotpunjuje sliku scene i emocija. Ali u pogovoru spominje neke ciljeve kazivanja dok se u međuvremenu inspekcija i sinovi Jākubovi bude iz stanja u kome se nalaze:

Mi poučismo Jūsufa da tako varku izvede (12/76) -

tj. tako smo mu pripremili ovaj precizni plan.

On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga (12/76) -

da je sudio prema vladarevu zakonu, ne bi mogao uzeti svoga brata kao roba, već bi ga samo mogao kazniti zbog krađe, ali bez zarobljavanja brata, kao što je to učinio prema zakonu vjere njegove braće. Ovo je Allahovo planiranje kojim je nadahnuo Jūsufa. To je Allahova varka kojom je podučio Jūsufa. Varka se kaže za tajno planiranje, bilo da se radi o dobru ili zlu, iako je zlo u tome pretežnije. Ovdje se, naizgled, radi o zlu koje je zadesilo njegova brata, a ustvari se radi o zlu koje je zadesilo njegovu braću zbog neugodnosti i neugodne situacije koju će doživjeti pred svojim ocem. To je zlo, makar i privremeno, i za njegovog oca. Zato je i izabrao pojam varka, s obzirom na općenitost izraza i aluziju na njegov vanjski smisao. To je suptilnost izražavanja.

On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga, ali je mogao Allahovim dopuštanjem (12/76);

zato je i isplanirao ovaj plan koji smo vidjeli.

Pogovor sadrži i aluziju na visoki položaj koji je postigao Jūsuf:

Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalцем ima još znaniји (12/76).

Ovo je jedna suptilna i precizna predostrožnost.

Moramo se zadržati kod precizne i duboke kur'anske ekspresije:

Mi poučismo Jūsufa da tako varku izvede. - On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga (12/76).

Ovaj tekst precizira značenje riječi *din* - vjera, na ovom mjestu. Ona ne znači: kraljev sistem i zakon. Jer njegov sistem i zakon nije predviđao kao kaznu za krađu uzimanje kradljivca kao roba. To je bilo u sistemu Jākubovom, njegovom zakonu i vjeri. Jūsufova braća su prihvatila arbitražu njihovog sistema i zakona. I Jūsuf ga je primijenio na njih kada je otkrio pehar u tovaru njegovog brata. Kuran-i kerim je upotrijebio riječ *din* - vjera da bi njome označio sistem i zakon.

Upravo je ovo jasno kur'ansko značenje ono što ostaje nepoznato svim ljudima u džahilijetu dvadesetog stoljeća, kako onima koji se nazivaju muslimanima, tako i onima drugima, sljedbenicima džahilijeta.

Oni reduciraju značenje riječi *din* - vjera na vjerovanje i obrede smatrajući svakog ko vjeruje u Allahovu Jedinost, istinitost poslanstva Njegova Poslanika, u Njegove meleke, Knjige, poslanike, Sudnji dan i da sve što se događa, dobro i zlo, biva Njegovim određenjem, i ko vrši propisane obrede unutar Allahove vjere, bez obzira na njegovu predanost i pokornost i priznanje vlasti i suvereniteta raznih gospodara na zemlji, mimo Allaha. Dočim, kur'anski tekst ovdje decidno precizira značenje sintagme *vladareva vjera - din*, da je to vladarev sistem i zakon. Također i sintagma *Allahova vjera - dinullah* znači Njegov sistem i Njegov zakon - šeriat.

Značenje *Allahove vjere - dinullah* obesmišljeno je i suženo tako da u poimanju džahilijetskih masa znači samo vjerovanje i obrede. A to nije bilo tako od kada postoji ova vjera od Ādema i Nūha, pa do Muhammeda (alejhimu's-selam).

Uvijek je ona značila i ispovijedanje vjere samo Allahu, pridržavanjem onoga šta je On propisao i odbacivanjem onoga šta je neko drugi propisao, smatranje samo Njega Bogom na Zemlji kao što je to i na nebu i priznavanje da je samo On Gospodar ljudi, tj. Njegovog suvereniteta, zakona, vlasti i odredbe. Razmeđe puteva između onih koji su u Allahovoj vjeri i onih koji su u vladarevoj vjeri uvijek je bilo činjenica da se prvi pokoravaju samo Allahovom sistemu i zakonu, a da se drugi pokoravaju vladarevom sistemu i zakonu ili čine širk, pa ispovijedaju vjeru i pokoravaju se Allahu u vjerovanju i obredima, a nekome drugom u pitanjima uređenja i zakona.

Ovo je nužno poznata stvar u vjeri i jedan od aksioma islamskog vjerovanja.

Neki koji su blagonakloni prema ljudima danas im iznalaze ispriku za njihovo nepoznavanje značenja sintagme *Allahova vjera* i otuda oni ne insistiraju i ne pokušavaju primjenu šerijata kao jedinog zakona, u smislu da je to , ustvari, vjera - din, te da ih njihovo nepoznavanje značenja vjere - dina oslobađa od toga da budu sljedbenici džahilijeta i politeisti.

Ja ne mogu shvatiti kako to da nepoznavanje ljudi, u osnovi, suštine ove vjere može da ih smjesti u krug ove vjere.

Vjerovanje u istinu je rezultat njene spoznaje. Ako ljudi ne poznaju vjerovanje u biti, kako će ga prihvatiti? Kako će se smatrati njegovim sljedbenicima kad oni u osnovi ne poznaju njegovo značenje?

Ovo neznanje možda će im i biti isprika na ahiretu, ili će im možda umanjiti kaznu, a odgovornost i grijeh prebaciti na pleća onih koji ih ne uče suštini ove vjere, a znaju je. Ali to pitanje je onostrano i samo Allah o tome odlučuje. A u polemici o ahiretskoj kazni sljedbenicima džahilijeta općenito nema neke velike koristi. Niti nas to, kao ljude koji pozivaju u islam na Zemlji, interesira.

Ono što se nas tiče i zanima jeste utvrđivanje suštine vjere kojoj ljudi danas pripadaju. Nije to Allahova vjera kategorički. Allahova vjera je Njegov sistem i zakon - šeriat, shodno izričitim kur'anskim tekstovima. Ko je u Allahovom sistemu i šeriatu, on je u *Njegovoj vjeri*. A ko je u vladarevom sistemu i zakonu, on je u *vladarevoj vjeri*. Nema rasprave o tome.

Oni koji ne poznaju značenje vjere - dina nemoguće je da budu oni koji vjeruju u ovu vjeru. Jer se neznanje odnosi ovdje na samu temeljnu

esenciju i bit vjere. Onaj ko ne poznaje temeljnu suštinu ove vjere, racionalno i realno ne može vjerovati u nju. Jer je vjerovanje ogranak spoznaje. To je aksiom.

Bolje je za nas da, umjesto što branimo ljude - a oni nisu u Allahovoj vjeri - iznalazeći im isprike i pokušavajući biti milostiviji prema njima od Allaha koji ustanovljava značenje i granice Svoje vjere!

Bolje je za nas od svega toga da počnemo upoznavati ljude sa suštinom značenja *Allahove vjere* pa da prihvate i uđu u nju ili da je odbace.

Ovo je bolje i za nas i za ljude. Bolje je za nas jer nas to oslobađa odgovornosti za stranputice ovih neznalica vjere, na čije neznanje se nadovezuje njeno neprihvatanje u biti. A bolje je i za ljude, jer njihovo sučeljavanje sa suštinom svoga stanja - da su oni, ustvari, u vladarevoj, a ne u Allahovoj vjeri - možda ih protrese i prodrma u tolikoj mjeri da ih to izvede iz džahilijeta u islam, iz vladareve u Allahovu vjeru.

Tako je uradio i Poslanik (alejhi's-selam) i tako treba da rade i oni koji pozivaju Allahu sučeljavajući se sa džahilijetom u svakom vremenu i na svakom mjestu.

Potom se vraćamo Jūsufovoj braći, nakon ovog kratkog osvrtu. Vraćamo se njima u trenucima kada su tjeskoba i škripac u koji su zapali pokrenuli skrivenu mržnju u njima prema bratu Jūsufovu, a i prema Jūsufu prije njega; evo ih se izvlače i bježe od sramote krađe, poričući je od sebe, a svaljujući je na ovu lozu sinova Jākubovih:

"Ako je on ukrao", - rekoše oni -, "pa i prije je brat njegov krao!" (12/77).

Ako je on ukrao, pa i brat mu je ranije ukrao. Predanja i komentari tragaju za potvrdom ove njihove tvrdnje navodeći razne legende, priče i bajke. Kao da oni ranije nisu lagali ocu za Jūsufa; kao da ne mogu slagati upravniku Egipta odbijajući optužbu koja ih pritješnjuje odričući se Jūsufa i njegovog brata "kradljivca" i dajući oduška svojoj staroj mržnji prema Jūsufu i njegovu bratu!

Potvorili su time Jūsufa i njegova brata!

I Jūsuf im ne reče ništa (12/77).

Otrpio je ovaj gest i klevetu, zadržao to u sebi i nije ničim pokazao da ga se to dojmilo, znajući za svoju nevinost i nevinost svoga brata. Samo im je rekao:

“Vi ste u gorem položaju.”

Znači: vi ste zbog ove podvale i klevete u gorem položaju kod Allaha od potvorenog i oklevetanog, a to je istina, a ne grdnja.

Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite (12/77) - zna suštinu onoga što govorite, želeći time presjeći polemiku o optužbi koju su iznijeli. Ona je bespredmetna.

Tada se vraćaju teškoj poziciji u koju su upali. Vraćaju se obavezi koju je od njih uzeo njihov otac: *da ćete mi ga doista vratiti, ako ne nastradate*. Počeše tražiti milost od Jūsufa u ime mladićeva oca, starca, nudeći mu da uzme nekog od njih umjesto njega, ako ga već neće, zarad očeva hatera, osloboditi. Ispomagali su se u svojoj nadi podsjećanjem na njegovo dobročinstvo, čestitost i dobrotu, ne bi li se sažalio:

“O upravnike,” - rekoše oni - “on ima vrlo stara oca, pa uzmi jednog od nas umjesto njega! Mi vidimo da si dobar čovjek” (12/78).

Međutim, Jūsuf je želio da im očita lekciju i da ih još više ushiti iznenađenjem koje priprema za njih, njegova oca i sve. Da njegov utjecaj bude dublji i djelotvorniji na njih:

“Sačuvaj Bože,” - reče - “da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! Tada bismo zaista bili nepravedni!” (12/79).

Nije rekao: Sačuvaj, Bože, da uzmem nevinog zbog djela kradljivca, jer je znao da njegov brat nije kradljivac pa je upotrijebio najpreciznije izražavanje koje ovdje kontekst precizno kazuje arapskim jezikom:⁶

“Sačuvaj Bože,” - reče - “da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! (12/79) - to je stvarna činjenica bez dodavanja izraza koji bi potvrdio optužbu ili je negirao.

“Tada bismo zaista bili nepravedni!” (12/79) -

a ne želimo biti nepravedni.

To je posljednja izjava u ovoj situaciji. Uvidjeli su da nema nakon nje koristi od bilo kakve molbe i nade, pa su se povukli razmišljajući o svojoj neugodnoj poziciji pred ocem kada se vrate.

⁶ Jusuf je govorio hebrejskim kao svojim maternjim jezikom, a naučio je i staroegipatski. Razumije se da im se on obraćao egipatskim jezikom kojeg su oni poznavali, ili im je to prevedeno.

« فَلَمَّا اسْتَنَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا . قَالَ كَبِيرُهُمْ : أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ ؟ وَ مِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ ؟ فَلَنْ أُبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي ، أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿١٠٠﴾ أُرْجِعُوا إِلَى آبَائِكُمْ ، فَقُولُوا : يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ، وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا ، وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ * وَنَسِلَ الْفَرِيقَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا ، وَالْعُبَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا ، وَإِنَّا لَصَادِقُونَ . » قَالَ : بَلَى سَوَّاتٍ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبِرْ جَمِيلٌ ، عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي رِزْقٌ جَمِيًّا ، إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ .

« وَتَوَلَّى عَنْهُمْ ، وَقَالَ : يَا اسْتَفَى عَلَى يُونُسَ ! وَأَبْيَضَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزَنِ فَهُوَ كَبِيمٌ * قَالُوا : تَأَلَّه فَنَفْتُوا تَذَكُّرُ يُونُسَ حَتَّى تَكُونَ حَرَصًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ا * قَالَ : إِنَّمَا أَشْكُوا بَنِي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ ، وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ * بَنِي أَذْهَبُوا فَفَصَّسُوا مِنْ يُونُسَ وَأَخِيهِ ، وَلَا تَأْتِيُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ، إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ .

« فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا : يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَّا الضُّرَّ ، وَجِئْنَا بِبِضْعَةٍ مُرَجَبَةٍ ، فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ ، وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا . إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ * قَالَ : هَلْ عَلِمْتُمْ مَا قَمَلْتُمْ يُونُسَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ؟ * قَالُوا : أَعْنُكَ لَأَنْتَ يُونُسَ ؟ قَالَ : أَنَا يُونُسَ ، وَهَذَا أَخِي ، فَذَمَّنَ اللَّهُ عَلَيْنَا ، إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ * قَالُوا : تَأَلَّه أَقْدَاءُ اثْرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا ، وَإِن كُنَّا لَخَطِئِينَ * قَالَ : لَا تَتْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ، يَفْعِرُ اللَّهُ لَكُمْ ، وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ * أَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقَوْهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا ، وَأُنْوِنِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ .

« وَوَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ : إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ، لَوْلَا أَنْ تَفْنَدُونَ *
 قَالُوا : تَاللَّهِ إِنَّكَ لَإِنِّي ضَالٌّكَ الْفَدِيمِ * فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ
 فَارْتَدَّ بَصِيرًا ، قَالَ : أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ : إِنِّي آتِيكُمْ مِنْ اللَّهِ بِمَا لَا تَعْلَمُونَ * قَالُوا :
 يَا أَبَانَا أَتَمْتَفَعِرُ لَنَا ذُنُوبَنَا ، إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ * قَالَ : سَوْفَ أَسْتَمْفِرُ لَكُمْ رَبِّي
 إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

« فَذَمًّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ ءَاوَىٰ إِلَىٰ إِلَيْهِ أَبُوَيْهِ ، وَقَالَ : ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ
 اللَّهُ ءَامِنِينَ * وَرَفَعَ أَبُوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ ، وَخَرُّوْا لَهُ سُجْدًا ، وَقَالَ : يَا بَتِ هَذَا
 تَأْوِيلُ رُءُوسِي مِنْ قَبْلُ ، قَدْ جَمَعْتَهَا رَبِّي حَمًّا ، وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ
 السِّجْنِ ، وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ - مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَعَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي ، إِنَّ
 رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ ، إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ .

« رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ الْمَلِكِ ، وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ، فَأِرْ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ، أَنْتَ وَلِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، تَوَفَّنِي مُسْلِمًا ، وَأَلْحِقْنِي
 بِالصَّالِحِينَ » ﴿١٥﴾

I kad izgubiše svaku nadu, odvojiše se u stranu da se posavjetuju. "Zar ne znate" - reče najstariji među njima - "da ste se ocu svom Allahom zakleli, a i prije Jüsufa upropastili. Neću napustiti ovu zemlju dok mi to otac moj ne dozvoli ili dok Allah u moju korist ne presudi, a On je Sudija najbolji (12/80).

Vratite se ocu svome pa recite: O oče naš, sin tvoj je ukrao; mi tvrdimo samo ono što smo vidjeli, a mi se nismo mogli onoga što je bilo suđeno sačuvati (12/81).

Pitaj grad u kome smo boravili i karavanu s kojom smo došli. Mi zaista govorimo istinu!" (12/82).

"Nije tako" - reče Jākub - "u dušama vašim je ponikla zla misao, i ja se neću jadatai, nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu, On sve zna i mudar je" (12/83).

I okrenu se od njih i reče: "O Jūsufe, tugo moja!" - a oči su mu bile pobijeljale od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti toliko spominješ Jūsufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!" (12/85).

"Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate" - reče on (12/86).

"O sinovi moji, idite i raspitajte se za Jūsufa i brata njegovu, i ne gubite nadu u milost Allahovu; samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost" (12/87).

I kad oni iziđoše pred Jūsufa, rekoše: "O upravniče, i nas i čeljad našu pritisla je nevolja; donijeli smo malo vrijedne stvari, ali ti nam podaj punu mjeru i udijeli nam milostinju, jer Allah doista nagrađuje one koji milostinju udjeljuju" (12/88).

"A znate li" - upita on - "šta ste s Jūsufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?" (12/89).

"A da ti nisi, uistinu, Jūsuf?" - povikaše oni. - "Da, ja sam Jūsuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine" (12/90).

"Allaha nam," - rekoše oni - "Allah te je nad nama uzvisio, mi smo zaista zgriješili" (12/91).

"Ja vas sada neću koristiti" - reče - "Allah će vam oprostiti, od milostivih On je najmilostiviji! (12/92).

Ovu košulju svoju odnesite i na lice moga oca je stavite, on će progledati, i svu čeljad svoju mi dovedite!" (12/93).

I kada karavana napusti Misir, otac njihov reče: "Ja zbilja osjećam miris Jūsufov, samo ne recite da sam pomatuhio" (12/94).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti i sada kao i prije griješiš" (12/95).

A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovu i on progleda. "Zar vam ne rekoš" - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate" (12/96).

"O oče naš," - rekoše oni - "zamoli da nam se grijesi oprostite, mi smo, zaista zgriješili" (12/97).

"Zamoliću Gospodara svoga da vam oprostí" - odgovori on - "jer On prašta i On je milostiv" (12/98).

I kad izidoše pred Jūsufa, on prvi roditelje svoje na grudi i reče: "Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!" (12/99).

I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: "O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio. Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je zaista milostiv onome kome On hoće, i On, zaista, sve zna i mudar je (12/100).

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (12/101).

Jūsufova braća izgubiše svaku nadu u oslobođenje njihova malog brata. Odvojiše se ustranu kako bi se posavjetovali. Oni se ovdje u ovom prizoru sašaptavaju. Kontekst ne spominje sva njihova mišljenja već iznosi posljednje koje otkriva ono šta su odlučili:

I kad izgubiše svaku nadu, odvojiše se u stranu da se posavjetuju. "Zar ne znate" - reče najstariji među njima - "da ste se ocu svom Allahom zakleli, a i prije Jūsufa upropastili. Neću napustiti ovu zemlju dok mi to otac moj ne dozvoli ili dok Allah u moju korist ne presudi, a On je Sudija najbolji (12/80).

Vratite se ocu svome pa recite: ,O oče naš, sin tvoj je ukrao; mi tvrdimo samo ono što smo vidjeli, a mi se nismo mogli onoga što je bilo suđeno sačuvati (12/81).

Pitaj grad u kome smo boravili i karavanu s kojom smo došli. Mi zaista govorimo istinu!" (12/82).

Najstariji među njima ih podsjeća na zakletvu koju su dali, kao što ih podsjeća na njihovu grešku i nemar prema Jūsufu ranije. Ovaj slučaj pridodaje onome i na tome gradi svoju čvrstu odluku: da neće napustiti Egipat i da neće izaći pred oca osim ako mu on dozvoli, ili Allah donese svoju presudu kojoj će se pokoriti i predati.

A od njih traži da se vrate ocu i jasno mu saopće da je njegov sin ukrao i da je zbog toga uzet za roba. To što znaju vidjeli su. A ako je on nevin i ako se iza ove vanjštine krije nešto što oni ne znaju, pa oni nisu

zaduženi nepoznatim. Oni također nisu očekivali da će se desiti ono što se desilo. To je za njih bila nepoznanica, a onoga što je bilo suđeno nisu se mogli sačuvati. A ako sumnja u njihove riječi, neka pita stanovnike grada u kome su boravili - a to je metropola Egipta - a *qarje* (izraz upotrijebljen u ajetu) je ime za veliki grad - i neka pita karavanu s kojom su došli. Ta oni nisu bili sami, mnogobrojne karavane su dolazile u Egipat da se namire hranom u godinama suše.

Kontekst prekoračuje njihov put da bi ih zaustavio u prizoru pred njegovim ražalošćenim ocem. Saopćili su mu strašnu vijest. I čujemo samo njegov kratki, brzi, tužni i bolni odgovor. Ali iza njega se krije neprekinuta nada u Allaha, da će mu On vratiti njegovih dvoje ili troje djece uključujući i najstarijeg koji se zakleo da neće napustiti Egipat dok Allah Svoju presudu ne donese. To je čudesna nada u tom bolnom srcu:

"Nije tako" - reče Jākub - "u dušama vašim je ponikla zla misao, i ja se neću jadatai, nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu, On sve zna i mudar je" (12/83).

"Nije tako" - reče Jākub - "u dušama vašim je ponikla zla misao, i ja se neću jadatai" (12/83) - iste riječi koje je rekao onoga dana kada je izgubio Jūsufa. Ali ovaj put, on im pridodaje nadu da će mu Allah vratiti Jūsufa i njegova brata, pa da onda vrati i drugog sina koji je tamo ostao. ... On sve zna i mudar je (12/83) - Onaj koji zna njegovo stanje, Koji zna šta se krije iza ovih događaja i ispita i dolazi sa svakom odredbom u njeno pravo vrijeme kada se ostvari njen razlog i mudrost u redosljedu uzroka i posljedica.

Odakle je ovaj tračak svjetlosti došao u srce ovog starog čovjeka? To je nada u Allaha, čvrsta veza s Njime, osjećanje Njegove prisutnosti i milosti. To je osjećanje koje se ukazuje jasnim u srcima odabrane skupine i postaje istinitije i dublje od opipljive stvarnosti koju dodiruju ruke i gledaju oči.

I okrenu se od njih i reče: "O Jūsufe, tugo moja!" - a oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

To je vrlo dojmjljiva slika ražalošćenog oca. Osjeća da je usamljen sa svojom brigom, usamljen sa svojom nesrećom koju ne dijele s njime ova

srca oko njega niti mu se odazivaju, pa se izdvaja u osamu, oplakujući svoju bol za dragim djetetom, Jūsufom, koga nije zaboravio, a ni godine ne ublažiše njegovu nesreću, na koga ga podsjeti njegova nova nesreća vezana za njegovog mlađeg brata i nadvlada njegovu lijepu strpljivost:

O Jūsufe, tugo moja (12/84) -

čovjek prigušuje svoju žalost i trpi. To prigušivanje djeluje na njegove nerve tako da su mu i oči pobjeljele od žalosti i jada:

a oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

Mržnja u srcima njegovih sinova je bila tolika da se nisu smilovali na njegovo stanje, da je njihova srca ujela njegova čežnja za Jūsufom i prigušena žalost i jad za njim. Ne ublažavaju mu muku, ne izražavaju saučešće, ne bude mu nadu, već žele da u njegovom srcu ugase i posljednji tračak svjetlosti:

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti toliko spominješ Jūsufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!" (12/85) -

to je grozomorna izjava, puna opake mržnje. Tako nam Allaha, ne prestaješ spominjati Jūsufa i žaliti za njim sve dok se ne rastopiš od žalosti ili umreš od jada, bez koristi. Jūsuf je izgubljen, nestao je i neće se vratiti!

Čovjek im odgovara da ga ostave svome Gospodaru, on se ne jada nijednom Njegovom stvorenju; njegova veza sa Gospodarem nije kao njihova i zna od Njega ono što oni ne znaju:

"Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate" - reče on (12/86).

U ovim riječima se jasno odslikava osjećanje istine Božanstva u ovom srcu povezanom s Njime, kao što se i sama ta istina ukazuje u svojoj veličanstvenosti i blještavosti.

Ova vanjska stvarnost beznadežna za Jūsufa, ovaj dugotrajni period koji presijeca svaku nadu u njegov život, a nekmoli u njegov povratak ocu, osuda njegovih sinova tog nadanja nakon dugog vremena suočavanja sa ovom teškom stvarnošću, sve ovo ne utječe ništa na ovog dobrog čovjeka prema svome Gospodaru. On zna o svome Gospodaru ono što ne znaju oni koji su zaklonjeni od te istine tom malom, vidljivom stvarnošću.

To je vrijednost vjerovanja u Allaha, Njegove (Uzvišenog) spoznaje na ovaj način, putem ukazivanja i prisutnosti, veze sa njegovom moći i

odredbom, doticanja Njegove milosti i zaštite i spoznaje odnosa Božanstva spram čestitih robova.

Ove riječi: *a od Allaha znam ono što vi ne znate*, pokazuju ovu istinu jasnom na način na koji naše riječi to ne mogu postići i nudi okus kojeg zna samo onaj ko ga je kušao i otuda dokučuje šta znače ove riječi u duši čestitog roba Jákuba.

Srcu koje je oprobalo ovaj okus, nevolje i teškoće, bez obzira kako velike bile, samo produbljuju doticaj, osvjedočenje i okus.

Dalje od ovoga nismo u mogućnosti. Zahvaljujemo Allahu na Njegovoj dobroti u ovome. Ostavljamo Njemu ono što je između nas i Njega, On (Uzvišeni) to zna i vidi.

Potom ih Jákub usmjerava da traže Júsufa i njegova brata i da ne gube nadu u Allahovu milost da će ih naći, jer je Allahova milost velika, a Njegova pomoć uvijek na vidiku:

“O sinovi moji, idite i raspitajte se za Júsufa i brata njegova, i ne gubite nadu u milost Allahovu; samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost” (12/87).

Kakvog li samo povezanog srca!

“O sinovi moji, idite i raspitajte se za Júsufa i brata njegova” (12/87) -

tražite svojim čulima, polahko i strpljivo, strpljivo tragajući, bez gubljenja nade u Allaha, Njegovu pomoć i milost. Riječ *rewh* - milost, ima najsuptilnije i najfinije značenje. Ona asocira na oslobađanje i izlazak iz teške nevolje, što u duše unosi svježinu Allahove milosti:

“... samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost” (12/87) -

a vjernici čija srca su povezana sa Allahom, a duše osvježene Njegovom milošću, koji osjećaju Njegove osvježavajuće, relaksirajuće dahove ne gube nadu u Allahovu milost, makar ih nevolja okruživala sa svih strana i tjeskoba postala žestoka. Vjernik je u hladu i okrilju svoga imana, u radosti svoje veze sa Gospodarem i u smirenosti koju donosi pouzdanje u Gospodara i kada je u velikim tjeskobama i teškim nevoljama.

Braća Jūsufova ulaze u Egipat po treći put; glad je na njima primijetna, a novca je nestalo. Donijeli su sa sobom lošu robu, ono što je još preostalo kod njih, da njome kupe hranu. Ulaze, a govor im odiše slomljenošću i potištenošću kakva ranije nije bila primijetna u njihovom kazivanju, a jadanje zbog gladi i neimaštine ukazuje na stanje u koje su zapali:

I kad oni izidoše pred Jūsufa, rekoše: "O upravniče, i nas i čeljad našu pritisla je nevolja; donijeli smo malo vrijedne stvari, ali ti nam podaj punu mjeru i udijeli nam milostinju, jer Allah doista nagrađuje one koji milostinju udjeljuju" (12/88).

I kada su dostigli ovu granicu traženja milostinje, tjeskobe i potištenosti, Jūsuf više nema snage da nastavi glumiti ulogu upravnika i da krije identitet svoje ličnosti. Lekcije su završene i došlo je vrijeme najvišeg iznenađenja koje im ni na kraj pameti nije padalo. On im blago saopćava istinu, vraćajući ih u daleku prošlost koju samo oni znaju i kojoj, osim Allaha, niko svjedok bio nije:

"A znate li" - upita on - "šta ste s Jūsufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?" (12/89).

U njihovim očima je zazvonio glas, možda se malo prisjećaju njegovih intonacija; ukazali su im se obrisi lica na koje vjerovatno nisu obraćali pažnju gledajući ga u ruhu upravnika Egipta, raskoši i sjaju. U dušama im je izdaleka sinula misao:

"A da ti nisi, uistinu, Jūsuf?" - povikaše oni (12/90) -

jesi li to doista ti?! Tek sada njihova srca, organi i uši dokučuju i otkrivaju sjenu malog Jūsufa u tom velikom čovjeku.

"Da, ja sam Jūsuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine" (12/90) -

iznenađenje! Čudesno iznenađenje! Jūsuf im ga objavljuje podsjećajući ih ukratko na ono što su uradili njemu i njegovom bratu u naletu nepromišljenosti i neznanja. Ništa više ne dodaje osim što spominje milost koju je Allah darovao njemu i bratu njegovu obrazlažući tu milost bogobojaznošću, strpljenjem i Allahovom pravednošću u nagrađivanju.

Pred njihovim očima i srcima se ukazala slika onoga šta su uradili Jūsufu; prekriva ih poniženje i stid u suočenju s njime; uzvraća im

dobročinstvom, a oni su pogriješili blag je prema njima dok su oni bili nepromišljeni plemenito postupaju s njima dok su oni prema njemu nečasni bili:

"Allaha nam," - rekoše oni - "Allah te je nad nama uzvisio, mi smo zaista zgriješili" (12/91) -

priznanje greške, priznanje grijeha i potvrda da ga je Allah uzvisio iznad njih položajem, blagošću, bogobojaznošću i dobročinstvom. Jūsuf uzvraća na to oprostom, pomilovanjem i završetkom sramotne i nelagodne situacije. To je karakter plemenita čovjeka. Jūsuf uspješno prolazi kroz iskušenje blagodatima kao što je ranije uspješno prebrodilo kušnju teškoćom i nevoljom. On je od onih koji dobra djela čine.

"Ja vas sada neću koriti" - reče - "Allah će vam oprostiti, od milostivih On je najmilostiviji!" (12/92) -

nemam vam sada prigovora ni grdnje. U mojoj je duši ta stvar završena definitivno i nema joj više traga. Allah će vam oprostiti jer je On najmilostiviji. Potom govor prebacuje na drugu temu, na slučaj njegova oca čije oči pobijelješe od žalosti i tuge. On žuri da ga obraduje, žuri da se sretne s njime, žuri da otkloni žalost i tugu iz njegova srca, klonulost iz tijela i pomućenost iz vida:

"Ovu košulju moju odnesite i na lice moga oca je stavite, on će progledati, i svu čeljad svoju mi dovedite!" (12/93).

Kako je znao Jūsuf da će njegov miris povratiti njegovom ocu pomućeni vid? To je ono čemu ga je Allah podučio. Iznenadenje u mnogim slučajevima čini čuda. A zašto da ne bude nadnaravno čudo, ta Jūsuf je vjerovjesnik i poslanik, a i Jákub je vjerovjesnik i poslanik?

Od ovoga momenta mi se nalazimo pred iznenadenjima u kazivanju, jednim iza drugog, sve dok se ne završe njegove sugestivne scene tumačenjem sna maloga dječaka.

I kada karavana napusti Misir, otac njihov reče: "Ja zbilja osjećam miris Jūsufov, samo ne recite da sam pomatuhio" (12/94) -

miris Jūsufov! Sve osim ovo. Nikom ni na kraj pameti ne pada da je Jūsuf još među živima nakon ovog dugotrajnog vremena. I da on ima miris kojeg osjeća ovaj iznemogli starac!

Ja osjećam miris Jūsufov, samo da ne kažete: omatuhljeli starac: *samo ne recite da sam pomatuhio*, povjerovali bi sa mnom u miris odavno odsutnog, koji osjećam.

Kako je Jākub osjetio miris Jūsufov od onog momenta kada je karavana napustila Misir? Odakle napustila? Neki komentatori kažu: Od momenta kada je napustila Egipat, on je osjetio miris košulje sa ove velike udaljenosti. Ali nema dokaza za to u tekstu. Možda su mislili: Kada karavana prođe kroz raspuća puteva u zemlji kan'anskoj i usmjeri se ka Jākubovoj mahali, sa bliske udaljenosti.

Mi ovim ne poričemo da je moguće da se desi neobično djelo vjerovjesniku, kao što je Jākub, od strane jednog vjerovjesnika kao što je Jūsuf. Mi samo želimo da se zadržimo kod granica značenja kur'anskog konteksta ili autentičnog, vjerodostojnog predanja, a značenje teksta ne nudi onaj domašaj koji žele komentatori.

Ali oni iz Jākubovog okruženja nisu imali ono što je on dobio od svoga Gospodara, pa nisu osjetili miris Jūsufov kojeg je on osjetio.

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti i sada kao i prije griješiš" (12/95) -

griješiš u pogledu Jūsufa, griješiš iščekujući ga, a on je otišao pravcem iz kojeg nema povratka.

Međutim, daleko iznenađenje se događa, a iza nje slijedi drugo iznenađenje:

A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda (12/96) -

iznenađenje zbog košulje. Ona je dokaz postojanja Jūsufa i blizine susreta s njim. I iznenađenje zbog povratka vida nakon što su mu oči bile pobijeljele. Ovdje Jākub spominje suštinu onoga što je naučio od svoga Gospodara. Onoga o čemu im je ranije govorio pa ga nisu razumjeli:

"Zar vam ne rekoh" - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate?" (12/96).

"O oče naš," - rekoše oni - "zamoli da nam se grijesi oprostite, mi smo, zaista zgriješili" (12/97) -

naziremo iz ovoga da u srcu Jákubovu ima neki otklon prema njegovim sinovima, da on još nije uklonjen, iako im obećava da će tražiti oprost za njih nakon otklanjanja smetnje, smirivanja i odmora:

“Zamoliću Gospodara svoga da vam oprostí” - odgovori on - “jer On prašta i On je milostiv” (12/98).

Formuliranje njegovog izraza sa rječju *sewfe* - kojom se označava buduća radnja - aludira na ranjeno i uvrijeđeno ljudsko srce.

Kontekst dalje iznosi iznenađenja kazivanja. Preskače vrijeme i prostor da bi se sreli u posljednjoj, sugestivnoj i uzbudljivoj sceni:

I kad izidoše pred Jūsufa, on prvi roditelje svoje na grudi i reče: “Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!” (12/99).

I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: “O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio. Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je zaista milostiv onome kome On hoće, i On, zaista, sve zna i mudar je (12/100).

Divna li prizora! Nakon prolaska godina i dana, nakon očaja i beznada, nakon bola i tjeskobe, nakon kušnje i ispita, nakon velike čežnje, neizmjerne žalosti i žestoke tuge!

Krasna li prizora, punog emocija, ustreptalosti, radosti i suza!

Divne li završne scene spojene sa početkom kazivanja! On je u središtu nepoznatog i neviđenog, a ovo u realnom životu.

Jūsuf se u svemu ovome sjeća Allaha i ne zaboravlja Ga:

I kad izidoše pred Jūsufa, on prvi roditelje svoje na grudi i reče: “Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!” (12/99).

Spominje svoj san i vidi njegovo tumačenje pred sobom u vidu sedžde koju mu čine braća - a roditelje svoje posadio na mjesto gdje on

sjedi - kao što je vidio jedanaest planeta, Sunce i Mjesec kako mu sedždu čine:

I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: "O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio (12/100).

Potom spominje Allahovu blagodat prema njemu:

Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao (12/100).

Spominje Allahovu milost u Njegovu planiranju radi ostvarenja Njegovog htijenja:

Gospodar moj je zaista milostiv onome kome On hoće (12/100).

Ostvaruje svoju volju milostivo, precizno i skriveno tako da je ljudi ne osjećaju i ne zamjećuju:

... i On, zaista, sve zna i mudar je (12/100).

Isti iskaz koji je izrekao Jākub kada mu je on ispričao svoje snoviđenje na početku kazivanja:

Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je" (12/6).

Tako se podudaraju početak i kraj čak i u izrazima.

Prije nego što se spusti zastor na uzbudljivu završnu scenu, vidimo Jūsufa kako se povlači i udaljava od susreta, zagrljaja, veselja, radosti, časti, vlasti, raskoši i sigurnosti. Usmerava se svome Gospodaru veličanjem onoga koji zahvaljuje i koji stalno Allaha spominje. Sva njegova molba - u trenucima sjaja vlasti i radosti ostvarenja snova - je da ga njegov Gospodar usmrti kao muslimana i da ga pridruži onima koji su dobri:

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (12/101).

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti (12/101) -

dao si mi vlast, položaj, čast i imetak. To su ovozemne blagodati.

i naučio me tumačenju nekih snova! (12/101) -

dočekivanjem krajnjeg ishoda i načinom interpretacije snoviđenja.

Tvoje blagodati, moj Gospodaru, spominjem i nabrajam.

O Stvoritelju nebesa i Zemlje (12/101) -

Tvojom riječju si ih stvorio, u Tvojoi ruci je njihova sudbina, Tvoja moć je iznad njih i njihovih stanovnika.

Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu (12/101) -

Ti si Pomagač i Zaštitnik.

Moj Gospodaru, to je Tvoja blagodat, a ovo je Tvoja moć.

Gospodaru moj, ne tražim i ne molim od Tebe vlast, ni zdravlje, ni imetak. Gospodaru, ja tražim i molim od Tebe ono što je trajnije i vrijednije:

"daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!"

(12/101) -

tako sa scene nestaje čast i vlast, iščezava radost susreta, okupljanje porodice i pomirenje braće, a izlazi na vidjelo prizor usamljenog roba koji se obraća svome Gospodaru da sačuva njegov islam sve dok ga ne usmrti i da ga pridruži onima koji dobra djela čine.

To je apsolutni uspjeh u posljednjem ispitu.

« ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ، وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَتَوْا بِأَمْرِهِمْ
وَهُمْ يَمْكُرُونَ * وَمَا أَكْثَرَ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ ، إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ * وَكَأَيِّنْ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
يَمُرُّونَ عَلَيْهَا ، وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ * وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ *
أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ ، أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ؟

« قُلْ : هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ ،
وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ .

« وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ . أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؟ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا ، أَفَلَا تَعْقِلُونَ ؟ * حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ ، وَظَنُّوْا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ، فَنُجِّى مَنْ نَشَاءُ ، وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ .

« لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ، مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ ،
وَلَسٰكِنَ تَصَدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ ، وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ » ③

Eto to su neke nepoznate vijesti koje Mi tebi objavljujemo, a ti nisi bio s njima kada su se oni odlučili, i kada su onako lukavi bili (12/102).

A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici (12/103).

Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an, on je samo opomena svim svjetovima (12/104).

A koliko ima znamenja na nebesima i na zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću! (12/105).

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim (12/106).

Zar mogu biti sigurni da ih nevolja, kao Allahova kazna, neće stići ili da ih Čas sudeni neće iznenaditi, a da oni to neće ni primijetiti? (12/107).

Reci: "Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim" (12/108).

A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije

njih, - a onaj svijet je doista bolji za one koji se budu Allaha bojali - zar se nećete opametiti! (12/109).

I kad bi poslanici gotovo nadu gubili i pomišljali da će ih lašcima proglasiti, pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički (12/110).

U kazivanjima o njima je pouka za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost naroda koji vjeruje (12/111).

Kazivanje o Jūsufu je završeno i sada dolaze osvrta i pogovori na njega. Pogovori na koje smo ukazali u uvodnom govoru o ovoj suri. U tim osvrtima i pogovorima sadržane su i raznovrsne opaske, mnogobrojne naznake i inspirativni izleti na stranice Kosmosa, u dubine duše, u povijesne događaje i u nepoznati svijet nadnaravnog iza ovog poznatog, postojećeg svijeta. Izložiti ćemo to prema redoslijedu u kontekstu, a taj redoslijed ima poznati cilj.

To kazivanje nije bilo rasprostranjeno u narodu u kojemu je odrastao Muhammed (alejhi's-selam) i kojem je potom poslan kao Poslanik. Ono sadrži tajne koje ne poznaju osim same ličnosti kazivanja koji su ih proživljavali, a iza njih su prošla stoljeća. Već su ranije, u početku sure, spomenute riječi Uzvišenog Allaha:

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3)

Evo, On sada, nakon završetka kazivanja, daje pogovor na njega, vezujući time njegov kraj s njegovim početkom:

Eto to su neke nepoznate vijesti koje Mi tebi objavljujemo, a ti nisi bio s njima kada su se oni odlučili, i kada su onako lukavi bili (12/102) -

to kazivanje koje je izloženo u kontekstu nepoznate su vijesti koje ti ne poznaješ, ali Mi ih objavljujemo tebi, a dokaz i znak da je to Objava jeste činjenica da su to za tebe nepoznate vijesti. Ti nisi bio s njima kada su se oni okupili i dogovorili planirajući spletku o kojoj se govori u kazivanju na odgovarajućem mjestu. Spletkarili su protiv Jūsufa i protiv svoga oca.

Planirali su šta da rade nakon pritvaranja njihova brata osamljujući se uz sašaptavanje, a i to je vrsta spletke u značenju planiranja. Isti je slučaj i sa splotkom koju su skovale žene protiv Jūsufa, kao i vladarevi ljudi trpajući ga u zatvor. Sve je to spletko i urota kojoj nisi bio svjedok, pa da o njoj kazuješ, već je to Objava navedena u suri, koja potvrđuje taj događaj kao i druga pitanja tog vjerovanja i ove vjere, a ona su razasuta u mnogobrojnim prizorima i scenama ovog kazivanja.

Potvrda Objave, sugestivnost kazivanja, opaske i dodiri koji pokreću srca, iziskuju da ljudi vjeruju u ovaj Kur'an. Oni vide Poslanika (alejhi's-selam), znaju njegovo stanje, zatim čuju ono što čuju, pa opet većina ljudi ne vjeruje. Oni, također, prolaze pored dokaza razasutih na stranicama egzistencije ne obraćajući pažnju na njih i ne uočavajući njihov smisao, kao onaj ko okrene svoje lice pa ne vidi ono što je ispred njega. Pa šta onda da očekuju? Allahova kazna ih može iznenada zadesiti, a da oni neće ni primijetiti:

A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici (12/103).

Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an, on je samo opomena svim svjetovima (12/104).

A koliko ima znamenja na nebesima i na zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću! (12/105).

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim (12/106).

Zar mogu biti sigurni da ih nevolja, kao Allahova kazna, neće stići ili da ih Čas suđeni neće iznenaditi, a da oni to neće ni primijetiti? (12/107).

Poslanik (alejhi's-selam) veoma je priželjkivao i žudio za vjerovanjem svoga naroda želeći da im prenese dobro koje mu je došlo iz milosti prema njima, s obzirom da politeiste očekuje tjeskoban ovozemni život i kazna na onom svijetu. Ali Allah koji zna ljudska srca, poznaje njihove karaktere i stanja, obavještava ga da njegova velika želja za njihovim imanom neće uvesti idolopokloničko mnoštvo u vjeru, jer oni, kao što se kaže u ovim ajetima, prolaze pored mnogobrojnih znamenja okrećući glavu od njih. Ovo okretanje ne kvalificira ih za iman i ne

omogućava im da se okoriste Njegovim dokazima razasutim na horizontima.

Tebi nije potreban njihov iman, jer ne tražiš od njih nagradu zbog Upute. Njihovo okretanje od Upute je doista čudnovato, a ona im se nudi bez cijene i protunaknade:

Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an, on je samo opomena svim svjetovima (12/104).

Podsjećaš ih na Allahova znamenja, usmjeravaš njihove poglede i misli ka njima; a oni su ponuđeni svim svjetovima; nema monopola nad njima neka nacija, rasa ili pleme; nema za njih cijene koju neko ne bi mogao platiti, pa bi u tom slučaju bogati bili u prednosti nad siromašnim, niti imaju uvjeta koje neko ne bi bio u stanju ispuniti, pa bi snažni bili u prednosti nad nemoćnim. Oni su samo opomena i podsjećanje svim svjetovima, opća, sveobuhvatna trpeza postavljena za onoga ko želi.

A koliko ima znamenja na nebesima i na Zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću! (12/105).

Znamenja koja ukazuju na Allaha, Njegovu jednoću i moć, mnogobrojna su i razasuta u prostorima Kosmosa, izložena očima i pogledima, na nebesima i na Zemlji, prolaze pored njih ujutro i navečer, i po noći i po danu; ona govore i gotovo da pozivaju ljude njima; vidljiva su i nameću se očima i osjećanjima; nadahnjuju ukazujući se i srcima i umovima. Međutim, oni ih ne vide, ne čuju njihov zov i ne osjećaju njihov duboki ritam i ton.

Jedan trenutak razmišljanja o izlasku i zalasku Sunca, časak razmišljanja o sjenci koja se polagahno smanjuje ili povećava, časak promišljanja o prepunom okeanu, vodoskoku i bistrom izvoru, trenutak razmišljanja o rastućoj biljci, nježnom pupoljku, rascvjetaloj ruži i sasušenom žitu, trenutak razmišljanja o ptici koja lebdi u zraku, ribi koja pliva u vodi, crvu koji gmiže, mravu koji hodi i ostalim skupinama i zajednicama životinja, insekata i gmizavaca, trenutak razmišljanja ujutro ili navečer, u miru noći ili vrevi dana, jedan trenutak u kojem ljudsko srce osluhne ritmove i zvukove ovog čudesnog univerzuma, samo jedan takav trenutak dovoljan je da ovo srce zavibira vibracijom istinske spoznaje i da se odazove pod tim djelovanjem, *pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću*. Stoga, većina ljudi ne vjeruje.

Čak i kod onih koji vjeruju politeizam se, u nekom od svojih oblika, infiltrira u njihova srca. Čisti iman zahtijeva stalnu budnost koja će odstranjivati iz srca jednu za drugom svaku šejtansku primisao i svaki zemaljski obzir u svakom pokretu i postupku tako da svi oni budu isključivo u ime Allaha, mimo nekog drugog. Iskreni i čisti iman zahtijeva potpunu odlučnost u pitanju vlasti nad srcem, postupkom i ponašanjem, tako da u srcu postoji ispovijedanje vjere samo Allahu (Uzvišenom), a u životu pokornost samo Jednom Gospodaru čija je volja nezaustavljiva:

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim
(12/106) -

smatraju ravnim neku od zemaljskih vrijednosti u njihovoj procjeni događaja, stvari i ličnosti. Pridružuju neki od razloga i uzroka Allahovoj moći u pitanju koristi i štete. Idolopoklonici su u pitanju ispovijedanja vjere nekoj sili mimo Allahove, kao što je vladar ili rukovodilac koji ne crpi uputstva samo iz Allahovog šeriata. Idolopoklonici su u pitanju vezivanja nade za nekog od robova, mimo Allaha, općenito. Politeisti su, kada se radi o žrtvovanju prožetom iščekivanjem poštovanja i glorifikacije od strane ljudi. Politeisti su kada je u pitanju borba radi ostvarenja neke koristi ili odstranjenja neke štete, ali ne u ime Allaha. Idolopoklonici su u ibadetu u kojem je, pored Allahovog, važno i neko drugo lice. Zato Poslanik (alejhi's-selam) kaže: "Idolopoklonstvo kod vas je skrivenije od hoda mrava."⁷

U hadisima se navode i drugi primjeri ove latentne idolatrije:

Bilježi Tirmizi - smatrajući ga hasen hadisom - predanje od Ibni Omera: "Ko se zakune nečim drugim, mimo Allaha, počinio je širk."

Ahmed, Ebu Davud i drugi bilježe hadis od Ibni Mes'uda (Allah bio njime zadovoljan) koji kaže: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je rekao: "Zapis i amulet su širk."

U Musnedu Imam-i Ahmeda koji prenosi od Ukbea ibni Amira stoji da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Ko objesi zapis učinio je širk".

Od Ebu Hurejra - njegovim lancem prenosilaca - bilježi se hadis: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je rekao: "Allah kaže: Ja sam neovisan od ortakluka. Ko uradi neko djelo pridružujući Mi u tome nekog drugog, ostavljam i njega i njegova ortaka."

⁷ Bilježi ga hafiz Ebu Ja'la El-Museli, sa svojim lancem prenosilaca.

Imam Ahmed bilježi od Ebu Seida ibni Ebi Fudale koji kaže: Čuo sam Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da kaže: "Kada Allah sakupi i prve i posljednje u Danu u koji nema sumnje, povikati će glasnik: Ko je učinio idolatriju radeći neko djelo radi Allaha, neka nagradu za njega traži od nekog drugog, mimo Allaha, jer je Allah najneovisniji od ortakluka."

Imam Ahmed također bilježi hadis - sa svojim lancem prenosilaca - od Muhammeda ibni Lebida, da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Najviše čega se plašim za vas jeste najneznatniji politeizam." Upitaše: A šta je to najneznatniji politeizam, Allahov Poslaniče?" Kaže: "Licemjerstvo pokazivanjem pred ljudima. Allah (Uzvišeni) reći će na Sudnjem danu, kada ljudi dođu sa svojim djelima: Idite kod onih kojima ste se pokazivali na dunjaluku pa vidite hoćete li naći nagradu kod njih."

Ovo je skriveni politeizam koji zahtijeva stalnu budnost da bi se sačuvalo od njega i zadržao iman čistim.

Postoji i jasni, vidljivi, očiti politeizam, a to je ispovijedanje vjere i predanost nekome, mimo Allaha, u nekom od pitanja života. Ispovijedanje vjere i predanost zakonu kome se obraća za presudu - a to je, bez pogovora, izričiti politeizam -, ispovijedanje vjere u pitanju neke tradicije i običaja kao što je preuzimanje nekih blagdana i zborovanja koje su ljudi izmislili i uveli, a koje nije Allah propisao; ispovijedanje vjere kroz nošenje neke odjeće, suprotno Allahovoj naredbi o pokrivanju, koja otkriva ili obilježava sramotne dijelove tijela za koje Allahov šeriat izričito propisuje da se pokriju...

Problem u ovim pitanjima prelazi granice zone grijeha i krivice zbog prijestupa kada to postane pokornost, povinjanje i predanost vladajućem društvenom običaju koga su proizveli ljudi, a istovremeno se ostavlja jasna naredba od Gospodara ljudi. Tada to više nije grijeh, već idolatrija - širk. Jer to upućuje na ispovijedanje vjere i povinjanje nekome drugom mimo Allaha u onome što je suprotno Allahovoj naredbi. S tog aspekta, to je vrlo ozbiljna i opasna stvar.

Otuda Allah i kaže:

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim
(12/106).

To se odnosi na one sa kojima se Allahov Poslanik suočavao na Arabijskom poluotoku, a obuhvata i sve druge bez obzira na protok vremena i promjenu mjesta.

Potom, šta očekuje one koji glavu okreću od Allahovih znamenja izloženih na stranicama Univerzuma, nakon njihovog okretanja od ajeta Kur'ana za koje im niko ne traži nagradu?

Šta očekuju?

Zar mogu biti sigurni da ih nevolja, kao Allahova kazna, neće stići ili da ih Čas suđeni neće iznenaditi, a da oni to neće ni primijetiti? (12/107).

To je snažan doticaj njihovih osjećanja ne bi li se probudili iz nemara i da se upozore na posljedicu ovog nemara. Allahova kazna, čiji rok niko ne zna, može ih svakog časa stići i obuhvatiti, a možda je i Čas suđeni pred vratima, pa da im pokuca na vrata strašni, jezivi dan iznenada, a da to i ne primijete. Skriveni, nevidljivi svijet je iza zatvorenih vrata, ne može do njega doprijeti ni oko ni uho; niko ne zna šta se ovog trenutka može desiti, pa kako nemarni mogu biti sigurni?

Kada su ajeti ovog Kur'ana koji sadrži dokaz poslanstva, i kada su znamenja kojih je pun Univerzum izložena pogledima, pa ako oni i pored jednih i drugih prolaze okrećući glavu i Allahu druga pripisuju javno ili tajno, a oni su u većini, Poslanik (alejhi's-selam) kroči i ide svojim putem i oni koji su prihvatili njegovu uputu ne skrećući s njega, a ni ne povodeći se za zalutalim:

Reci: "Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim" (12/108).

Reci: "Ovo je put moj" (12/108) -

jedan, Pravi Put, nema u njemu krivine, ni sumnje ni nejasnoće.

... ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi (12/108) -

mi idemo pomoću Allahove Upute i svjetla, znamo dobro Put, kročimo njime sa znanjem, shvatanjem i spoznajom, ne posrćemo, ne istražujemo teren niti nagađamo. On je apsolutno pouzdan, jasan i osvjetljen. Mi ne pripisujemo Allahu ono što ne dolikuje Njegovoj Božanskoj poziciji. Odvajamo se i distanciramo od onih koji mu nekoga ravnim smatraju:

... ja Njemu nikoga ne smatram ravnim (12/108) -

ni javnom ni tajnom idolatrijom.

Ovo je moj Put, pa ko hoće neka ga slijedi, a ko neće, pa ja nastavljam svojim Pravim Putem.

Sljedbenici poziva k Allahu moraju učiniti ovo izdvajanje i distinkciju, moraju obznaniti da su samo oni Ummet - zajednica, da se razlikuju od onoga koji ne vjeruje njihovim vjerovanjem, ne ide njihovim putem, ne povinja se njihovom vođstvu, da se jasno distanciraju i ne miješaju. Nije dovoljno da pripadnici ove vjere pozivaju u nju dok su istovremeno utopljeni u džahilijetsko društvo. Takvo pozivanje neće rezultirati nečim značajnim. Oni moraju od prvog dana objaviti da se oni razlikuju od džahilijeta, da se izdvoje u posebnu zajednicu čija je spona posebno vjerovanje, a adresa islamsko vođstvo. Moraju se razlikovati od džahilijetskog društva i moraju praviti razliku između svoga i vođstva džahilijetskog društva, također.

Njihovo utapanje i razvodnjavanje u džahilijetskom društvu, kao i zadržavanje pod pokroviteljstvom džahilijetskog vođstva anulira svaku vlast koju nosi u sebi njihova vjera i eliminira svaki trag i utjecaj koji može ostvariti njihov poziv i privlačnost koju može imati novi poziv.

Ova istina nije ograničena samo na poslaničku misiju među idolopoklonicima. Njen domašaj i opseg važenja je opseg ove misije kad god se povraća džahilijet i kad god ovlada životom ljudi. Džahilijet dvadesetog stoljeća ne razlikuje se u svojim temeljnim odrednicama i karakternim obrisima od svakog drugog džahilijeta s kojim se islamski poziv suočio tokom povijesti.

Oni koji misle da će nešto postići putem srastanja i utapanja u džahilijetsko društvo i džahilijetska stanja i blagim provlačenjem islamskog poziva kroz ta društva i stanja, takvi ne shvataju prirodu ove vjere niti način na koji treba pokucati na srca. Pripadnici i sljedbenici ateističkih pravaca otkrivaju svoj znak, svoje lice i pravac. Zar da sljedbenici poziva u islam ne otkriju i ne istaknu svoj zasebni znak, svoj zasebni pravac i svoj put koji se u potpunosti razlikuje od puta džahilijeta?

Zatim dolazi kratki osvrt na Allahovu zakonitost vezanu za Njegove Poslanice i na neka Allahova znamenja na Zemlji kroz sudbine prethodnika. Muhammed nije izuzetak među poslanicima i njegova misija

i poslanstvo nije presedan među poslanstvima. Posljedice i skončanja onih koji su poslanike u laž ugonili ranije izložena su znamenja na Zemlji.

A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije njih, - a onaj svijet je doista bolji za one koji se budu Allaha bojali - zar se nećete opametiti! (12/109).

Promatranje tragova prošlih naroda potrese i uzdrma srca. Čak i srca umišljenih i oholih. Trenuci vraćanja u mašti unazad i prisjećanja njihovih kretanja, mirovanja, komešanja, zamišljanje kako su živi, kako odlaze i dolaze u ova mjesta, strahuju i nadaju se, žude i očekuju. A evo ih, poslije toga, mirni, bez osjećaja i pokreta. Nastambe im prazne i puste; poklopilo ih ništavilo, a s njime su nestala i njihova osjećanja, njihovi svjetovi, ideje, kretanja i mirovanja, njihov dunjaluk koji su gledali i koji je bio u njihovim srcima i osjećanjima. Ove kontemplacije i razmišljanja uzdrmaju žestoko ljudsko srce bez obzira koliko ono bilo nepokorno, nemarno i tvrdo. Zato Kur'an, s vremena na vrijeme, uzima ljude za ruke da ih zaustavi pored stratišta prošlih naroda:

A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali (12/109) -

nisu bili meleki niti neka druga stvorenja. Bili su ljudi kao i ti iz naseljenih mjesta, a ne iz pustinje, kako bi bili istančanijeg osjećanja, blaže naravi i strpljiviji u podnošenju tereta i obaveza pozivanja i upućivanja. I tvoje je poslanstvo na tragu Allahovog Puta i zakonitosti u vidu slanja muškaraca kojima Objavu dajemo.

Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije njih (12/109) -

pa da spoznaju da je i njihova sudbina kao i sudbina onih prije njih, da će ih Allahova zakonitost, čije je djelovanje vidljivo i očito na ostacima prošlih naroda, sustići i da je njihova sudbina na zemlji na tragu nestanka:

...a onaj svijet je doista bolji za one koji se budu Allaha bojali. (12/109) -

bolji je od ovoga svijeta u kome nema stalnog boravka.

... zar se nećete opametiti! (12/109) -

pa promislite o Allahovim zakonitostima primijenjenim na prethodnicima? Zar se nećete opametiti pa dati prednost trajnom nad prolaznim uživanjem?

Potom predočava kritične momente u životu Poslanika, neposredno prije odlučujućeg časa u kome se ostvaruje Allahovo obećanje i nastupa Allahova zakonitost koja ne izostaje i ne odstupa:

I kad bi poslanici gotovo nadu gubili i pomišljali da će ih lašcima proglasiti, pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički (12/110) -

strašna sila koja ocrtava obim nevolje i tjeskobe u životu poslanika dok se suočavaju sa nevjerovanjem, sljepilom, tvrdokornošću i poricanjem! Vrijeme prolazi, oni pozivaju, a mali broj im se odaziva. Godine se smjenjuju, a neistina u punoj svojoj snazi, s brojnim pristalicama, dok su na drugoj strani vjernici malobrojni i sa neznatnom snagom.

To su teški momenti. Zlo se prsi, dominira, napada i obmanjuje. Poslanici iščekuju obećanje, a ono se ne realizira na zemlji. Naumpadaju im razne slutnje i primisli. Nisu li to lašcima proglašeni? Ne gube li im to duše nadu u dolazak pomoći na ovome svijetu?

Poslanici ne mogu imati takav stav osim kada nevolja, teškoća i tjeskoba prelaze granice ljudske izdržljivosti. Nisam proučio ovaj ajet i drugi ajet: *Zar vi mislite da ćete ući u džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale neimaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovali - uzviknuli: "Kada će već jednom Allahova pomoć!?" (2/214)*, nisam proučio ovaj ili taj ajet, a da nisam osjetio drhtavicu od zamišljanja jeze koja je dostigla takav nivo kod Poslanika i od zamišljanja straha koji se krije iza tih primisli, potresajuće nevolje koja je tako žestoko prodrimala dušu poslanika, njegovo psihičko stanje u tim trenucima i nepodnošljivi bol koji osjeća.

U trenutku kada nevolja u potpunosti prevlada, tjeskoba dođe do guše poslanika i kada nestane i posljednjeg atoma snage, u tom času dolazi potpuna, odlučujuća i definitivna pomoć i pobjeda:

... pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički (12/110).

To je Allahova zakonitost u pogledu misija. Teškoće i nevolje su neizbježne, i kada se iscrpi sva preostala snaga i napor, dolazi pomoć

nakon gubljenja nade u sve vanjske uzroke za koje se ljudi hvataju; dolazi pomoć od Allaha i spašavaju se oni koji zaslužuju spas; spašavaju se od propasti koja pogađa one koji nisu vjerovali; spašavaju se od progona i nasilja koje su nad njima provodili silnici. Allahova kazna sustiže zlikovce uništavajući ih i iskorjenjujući; ne mogu joj se suprotstaviti niti ih od nje može spasiti prijatelj ni pomagač.

To je stoga da pomoć ne bude jeftina, pa, shodno tome, i misije neozbiljne. Kada bi pomoć bila jeftina, svaki dan bi se javljao neki agitator i propagator s misijom koja ga ništa ne košta, ili ga košta malo. A pozivanje u Istinu ne može biti igrarija ni zabava. To su pravila i programi za ljudski život koje treba zaštititi i čuvati od hvalisavih agitatora. Takvi ne podnose napore i odgovornost poziva i stoga se plaše da se pozovu na njega, a kada to učine, nisu u stanju ponijeti tu odgovornost i obavezu i odustaju. Istina se od neistine saznaje na poligonu poteškoća u kojima samo uvjereni i iskreni ostaju čvrsti i nepokolebljivi; oni koji ne napuštaju pozivanje Allahu, pa makar pomislili da im pomoć neće stići za života na ovome svijetu.

Pozivanje Allahu nije kratkoročna trgovina koja ili donosi konkretnu, fiksiranu pomoć na ovome svijetu, ili je trgovci ostavljaju radi druge trgovine, izglednije dobiti i lakše zarade. Onaj ko se prihvati pozivanja Allahu u džahilijetskim društvima - a džahilijetska su ona društva koja se pokoravaju i slijede nekoga drugog mimo Allaha u bilo kojem vremenu ili prostoru - mora se psihički pripremiti na to da neće imati ugodno putovanje niti da će obavljati kratkoročnu materijalnu trgovinu. Treba biti siguran u to da će se suočiti sa moćnicima koji posjeduju snagu i imetak, koji posjeduju sposobnost obmanjivanja i manipulacije masama, tako da one vide crno bijelim, a bijelo crnim; kao što također posjeduju sposobnost huškanja i okupljanja samih tih masa protiv onih koji pozivaju Allahu potičući njihove strasti i plašeći ih da ovi aktivisti žele da im zabrane i onemoguće te njihove prohtjeve i ćejfove. Moraju biti sigurni da je pozivanje Allahu veoma zahtjevno i s mnogo odgovornosti i da je priključivanje tom pozivu nasuprot džahilijetskom otporu također zahtjevno i odgovorno. Zato se njemu i ne priključuju - u početku - potlačene i ponižene mase. U njega se uključuje odabrana skupina u cijeloj generaciji, oni koji preferiraju suštinu ove vjere nad rahatlukom i sigurnošću i nad sveukupnim uživanjima ovozemnog života. Broj pripadnika ove odabrane skupine uvijek je veoma mali. Ali Allah presuđuje po istini i pravdi između njih i njihova naroda nakon borbe koja može biti dugotrajna ili kratkotrajna. I samo tada mase ulaze u Allahovu vjeru u skupinama.

U kazivanju o Jūsufu ima različitih vrsta teškoća i kušnji. U bunaru, u upravnikovom domu i u zatvoru. Ima i različitih oblika gubljenja nade u ljudsku pomoć. Zatim je svršetak bio dobar za one koji se bili bogobožni - kao što je to Allahovo istinsko obećanje koje ne izostaje. Kazivanje o Jūsufu je samo jedan od primjera kazivanja o poslanicima. U njemu je pouka za onog ko shvata, u njemu je potvrda onoga što je objavljeno u prijašnjim objavljenim Knjigama, bez povezivanja između Muhammeda i ovih Knjiga. Zato nije moguće da ono s čime je on došao bude izmišljen govor. Laži i izmišljotine ne potvrđuju jedna drugu, ne rezultiraju uputom niti u njima vjerničko srce pronalazi smirenost i milost:

U kazivanjima o njima je pouka za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost narodu koji vjeruje (12/111).

Tako se podudaraju početak i svršetak u ovoj suri, kao što su se podudarali početak i svršetak u kazivanju. Pogovori na početku i kraju kazivanja, a i tokom samog kazivanja, dolaze usklađeno sa sadržajem kazivanja, načinom interpretacije i izrazima, također, ostvarujući na taj način duhovni cilj u potpunosti, kao i umjetničke efekte, uz istinitost kazivanja i podudarnost sadržaja sa stvarnošću.

Kazivanje je počelo i završilo u jednoj suri, jer njena priroda zahtijeva ovaj način interpretacije. Jer to je san koji se ostvaruje malo pomalo, dan iza dana, etapu iza etape. Pouka se ne upotpunjuje - kao ni umjetnička usklađenost - osim ako kontekst slijedi etape i faze kazivanja sve do njegovog kraja. Izdvajanje jednog njegovog dijela na nekom mjestu ne ostvaruje ništa od svega spomenutog, kao što to ostvaruje izdvajanje nekih dijelova u kazivanjima o drugim poslanicima, kao npr. serija kazivanja o Sulejmanu i Belkisi, ili kazivanje o rođenju Merjeme, ili serijal kazivanja o rođenju Isaa, ili kazivanje o Nūhu i Potopu itd. Ovi dijelovi kazivanja ispunjavaju svoj cilj u potpunosti tamo gdje su smješteni. Dočim, kazivanje o Jūsufu zahtijeva da se navede u cijelosti sa povezanim dijelovima i scenama od početka pa do kraja. Istinu je obznanio Uzvišeni Allah:

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**SURA AR-RA'D
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 43 ILI 45 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Često se zadržim pred kur'anskim tekstovima plašeći se da ih dotaknem svojim ljudskim ograničenim stilom i pogriješim premećući ih svojim ljudskim prolaznim izrazom.

Ova sura u cjelini, kao i sura El-En'am prije nje, sadrži tekstove da se skoro ne usuđujem da ih dotaknem komentarom ili objašnjenjem.

Međutim, šta da činim jer živimo u pokoljenju kome se mora predočiti Kur'an sa više objašnjenja njegove prirode, programa, tema i stavova, jer su se ljudi udaljili od atmosfere u kojoj je Kur'an objavljen, udaljili od interesiranja i cilja radi kojih je objavljen - nakon što se rastopio i presušio smisao Kur'ana i njegova stvarna obuhvatnost u njihovim osjećajima i poimanjima i nakon što su udaljili u svojim osjećajima kur'anske termine od njihova značenja. Ovi ljudi žive u džahilijetu kao što je bio džahilijet i u vrijeme objave Kur'ana i s kojima se Kur'an suočio. Međutim, ljudi našeg vremena ne istupaju sa Kur'anom da bi se suočili sa džahilijetom, kao što su to radili oni u vrijeme kada im je Kur'an bio objavljen. Bez ove dinamičnosti ljudi neće spoznati tajne ovog Kur'ana. Tajne ovog Kur'ana ne može spoznati onaj koji sjedi. Njega može spoznati samo čovjek koji vjeruje u njega, nastupa u ime Kur'ana u suočavanju sa džahilijetom da bi ostvario smisao Kur'ana i njegov stav.

Uz sve ovo pogađa me strah i drhtavica kad god se prihvatim tumačenja ovog Kur'ana!

Direktni ritam ovog Kur'ana u mom osjećaju ja ne mogu prevesti svojim riječima i izrazima, jer stalno primjećujem veliku prazninu između onoga što osjećam, vezano za Kur'an, i onoga što iznosim ljudima u ovom *Okrilju*.

Sada spoznajem u suštini bit razlike između našeg pokoljenja u kome ja živim i pokoljenja koje se direktno suočilo sa ovim Kur'anom. Oni su bili direktni sagovornici sa Kur'anom, primali su njegov ritam u svojim osjećajima, njegove slike i okrilje, njegova usmjerenja i upućivanja. Oni su direktno postupali prema sadržaju Kur'ana, odazivali mu se neposredno, istupali s tim pri suočenju sa džahilijetom da bi ostvarili smisao Kur'ana u svom poimanju. Osim toga, oni su u svom kratkom ljudskom životu ostvarivali tu nadnaravnost sa apsolutnom revolucijom koja se zbila u njihovim srcima, osjećajima i životu, a zatim doživjeli i drugu revoluciju koju su ostvarili u životu oko sebe u svjetskim razmjerama toga vremena, u hodu historije, dok im Allah nije dao u posjed Zemlju i sve što je na njoj.

Oni su se direktno napajali sa izvora ovog Kur'ana bez posrednika, padali pod utjecaj njegova ritma u svojim osjećajima, takoreći iz usta u uho, sazrijevali sa toplotom Kur'ana, njegovim zrakama i usmjerenjem, prilagođavali se poslije toga sukladno istinama Kur'ana, njegovim vrijednostima i poimanjima.

Međutim, mi se danas prilagođavamo poimanjima toga i toga o Kosmosu, životu, vrijednostima i situacijama, sukladno ograničenim poimanjima toga čovjeka izloženim iščeznuću.

Pogledajmo šta su ostvarili u svom životu, kakve nadnaravnosti u samom sebi, u životu i oko sebe, pokušajmo da to objasnimo i potražimo mu razlog našom logikom, koja zasniva svoja mjerila na vrijednostima, poimanjima i faktorima koji nemaju svoju vrijednost. Bez sumnje, pogriješit ćemo u procjeni motiva i razloga koji su bili pokretači u procjeni objašnjenja rezultata tih motiva jer ti su ljudi druga stvorenja, tvorevina ovog Kur'ana.

Ja se zaista plašim čitanja ovog dijela *U okrilju Kur'ana* da ljudima ne bude cilj samo čitanje te Knjige, da ga čitaju da bi se približili samom Kur'anu, i ostanu pri tome, a odbacivši od sebe ovo okrilje. Oni ga neće uistinu primijeniti sve dok ne postave svoj život na njegovoj poruci i vodenju borbe sa džahilijetom u ime Kur'ana i pod njegovim bajrakom.

Nakon ovog izlaganja pristupio sam objašnjenju, a preda mnom je ova sura, sura Er-Ra'd. Osjećam kao da je čitam prvi put, a pročitao sam je ili slušao bezbroj puta. Međutim, ovaj Kur'an ti se otvara svaki put sa zračenjem, rasvjetljavanjem, nadahnućem i ritmovima i daje ti uvijek onoliko koliko se ti otvaraš prema njemu. On ti izgleda svaki put nov, kao da se susrećeš s njim tog momenta kad ga čitaš i kao da ga nisi nikada čitao, nikada slušao, nikada razmatrao.

Ova sura je čudna kur'anska sura koja se upija nadušak, u jednom ritmu,⁸ i ima jednu atmosferu, jednu aromu od početka do kraja, koje potpuno ispunjavaju dušu čovjeka, pritiskuju osjećaj slikama, okriljima, scenama i unutrašnjim uzbuđenjima i ona obuhvata dušu sa svih strana, tako da je u povorci pojmova, osjećaja, ritmova i obasjavanja. Ona se uvlači u srce čovjeka sa horizontima, kosmosima, svjetovima i vremenima, a čovjek budan, primjećuje, spoznaje, osjeća scene i impresije koje se talasaju oko njega.

Ova sura nije sastavljena od termina i izraza nego od udaraca i ritmova. Njene slike, okrilja, scene i muzika su njeni doticaji savjesti koji se nagomilavaju i razdjeljuju tu i tamo.

Njena osnovna tema je, kao i sve teme sura objavljenih u Mekki,⁹ približno jedna te ista, a to je vjera i pitanja vjerovanja: monoteizam Božanstva, monoteizam Gospodstva, monoteizam klanjanja samo Allahu na ovom i budućem svijetu i sva druga pitanja vezana za Objavu, proživljenje poslije smrti itd.

Tema jedna istih pitanja, ali ta pitanja i problemi nikada se ne ponavljaju jednim te istim metodom u svim tim mekkanskim pa i u drugim surama objavljenim u Medini. Svaki put tema je izložena sasvim novim

⁸ Muzički ritam u Kur'anu sastoji se iz više elemenata: izgovora slova u jednoj riječi, skladnosti ritmova između riječi jednog pasusa, usmjerenja dužine u riječima, zatim usmjerenje dužine na kraju stanke u ajetu i stanke samog slova (o ovome sam govorio opširnije u djelu *Et-Taswiru'l-fenni.*) Svi elementi od kojih se sastoji ritam u ovoj suri su jedno osim smjera dužine kod slova stanke ili odvajanja u prvom dijelu sure do petog ajeta čija je dužina stanke i njegova slova: *Ju'minun, tuginun, jetefekerun, ja'kilun, halidun*, a kod ostalog dijela sure stanke su: *el'iqab, had, bimiqdar, el-muteal, binnehar* itd.

⁹ Ova sura je mekkanska mada u Mushafu Emiri i nekim drugim mushafima se ne prihvaća ovo, zasnivajući to na nekim rivajetima, nego da je objavljena u Medini. Da je ova sura objavljena u Mekki sasvim je očevidno i jasno; o tome govori priroda njene teme, metod izlaganja pa i opća atmosfera. Svaki onaj koji živi u okrilju ovog Kur'ana primijetiti će, sasvim jasno, da je ova sura objavljena u Mekki.

metodom i u novom svjetlu. Ona svojim izlaganjem ukuljučuje djelotvorne faktore i impresije novog ritma i novog nadahnuća.

Ova pitanja nisu izložena polemički i hladno, nisu izložena riječima i na tome se stalo kao i kod svakog intelektualnog hladnog pitanja, nego su izložena u okviru čitavog Kosmosa u cjelini sa svim čudima koja služe kao jasan dokaz ovim pitanjima i kao znak u otvorenoj spoznaji čovjeku koji vidi. Ova čuda ne iščezavaju i ne prestaju njihova ozbiljnost i obnova. Ona se javljaju svakog dana ponovo do kojih dopire spoznaja čovjeka. Sve ono što je bilo ranije otkriveno javlja se u novom svjetlu ponovo. Na taj način ta pitanja se javljaju sasvim živo u povorci kosmičkih čuda koja ne iščezavaju niti njihova novost prestaje.

Ova sura vodi ljudsko srce po prostorima, horizontima, daljinama i dubinama, izlaže mu cijeli Kosmos u raznim mogućim primjetnim oblastima, izlaže mu uzdignuta nebesa bez stuba, Sunce i Mjesec kako se kreću do određenog roka, noć koja prekriva dan i Zemlju koja se proteže sa visokim bregovima koji su na njoj kao nešto stalno, rijeke koje teku, bašče, usjeve i palme različitog oblika, ukusa i boje, kako sve to raste na tlu zemlje, jedno pored drugoga, i kako se napaja jednom te istom vodom, munju koja plaši i izaziva želju, grmljavinu koja slavi i zahvaljuje, i meleke koji se plaše i koji su skrušeni, i gromove koji pogode koga Allah hoće, i oblake teške, i kiše koje ispunjavaju kotline, i pjenu koja odlazi kao odbačena da bi na Zemlji ostalo ono što koristi ljudima.

Sve ovo spaja srce kud god se ono usmjeri, spaja ga sa Allahovim znanjem, znanjem koje se provodi, otkriva i koje je kompletno, koje obuhvata i onoga koji odlazi i onoga koji dolazi, i sakriveno i javno, prati sve živo, pobrojavajući i ono što čovjeku naumpadne i ono što ga uzbuđuje.

Nespoznajno koje postoji, a što ne može spoznati nikakvo mišljenje, otkriveno je Allahovu znanju, otkriveno je sve što nosi žensko i ono što se skuplja i širi u maternici.

To ljudskoj spoznaji približava nešto od istine te velike noći koja obuhvata Kosmos - njegovu pojavnost i tajnost, uzvišenost i složenost, očevidnost i nespoznajnost. Ova količina koju ljudski rod može spoznati i pojmiti je nešto ogromno i zaplašujuće tako da se i srca tresu.

To je, pored predočenih primjera, predstavljeno u životu u dinamičnim i djelotvornim scenama, pored scena Sudnjeg dana, slika uživanja, patnje i uzbuđenja čovjeka zbog ovoga i onoga, pa sve do

zadržavanja na stradanju drevnih naroda i razmišljanja o onima koji odlaze sukladno Allahovom zakonu po kome se sve kreće i kruži.

Ovo se odnosi na teme ove sure i pitanja koje ona tretira, na kosmičke horizonte i daljine iza čega stoje osobenosti čudnog umjetničkog predstavljanja. Opći okvir u kome su izložena pitanja koje tretira ova sura je Kosmos, kao što smo to ranije istakli, scene Kosmosa i čuda u samom čovjeku i u horizontu. Ovaj okvir ima posebnu atmosferu.

To je atmosfera prirodnih suprotnih scena: nebesa i Zemlje, Sunca i Mjeseca, noći i dana, tijela i sjena, visokih brda i tekućih rijeka, pjene koja iščezava i vode koja je trajna, komada zemljina tla jednih pored drugih ali i različitih, palmi sa jednim i više izdanaka... Ova suprotnost javlja se u svim značenjima, u svim kretanjima i svemu iznijetom u ovoj suri. Ta suprotnost po značenju je sukladna u ovoj suri sa osjećajnim suprotnostima, a sukladna je i u općoj atmosferi. Tu se primjećuje suprotnost nadvišenja u vladanju Kosmosom sa potčinjavanjem Sunca i Mjeseca, suprotnosti se ogledaju i u stezanju i rastezanju maternice, u tajnama govora i njegova iznošenja naglas u onome što je skriveno u noći i očevidno danju, suprotnost se javlja u strahu i želji prema munji, suprotnost u slavljenju grmljavine zahvalom Allahu sa zahvalom meleka i straha, suprotnost u pozivu Istini radi Allaha u odnosu na poziv neistine radi drugih božanstava, suprotnost između onoga koji zna i onoga koji je slijep, suprotnost sljedbenika Knjige koji se vesele sa dolaskom Kur'ana u odnosu na one koji negiraju Kur'an ili njegove dijelove, suprotnost između onoga što je dokinuto i onoga što je stalno i potvrđeno Kur'anom. Ukratko, suprotnost značenja, kretanja i u smjerovima sukladno je općoj atmosferi toga provođenja.

Postoje i druge pojave koje su u skladu sa atmosferom ovog izvršenja jer je to atmosfera prirode, nebesa i Zemlje, Sunca i Mjeseca, grmljavine i munje, oluje i kiše, života, klijanja i razvijanja. Bit će razgovora o životu koji se razvija u maternici žene *i koliko se materice stežu, a koliko šire* (13/8). Stezanje maternice i širenje je u skladu sa bujicama vode, u kotlinama i sa biljem. I to je jedna vrsta divne skladnosti u Kur'anu.¹⁰

¹⁰ V. poglavlje *Et-Tenasuku'l-fenni* u djelu *Et-tasvir'ru fi-l-Qur'an*.

To je jedan od uzroka zbog koga se zadržavamo pred ovom surom kao što smo se zadržali prije toga i pred drugim surama pripremajući se da je dotaknemo svojim ljudskim ograničenim stilom, pribijajući se grijeha da je ne poremetimo svojim ljudskim prolaznim izrazom.

Međutim, ovo je neophodno ovom pokoljenju koje ne živi u atmosferi ovoga Kur'ana. Oslanjajući se na Božiju pomoć, mi ćemo početi, a On je taj koji pomaže.

* * *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«الْمَرَّةَ تِلْكَ، آيَةُ الْكِتَابِ، وَالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ①»

«اللهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا، ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ، وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلًّا يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى، يُدَبِّرُ الْأَمْرَ، يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ * وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا، وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ، يُفْشِي الْيَلْبُتَّ النَّهَارَ. إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ * وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ، وَجَنَّتْ مِنْ أَعْنَبٍ، وَزَرْعٌ، وَنَخِيلٌ، وَصِنَوَانٌ وَغَيْرُ صِنَوَانٍ، يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفِضَ بَعْضُهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ. إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.»

«وَإِنْ تَعْجَبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ: إِذَا كُنَّا تُرَابًا أَمْ نَأْتِي خَلْقٍ جَدِيدٍ! أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ، وَأُولَٰئِكَ الْأَعْمَلُ فِي آعْمَاقِهِمْ، وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.»

« وَبَسْتَعْمِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ، وَقَدْ خَاتَمْنَا مِنْ قَبْلِهِمُ الْمُعْتَلُ ؛ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ، وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ * وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا : تَوَلَّىٰ أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ! إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ .

« اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ ، وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ * عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ * سَوَاءٌ مِّنْ أَسْرَرِ الْقَوْلِ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ ، وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ * لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ - يَحْفَظُونَهُ - مِنْ أَمْرِ اللَّهِ . إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ ؛ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ، وَمَا لَهُمْ مِّن دُونِهِ مِنْ وَالٍ .

« هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ - خَوْفًا وَطَمَعًا - وَيُنزِلُ السَّحَابَ الثَّقَالَ * وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ ، وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ ؛ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَاءُ ؛ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْحِجَالِ * لَهُ دَعْوَةٌ آخِذٌ ، وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبْسِطٍ كَفَّيهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ ، وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ ، وَمَا دُعَاءُ الْكٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ * وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ، طَوْعًا وَكَرْهًا ، وَظَلَمَلُهُمْ بِالْعُدْوِ وَالْأَصَالِ .

« قُلْ : مَن رَّبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ؟ قُلْ : اللَّهُ . قُلْ : أَفَاتُخَذْتُمْ مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ؟ قُلْ : هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ؟ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ ؟ أَمْ جَمَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ؟ قُلْ : اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهْمُ * أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ، فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا ، فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ؛ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي

الْقَارِ أَبْتِغَاءَ حَلِيَّةٍ أَوْ مَتَعٍ زَبَدٌ مِّثْلَهُ . كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَلْقُوتَ وَالْبَطْلَانَ . فَأَمَّا
 الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً ، وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْسِكُ فِي الْأَرْضِ . كَذَلِكَ يَضْرِبُ
 اللَّهُ الْأَمْثَالَ .

« لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْخَيْرُ ؛ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي
 الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ . أُولَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ
 وَبِئْسَ الْيَهَادُ ۝۱۸ »

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Elif-lam-mim-ra. Ovo su ajeti Knjige! A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je, ali većina ljudi neće da vjeruje (13/1).

Allah je nebesa, vidite ih, bez stubova podigao, i onda svemirom zavladao, i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog; On upravlja svim i potanko izlaže dokaze da biste se uvjerali da ćete pred Gospodara svoga stati (13/2).

On je zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju (13/3).

Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pamet imaju (13/4).

A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove: "Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?" Oni ne vjeruju u Gospodara svoga; na njihovim vratovima biće sindžiri i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati (13/5).

Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih. Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj doista i strahovito kažnjava (13/6).

A oni koji ne vjeruju govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Tvoje je da opominješ, a svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/7).

Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se materice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; (13/8)

On zna nevidljivi i vidljivi svijet, On je Veličanstveni i Uzvišeni; (13/9)

za Njeg je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi (13/10).

Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovu naredjenju nad njim bdi. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika (13/11).

On vam pokazuje munju da se uplašite i ponadate, i On stvara teške oblake (13/12).

I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće, - i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može (13/13).

Samo se Njemu može moliti! A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena (13/14).

Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak (13/15).

Reci: "Ko je Gospodar nebesa i Zemlje?" - i odgovori: "Allah!" Reci: "Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitnike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?" Reci: "Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično?" Reci: "Allah je stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoćni" (13/16).

On spušta kišu s neba, pa rijeke teku koritima s mjerom, i bujica nosi otpatke koji plivaju po površini. I ono što ljudi tope na vatri u želji da dobiju nakit ili oruđe ima takođe otpatke, slične onima. - Tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu: otpaci se odbacuju, dok ono što koristi ljudima ostaje na zemlji. Tako, eto, Allah objašnjava primjere (13/17).

Onima koji se Gospodaru svome odazovu - nagrada najljepša, a onima koji Mu se ne odazovu - kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo, i još toliko, rado bi se time otkupili. Njih čeka mučno polaganje računa; prebivalište njihovo biće džehennem, a grozna je on postelja! (13/18).

Ova sura počinje tretirati opće pitanje iz oblasti vjerovanja: pitanje objave ovog Kur'ana i Istine koju Kur'an sadrži. To je baza svih drugih pitanja iz oblasti monoteizma, vjerovanja u proživljenje i činjenje dobrih djela na ovom svijetu. Sve ovo izrasta iz vjerovanja da je naredbodavac ovoga Allah, da je ovaj Kur'an objavljen od strane Allaha Uzvišenog, Njegovu Poslaniku (alejhi's-selam).

Elif-lam-mim-ra. Ovo su ajeti Knjige! A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je, ali većina ljudi neće da vjeruju (13/1).

Elif-lam-mim-ra. Ovo su ajeti Knjige!(13/1), ajeti ovog Kur'ana ili ajeti Knjige koji ukazuju da je Kur'an objavljen od strane Allaha. Njegova sačinjenost na ovim slovima ukazuje da je Kur'an objavljen od Allaha, a ne da je to djelo bilo kog stvorenja.

A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je (13/1).

Sama istina, naročita istina koju ne okružuje neistina, istina koja ne trpi nikakvu sumnju niti kolebanje. Ta slova su znaci da je Kur'an istina. Oni su znaci da je Kur'an od strane Allaha, a sve ono što je od strane Allaha može biti samo istina, u to nema nikakve sumnje.

...ali većina ljudi neće da vjeruju (13/1).

Ne vjeruju da je Kur'an objavljen, ne vjeruju da su to pitanja koja su zasnovana na vjerovanju u ovu Objavu, na vjerovanju jedino u Allaha, klanjanju samo Njemu, vjerovanju u proživljenje i činjenju dobrih djela na ovom svijetu.

Ovo je uvod koji sažima temu ove sure u cjelini. On ukazuje na niz pitanja koja tretira ova sura. Nakon ovog uvoda u tekstu se počinje sa izlaganjem ajeta koji govore o moći Allahovoj, čudima Kosmosa koji ponovo ukazuju na moć Stvoritelja, Njegovu mudrost i Njegov raspored, govore da na osnovu ove mudrosti proističe da mora postojati Objava koja

bi otvorila oči ljudima, govori da mora biti proživljenje radi obračuna ljudima, govori da na osnovu te moći proističe da je moguće da dođe do prožiljenja i povratka svih ljudi Stvoritelju koji je i njih i Kosmos prije njih stvorio i koji je potčinio taj Kosmos ljudima da ih provjeri kroz ono što im je dao.

Nadnaravno pero počinje odslikavati svemirske ogromne scene, dotiče se nebesa, područja tla, dotiče se scena Zemlje i formiranja života.

U tekstu nadalje dolazi do čuđenja narodu koji negira proživljenje i nakon ovih ogromnih znakova, čudi im se što insistiraju na ubrzavanju Allahove kazne i traženju drugih znakova mimo ovih:

Allah je nebesa, vidite ih, bez stubova podigao, i onda svemirom zavladao, i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog; On upravlja svim i potanko izlaže dokaze da biste se uvjerali da ćete pred Gospodara svoga stati (13/2).

On je zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju (13/3).

Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pamet imaju (13/4).

A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove: "Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?" Oni ne vjeruju u Gospodara svoga; na njihovim vratovima biće sindžiri i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati. Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih. Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj doista i strahovito kažnjava. A oni koji ne vjeruju govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Tvoje je da opominješ, a svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/5-7).

Nebesa, bez obzira šta značila, bez obzira na termine koje su ljudi upotrebljavali da bi time nešto spoznali kroz stoljeća, izložena su pogledima, kao nešto veličanstveno, u što nema sumnje, čak i onda kada čovjek posveti samo jedan moment posmatranju njih koja se ne oslanjaju ni na što, podignuta *bez stubova*, otkrivena, *vidite ih*.

Ovo je prvi doticaj u ogromnim prostranstvima Kosmosa. To je ustvari prvi doticaj i ljudske savjesti čovjeka koji stoji pred ovom

veličanstvenom scenom i promatra je. Na osnovu toga on spoznaje da nema nikoga ko bi mogao takvo nešto podići bez stubova, ili čak sa stubovima, do Allah. Palače koje podižu ljudi sa stubovima ili bez stubova, te slične i male objekte koji su smješteni negdje u tijesnom uglu Zemlje, ne prevazilaze Kosmos. Međutim, ljudi govore o tim objektima sa nekom veličinom da predstavljaju moć i savršenstvo, zanemarujući potpuno nebesa i ono što ona obuhvataju i nadvisuju, nebesa podignuta bez stuba, zanemaruju i istinitu moć i pravu veličinu koja stoji iza nebesa, zaboravljaju savršenstvo koje ne može doseći ni ljudska vizija.

Iz ovog veličanstvenog izgleda kojeg primjećuju ljudi do ogromnog nepoznajnog i nevidenog do čega ne može ljudski um i spoznaja doseći ...
i onda svemirom zavladao (13/2).

Iako je to nešto visoko, ovo je više; iako je to nešto veliko, pa ovo je još veće. Ono je apsolutno nadvisivanje koje je dato u slici kur'anskim metodom radi približavanja ovih apsolutnih pitanja ljudskoj ograničenoj spoznaji.

Postoji i drugi veličanstveni doticaj ovog kreativnog pera, doticaj vezan za apsolutnu visinu, pored prvog doticaja vezanog za primjetnu visinu. Ta dva doticaja su jedan pored drugoga i sasvim skladni u kontekstu.

Počevši od apsolutnog nadvisivanja pa do potčinjavanja, potčinjavanja Sunca i Mjeseca, potčinjavanja primjetne visine što mogu ljudi da primijete i što su njihovi umovi prihvatili sa prvim doticajem, uslijedilo je poslije toga i potčinjavanje Allahu Veličanstvenom i Uzvišenom.

Da se na moment zadržimo pred unutrašnjim suprotnostima u sceni prije nego što prijedemo sa izlaganjem na cilj te scene. Eto, mi stojimo pred visinom primjetnog Svemira, nasuprot koga stoje veličina nepoznatog - nevidenog. Mi stojimo pred nadvisivanjem nasuprot čega stoji potčinjavanje, mi stojimo pred Suncem i Mjesecom nasuprot kojih stoje druge zvijezde i planete i sve su različitih boja noću i danju.

Da nastavimo sa kontekstom, sa mudrošću i rasporedom nadvisivanja i potčinjavanja:

...svako se kreće do roka određenoga (13/2).

Kreće se do ocrtane granice sukladno zakonu koji određuje i njihovo kretanje i hod u svemiru, bilo godišnje, svakodnevno ili njihovo kretanje u

njihovom krugu iz koga oni ne mogu iskočiti, niti prijeći, niti odstupiti od njega, ili njihovo kretanje do određenog i njima datog roka prije nego što iščezne ovaj primjetni Kosmos.

On upravlja svim (13/2) -

upravlja svim stvarima po istom rasporedu koji potčinjava i Sunce i Mjesec da se kreću do određenog roka. On drži taj nesagledivi Kosmos i visoka tijela u njemu i pušta da se kreću također do određenog roka i ograničenja kojeg ne mogu prekoračiti. Nema sumnje, to je veličanstveni raspored uzvišene odredbe.

Od Allahovih mjera i rasporeda je i to da *on i potanko izlaže dokaze (13/2)*, niže ih i usklađuje, izlaže svaki dokaz u potrebnu vremenu, razlogu i cilju *da biste se uvjerali da ćete pred Gospodara svoga stati (13/2)*. Kada primijetite te dokaze potanko izložene u Kur'anu i usklađene, a iza njih stoje i dokazi Kosmosa, dokazi koje je kreirala ruka Stvoritelja i odslikala ih vama u ajetima Kur'ana, primijetiti ćete kakve mjere, moć i mudrosti stoje iza te kreacije. Sve to govori da je neminovno povratiti se Stvoritelju nakon ovosvjetskog života da bi se procijenila djela ljudi i na osnovu toga i vrednovala. I to je savršenstvo odredbe u kojoj je objavljena mudrost prvog stvaranja vezana za svrhu i raspored.

Poslije ovoga linija veličanstvenog ocrtavanja nebesa pada na ocrtavanje Zemlje, i to prvo na njenu poprečnu ploču.

On je zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju (13/3).

Paralele na slici ili ploči su protezanje Zemlje i prostiranje pred pogledima i njeno širenje na sve strane. Ovdje nije važno kakav je uistinu njen cjeloviti izgled. Ona je pored svega toga kao produžena, prostrta, široko prostranstvo. To je prvi doticaj na ovoj slici, a onda dolazi do ocrtavanja linije ustaljenih i uzdignutih brda i tekućih rijeka po zemlji. Te prve poprečne linije na zemaljskoj sceni su potpuno skladne i stoje jedna nasuprot druge.

Cjeline koje odgovaraju ovim cjelovitim paralelama koje sadrži Zemlja kao i cjeline koje okružuju život na Zemlji, prve su predstavljene u bilju i rastinju na zemlji: *i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao (13/3)*, a druge cjeline predstavljene su kroz dvije pojave, pojavu noći i dana: *On dan zastire noću (13/3)*.

Prva scena sadrži istinu koju je čovječanstvo mnogo kasnije putem nauke spoznalo, a to je da sve živo, podrazumijevajući tu i bilje, ima i muški i ženski spol, čak i biljke koje izgledaju kao da nemaju muškog spola, saznalo se da i one u sebi nose drugi spol, a sadrže spolne muške i ženske organe u cvijetu ili odvojeno u stabljici. To je činjenica koja scenom izaziva da se razmisli o tajnama stvaranja nakon što su se kompletirale njihove pojave.

Druga scena, scena noći i dana koji se smjenjuju jedno za drugim, jedno zastire drugo u savršenom redu, i to izaziva da se razmisli o pojavama ove prirode, dolasku noći i odlasku dana ili pojavi zore i progonstvu noći. To je događaj koji postaje neprimjetan i neznatan zbog stalne prisutnosti u osjećaju čovjeka. Međutim, to je zaista samo po sebi čudno za svakog onoga ko odagna od sebe tu prisnost i svaku pojavu osjeća kao novu, koju stalno ponavljanje nije zamrzlo i učinilo neprimjetnom. Precizni sistem koji ne omogućava da dolazi do poremećaja kretanja u Kosmosu i taj sistem sam po sebi izaziva potrebu da se razmisli o zakonu ovog Kosmosa, da se promisli o kreativnoj moći koja postavlja taj sistem i štiti ga: *To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju* (13/3).

Da se kratko zadržimo i pred umjetničkim razlikama u sceni prije nego prijedemo na ono što stoji iza toga, razlikama između stalnih visova i rijeka koje teku, između muškog i ženskog spola u svakom plodu, između noći i dana, zatim između cjelovite scene Zemlje i scene visokoga neba, a njih dvoje se dopunjava u velikoj kosmičkoj sceni koja ih objedinjuje i koja je sačinjena od njih.

Kreativno pero prelazi sa ocrtavanja površine Zemlje detaljnije i preciznije od prvih paralela.

Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pamet imaju (13/4).

Pored ovih zemaljskih scena mnogi od nas prolaze pored njih, a da im one ne znače ništa, čak ne izazivaju ni želju da ih pogledaju. Tako ostaje sve dok se čovjek ne povratu životu prirode i dok ne uspostavi kontakt sa Kosmosom, čiji je i on dio, od koga se on odvojio da razmisli o njemu, zatim da se uključi u njega.

Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče (13/4) -

raznovrsni, inače ne bi bilo rečeno *predjela* makar bili i slični, nego bi bilo rečeno *predio*. Neki od njih su dobri i plodni, drugi tanka sloja i teška, zatim pustare i suha područja i čvrste stijene. Sve ovo spomenuto javlja se raznovrsno, raznovrsnih boja i vrijednosti. Neka područja su nastanjena, druga pusta, neka zasijana, živa, a druga zanemarena, mrtva, neke oblasti su navodnjene, a druge žedne itd..., itd. Svi su ti predjeli jedni pored drugih i graniče jedni s drugima.

Ovo je prvi široki doticaj detaljnog opisanja, zatim slijede detalji: *bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi* (13/4), tri vrste biljaka, loza koja se penje, palma koja raste visoko i njive zasijane povrćem, cvijećem i tako dalje. Sve to stvara raznobojni izgled i ispunjava prazninu prirodne slike i predstavlja raznovrsnost biljaka.

To je palma sa više izdanaka ili samo s jednim, iako svaki od njih *upijaju jednu te istu vodu* (13/4) i jednu te istu zemlju, ali plod se po ukusu razlikuje.

...plod nekih činimo ukusnijim od drugih (13/4).

Ko bi drugi mogao uraditi ovo osim Stvoritelja koji sve raspoređuje i čini šta hoće?!

Ko od nas nije probao raznovrsno bilje koje raste na jednom području i koliko se od nas osvrnulo na ono na šta Kur'an ukazuje ljudskim umovima i srcima. Ovo znači da je Kur'an uvijek nov jer on obnavlja osjećaje ljudi sa panoramama i scenama u Kosmosu i u čovjeku. Te scene ne iščezavaju niti ih čovjek može pobrojati u toku svog ograničenog života pa ni čovječanstvo u svom određenom roku. *To su doista dokazi ljudima koji pamet imaju* (13/4).

Po treći put da se zadržimo pred umjetničkim razlikama na ovoj slici između tala koja se međusobno graniče, a različita su, i palmi sa jednim ili više izdanaka, različitih ukusa, njivama, palmištima i vinogradima.

To je veličanstveni izlet u prostrani horizont Kosmosa iz koga se kontekst vraća da bi izrazio čuđenje ovim ljudima kojima svi ovi znaci u horizontu ne mogu probuditi njihova srca, niti upozoriti njihove umove, niti skrenuti svim time njihovu pažnju na Onoga koji sve ovo raspoređuje i na moć Stvoritelja, kao da su im umovi zatvoreni, a srca okovana pa i ne pokušavaju da razmisle o tim dokazima.

A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove: "Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?" Oni ne vjeruju u Gospodara svoga;

na njihovim vratovima biće sindžiri i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati (13/5).

To je zaista čudo koje zaslužuje čuđenje, čudo da narod i poslije ovog sveobuhvatnog izlaganja postavi pitanje:

“Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?” (13/5).

Onaj koji je stvorio ovaj veliki Kosmos, rasporedio u njemu sve na ovaj način, moćan je da ponovo stvori čovjeka na ponovnom proživljenju. Njihov takav sud je nevjerovanje u Gospodara njihova, koji ih je stvorio i rasporedio njihove obaveze. Takav njihov stav odražava da su im umovi i srce okovani, pa i kazna će biti lanci o njihovim vratovima kako bi bilo usklađeno: lanci ili lanac kojim je okovan razum i lanac kojim je okovan vrat, nagrada za to je Džehennem u kome će vječno ostati. Oni su pokvarili sve znamenke čovjeka kojima ih je Allah počastio. Oni su doživjeli pad na ovom svijetu, a na budućem će se susresti sa posljedicom izopačenja i strahote na onom svijetu zbog njihova života na ovom svijetu kakvog su oni provodili i živjeli kvareći svaku svijest i osjećaj .

Ovaj narod se čudi da će ih Allah ponovo proživjeti. To njihovo čuđenje je, zaista, pravo čudo. Oni požuruju da ih snađe Allahova kazna, umjesto da traže Allahovu Uputu i mole Njegovu milost.

Oni traže od tebe prije kaznu nego milost (13/6) -

oni kao da ne vide i ne posmatraju horizont Kosmosa, Allahove znake razasute po nebesima i Zemlji, oni ne gledaju na pogibelj drevnih naroda koji su požurivali da ih snađe Allahova kazna, pa ih je ona snašla. Allah je ostavio takve kao primjer da se njime pouče narodi koji dolaze iza njih.

... a bilo je kazni i prije njih (13/6) -

oni su potpuno nemarni, čak ne primjećuju ni sudbinu njihovih prethodnika ljudskog roda, a ti prethodnici su ostavili primjer svakome ko hoće da izvuče neku pouku.

Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovom (13/6) -

on je milostiv prema Svojim robovima čak i kad jedno vrijeme nasilje čine i griješe. On im otvara vrata oprosta kako bi ušli kroz ta vrata, ali On istovremeno žestoko kažnjava one koji ostaju i dalje na tom putu i ne ulaze kroz otvorena vrata.

... ali Gospodar tvoj doista, i strahovito kažnjava (13/6) -

u kontekstu se ovdje predočava Allahov oprost, prije kazne, ističe oprost prije njegova kažnjavanja nasuprot žurbe ovih nemarnika koji zaslužuju kaznu prije upute, da bi se istakla ogromna i velika razlika između dobra kojeg im Allah želi i zla kojeg oni sami sebi žele. Iza toga javlja se i potpuno brisanje vida, i sljepilo srca, i izopačenje, a što zaslužuje kaznu - Džehennem.

U tekstu se nastavlja sa izražavanjem čuđenja zbog stava ljudi koji ne spoznaju te brojne kosmičke znakove nego traže drugi kakav znak kao mudžizu koju bi Allah dao Svome Poslaniku. Oni traže kakvu mudžizu i kakav znak, a cjelokupni Kosmos oko njih je satkan od tih znakova i mudžiza.

A oni koji ne vjeruju govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Tvoje je da opominješ, a svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/7).

Oni traže kakvu nadnaravnost, a nadnaravnost nije djelo Vjerovjesnika niti njegova kompetencija. Nadnaravnost upućuje Allah s Vjerovjesnikom kada vidi da postoji svrha za nadnaravnost. *Tvoje je da opominješ (13/7)*; da opominješ i otvaraš oči, tvoj zadatak je kao i zadatak svih drugih poslanika prije tebe. Allah je slao poslanike narodima da ih upućuje: *svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/7)*. Nadnaravni znaci i njihova djelatnost pripadaju Kreatoru Kosmosa i Stvoritelju ljudi.

Ovim završava prvo putovanje po horizontu i pogovori koji se odnose na to putovanje, da bi kontekst nastavio sa novim izletom u drugu dolinu: u duše ljudi, osjećaje i život.

Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se materice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, On je Veličanstveni i Uzvišeni; za Njeg je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi. Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovu naređenju nad njim bdiju. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah

hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika (13/8-11).

Čovjek i njegov osjećaj ostaju zbunjeni, on se trese pod udarcima ovih snažnih doticaja kod predstavljanja i pod ritmovima ove čudne muzike koja se javlja u izrazu. Stoji zbunjen dok se napaja Allahovim znanjem i Njegovom saglasnošću i dok slijedi teret koji se razvija u maternici, i tajnu koja počiva u grudima, i skrivenu dinamičnost pod okriljem noći, i sve što je sakriveno i otkriveno, i sve što šapće, i sve što je glasno - sve je to otkriveno mikroskopom - koga prate zraci Allahovog znanja, a i čuvari koji bilježe svaku pomisao i naum. Eto, to je strah, čime se izražava skrušenost i pomoću čega čovjek jedino može da potraži utočište kod Allaha i smirenost u Njegovoj zaštiti. Vjernik u Allaha zna da Allahovo znanje obuhvata sve i svašta, ali događaji ovog cjelovitog pitanja u osjećaju ne mogu se porediti sa pojedinačnim događajima kao što se i u kontekstu govori o tome kod ovog čudnog odslikavanja.

Gdje postoji bilo kakvo pitanje odvojeno i samo, gdje je cjelovita istina u oblasti riječi Uzvišenoga:

Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se materice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; (13/8) -

kada vizija čovjeka počne pratiti svako žensko biće u ovom Kosmosu nagomilano svugdje, svako žensko biće u svakom šatoru i kolibi, u pustinji i civiliziranom svijetu, u kućama, špiljama, putevima i šumama, primijetit će Allahovo znanje da gleda na svaki teret u maternicama ovih ženskih bića, gleda na svaku kap krvi koja se skuplja ili širi u tim maternicama.

Gdje postoji kakvo pitanje odvojeno i samo, gdje je cjelovita istina u oblasti riječi Uzvišenoga?

Za Njeg je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi. Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovu naređenju nad njim bdi (13/10-11).

kada se vizija čovjeka uputi da prati svaki šapat i svaki govor naglas izražen, svako skriveno i svako otvoreno u ovom velikom Kosmosu, i primijetit će da Allahovo znanje prati svaku osobu i bilježi svakog koji odlazi, svakog koji dolazi nastupom noći, jutra i večeri dana.

Prvi doticaji u horizontu prostranog Kosmosa nisu ništa veći i obuhvatniji od ovih posljednjih doticaja u nepoznatosti duše, nevidljivom i

nepoznanicama tajne. Ovo je, zaista, dovoljno za to u oblastima suprotnosti i različitosti.

Da izložimo još nekoliko krasnih izraza i poimanja u tim ajetima.

Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se materice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; (13/8) - pošto je predočeno znanje o skupljanju i širenju onoga što se formira u maternicama popraćeno riječima i da *u Njega sve ima mjeru (13/8)*. Ova skladnost je sasvim jasna i ona se javlja između riječi *mjera* i riječi *skupljanje* i *povećanje*. Ovo pitanje u cjelini ima vezu sa ponovnim stvaranjem kako je to rečeno, a s druge strane, i sa strane forme i slike ima također odnos i sa onim što slijedi kasnije, sa vodom koja teče dolinama *s mjerom*, u smislu bujica i količine kao što je i kod skupljanja i povećanja, ta uobičajena raznolikost je došla do izražaja u atmosferi ove sure općenito.

On zna nevidljivi i vidljivi svijet, on je Veličanstveni i Uzvišeni (13/9) -

termini *Veličanstveni* i *Uzvišeni* dvije su riječi koje se jako odražavaju u osjećaju čovjeka. Međutim, veoma je teško predočiti taj osjećaj drugim terminima jer nema nijednog stvorenja, a da pri sebi nema kakav nedostatak koji umanjuje njegovu vrijednost. Tako se ne može reći ni za jedno Allahovo stvorenje da je veličanstveno, ili za bilo kakvo djelo da je veličanstveno, ili za bilo kakav posao da je veličanstven, a da to ne bi umanjilo **sjet na** Allaha. Isto tako termin *Uzvišeni*... Misliš li ti da ću reći nešto? Ne. Ni ja ni bilo koji komentator Kur'ana ne zadržava se pred ovim *Veličanstveni* i *Uzvišeni*.

Za Njeg je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi (13/10) - ova razlika je jasna u izrazu, zadržala nas je riječ: *onaj koji glasno čini*. Ona kao da svojim odrazom daje suprotno značenje jer se odražava nečim što je tajno ili blizu nečega što je tajno, a ovdje *onaj koji to glasno čini* znači onaj koji odlazi. Dinamičnost u ovoj riječi je ono što se namjerava sa suprotnošću nečega što je tajno. Ova nježnost u zvonkosti izraza i njegova odraza ovdje je upotrijebljena da ne dođe do povrede opće atmosfere, atmosfere tajnog, prijatnog i odlazećeg znanja iza tereta koji se razvija u punoj tajnosti i sakrivenosti u noći i posljedicama koje ne primjećuju pogledi, pa je izabran ovaj termin koji govori o različitosti uz skrivenost, ali blago ugodno i skoro neprimjetno.

Uz svakog od vas su meleki, i ispred njega i iza njega, po Allahovu naređenju nad njim bdiju (13/11) -

čuvari koji prate svakog čovjeka, bdiju nad onim koji odlaze i koji dolaze, nad svakim naumom i svakim osjećajem koji to obavljaju po Allahovu naređenju; kontekst se ovdje ne osvrće na njih, ne opisuje niti definira više nego što stoji u Kur'anu: *po Allahovu naređenju* (13/11), pa se ni mi ovdje nećemo na njih osvrćati. Ko su oni? Šta su njihova svojstva? Kako prate? Gdje su? Niti idemo u atmosferu sakrivenoga, strašnoga, niti se osvrćemo na ono što je u kontekstu naznačeno. Uostalom, to se i namjerava ovdje jer je termin upotrijebljen sa Njegovom odredbom i nije došao onako neodređeno. Svako ko ima smisla za značenje ovoga izraza osjetit će strah od zamagljenja ove teško razumljive atmosfere razotkrivanjem i objašnjenjem.

Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni (13/11) -

On ih prati pomoću čuvara kojima je naređeno da prate šta ljudi rade i kakve izmjene čine, mijenjaju li svoje situacije i na osnovu toga On postupa prema njima. On neće izmijeniti blagodati ili očaj, neće izmijeniti čast ili poniženje, neće izmijeniti položaj niti poniženje, a da ljudi ne izmijene svoje osjećaje, svoja djela i realnost u životu. Tada Allah mijenja postupak s njima sukladno njihovom postupku i njihovim djelima, mada Allah unaprijed zna šta će biti s njima, ali sve što se dogodi s njima zasniva se na onome kakvi su i pogada ih u vremenu sukladno njihovim postupcima.

To je zaista istina koja pogada ljude sa teškom odgovornošću. Allahovo htijenje zahtijeva, a Njegov zakon traži da se Njegovo htijenje prema ljudima provede prema postupku tih ljudi i da se realizira među njima Njegov zakon na osnovu njihovog ponašanja. Tekst je izričit i ne traži nikakvo objašnjenje. Pored te odgovornosti tekst sadrži i dokaz plemenitosti prema ovom stvorenju koje predviđa Allahovo htijenje, a to je da je čovjek svojim postupkom poluga realizacije Allahovog htijenja u tome.

Nakon definiranja ovog principa u kontekstu se ističe promjena stanja ljudi nagore od strane Allaha, jer su se oni, kako se razumije iz ovog ajeta, izmijenili nagore pa im i Allah omogućava to gore.

A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega, nema mu zaštitnika (13/11).

Kontekst ističe ovaj moment, a ne drugi jer su izloženi oni koji insistiraju na ubrzavanju loših djela prije dobra. Njima je ovdje ponuđen oprost prije kazne da bi se upozorili i da bi se istakla njihova nemarnost pa

se zbog toga ovdje i iznosi strašna kazna i posljedica da bi bili upozoreni da se Allahova kazna ne može od njih odstraniti kada oni to zasluže svojim postupcima, niti ih može iko zaštititi niti im pomoći.

Kontekst prelazi u novu atmosferu, u drugu dolinu, povezujući time onu dolinu u kojoj smo već bili, dolinu u kojoj se okupljaju panorame prirode i osjećaji čovjeka međusobno se miješajući i usklađujući u jednoj slici, odrazu i ritmu, dolini nad kojom se nadvio strah, poniznost, trud i sažaljenje, a čovjek u toj situaciji pod prismotrom i upozorenjem pod utjecajem i emocijom.

On vam pokazuje munju da se uplašite i ponadate, i On stvara teške oblake. I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće, - i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može. Samo se Njemu može moliti! A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena. Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak. Reci: "Ko je Gospodar nebesa i Zemlje?" - i odgovori: "Allah!" Reci: "Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitnike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?" Reci: "Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično?" Reci: "Allah je stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoćni" (13/12-16).

Munja, grom i oblak su poznate scene, a i oluja koja to prati ponekad, poznata je. Sve su to scene koje jako djeluju na čovjeka, i kod onih koji znaju nešto više o prirodi ovih pojava i kod onih koji ne znaju ništa o Allahu. U kontekstu se ovo sve nagomilava ovdje i pridodaju se tome i meleki, i odrazi, i slavljenje, i sedžda, i strah, i želja, i istinita molba i molba koja se ne uslišava. Ovim scenama pridružuje se i druga grupa, umorna grupa koja traži vode ispruženih ruku da bi je dohvatila i otvorenih usta da bi što prije kap vode usrkнула.

Sve ovo nije se okupilo u tekstu po dogovoru ili slučajno nego se je okupilo da bi sve ovo našlo svoj odraz na sceni, da bi se umotalo u

atmosferu strahote i kontrole, straha i želje, poslušnosti i podrhtaja od straha u kontekstu koji ocrtava vlast Allahovu koji je jedinstven u Svojoj moći, koristi i šteti, što negira postojanje tzv. božanstava i ističe prijetnju kaznom zbog pripisivanja nekakvog božanstva Allahu.

On vam pokazuje munju da se uplašite i ponadate (13/12).

To je Allah koji vam pokazuje ovu kosmičku pojavu. Ona proističe iz prirode Kosmosa kojeg je Allah dao na ovaj specifičan način, dao joj i ove osobenosti i pojavnosti, između ostalog, dao joj je munju koju je i vama omogućio da je vidite prema Njegovu zakonu od koga se vi plašite, jer ona zatresa živce čovjeka i često prelazi u oluju. Katkad je ona kao i upozorenje dato kroz bujicu koja ruši kao što znate iz vašeg iskustva, a želite dobro da vas snade poslije oluje koja je ponekad popraćena obilnom kišom koja oživljava mrtvilo i teče rijekama.

... i On stvara teške oblake (13/12) -

On stvara i oblake opterećene vodom, a oblaci su kolektivna imenica, jednina je *suhabe*. Prema Svom zakonu i stvaranju Kosmosa i njegova rasporeda formiraju se i oblaci koji prouzrokuju obilate kiše. Da Allah nije stvorio Kosmos na ovaj način, ne bi došlo ni do formiranja oblaka i padanja kiše. Znanje kako se formiraju oblaci i kako padaju kiše ništa ne umanjuje ovu kosmičku pojavu u njegovoj ljepoti niti umanjuje dokaz ove pojave. Oblaci nastaju prema posebnom kosmičkom sastavu kojeg je sačinio niko drugi nego Allah. Sukladno određenom zakonu On upravlja ovom cjelokupnom konstrukcijom. U tom zakonu ne učestvuje ni jedan čovjek. Isto tako, ovaj svijet nije stvorio sebe niti je on sam po sebi formirao svoj zakon.

Grmljavina, treća pojava u atmosferi kiše, munje i grmljavine. To je glas koji je glasan i koji odjekuje. To je jedno od djela kosmičkog zakona koga je dao Allah, bez obzira kakvi bili njegova priroda i uzroci. Stvaranje toga u Kosmosu pripada Allahu i sama grmljavina zahvaljuje i slavi Moć koja je proizvela ovaj sistem. Isto tako, svaka lijepa i savršena tvorevina slavi i oglašava svoju zahvalu Stvoritelju na Njegovim lijepim i savršenim tvorevinama. Katkad je direktni smisao ovog termina zahvala koja je i stvarni cilj. I grmljavina *veliča* i slavi Allaha. Ovu nepoznanicu koju je Allah učinio nedokučivom i nespoznajnom čovjeku ljudi moraju prihvatiti potvrdno i predati joj se, jer oni ne znaju bit ovog Kosmosa niti bit samih sebe, osim nešto malo.

Ovaj termin izabran je da se njime ukaže da i grmljavina veliča Allaha sa zahvalom, slijedeći metod kur'anskog poimanja, kao što je u ovom kontekstu. On ukazuje na znak života i njegovo kretanje u gluhim scenama Kosmosa da bi se pridružio dinamikom sceni dinamike cjelokupnog Kosmosa, kao što sam to objasnio u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*. Ovdje je scena živa u prirodnoj atmosferi. U njoj meleki veličaju Allaha iz straha. U njoj se upućuju i molbe Allahu i molbe drugim božanstvima. U njoj ljudi ispružaju ruke do vode da bi je dohvatili, ali ne mogu da je dohvate. U sredini ove scene je onaj koji se obraća Allahu, koji se moli i koji je dinamičan, pridružuje se grmljavini kao živo biće svojom slikom, slaveći, veličajući i moleći.

Atmosfera se ispunjava strahom, molitvom, munjom, grmljavinom i teškim oblacima, olujom koju Allah upućuje i pogađa njome krajeve koje hoće. I oluja je prirodna pojava koja nastaje u Kosmosu ovim slijedom. Allah katkad pogađa olujom i one koji se promijene. Njegova mudrost je predvidjela da ne budu zanemareni, jer u zanemarivanju možda ne bi bilo nikakve koristi. Prema tome, oni zaslužuju propast.

Čudno je da se u strahoti grmljavine i oluje, u mnoštvu veličanja Allaha zahvalom od strane grmljavine i meleka, u mnoštvu straha i prekoraivanja oluje u srdžbi, čudno je da se u tom strahu podižu ljudski glasovi raspravljajući o Allahu koji dominira svim ovim snagama i oživljava ove glasove koji se podižu, raspravljaju i prepiru o svemu šta može Allah:

... i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može (13/13).

Ovako iščezavaju njihovi slabi glasovi u mnoštvu ovih strahota koje su popraćene molbama, grmljavinom, jekom i olujom. Ovo sve govori o postojanju Allaha o kome se oni prepiru, govori o Njegovom monoteizmu kome se upućuje veličanje i zahvala od strane najvećih kosmičkih prostranstava i meleka koji Ga veličaju iz straha, a strah ima i svoj ritam u ovoj oblasti. Postavlja se pitanje gdje su u ovome svemu glasovi slabija, ljudi koji raspravljaju o Allahu, a *On sve može?*

Oni raspravljaju o Allahu i pripisuju Mu razna božanstva kojima se oni obraćaju i mole pored Allaha. Molba upućena Allahu - samo je ona istinita, a svaka druga je neistinita, propada, ništa ne koristi onome ko je upućuje nego mu donosi samo nevolju.

Samo se Njemu može moliti! A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena (13/14).

Ova scena ovdje govori. Ona je dinamična i tugaljiva. Jedna molba je istinita i ona će biti uslišana. To je molba upućena Allahu od strane onoga koji se oslanja na Allaha, ko traži Njegovu pomoć, milost i uputu. Sve drugo je neistina, sve se drugo gubi, sve drugo je sama prašina. Zar ne primjećujete kakva je situacija onih koji se obraćaju božanstvima, a ne Allahu? Pogledajte samo jednoga od njih, rastužen je, žedan, pruža ruke i otvara dlanove, usta su mu otvorena, liže usne moleći, traži vode da bi je donio do usta, ali je ne donosi niti je može dohvatiti ni pored traženja, jecanja i nevolja. Takva je molitva onih koji ne vjeruju u Jednog i Jedinog Allaha i koji dozivaju druga božanstva.

... molitva nevjernika je stvar izgubljena (13/14) -

u kojoj atmosferi je ovaj koji moli, koji preklinje i koji želi da lazne kapljicu vode, a ne može da je dobije! U atmosferi munja, groma i teških oblaka koji se kreću po naredbi Allaha, Jedinoga, Moćnoga.

I u vrijeme dok ovi traže skloništa i zaštite kod božanstava mimo Allaha obraćajući se njima sa nadom i molbom, dok sve ostalo što je u Kosmosu traži pomoć od Allaha. Svi oni podliježu Allahovoj volji, pokoravaju se Njegovu zakonu, idu sukladno tom zakonu. Onaj ko je vjernik ispoljava pokornost i vjerovanje, a nevjernik zaslužuje kaznu i prisilu. Niko ne može izbjeći Allahovoj volji niti može živjeti izvan Njegovog zakona koga je On propisao za život.

Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak (13/15).

Cijela atmosfera je atmosfera klanjanja i molenja. Kontekst govori o pokornosti Allahovu htijenju kroz sedždu, a to je najveći simbol klanjanja, a onda priključuje i sve što je na nebesima i Zemlji i njihove sjene tom klanjanju, njihovo klanjanje jutrom i večerom, kada iščezava svjetlo i proteže se mrak. Ove sjene priključuju se svemu i svačemu u činjenju sedžde skrušenosti i povinjavanju. Ovo je zaista istina, jer sjene prate sve moguće, tako da ova istina baca svoje sjene na ovu scenu i javlja se kao pravo čudo. Sedžde su kao nešto udvojeno od osoba i sjena. Prema tome, i cio Kosmos i sve ono što je na njemu - pojavnosti i sjene, sve kleči povinovši se na putu ktjeli ili ne htjeli. Sve ovo čini Allahu sedždu, dok oni drugi traže utočišta kod drugih božanstava, mimo Allaha, moleći im se.

U atmosferi ove čudne scene upućuje im se sarkastično pitanje: Zar se može usuditi da se pripisuje drugo božanstvo Allahu u ovakvoj sarkastičnoj atmosferi? To zaslužuje samo ismijavanje i poniženje.

Reci: "Ko je Gospodar nebesa i Zemlje?" - i odgovori: "Allah!" Reci: "Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitnike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?" Reci: "Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično?" Reci: "Allah je Stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoćni" (13/16).

Pitaj ih, a sve što je na nebesima i Zemlji dato je po Božijoj odredbi i Njegovu htijenju, milom ili silom, *ko je Gospodar nebesa i zemlje?* (13/16). To je pitanje koje ne zahtijeva odgovor, jer je ranije u kontekstu odgovoreno. To je zato da bi oni čuli odgovor u riječima, a scenu toga oni su vidjeli: *odgovori: "Allah!"* (13/16). Zatim ih upitaj: *Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitinike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?* (13/16). Upitaj ih radi osude jer su oni zaista uzeli te sebi za zaštitnike, upitaj ih, a pitanje je sasvim jasno. Razlika između Istine i neistine je također jasna kao što je jasna razlika između slijepca i onoga koji vidi, i između tmine i svjetla. Sa isticanjem razlika između slijepca i onoga koji vidi ukazuje se na njih i na vjernike. Slijepac je onaj koji ih odvraća da vide jasnu, očevidnu istinu čiji trag osjeća svako ko je na nebesima i na Zemlji. Sa navođenjem riječi tmine i svjetla ukazuje se na njihovu situaciju i na stanje vjernika. Tmina koja je prekrila vid je tmina koja ih opkoljava i onemogućava da spoznaju jasnu istinu.

Ili, primijetiš li ti ova božanstva koja su oni uzeli sebi za bogove mimo Allaha, da su ona stvorila stvorenja poput stvorenja koja Allah stvara, pa da ljudima izgleda da su slična ova i ona stvorenja, tako da ne znaju šta je Allah stvorio, a šta ta božanstva? Oni su ispričani tada ako su božanstva takva kao što oni misle, ako ta božanstva imaju Allahova svojstva, da imaju sposobnost stvaranja i da na taj način zaslužuju da budu obožavani. Bez toga nema dvojbe da ne zaslužuju obožavanje.

To je gorki sarkazam protiv naroda koji vjeruje da Allah sve stvara, koji misle da ova takozvana božanstva nisu ništa stvorila niti išta stvaraju, nego da su i ona stvorena, pa i poslije svega toga oni se klanjaju tim božanstvima, bez ikakve sumnje, a to je najgluplje i nešto najniže do koga može doći razum razmišljajući.

Poslije ovog gorućeg sarkazma uslijedio je pogovor koji ne trpi nikakva protivljenja niti razgovora.

Reci: "Allah je Stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoći" (13/16).

To je jednota u stvaranju, jednota u moći, krajnji stepen vlasti. Tako je pitanje ovih božanstava obuhvaćeno na samom početku i istaknuto da sve što je na nebesima i Zemlji i njihove sjene sedždu čine samo Allahu, dobrovoljno ili prisilno. Na kraju, sve se prisilno povinjava, sve što je na Zemlji i nebesima. Prije toga je bilo riječi o munjama, grmljavinama, olujama, slavljenju Allaha i zahvalama iz straha ili želje, pa se postavlja pitanje gdje je to srce koje bi se moglo oduprijeti ovom strahu, osim ako nije mrtvo i ako ne živi u mraku sve dok ga ne snađe propast?!

Prije nego što napustimo ovu kotlinu ukazat ćemo i na primjetne suprotnosti na putu ovog izvršenja. To su suprotnosti između straha i želje, između munje koja sijevne i teška oblaka, a termin *teška*, ovdje, nakon ukazivanja na vodu, pridružuje se u svojstvu suprotnosti sa strahovitom munjom koja bljesne, da ukažemo na suprotnosti između slavljenja grmljavine, u znak zahvalnosti, i slavljenja meleka, iz straha, i između istinite molbe i molbe čiji je trud uzaludan, između nebesa i Zemlje i činjenja sedžde od svega i svačega što je na zemlji i nebesima, bilo dobrovoljno ili prisilno, između oličenja i sjena, između jutra i večeri, između slijepca i onoga koji vidi, između tmine i svjetla, između Stvoritelja Moćnoga i božanstava koja ne mogu ništa stvoriti niti mogu sebi učiniti kakvu korist ili štetu. I tako kontekst nastavlja svojim programom sa uočljivom preciznošću, jakim svjetlom i čudnom usklađenošću.

Da nastavimo dalje sa kontekstom koji donosi primjer istine i neistine, primjer vječite molbe i molbe koja iščezava i odlazi u vjetar, molbe radi dobra koje upućuje i molbe nadmenog zla. Donijeti primjer ovdje odražava moć Svemogućeg Allaha, odražava raspored Stvoritelja koji sve raspoređuje i dominira svim. To je vrsta prirodne scene u kojoj se odvija kontekst.

On spušta kišu s neba, pa rijeke teku koritima s mjerom, i bujica nosi otpatke koji plivaju po površini. I ono što ljudi tope na vatri u želji da dobiju nakit ili oruđe ima takođe otpatke, slične onima. - Tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu: otpaci se odbacuju, dok ono što koristi ljudima ostaje na zemlji. Tako, eto, Allah objašnjava primjere (13/17).

Spuštanje kiše s neba da bi voda potekla kotlinama sasvim je u skladu sa atmosferom munje, grmljavine i teških oblaka u sceni ranije iznijetaj. Padanje kiše čini jedan vid opće kosmičke scene u kojoj se tretiraju pitanja izložena u ovoj suri i njene teme. Ovo istovremeno potvrđuje i moć Jedinoga i Moćnoga da i voda potekne kotlinama Njegovom moći, sve kako On hoće i onoliko koliko On želi prema potrebi. Sve ovo potvrđuje raspored Moćnoga i Njegovu odredbu kod svega. Ovo je jedno od pitanja koje tretira ova sura. Ni ovo ni ono ne iskače iz okvira primjera kojeg Allah želi da donese ljudima, primjera čiji su svjedoci u životu i koji prolaze pored njih bez ikakva osvrta na to.

Voda pada s neba i rijeke poteku kotlinama, na putu ta voda kupi otpatke koji plivaju po površini vode poput pjene tako da ponekad pjena prekrije vodu. Ova pjena je kao nešto napuhano, ali je i dalje pjena i nanos, a ispod nje je primjetna i mirna voda, to je voda koja nosi dobro i daje život, pjena ili šljaka se javlja i kod ruda koje se tope da bi se od njih proizveo nakit npr. od zlata i srebra, ili kakve posude i alatke potrebne za život kao što je kod željeza i olova. Ono što je loše i što ne valja pliva na površini i prekriva čistu kovinu, a nakon odstranjenja toga što ne vrijedi ostaje kovina čista.

To je primjer istine i neistine u ovom životu. Neistina prekriva, uzdiže i napuhuje se i javlja se kao pjena na površini, međutim, odlazi pjena ili to što je loše, ubrzo iščezava i odlazi pjena, odbacuje se jer ne predstavlja pravu istinu niti se održava, a istina ostaje mirna i stalna, čak možda neki smatraju da se Istina povukla, nestala i iščezla, međutim, ona ostaje vječno na Zemlji kao i živa voda i čista kovina kojom se ljudi koriste. *Tako, eto, Allah objašnjava primjere (13/17).* Tako se definira i sudbina poziva, sudbina vjerovanja, sudbina djela i riječi. To je Allah, Jedini, Moćni, koji raspoređuje i Kosmos i život, koji zna sve i pojavno i nevideno, i istinu i neistinu, i trajno i prolazno. Ko se odazove Allahu, nagrada je najveća, a oni koji se ne odazovu bit će u takvom stanju da bi dali sve što je na zemlji i još toliko da se iskupe. Međutim, neće se iskupiti. To je loša računica. Njihovo prebivalište je Džehennem. O, kako je to loše prebivalište!

Onima koji se Gospodaru svome odazovu - nagrada najljepša, a onima koji Mu se ne odazovu - kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo, i još toliko, rado bi se time otkupili. Njih čeka mučno polaganje računa; prebivalište njihovo biće džehennem, a grozna je on postelja! (13/18).

Ovdje stoje oni koji su se odazvali Allahu nasuprot onih koji se nisu odazvali, najljepša nagrada stoji nasuprot najgore kazne popraćene Džehennemom, a Džehennem je grozna postelja. To sve je iznijeto prema metodi ove sure i načinu izlaganja.

« أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْخُلُقُ كَمَا هُوَ أَعْمَى؟ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ الْأَلْتَبِيبُ ﴿١٥﴾ الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَتَّقُونَ الْمِيثَاقَ * وَالَّذِينَ بَصُلُونَا مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ، وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ، وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ * وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ، وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ، وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَهُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ . . . أُولَئِكَ لَهُمْ عِزِّي الدَّارِ * جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ، وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ * سَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ، فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ * وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ، وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ، وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ . . . أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ * اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ، وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ .

« وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا: لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّي! قُلْ: إِنْ اللَّهُ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ * الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ . . . أَلَا يَذَكِّرُ اللَّهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ * الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحَسُنَ مَا بَدَأَ كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لَتَتْلُوَا عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ؛ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ . قُلْ: هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْهِ مَتَابٌ * وَلَوْ أَنَّ قَوْمًا عَصَيْتَ بِهِ الْجِبَالَ، أَوْ قَطَعْتَ بِهِ الْأَرْضَ، أَوْ كَلَّمْتَ بِهِ الْمَوْتَى . . . بَلِ اللَّهُ الْأَمْرُ جَمِيعًا؛ أَفَلَمْ يَأْنَسِ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا؛ وَلَا بَرَّالَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَعَمُوا قَارِعَةً،

أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ بَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ . إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِعَادَ *
 وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمَلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا نُصْرًا فَأَخَذْتَهُمْ . فَكَيْفَ
 كَانَ عِقَابِ ؟

« أَمَّنْ هُوَ قَوْمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ؟ وَجَمَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ . قُلْ :
 سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَجِّبُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ ؟ أَمْ يَظْهَرُ مِّنَ الْقَوْلِ ؟ بَلْ زَيْنَ لِلَّذِينَ
 كَفَرُوا مَكْرَهُمْ ، وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ ، وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ * لَهُمْ
 عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ ، وَمَا لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ * مَثَلُ
 الْجُنَّةِ الَّتِي وَعِدَ الْمُتَّقُونَ ، تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ . أَكُلُّهَا دَائِمٌ وَظِلَّهَا . تِلْكَ
 عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا ، وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ .

« وَالَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ؛ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَن
 يُفَكِّرُ بَعْضُهُ . قُلْ : إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ ، إِلَيْهِ أَدْعُوا وَإِلَيْهِ
 مَتَابٌ * وَكَذَلِكَ أُنزِلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ؛ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ
 الْعِلْمِ مَالِكٌ مِّنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ .

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ ، وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً ؛ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ
 أَنْ يَأْتِيَ بِبَيِّنَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ، لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ * يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ،
 وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ * وَإِنْ مَّا نُرِيدَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَقَّعَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ
 الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ .

« أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ؟ وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعْتَبَرُ
 لِحُكْمِهِ ، وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ * وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ، فَلِلَّهِ الْمَكْرُ
 جَمِيعًا ، يَعْلَمُ مَا تَكْتُمُ كُلُّ نَفْسٍ ، وَسَيَعْلَمُ الْكَافِرُ لِمَ نَعِقَبِي الدَّارِ .

« وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا : لَسْتَ مُرْسَلًا . قُلْ : كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي
وَبَيْنَكُمْ ، وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ » ﴿١٣﴾

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju.
(13/19)

oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; (13/20)

i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše; (13/21)

i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji namaz obavljaju, i koji od onoga što im dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju - njih čeka najljepše prebivalište, (13/22)

edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov - oni koji su bili čestiti i meleki će im ulaziti na vrata svaka: (13/23)

“Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!” (13/24).

A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište! (13/25).

Kome hoće, Allah daje u obilju, i uskraćuje. Oni se raduju životu na ovom svijetu, a život na ovom svijetu prema onom svijetu samo je prolazno uživanje (13/26).

Nevjernici govore: “Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?” Reci: “Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, (13/27)

one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju! (13/28).

Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište! (13/29).

I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Milostivog ne vjeruju. Reci:

"On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam!" (13/30).

Kad bi se kakvim Kur'anom brda pokrenula ili zemlja iskomadala ili mrtvi dozvali; Allahu pripada sve! A zar ne znaju vjernici da bi Allah, kad bi samo htio, sve ljude na pravi put uputio. A nevjernike će nesreća neprestano pogadati ili će se u blizini mjesta njihova događati, zbog onoga što rade, - sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni. Allah će, sigurno, održati obećanje (13/31).

I prije tebe se poslanicima rugalo, pa sam Ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao, i poslije sam ih kažnjavao, a kakva je samo bila kazna Moja! (13/32).

Zar Allahu, koji nad svakim bdi, što god uradi, zar da Njemu druge smatraju ravnim? Reci: "Opišite ih!" Zar vi hoćete da Njega učite, kao da On ne zna šta ima na Zemlji, ili ih vi samo tako nazivate? Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo, i oni su s pravog puta zalutali. A onaj koga Allah u zabludi ostavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi (13/33).

Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti, ali će patnja na onom svijetu sigurno teža biti, od Allaha ih niko neće odbraniti (13/34).

Ovakav je džennet obećan onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom; to će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti (13/35).

Neki od onih kojima smo dali Knjigu raduju se svemu što objavljujemo tebi, ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave. Reci: "Meni je naredeno da se samo Allahu klanjam i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu ja pozivam i Njemu se vraćam" (13/36).

I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku. A ako bi ti poulađivao željama njihovim, nakon što ti je došla spoznaja, ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha (13/37).

I prije tebe smo poslanike slali i žene i porod im davali. I nijedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom, već Allahovom voljom. Svako doba imalo je Knjigu, (13/38)

Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio; u Njega je Glavna knjiga (13/39).

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/40).

Zar oni ne vide da im Mi zemlju sužavamo umanjujući joj pogranične oblasti? A Allah sudi! Niko ne može presudu Njegovu pobiti, i On brzo račun svidi (13/41).

Spletke su pleli i oni prije njih, samo, Allah je Gospodar svih spletki; On zna šta svako zaslužuje. A nevjernici će sigurno saznati koga čeka najljepše boravište (13/42).

Oni koji ne vjeruju govore: "Ti nisi poslanik!" Reci: "Meni i vama dovoljan će biti kao svjedok Allah, i Onaj koji zna što je Knjiga" (13/43).

Poslije ovih veličanstvenih scena u horizontu Kosmosa, dubini nevidenog, nepoznajnog i dubini ljudske duše a što je izloženo u prvom dijelu ove sure, drugi se dio zadržava na racionalnim i savjesnim doticajima i detaljnim i veličanstvenim poimanjima vezanim za pitanje Objave i poslanstva, pitanje monoteizma i drugih božanstava, pitanje nevjerničkog traženja drugih dokaza i ubrzanja kazne. To je ustvari novi iskorak vezan za ova pitanja u ovoj suri.

Ovaj iskorak počinje doticajem prirode vjerovanja i nevjerovanja. Prvo je znanje, a drugo sljepilo. Počinje se doticanjem prirode vjernika i prirode nevjernika i svojstava koji karakterišu jedne i druge. Iza toga slijedi jedna od scena Sudnjeg dana i blagodati koje uživaju prvi i patnje kojoj su izloženi drugi, govori se o davanju opskrbe i njene količine i njihovu ustupanju Allahu, o iskoraku koji je vezan za vjernička smirena srca ispunjena sjećanjem na Allaha, o opisu ovog Kur'ana koji skoro da pokrene i brda, isprijeka Zemlju i navede da progovore i mrtvi. Govori o doticaju koji će svojom nesrećom pogoditi nevjernike snaći će ih ili će se dogoditi blizu njihovih domova. Govori o sarkastičnoj prepirci o tzv. božanstvima, o stradanju drevnih naroda i ostajanju Zemlje bez njih s vremena na vrijeme. Sve ovo završava prijetnjom onima koji nagone u laž poslanstvo Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i prepuštanju njih poznatoj sudbini.

Iz toga primjećujemo da ritam i besprekidni udarci u prvom dijelu ove sure pripremaju osjećaje i oblikuju ih radi suočavanja sa pitanjima i problemima izloženim u ovom drugom dijelu da bi ih pripremili i otvorili za susret sa ovim događajima. Ova oba dijela sure se dopunjavaju, i jedan

i drugi bude osjećaje svojim udarcima i nadahnućima radi jednog cilja i jednog pitanja.

Prvo pitanje je pitanje Objave. Ovo pitanje pokrenuto je još na početku ove sure. Ovdje se ono pokreće i po drugi put, ali na novi način.

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju (13/19).

Nasuprot onoga koji zna da je istina ono što je objavljeno tebi od tvoga Gospodara nije nasuprot onoga koji ne zna to nego je nasuprot slijepih. Ovo je čudan stil kod doticaja srca radi uočavanja razlika. To je samo po sebi istina. U tome nema nikakvog pregonjenja, dodavanja niti odstupanja. Sam slijepac proizvodi svoje neznanje i ne spoznaje ovu veliku jasnu istinu koja može biti sakrivena samo slijepom čovjeku. Svi ljudi iza ove velike istine svrstani su u dvije velike kategorije: oni koji vide, to su oni koji spoznaju, a oni koji su slijepi, to su oni koji ne znaju. Slijep čovjek ne vidi, ima zamračenu spoznaju, srce okovano, baklja je spoznaje u dušama takvih ljudi ugašena. Njihove duše su odvojene od izvora zračenja.

A pouku samo razumom obdareni primaju (13/19) -

Obdareni pameću i srcima koja spoznaju uviđaju Istinu i prihvataju je, uočavaju dokaze Istine i razmišljaju.

To su osobine pameću obdarenih.

oni koji obavezu prema Allahu ispunjavanju i ne krše obećanje (13/20) -

obaveza prema Allahu je opća; ona obuhvata sve druge obaveze, a i povelja Allahova je opća; ona obuhvata sve druge povelje. Najveća obaveza je ona na kojoj počivaju sve ostale obaveze, a to je obaveza vjerovanja, a najveća povelja na kojoj se okupljaju sve druge povelje je povelja izvršenja i ispunjenja svega što traži ovo vjerovanje.

Obaveza vjerovanja je i stara i nova, stara se ogleda u ljudskoj prirodi koja je vezana za zakon cjelokupnog bitka pomoću koje se spoznaje direktno Jednost Htijenja iz kojeg proističe Bitak, jednost Stvoritelja koji

raspolože tim htijenjem, i da je On jedini kome se ljudi klanjaju. Ova povelja proteže se na potomstvo koje se javlja od sinova Ādemovih, kao što smo objasnili, ono je istovremeno novo i obnavlja se sa poslanicima koje je Allah upućivao ne da proizvode novo vjerovanje nego da ga obnove, da podsjetu ljude na to vjerovanje, objasne ga i rastumače prema onome što proističe iz klanjanja samo Allahu i pokoravanja Njemu, nikom drugom, uz činjenje dobrog djela, lijepa ponašanja i usmjerenju sa svim ovim samo prema Allahu kome pripada drevna povelja.

Sve druge obaveze i povelje sa ljudima postavljene su na ovaj Božanskoj obavezi i povelji, bilo da se te obaveze odnose na poslanika ili na ljude, srodnike ili dalje pojedince ili skupine. Svaki onaj koji čuva prvu obavezu čuva i ostale obaveze jer je čuvanje tih obaveza propis. Svaki onaj koji izvršava obaveze koje proističu iz prve povelje izvršava sve što proističe iz te povelje i što je poželjno da čini ljudima jer i to ulazi u sastav obaveza koje proističu iz ove povelje.

To je prvo i najznačajnije pravilo na kome počiva cjelokupno zdanje života, a što je izraženo i potvrđeno u riječima:

i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše (13/21).

Ovo je ukratko rečeno. Sve ono što je Allah naredio da se poštuje treba da se izvršava, tj. puno poštovanje i stalno održanje na Pravom Putu prema ovom zakonu i zakonu koji vlada u prirodi bez odstupanja ili skretanja. Radi toga je ova naredba data sažeto i nisu objašnjeni detalji koje je Allah naredio da se izvršavaju jer bi to objašnjenje trajalo duže, a to nije cilj, nego je cilj da se predstavi općenito pravi put i ustrajnost na njemu od koga nema odstupanja, da predstavi opću pokornost od koje se ne može odustati i opću sponu koja se nikada ne prekida i aludira nadnaravnošću ovog ajeta na svijest koja prati čovjeka vezana za ovu kompletnu pokornost.

...i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše (13/21) -

to je strah od Allaha i kazne koja će biti strašna na Dan susreta sa Allahom. To su ljudi razumom obdareni, ljudi koji razmišljaju o obračunu prije Dana obračuna.

...i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga (13/22) -

strpljenje se javlja u više vidova i ima uvjete. Strpljenje na podnošenju obaveza iz povelje, strpljenje u radu, borbi, pozivu na Allahovu

Putu i idžtihadu itd. Zatim strpljenje na blagodatima i poteškoćama. Malo je onih koji su strpljivi i u balgodatima da se ne ohole i ne padaju u grijeh, pa strpljenje kod podnošenja gluposti pojedinih ljudi i njihova neznanja, a što izaziva tjeskobu u grudima i druga strpljenja. Sva su ona radi ostvarenja Allahova zadovoljstva. Nema grijeha što ljudi kažu: uplašili su se, niti je poželjno da neko kaže: strpljivi su, niti iščekivanja kakve koristi podnoseći strpljenje, niti odbrane od štete koje nosi osjećaj nemira i tuge. Nema nikakvog drugog cilja do ostvarenja Allahova zadovoljstva. Strpljenje na Njegovoj blagodati i iskušenju, strpljenje kod predaje Allahovoj odredbi, Njegovu htijenju i zadovoljstvu sa Njegovim darom.

I koji namaz obavljaju (13/22) -

namaz ulazi u sastav izvršenja obaveze prema Allahu i povelje, međutim, Kur'an namaz ovdje ističe jer je namaz prvi uvjet ovog ispunjenja i puni odraz iskrenog i kompletnog usmjerenja prema Allahu, zatim što namaz predstavlja primjetnu sponu između čovjeka i Gospodara, izvršavajući namaz iskreno prema Njemu u kome nema nijednog pokreta niti izgovora makar jedne riječi bilo kome do Allahu.

... i koji od onoga što im dajemo i tajno i javno udjeljuju (13/22) -

ovo dijeljenje ulazi u sastav onoga što je Allah odredio kao sponu između čovjeka i Njega, a ulazi i u sastav izvršenja obaveza koje proističu iz povelje. Kur'an dijeljenje ovdje ističe jer ono predstavlja sponu među ljudima koja ih okuplja radi Allaha dok su još u životu. Davanje prečišćava i odstranjuje škrtnost onoga koji dijeli i zlobu onoga koji prima to dijeljenje. Ovo dijeljenje čini život u muslimanskom društvu dostojnim čovječanstva koje surađuje, solidariše se i koje je plemenito. Dijeljenje je javno i tajno. Tajno dijeljenje treba da je tamo gdje je nužno sačuvati plemenitost čovjeka i gdje to zahtijeva čovječnost i gdje se osjeća unutrašnje tištenje ukoliko se javno daje. A javno se dijeli tamo gdje je potreban uzor, gdje se provodi zakonska odredba i gdje to traži zakon. Jedno i drugo dijeljenje ima svoje mjesto u životu.

I koji dobrim zlo uzvraćaju (13/22) -

cilj je da se na zlo dobrim uzvraća u svakidašnjim postupcima, a ne u vjeri, međutim, ovaj izraz pretvara uvod u rezultat. Susretanja zla dobrim savladuje zlobu čovjeka i usmjerava ga na dobro, ono gasi i bavlju zla i odbija šejtanovo navraćanje na zlo, zatim uzvraća i odstranjuje zlo na kraju. U tekstu se žuri sa iznošenjem ovog kraja i ajet počinje s tim da bi privukao pažnju ljudi da dobrim uzvraćaju zlo i insistira na rezultatu koji se očekuje.

To je skriveni znak uzvratanja na zlo dobrim ako je u takvom postupku uzvratanja odstranjenje tog zla, a ne iz pohlepe prema zlu i njegovu širenju. Međutim, kada zlo traži da se ono istrgne i da se odstrani, u tom slučaju ne može se na zlo uzvracati dobrim kako se zlo ne bi javno plelo, manifestiralo i dominiralo.

Uzvratanje zla dobrim javlja se pretežno u odnosima među sličnim ličnostima, međutim, u Allahovoj vjeri to ne smije biti. Nadvladavanje onoga što je mrsko i što ne valja - to treba odlučno odstraniti. Oni koji izazivaju smutnju na Zemlji - s njima nema razgovora nego odlučno kažnjavanje. Kur'ansko usmjeravanje prepušta se da se razmisli kod svakog slučaja, da se konsultiraju pametni i da se primijeni ono što je povoljnije i ispravnije.

...njih čeka najljepše prebivalište, edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov - oni koji su bili čestiti i meleki će im ulaziti na vrata svaka: "Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!" (13/22-24).

Njih čeka visoki položaj, najljepše prebivalište: edenski vrtovi za boravak i stanište.

U ovim vrtovima bit će u društvu dobrih ljudi, svojih roditelja, supruga i potomaka. Ovi ulaze u Džennet zahvaljujući svojim dobrim djelima i njihovu ostvarenju tih djela. Njima se ukazuje počast u susretu sa svima, zatim prijateljima, a to je druga vrsta uživanja koja se javlja uz slast osjećaja u ovim vrtovima.

U atmosferi okupljanja i susretanja učestvuju i meleki kod dočeka i ukazivanja časti im u povorci jutrom i večerom.

I meleki će im ulaziti na vrata svaka (13/23).

Kontekst nas ovdje stavlja u položaj da vidimo stvarnu scenu kao da je pred našim očima i kao da mi njoj prisustvujemo i čujemo kako meleki oko kruže uzvikujući:

"Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!" (13/24).

Ovo je povorka punog susreta, selama, neumorne kretnje i ukazivanja časti.

S druge strane, oni koji nemaju pameti da bi se podsjetili na ovo niti vida da bi primijetili ovo, to su oni koji ne ispunjavaju obaveze koje izvršavaju pametni.

A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište! (13/25).

To su oni koji ne ispunjavaju obaveze prema Allahu koje su po prirodi i prema iskonskom zakonu preuzeli na sebe a koji poslije toga ne izvršavaju ni jednu obavezu. Kada dođe do neispunjavanja prve obaveze, onda svaka druga obaveza koja počiva na toj prvoj neće biti u osnovi izvršena. Onaj koji se ne boji Allaha neće ustrajati na obavezi i povelji. Takvi će kidati ono što je Allah naredio da bude povezano, na najopćenitiji način. Oni izazivaju smutnju i nered na Zemlji umjesto da se strpe, da klanjaju i dijele javno i tajno kako bi uzvratili dobrim zlo. Unošenje nereda na Zemlji stoji nasuprot svega ovoga. Izostavljanje bilo čega od toga dovodi do nereda ili možda tiska u opći nered.

Oni koji su odstranjeni i protjerani njih čeka prokletstvo (13/25) i progonstvo umjesto plemenitosti, njih čeka najgore prebivalište (13/25). Ovo ne treba isticati jer si to mogao primijetiti ranije.

To su oni koji se vesele ovosvjetskim životom i prolaznim uživanjima tog života. To su oni koji se ne osvrću na buduću život i njegovo trajno uživanje, premda je Allah taj koji određuje opskrbu, dodjeljuje je, uvećava ili umanjuje, tako da naredba o ovome pitanju, i u jednom i u drugom slučaju, podjednako pripada Allahu. Kad bi oni težili za budućim životom, Allah ih ne bi lišio ni uživanja na Zemlji. On bi im i to uživanje dodijelio:

Kome hoće, Allah daje u obilju, i uskraćuje. Oni se raduju životu na ovom svijetu, a život na ovom svijetu prema onom svijetu samo je prolazno uživanje (13/26).

Ranije je ukazano na veliku razliku između onoga koji je spoznao da je istina ono što je Allah objavio Poslaniku, a ukazano je i na onoga ko je slijepac. U kontekstu se ovdje govori nešto više o slijepcima koji ne primjećuju Allahove dokaze u Kosmosu, koji se ne zadovoljavaju ovim

Kur'anom nego traže kakav drugi dokaz. Ranije se u kontekstu govorilo o tome u prvom dijelu ove sure i tu popraćeno da je Vjerovjesnik samo onaj koji upućuje, a dokazi da pripadaju Allahu. Sada ih ovdje u Kur'anu Allah iznosi i osvrće se na to objašnjenjem uzroka upute i zablude. Uporedo s tim iznosi se i slika srca koja se zadovoljavaju spominjanjem Allaha, srca koja ne očajavaju niti traže kakvu nadnaravnost da bi se smirili dok je Kur'an njima pred očima, ovaj jako djelotvorni Kur'an koji svojim tekstom skoro da i brda pokrene i Zemlju iskomada i mrtve pozove da progovore zbog dokaza snage podsreka i živahnosti u Kur'anu. Razgovor o ovim ljudima koji insistiraju na nesreći i nadnaravnosti završava očajem vjernika zbog samih ovih koji traže te nadnaravnosti i upućuje vjernike na ono što se desilo narodima prije njih i na ono što je pogodilo one koji su nagonili u laž, tu i tamo, oko njih, s vremena na vrijeme.

Nevjernici govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju! Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište! (13/27-29).

I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Milostivog ne vjeruju. Reci: "On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam!" (13/30).

Kad bi se kakvim Kur'anom brda pokrenula ili zemlja iskomadala ili mrtvi dozvali; Allahu pripada sve! A zar ne znaju vjernici da bi Allah, kad bi samo htio, sve ljude na pravi put uputio. A nevjernike će nesreća neprestano pogadati ili će se u blizini mjesta njihova događati, zbog onoga što rade, - sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni. Allah će, sigurno, održati obećanje. I prije tebe se poslanicima rugalo, pa sam Ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao, i poslije sam ih kažnjavao, a kakva je samo bila kazna Moja! (13/31-32).

Odgovor na ove njihove zahtjeve, da se donese neka nova nadnaravnost, je da ti znaci ne uvode ljude u iman, jer iman ima i svoje iskonske pokretače u dušama ljudi, svoje uzroke koji vode ka imanu kroz djelo tih ljudi.

Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća (13/27).

Allah upućuje one koji Mu se obraćaju. Obraćanje Allahu čini njih spremnim za uputu. Iz ovoga postaje jasno da oni koji se ne obraćaju Allahu zaslužuju zabludu, pa ih, jasno, Allah i zavodi. Prema tome, to je pripremanje srca za Uputu, a i njegovo nastojanje i njegovo traženje Upute, dok srcima koja se ne kreću u pravcu Upute, razumljivo, uputa je daleko.

Dalje se u kontekstu ocrta nježna slika vjerničkih srca u atmosferi smirenosti, druženja, vedrine i mira.

...one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju (13/28) -

srca se smiruju osjećajući povezanost sa Allahom, druženjem u Njegovu susjedstvu, sigurnost u Njegovoj blizini i u Njegovoj zaštiti, smirenost, ne osjećaju uzbuđenje i nesigurnost na putu, osjećaju smirenost sa spoznajom mudrosti stvaranja, početka stvaranja i kretnje, smirenost u osjećaju zaštite od svakog nasrtaja, svake štete i zla osim onog što Allah želi, osjećaju zadovoljstvo pri iskušenju svaga toga i strpljenje na tom iskušenju i, najzad, osjećaju smirenost i sigurnost u Njegovoj milosti na putu upute, opskrbe i zaštite na ovom i budućem svijetu.

...a srca se, doista, kad se Allah spomene, smiruju! (13/28).

Ta smirenost, koja nastaje kad se u srcima vjernika Allah spomene, prava je istina koju spoznaju oni u čijim se srcima pomiješala vedrina vjerovanja i povezala se sa Allahom. Tu istinu vjernici spoznaju, ali ne mogu prenijeti riječima da bi ih prenijeli na druge, na one koji je ne osjećaju i ne spoznaju. Istina se ne prenosi riječima, nego hmili srcem pa srca osjećaju ugodnost s njom, vesele se i osjećaju punu smirenost i mir, tako da čovjek osjeća da on nije sam na ovom svijetu, sam bez društva. Sve ono što je oko njega prijatelj mu je, jer je sve to što je oko njega proizvod Allahov, u Čijoj je zaštiti i sam čovjek.

Nema čovjeka tužnijeg na Zemlji od onoga koji je lišen sigurnosti koju pruža Allah. Nema nikog nesretnijeg od onoga koji hodi na ovoj Zemlji, a lišen veze sa svim onim što je oko njega u Kosmosu, jer je takav odvojen od čvrste veze koja povezuje njega i sve ostalo oko njega sa Allahom, Stvoriteljem Kosmosa. Nema nijednog čovjeka nesretnijeg od onoga koji ne zna zašto je na ovom svijetu, zašto odlazi sa ovog svijeta i zašto trpi ono što trpi u životu. Nema ni jednog čovjeka nesretnijeg od onoga koji hodi po Zemlji, plašeći se svega tajnoga, jer on ne osjeća tajnu sponu koja povezuje njega i sve ostalo u ovom Bitku. Nema nesretnijeg čovjeka u životu od onoga koji se probija na putu sam samcat i protjeran u pustinji, čovjeka koji mora sam da se bori bez pomagača i upućivača.

U životu postoje momenti kojima se čovjek ne može oduprijeti bez oslonca na Allaha i pouzdanja u Njegovu zaštitu, bez obzira koliko taj bio moćan, stabilan, krut i spreman. U životu postoje momenti koji potresaju sve ove osobine kojima se čovjek ne može oduprijeti bez Allahove sigurnosti.

... a srca se, doista, kad se Allah pomene smiruju! (13/28) -

onima koji se obraćaju Allahu i koji se smiruju kad se Allahovo ime spomene Allah će dati da im skloništa lijepa budu, isto onako kao što su se oni obratili Allahu i radili dobra djela u životu.

Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište! (13/29).

Termin *Blago njima* upotrijebljen je da bi ukazao na veličinu i čast i *divno prebivalište* kod Allaha za one koji se obraćaju Njemu u životu.

Međutim, oni koji traže neki drugi dokaz i koji nisu osjetili smirenost u vjerovanju, oni žive uznemireno i insistiraju da im se pokažu druge nadnaravnosti. Ti, Muhammede, nisi prvi vjerovjesnik koji je došao svome narodu i donio im Objavu kao i ti a da im to nije bilo nešto strano i tuđe. I prije njih su minuli brojni narodi, a i vjerovjesnici. Oni ostaše nevjernici, a ti nastavi rad prema svom programu i osloni se na Allaha.

I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Milostivog ne vjeruju. Reci: "On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam!" (13/30).

Čudno je da oni ne vjeruju u Milostivoga veličanstvene milosti, oni čija se srca smire kad se Njegovo ime spomene i osjete Njegovu veliku milost. Ti si zadužen samo da im preneseš ono što smo ti Mi objavili. Uostalom, zbog toga smo te poslali kao vjerovjesnika. Ako oni ne budu i dalje vjerovali, onda ih obavijesti da se ti oslanjaš samo na Allaha, da tražiš oprost od Njega i da se Njemu vraćaš. Ti si usmjeren prema Njemu, a ne prema nekom drugom.

Mi smo te uputili da im predočiš ovaj Ku'an, ovaj čudni Kur'an koji, kad bi neki Kur'an trebao da pokrene brda, ili zemlju da iskomada ili da prouzrokuje da i mrtvi progovore, to bi bila osobenost ovoga Kur'ana. On bi mogao to učiniti i izvršiti ove nadnaravnosti. Međutim, ovaj Kur'an je došao da se obrati punoljetnim, živim, i ako se oni ne odazovu, onda je

došlo vrijeme da to znaju vjernici i da ih pozivaju sve dok ne dođe obećana kazna od strane Allaha onima koji nagone u laž.

Kad bi se kakvim Kur'anom brda pokrenula ili zemlja iskomadala ili mrtvi dozvali; Allahu pripada sve! A zar ne znaju vjernici da bi Allah, kad bi samo htio, sve ljude na pravi put uputio. A nevjernike će nesreća neprestano pogadati ili će se u blizini mjesta njihova događati, zbog onoga što rade, - sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni. Allah će, sigurno, održati obećanje (13/31).

Ovaj Kur'an djelovao je na duše ljudi, koji su ga prihvatili i prilagodili mu se, više nego što bi se pokrenula brda, iskomadala Zemlja i oživili mrtvi. Kur'an je prouzrokovao u dušama ovih ljudi daleko veće nadnaravnosti i više je djelovao na mogućnost života. Štaviše, on je utjecao i na formu same zemlje. Koliko su islam i muslimani izmijenili lice zemlje pored njihove izmjene lica historije!

Priroda ovog Kur'ana je njegova priroda koja se ogleda u pozivu i izrazu, njegova priroda u njegovim temama i izlaganju sadržaja tih tema, njegova priroda u njegovoj stvarnosti i njegovom djelovanju. Priroda ovog Kur'ana zaista sadrži nadnaravnu realizirajuću moć koju osjeća svako ko ima ukus i vid i ko shvaća Kur'an, svaki koji je spreman da spozna što mu je upućeno i objavljeno Kur'anom. Oni koji prihvataju Kur'an i prilagođavaju sebe njegovom sadržaju čine nešto veće od samih brda, a to je historija naroda i tih pokoljenja. Oni su iskomadali i ono što je čvršće od same zemlje, a to je krutost misli i tradicije. Oni su oživjeli ono što je više od smrti, a to su narodi čije su duše nasilje i zabluda ubili. Oni su se preporodili tako da su napravili veliki skok bez nekih drugih vidljivih uzroka osim onoga što je učinila ova Knjiga i njen program u dušama ljudi i njihovu životu. To što je uradio Kur'an daleko je veće od pokretanja brda sa njihovog čvrstog podnožja, preobražaja zemlje, njene krutosti i proživljenja mrtvih iz smrti.

Allahu pripada sve! (13/31) -

On je taj koji je odabrao vrstu dinamičnosti i njena izvršenja u svim situacijama.

Ako se srca ljudi ne pokrenu poslije ovog Kur'ana, onda - šta bi to bilo jače za vjernike da bi ubrzalo njihovu dinamičnost zbog ljudi što se ne odazivaju pozivu i da prepuste slučaj Allahu. Da je Allah htio, On je mogao stvoriti ljude da budu svi spremni da prihvate Uputu, da uputi sve na način kao što je stvorio i uputio meleke, ili da je htio, mogao je da ih prisili da

prihvate Uputu svojom odredbom. Međutim, Allah nije htio ni jedno ni drugo. On je stvorio čovjeka radi posebnog zadatka koji je poznat Allahu Uzvišenom, da prilagodi Njegovo stvorenje na ovaj način kako je to On i učinio.

Prema tome, neka ih prepuste Allahu i ako bude Allah odredio da ih ne upropasti izmjenom pokoljenja, kao što je upropastio prethodne neke narode,... nesreća za nesrećom od strane Allaha se spušta i pogađa ih i može izazvati i bol i štetu i upropastiti one kojima je propisano da budu upropašteni.

... ili će se u blizini mjesta njihova događati (13/31) -

pa će ih plašiti, ostaviti u nemiru i iščekivanju slične sudbine. To će neka srca smekšati, pokrenuti i oživjeti.

... sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni (13/31) -

prijetnja koju im je Allah dao i omogućio da žive dok ne dođe kraj.

Allah će, sigurno, održati obećanje (13/31) -

to će biti, nema sumnje. Oni će se susresti s tim što im je Allah obećao.

Ovaj primjer kao da se sada zbiva, a pouka je u nesreći i stradanju drevnih naroda u posmatranju primjera i odgađanja roka do određenog časa.

I prije tebe se poslanicima rugalo, pa sam Ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao, i poslije sam ih kažnjavao, a kakva je samo bila kazna Moja! (13/32).

Ovom pitanju ne treba odgovor. Kazne su uslijedile pogađajući pokoljenja.

Drugo pitanje tretira pitanje drugih božanstava. Ovo pitanje je bilo pokrenuto i u prvom dijelu ove sure. Ovdje je predstavljeno na ironičan način, a to je što se ova božanstva porede sa Allahom, koji nad svakim

bićem bdi, i koji će nagraditi svako biće prema onome što je zaslužilo u životu. Ovaj osvrt završava predočenjem kazne koja vreba one koji izmišljaju ovakve laži, kazne na ovom svijetu, a kazna na onom svijetu je daleko teža. To stoji nasuprot sigurnosti i mira koji očekuje bogobožasne.

Zar Allahu, koji nad svakim bdi, što god uradi, zar da Njemu druge smatraju ravnim? Reci: "Opišite ih!" Zar vi hoćete da Njega učite, kao da On ne zna šta ima na Zemlji, ili ih vi samo tako nazivate? Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo, i oni su s pravog puta zalutali. A onaj koga Allah u zabludi ostavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi. Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti, ali će patnja na onom svijetu sigurno teža biti, od Allaha ih niko neće odbraniti (13/33-34).

Ovakav je džennet obećan onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom; to će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti (13/35).

Allah (Uzvišeni) prati svakoga. On vlada svakim čovjekom u svakoj situaciji. On zna šta je čovjek uradio u tajnosti i javnosti. Međutim, kur'anski slikoviti izraz oličava kontrolu, dominaciju i znanje u čulnoj slici na kur'anski način, slici od koje se potresa cijelo ljudsko tijelo.

Zar Allahu, koji nad svakim bdi, što god uradi, zar da Njemu druge smatraju ravnim (13/33) -

neka predoči svaka osoba da ima nekoga ko nad njom stražari, kontroliše je, prati je i koji će joj obračunati prema onome što je uradila. Ko je to? To je Allah! Pa koja se onda osoba ne potrese zbog ove slike, a ona je zaista istinita. Ovu sliku vjerno predočava izraz radi ljudske spoznaje, izraz koji jako djeluje na osjećaje i daleko više nego što djeluje apstrakcija.

Pa zar je pravo oličenje isto što i apstrakcija? A oni dalje govore da uz Allaha postoje i druga božanstva! Ovdje se očituje njihov postupak koji zaslužuje osudu, koji je veoma čudan i javlja se u sjeni ove oličene i strašne scene.

Zar da Njemu druge smatraju ravnim (13/33)? -

Allahu koji bdi nad svakim i prati šta je zaradio, kome ništa neće izbjeći niti će On išta propustiti.

Reci: "Opišite ih!" (13/33) - oni su nedefinirani, nepoznati. A moguće je da imaju svoja imena. Međutim, izraz je ovdje upotrijebljen nedefiniran, ne ističe njihova imena.

Zar vi hoćete da Njega učite, kao da On ne zna šta ima na Zemlji? (13/33) - o, kakve ironije! Ili vi ste, eto, ljudi, znate šta Allah ne zna i znate da postoje i druga božanstva na Zemlji i to što vi govorite da je nepoznato Allahu?! To je tvrdnja koju oni tvrde ali se ne usuđuju da je predstave. Pa i pored toga, oni to govore potajno kada Allah kaže da nema tamo drugih božanstava i kada oni tvrde da božanstva postoje, a Allah to negira.

...ili ih vi samo tako nazivate (13/33) -

tvrdite riječima da postoje a iza toga nema dokaza. Je li pitanje Božanstva nešto što je glupo i smiješno pa da ih ljudi samo tako nazivaju?

Ova ironija završava kategoričkim i odlučnim sudom:

Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo, i oni su s pravog puta zalutali. A onaj koga Allah u zabludi ostavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi (13/33).

Prema tome, odgovor na ovo pitanje je da ne vjeruju, da im je vjerovanje nedostupno, dokazi upute prekriveni, da se Allahov Zakon ostvaruje nad njima, da njima izgleda da oni imaju pravo, da to njihovo spletkarenje i mjere protiv poziva ka istini izgledaju lijepo i uzorno, da je njihovo odvrćanje od Pravog Puta, prema Allahovu zakonu, zabluda. Takav hodi putem zablude i njega niko ne može uputiti. Allahov zakon ostaje na snazi, ako su dokazi ustanovljeni, i primjenjuje se nad ljudima.

Prirodni kraj ovih izopačenih srca je mučna kazna:

Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti (13/34) -

njih će zadesiti nesreća na ovom svijetu ili će se ta kazna u blizini mjesta njihova događati, a to je strah, nemir i iščekivanje. Uostalom, i suha i kruta srca, u kojima nema svjetlosti imana, ustvari su patnja. Zbunjenost i zbrka u srcu bez smirenosti vjerovanja je također patnja. Najzad, suočavanjem sa svakim događajem bez spoznaje da postoji velika mudrost iza svakog događaja je patnja.

Ali će patnja na onom svijetu sigurno teža biti (13/34) -

patnja ovdje nije definirana da bi je čovjek predočio, a vizija je bez ograničenja.

... od Allaha ih niko neće odbraniti (13/34) -

niko ih neće zaštititi od Njegove pa i najstrožije kazne. Takvi su izloženi kaznama. Oni ostaju bez ikakve zaštite.

S druge strane *oni koji se Allaha budu bojali* stoje nasuprot tih *koje od Allaha niko neće odbraniti (13/34)*, stoje bogobojažni koji su se zaštitili vjerovanjem i dobrim djelima. Oni su se zaštitili od te patnje. Osim te sigurnosti oni imaju i Džennet koji im je obećan. *Ovakav je džennet obećan onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom (13/35)*. To je uživanje i rahatluk. To je scena trajnog hlada i trajnog ploda, scena u kome će ljudi naći smirenost i uživanje nasuprot teškoće onih drugih.

Ono je patnja, a ovo je Džennet. I jedno i drugo su prirodni kraj, jedno za jedne, drugo za druge.

...to će biti nagrada onima koji se budu zla klonuli, a nevjernicima će kazna vatra biti (13/35).

U kontekstu se nastavlja sa razradom pitanja Objave i monoteizma, govori se o stavu sljedbenika Knjiga prema Kur'anu i Vjerovjesniku (alejhi's-selam), objašnjava se Vjerovjesniku da je ono što mu je objavljeno definitivan sud za sve ono što su ranije donijele nebeske Knjige, da je Kur'an posljednji izvor da je Allah potvrdio pitanje vjere koje je htio potvrditi, a koju su objavili svi raniji poslanici i dokinuo iz te oblasti ono što je htio dokinuti i čija pravosnažnost prestaje, da čvrsto stoji na onome što mu je objavljeno da se ne povinuje željama sljedbenika Knjiga ni u značajnim ni u beznačajnim pitanjima. Međutim, oni koji od njega traže da on donese kakvu nadnaravnost, pa nadnaravnosti se donose po Allahovom odobrenju i dopuštenju, a poslanik ima zaduženje da prenese Objavu.

Neki od onih kojima smo dali Knjigu raduju se svemu što objavljujemo tebi, ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave. Reci: "Meni je naredeno da se samo Allahu klanjam i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu

ja pozivam i Njemu se vraćam.” I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku. A ako bi ti povlađivao željama njihovim, nakon što ti je došla spoznaja, ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha. I prije tebe smo poslanike slali i žene i porod im davali. I nijedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom, već Allahovom voljom. Svako doba imalo je Knjigu, Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio; u Njega je Glavna knjiga. Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo, bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/36-40).

Vjernička grupa ljudi sljedbenika Knjige koja se pridržava svoje vjere naći će u Kur'anu snažnu potvrdu za vjerovanje u jednog Boga - za monoteizam, kao što će naći i priznanje svih ranijih vjera i ranijih objavljenih knjiga, zatim kazivanje o tim vjerama sa velikim poštovanjem i cijenjenjem, naći će i predstavljanje jedine spona koja povezuje sve vjernike sa Allahom. Ovo će ih obveseliti i učvrstiti im vjerovanje. Izraz o veselju i raspoloženju ovdje je psihološka istina koja se javlja u čistim srcima, veselje koje se susreće sa Istinom, povećava uvjerenje u istinu onoga što oni imaju i podršku tome u ovoj novoj Knjizi.

...ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave (13/36) -

to ne priznaju neki protivnici i grupe sljedbenika Knjige i politeista. U kontekstu se izričito ne spominje ko su ti koji negiraju Kur'an jer je cilj iznošenje ovako nedefinisano da bi se odgovorilo na taj stav.

Reci: “Meni je naređeno da se samo Allahu klanjam i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu ja pozivam i Njemu se vraćam (11/36).

Prema tome, samo Njemu pripada klanjanje, samo Njemu se čovjek može obraćati i samo Njemu pripada povratak.

Vjerovjesniku je naređeno da izloži Allahov program u suočavanju sa onima koji ne prihvataju Kur'an. Vjerovjesnik se pridržava čvrsto i kompletno ove Knjige koju mu je objavio njegov Gospodar, bez obzira da li to obradovalo sljedbenike Knjige ili jedna grupa njih osudila nešto od te Knjige. To zbog toga što je Kur'an konačni sud, objavljen je Muhammedu (alejhi's-selam) na arapskom jeziku koji mu je potpuno razumljiv. Kur'an će biti glavni izvor jer je on konačni Allahov sud o vjerovanju.

i Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku (13/37).

... a ako bi povlađivao željama njihovim, nakon što ti je došla spoznaja, ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha (13/37) -

ono što je tebi objavljeno - to je Istina, a ono što pojedinci govore - to je želja i neistina koja se ni najmanje ne oslanja na znanje i uvjerenje. Ova prijetnja upućena Vjerovjesniku (alejhi's-selam) najjasnije govori o potvrdi ove istine koja ne toleriše ni najmanje devijacije, pa čak ni devijacije koje bi učinio Poslanik. Sačuvaj, Bože da tako nešto Alejhi's-selam može učiniti!

Ako tamo neko postavlja prigovor što je ovaj Poslanik obični čovjek, pa - i svi poslanici bili su ljudi.

I prije tebe smo poslanike slali, i žene i porod im davali (13/38).

Ako neko postavlja prigovor zašto on ne čini nikakve materijalne nadnaravnosti, pa - to nije njegov posao. To je Allahovo djelo.

I nijedan poslanik nije donio ni jedno čudo sobom, već Allahovom voljom (13/38) -

i to prema Njegovoj mudrosti i u vrijeme kada On hoće.

Ako postoji djelimična razlika između onoga što je dato Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i onoga što je objavljeno sljedbenicima Knjiga, pa - svako vrijeme ima svoju knjigu, a eto Kur'an je posljednja Knjiga.

Svako doba imalo je Knjigu, Allah je dokidao šta je htio, a ostavljao šta je htio; u Njega je Glavna knjiga (13/38-39).

Sve što dokine Allahova mudrost - to se dokida, a sve što je korisno - to se ostavlja. Njemu pripada Glavna knjiga koja sadrži sve ono što je On htio da zadrži i ono što je dokinuo. Od Allaha je data ova Knjiga u cjelini. On postupa prema toj Knjizi kako hoće i kako Njegova mudrost predviđa. Njegovo htijenje ne može se odbiti niti Mu se čovjek može suprotstaviti.

Svejedno je da li ih Allah kaznio za života Vjerovjesnika (alejhi's-selam) zbog nečega čime im je i prijetio, ili ga usmrtio prije primjene te kazne. To ništa neće promijeniti Allahovu odredbu, niti će izmijeniti prirodu ovog poslanstva, ni prirodu Božanstva.

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/40).

U ovom kategoričkom usmjerenju su objašnjenja prirode poziva na Pravi Put i prirode onih koji pozivaju na taj put. Oni koji pozivaju na Allahov

Put obavezni su samo da izvrše taj poziv u svim fazama. Tu mogu dostići samo ono što Allah hoće. Oni također nisu zaduženi da ubrzavaju korake te dinamičnosti niti da osjećaju neuspjeh i izjalovljenje kada primijete da im Allahova moć sporo dolazi u cilju očitog nadvlađivanja i dominacije na Zemlji. Oni su samo ti koji pozivaju na Pravi Put, ništa drugo.

Allahova moć je veoma velika. Ona može da učini sva djela oko njih sasvim jasnim. Ona pogađa i odražava se i na snažnim i bogatim narodima kada se ohole, kada postanu nevjernici i kada unose smutnju. Allahova moć im umanjuje njihovu moć, njihova bogatstva i snage, ograničava ih na jedan kutak Zemlje, stiješnjeno, nakon što su bili moćni i snažni. I kada Allahova mudrost dosudi njihov odlazak i propast, onda nema nikakva pogovora Njegovoj odluci. Ona se mora provesti!¹¹

Zar oni ne vide da im Mi zemlju sužavamo umanjujući joj pogranične oblasti? A Allah sudi! Niko ne može presudu Njegovu pobiti, i On brzo račun svidi (13/41) -

oni ne čine ništa veće spletke niti mjere od spletke i mjera onih koji su živjeli prije njih. I te je Allah kaznio, jer On najbolje sudi. Njegove su mjere nedostižive.

Spletke su pleli i oni prije njih, samo, Allah je Gospodar svih spletki; On zna šta svako zaslužuje. A nevjernici će sigurno saznati koga čeka najljepše boravište (13/42).

Ova sura završava kazivanjem o odbacivanju ovog poslanstva od strane nevjernika s tim da njen početak govori o dokazivanju poslanstva. Taj početak vezan je sa krajem. Allah ovo potvrđuje zadovoljavajući se Svojim svjedočenjem. Kod Njega je apsolutno znanje o ovoj Knjizi i o svim drugim knjigama.

¹¹ Ovo je smisao ovoga teksta, a ne ono u šta su zapali nosioci "naučne intepretacije Kur'ana" tumačeći ovaj ajet da se odnosi na smanjenje Zemlje, na njenim polovima i njenom rascjepljanju po ekvadoru i druge izmišljotine. Kur'anski kontekst tačno definira šta znači ovaj tekst. Neka se čuva Allaha svaki onaj koji se upustio u ovu oblast bez razmišljanja i prirodnog promatranja Kur'ana. (I Korkutov prijevod je podlegao ovakvom tj. naučnom tumačenju ovog ajeta.)

Oni koji ne vjeruju govore: "Ti nisi poslanik!" Reci: "Meni i vama dovoljan će biti kao svjedok Allah, i Onaj koji zna što je Knjiga" (13/43).¹²

Ovim je završena ova sura. Ona je provodila ljudsko srce kroz Kosmos i kroz čovjeka i ostavljala na njega razne snažne djelotvorne dojmove. Preputila ga je poslije toga svjedočenju - šehadetu, o čemu se govori u uvodu ove sure i na njenom kraju, gdje prestaje svaka rasprava i govor.

U ovoj suri sadržana su znamenja islamskog vjerovanja i znamenja kur'anskog programa vezanog za ovo vjerovanje. Bilo je potrebno da se zadržimo kod ovih znamenja na mjestima gdje smo o njima govorili, međutim, mi smo mislili da ne treba prekidati kur'anski kontekst ove sure tim zadržavanjima, nego to ostaviti za kraj i da se tada spremni na njima zadržimo.

Za vrijeme izlaganja ove sure mi smo površno i brzo ukazali u njenom kontekstu na ta znamenja. Želja nam je da se na tome zadržimo nešto duže kasnije, koliko mognemo.

... Allah je taj koji pruža pomoć.

¹² Neki rivajeti u tradicionalnim tefsirima podsjećaju da je namjera riječi Uzvišenog i onaj koji zna šta je Knjiga svjedočenje sljedbenika Knjige koji vjeruje da je ovaj Kur'an istina, oslanjajući se na riječi Uzvišenoga u ovoj suri ranije donijetoj: *Neki od onih kojima smo dali Knjigu raduju se svemu što objavljemo tebi (13/36)*. Ovo se dogodilo u Mekki, a onda i u Medini. Mi ne negiramo ovu verziju, možda se zaista na to misli.

Uvod ove sure, priroda tema koje ona tretira i mnoga usmjerenja koje ona sadrži - sve to sasvim jasno ukazuje da je ova sura objavljena u Mekki, a ne u Medini, kao što stoji u nekim verzijama i Mushafima, govori da je bila objavljena u vrijeme kada je došlo do pojačanog suprotstavljanja, nagonjenja u laž i izazova od strane politeista, kada su oni insistirali i tražili od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da učini kakvu nadnaravnost, zatim na ubrzavanju kazne kojom su bili upozoravani. Sve je ovo činilo snažan napad koji je imao cilj da učvrsti Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i one koji su bili s njim na putu Istine koja mu je stigla od njegova Gospodara u suočavanju sa protivljenjem, nagonjenjem u laž i izazovom, govori o pobjedi ove Istine, traženju skloništa samo kod Allaha, oglašavanju monoteizma - tevhida, potvrđivanju ove Istine i vjerovanju da je ta Istina jedina Istina bez obzira koliko to politeisti pokušali demantirati. Ova sura ima cilj i suočavanje sa politeistima uz dokaze istine sadržane u cjelokupnom Kosmosu, u ljudima, ljudskoj historiji i u svim događajima uz nagomilavanje svih ovih djelotvornih faktora i obraćanja ljudskom biću tim faktorima na djelotvorni i jako inspirativni način, koji u sebi nosi snažan dokaz.

Ovi metodi potvrđuju da je ova Knjiga jedina Istina, da suprotstavljanje njoj, ugonjenje u laž, činjenje izazova, sporo njeno prihvatanje i složenost puta, ništa ne može izmijeniti tu veliku Istinu.

Ovo su ajeti Knjige! A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je, ali većina ljudi neće da vjeruje (13/1).

Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih. Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj doista i strahovito kažnjava. A oni koji ne vjeruju govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Tvoje je da opominješ, a svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/6-7).

Samo se Njemu može moliti! A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena (13/14).

Tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu: otpaci se odbacuju, dok ono što koristi ljudima ostaje na zemlji. Tako, eto, Allah objašnjava primjere (13/17).

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: (13/19)

Nevjernici govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju!" (13/27-28).

I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Milostivog ne vjeruju. Reci: "On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam!" (13/30).

Neki od onih kojima smo dali Knjigu raduju se svemu što objavljujemo tebi, ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave. Reci: "Meni je naređeno da se samo Allahu klanjam i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu ja pozivam i Njemu se vraćam." I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku. A ako bi ti povlađivao željama njihovim, nakon što ti je došla spoznaja, ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha (13/36-37).

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/40).

Oni koji ne vjeruju govore: "Ti nisi poslanik!" Reci: "Meni i vama dovoljan će biti kao svjedok Allah, i Onaj koji zna što je Knjiga" (13/43).

U ovoj grupi ajeta koje smo naveli dotičemo se prirode suočavanja s čime su politeisti prkosili Kur'anu i izazivali Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Ovdje se susreću i dokazi ovog izazova i dokazi Božanskog usmjerenja iz tog prkosa na prirodan način i u vrijeme u kojem je objavljena ova sura u mekkanskom periodu.

Među istaknutim momentima ovog Božanskog usmjerenja Vjerovjesniku (alejhi's-selam) traži se od njega da se jasno oglasi i javi, kod suočavanja protivljenju, demantiranju, izazovu, sporom odazivanju i teškoći na ovom putu, Istinom koja je s njim, a to je: da je samo jedan Allah, da nema drugog Boga, da se samo Njemu ljudi klanjaju, da je samo Allah Jedini Koji je moćan, da će se svi ljudi povratiti Njemu, da će dobiti Džennet ili Džehennem. To je grupa činjenica koje su politeisti negirali i njima prkosili, činjenica kojima se Vjerovjesnik upozorava da ne slijedi njihove želje i strasti, da ne čini to, da ih ne zadovoljava prešućivanjem bilo čega iz okvira ove Istine ili odgađanja njena oglašavanja za kasnije. Tu se iznosi i prijetnja Vjerovjesniku šta bi ga čekalo od strane Allaha kad bi on slijedio njihove želje u bilo čemu, nakon što mu je došlo ovo znanje.

Ovaj istaknuti moment otkriva nosiocima poziva ka Allahu prirodu programa ovog poziva, otkriva u čemu njima nije dozvoljen idžtihad, nego da su obavezni da javno izlože osnovne istine ove vjere, da se ničega ne boje zbog toga i da ništa od toga ne odgađaju za kasnije. Među prioritetima ovih istina je: da nema drugog Božanstva ni Gospodstva do Allaha, da nema drugog klanjanja, pokoravanja, povinjanja i slijeđenja do Allahu. Ovo je osnovna istina koja se mora oglasiti bez obzira kakvo bilo protivljenje ili prkošenje, bez obzira kako istupili oni koji pokušavaju navesti u laž i okrenuti se od Istine, bez obzira kakav složen i opasan put bio, nije mudro i lijepo savjetovanje da se bilo šta sakrije od ove Istine ili da se odgodi, jer nasilnici na zemlji preziru ili progone one koji to oglašavaju ili im se suprotstavljaju zbog ove vjere ili čine spletke protiv ove vjere i njenih nosilaca. Ovo sve ne dopušta nosiocima ove vjere da prešute bilo šta od ovih osnovnih istina ili za kasnije da to odgode, niti im dopušta da čine nešto slično propisanim obredima, etici, ponašanju i duhovnom odgoju da bi izbjegli srdžbu nasilnika koji vladaju zemljom, u slučaju kad bi ovi nosioci islamskog učenja oglasili jednotu Božanstva i Gospodstva, zatim klanjanja, pokornosti, potčinjenosti i slijeđenja samo Allaha.

To je dinamični pokret u ovoj vjeri kako je to i želio Uzvišeni Allah. To je program poziva na Allahovu Putu, koje ga je primjenjivao i Muhammed (alejhi's-selam) upućen od svoga Gospodara. Onaj koji poziva na Put Allahov ne može odbaciti ovaj metod niti može primijeniti neki drugi. Allah se brine o ovoj vjeri... On je šticećenik onih koji pozivaju u ovu vjeru i On im je dovoljan u suočavanju protiv najgorih nasilnika.

Kur'anski program poziva na Pravi Put. On povezuje govor o Allahovoj Knjizi koja se uči, a to je Kur'an, i govor u otvorenoj knjizi Kosmosa. On čini ovaj Kosmos u cjelini izvorom nadahnuća ljudskom biću. U Kosmosu se nalaze i dokazi osvjedočenja Allahove moći, Njegove dominacije i rasporeda njime, Kosmosom. Kur'anski program priključuje ovim dvjema knjigama i historijske ljudske spise i dokaze koji govore o toj vlasti, moći i rasporedu. Kur'anski program upućuje ljudsko biće prema svim ovim i obraća se osjećaju ljudskog bića, njegovu srcu i razumu.

Ova sura sadrži brojne svijetle uzorke kod izlaganja stranica kosmičke Knjige, nakon izlaganja kur'anske Knjige, da bi se ljudsko biće u cjelini suočilo s tim. Evo nekoliko primjera ovih uzoraka.

Elif-lam-mim-ra. Ovo su ajeti Knjige! A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je, ali većina ljudi neće da vjeruje (13/1).

Allah je nebesa, vidite ih, bez stubova podigao, i onda svemirom zavladao, i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog; On upravlja svim i potanko izlaže dokaze da biste se uvjerali da ćete pred Gospodara svoga stati. On je zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju. Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasadenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pameti imaju (13/24).

Kontekst nagomilava ove kosmičke scene kako bi cijeli Kosmos pretvorio u svjedoka koji govori o Allahovoj (Subhanehu) dominaciji kod stvaranja i izgradnje, kod moći i rasporeda. Zatim se čudi stavu ljudi koji vide i gledaju sve ove scene, a onda negiraju pitanje proživljenja, ponovno oživljenje, i nagone u laž Objavu što ona potvrđuje ovu očevidnu istinu u sjeni tih čudnih scena.

A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove: "Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?" Oni ne vjeruju u Gospodara svoga; na njihovim vratovima biće sindžiri i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati (13/5).

On vam pokazuje munju da se uplašite i ponadate, i On stvara teške oblake. I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće (13/12-13).

Ova strana kosmičkog bitka izložena je da bi se izrazilo čuđenje stavu ljudi koji se prepiru o Allahu i pripisuju Mu druga božanstva, dok očito gledaju u djela Njegova božanstva, Njegove moći, Njegove vlasti i klanjanja Kosmosa Njemu, gledaju u Njegov neograničeni postupak, Njegov postupak sa ljudima u Kosmosu, govori o nemoći svakoga osim Allaha (Uzvišenog) da stvara, raspoređuje i određuje.

... i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može. Samo se Njemu može moliti! A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što

ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena. Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak. Reci: "Ko je Gospodar nebesa i Zemlje?" - i odgovori: "Allah!" Reci: "Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitnike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?" Reci: "Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično?" Reci: "Allah je stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoćni" (13/12-16).

Tako ovaj Kosmos predočava svijetlu predstavu dokaza Allahove moći i inspiracija vjerovanja. Kosmos govori prirodi čovjeka sa sveopćom snažnom logikom, govori ljudskoj prirodi u cjelini obraćajući joj se sa svim moćima osjetilne i unutarnje spoznaje u čudnoj harmoniji.

Poslije toga kur'anski tekst dodaje stranicama kosmičke Knjige stranice ljudske historije i iznosi djela Allahove moći, dominacije, pobjede i rasporeda u ljudskom životu.

Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih (13/6).

Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se materice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, On je Veličanstveni i Uzvišeni; za Njeg je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi. Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovu naređenju nad njim bdiju. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika (13/8-11).

Kome hoće, Allah daje u obilju, i uskraćuje. Oni se raduju životu na ovom svijetu, a život na ovom svijetu prema onom svijetu samo je prolazno uživanje (13/26).

A nevjernike će nesreća neprestano pogađati ili će se u blizini njihova mjesta događati zbog onoga što rade, sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni. Allah će, sigurno, održati obećanje. I prije tebe se poslanicima rugalo, pa sam Ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao, i poslije sam ih kažnjavao, a kakva je samo bila kazna Moja! (13/31-32)

Zar oni ne vide da im Mi zemlju sužavamo umanjujući joj pogranične oblasti? A Allah sudi! Niko ne može presudu Njegovu pobiti, i On brzo račun svidi (13/41).

Spletke su pleli i oni prije njih, samo, Allah je Gospodar svih spletki; On zna šta svako zaslužuje. A nevjernici će sigurno saznati koga čeka najljepše boravište (13/42).

Tako kur'anski program nagomilava ove scene i dokaze ljudske historije i pretvara ih u djelotvorne i inspirativne faktore koji harmonično i skladno govore ljudskom biću.

Da se zadržimo kod ovog nagomilavanja na jednom znamenju ovog programa poziva ka Allahu, na očiglednosti, pozivu koji se obraća svom ljudskom biću, a ne obraća se samo jednom elementu njegove spoznajne moći, npr. umu, nadahnuću i providnosti, osjećaju ili svijesti.

Kur'an mora da bude knjiga vodilja ovog poziva. Na njega se moraju osloniti svi oni koji pozivaju na Put Allahov prije nego se usmjere na bilo koji drugi izvor. Zatim, njima je potrebno da spoznaju, na temelju Kur'ana, kako da pozivaju ljude, kako da probude nemarna srca, kako da ožive uspavane duše.

Onaj koji je objavio ovaj Kur'an jeste Allah, Stvoritelj ovog čovjeka, Sveznajući prirode čovjekovog formiranja, Obaviješteni o stazama njegove duše i njena posrtanja. Oni koji se bave pozivom Allahovu Putu moraju slijediti Allahov program od samog početka, potvrđujući Božanstvo Allahu, Njegovo Gospodstvo i suverenost. Oni koji pozivaju Allahovu Putu moraju kod upoznavanja ljudi o istinitom njihovom Gospodaru smjestiti u njihova srca metod ovog Kur'ana na isti način kao i kod sebe kako bi i njihova srca završila sa punom predajom klanjanju samo Allahu i priznavanju samo Njegovog Gospodstva i vlasti.

Da bi ljudi spoznali istinitost svoga Gospodara i odbili svaku siluetu politeizma, tj. da bi spoznali kur'anski program objašnjenja prirode poslanstva i poslanika, a to je da su se brojne devijacije, u doktrinalnom smislu, javile od strane sljedbenika Knjige, još od ranije, miješanjem prirode Božanstva i prirode vjerovjesništa, posebno u kršćanskoj

dogmatici gdje su Isau (alejhi's-selam) date osobine Božanstva i gospodstva i pristalice pojedinih crkava dospjele u bespuće razlika vjerskih učenja, zbog nedopustivog miješanja sa istinom.

Nije samo kršćansko vjerovanje upalo u to bespuće, nego su tu dospjeli i brojni totemizmi, predočavajući vjerovjesništvu nejasna svojstva tako da su ta svojstva neka vrsta spone između vjerovjesništva i čarobnjaštva, između vjerovjesništva i proročanstva, a negdje i između vjerovjesništva, džina i tajnih duhova.

Ova mnoga poimanja prakticirao je i arapski totemizam. Zbog toga su neki od njih i tražili od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ih obavijesti o nevidenom i nespoznajnom, drugi su mu predlagali da im predoči određenu materijalnu nadnaravnost, treći su mu prigovarali da je čarobnjak, daje lud, da ima veze sa džinima, a neki su govorili da bi trebao imati vlast i bogatstvo, itd. Ovo su bile razne izmišljotine, izazovi i optužbe, popraćene totemističkim poimanjima o prirodi vjerovjesnika i vjerovjesništva.

Ovaj Kur'an objavljen je da rasvijetli cjelovitu istinu o prirodi vjerovjesništva i vjerovjesnika, o prirodi poslanstva i prirodi poslanika, da objasni istinitost Božanstva predstavljenog samo u Allahu (Uzvišenom), i istinu klanjanja koje obuhvata sve što je Allah stvorio i svakoga koga je On stvorio, među koje spadaju i vjerovjesnici i Njegovi poslanici, istinu da su oni dobri ljudi, da nisu neka druga stvorenja do ljudi, da oni nemaju nikakve božanske specifičnosti, da nisu u kontaktu sa svjetovima džina, niti opčarani tajnama. Ono što oni donose - to je Objava od Allaha (Uzvišenog). Iza te Objave oni nisu u stanju da predoče bilo kakvu nadnaravnost bez Allahove dozvole. To oni mogu predočiti samo kad On hoće. Prema tome, i oni su samo ljudi i sastavni dio ljudskog roda. Na njih je pao izbor da budu vjerovjesnici i poslanici, ali su pri njima ostale sve osobine ljudskog roda i njihovo klanjanje Allahu (Uzvišenom) kao i kod ostalih stvorenja.

U ovoj suri je uzorak rasvjetljavanje prirode vjerovjesništva i poslanstva, uzorak granica vjerovjesnika i poslanika, uzorak oslobođenja razuma i misli od svih naslaga totemizma i kazivanja koja su ranije unijela nered i smutnju u doktrinalna učenja sljedbenika Knjige i povratila ta učenja u totemizam iluzijama i pričama.

Ta rasvjetljavanja suočavala su se sa tadašnjim izazovom politeista. To nije bila intelektualna niti filozofsko-metafizička rasprava, nego je to bio

pokret koji se suočio s realnošću i suprotstavio se konkretnim suprotstavljanjem.

A oni koji ne vjeruju govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Tvoje je da opominješ, a svaki narod je imao onoga ko ga je na pravi put upućivao (13/7).

Nevjernici govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, (13/27)

I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Milostivog ne vjeruju. Reci: "On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam!" (13/30).

I prije tebe smo poslanike slali i žene i porod im davali. I nijedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom, već Allahovom voljom. Svako doba imalo je Knjigu, (13/38)...

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a, Naše da tražimo polaganje računa (13/40).

Tako dolazi do izražaja priroda poslanstva i granice Poslanika. Njegova je dužnost da opominje. On je zadužen samo za saopćenje i prijenos onoga što mu je objavljeno. On nema pravo da donosi bilo kakve nadnaravnosti bez Allahova dopuštenja. On je Allahov rob, a Allah njegov Gospodar. On se Njemu vraća i kod Njega sklanja. On je kao i ostali ljudi, ženi se i ima porod. On obavlja sve ljudske poslove, sve što traži život čovjeka. On se istovremeno klanja Allahu, u cjelini, sa svim onim što traži to klanjanje.

U ovoj kompletnoj čistoti islamskog vjerovanja nestaje tih iluzija i kazivanja koja su uronila u horizont i mrak o prirodi vjerovjesništva i vjerovjesnika, i ta čistota izbacila je iz vjerovanja nevjernička poimanja kojima je bilo prepunjeno crkveno vjerovanje i razna totemistička vjerovanja koja su dokinula kršćanstvo, još od prvog stoljeća njegove pojave da bi i kršćanstvo, u svojoj prirodi i stvarnosti, postalo jedno od totemističkih učenja, nakon što je bila objavljena vjera preko Mesiha (alejhi's-selam) koja je Mesiha smatrala Allahovim robom koji ne može učiniti nikakvu nadnaravnost bez Allahova dopuštenja.

Mi nećemo okončati ovaj pregled prije nego se osvrnemo na taj istaknuti moment u riječima Allaha (Uzvišenog):

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/40).

Ove riječi upućene su Vjerovjesniku (alejhi's-selam), poslaniku kojem je došla Objava od njegova Gospodara i koji je zadužen da se obrati ljudima sa ovom Istinom. Sažetak ovih riječi je pitanje ove vjere. To nije njegovo pitanje. Sadržaj ovog poziva nije u okviru njegove kompetencije. On je zadužen samo da saopći, a nije zadužen i da uputi ljude. Allah je samo Taj Koji raspolaze uputom i sasvim je jednako, da li je Allah ostvario nešto od Svoga obećanja njemu, vezanog za sudbinu tog naroda, ili je Poslanik (alejhi's-selam) umro prije nego se ostvarilo to Allahovo obećanje. Bilo jedno ili drugo, ono ne može izmijeniti prirodu njegova zaduženja i saopćenja, a onda njihov obračun pada na Allaha. Poslije toga on se ne može osloboditi prirode poziva ni svoga zaduženja. Njegov je zadatak definiran. Ovo pitanje u cjelini u ovom pozivu, kao i u svakom drugom slučaju, pripada Allahu.

Na taj način saznat će oni koji pozivaju na Allahov Put kako da se odgajaju u istini Allaha. Oni nemaju prava da ubrzavaju rezultate i sudbine ljudi. Oni nemaju prava da traže ubrzavanje upute ljudima, niti ubrzavanje Allahove nagrade upućenima, niti kazne onima koji nagone u laž. Oni nemaju prava da kažu: Mi smo mnogo i mnogo pozivali na Pravi Put, pa nam se odazvao samo mali broj ljudi, ili da kažu: Mi smo mnogo trpjeli, a Allah još nije kaznio nasilnike zbog njihova grijeha, a mi još u životu. Njihova je dužnost samo da saopće. Obračun ljudima na ovom ili budućem svijetu nije u vlasti ljudi. To je Allahova nadležnost. Otuda se čovjek treba učtivo ponašati prema Allahovu pravu i priznati mu pravo da On bude obožavan i prepustiti Mu da radi i odabire ono što On hoće.

Ova sura objavljena je u Mekki. Zbog toga je u njoj i definirana uloga Poslanika (alejhi's-selam) saopćenjem jer džihad još nije bio propisan. Džihad ili borba propisan je kasnije, nakon Saopćenja. Ovo se mora imati u vidu kada se govori o dinamičnoj prirodi ove vjere. Pa i tekstovi koji govore o ovoj vjeri, i oni su puni dinamike. To je povorka dinamike poziva i realnosti toga poziva. Tekstovi su usmjereni prema dinamičnosti ovog poziva i njegove stvarnosti. Ovo zanemaruju brojni istraživači u oblasti ove vjere, posebno u ovo vrijeme. Oni "istražuju", ali ne uzimaju u obzir ovu

dinamičnost pa, prema tome, oni i ne shvaćaju stavove kur'anskih tekstova i njihovo povezivanje sa dinamičnom realnošću ove vjere.

Mnogi čitaju, npr. ovaj tekst: ... *twoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa (13/40)*, a onda iz toga izvlače zaključak da se zadatak onih koji pozivaju ka Allahu svodi na "saopćenje", a kada "saopće", oni su time obavili svoj zadatak. Međutim, gdje je ovdje, u poimanju ovih, mjesto džihada? Ja, zaista, ne znam.

Mnogi čitaju ovaj i slične tekstove i ne ističu pri tome i džihad, nego ga ograničavaju. Oni ne shvaćaju da je ovo mekkanski tekst, da je objavljen prije propisivanja obaveze borbe. Oni ne shvaćaju ni prirodu povezivanja ovih kur'anskih tekstova sa dinamikom islamskog poziva. To je zbog toga što oni nisu praktičari u vjeri, nego samo čitaju knjige i sjede. Ovu vjeru ne mogu shvatiti oni koji sjede. Islam nije vjera onih koji su nepomični.

Saopćenje je trajna baza rada Poslanika (alejhi's-selam) i svakog onoga koji se poslije njega preda pozivu ove vjere. Saopćenje je prva faza džihada. I kada je saopćenje uredu, kada je ono usmjereno prema saopćenju osnovnih istina ove vjere, prije saopćenja detalja tih istina, odnosno, kada saopćenje bude usmjereno na utvrđivanje da Božanstvo, Gospodstvo i Suverenost pripadaju samo Allahu od prvog momenta i na usmjerenja ljudi da se klanjaju samo Allahu i svedu svoja vjerovanja samo na Njega, a ne na nekoga drugoga, onda se džahilijet mora suočiti sa onima koji pozivaju ka Allahu, sa onima koji Istinu saopćavaju, suočiti sa suprotstavljanjem i izazovom, a onda i sa mučenjima i borbom. Tada nužno nastupa period borbe kao prirodni rezultat tog istinskog saopćenja: *Isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač! (25/31)*.

Ovo je taj put, drugog puta nema.

Da se zadržimo pred drugim znamenjem ove sure, a to je definitivan razlaz u odnosima između smjera čovjeka i njegova kretanja i između definiranja njegove sudbine i dokaza da se Allahovo htijenje prema tom čovjeku ostvaruje preko kretanja i hoda tog čovjeka, dokazujući istovremeno da se svaki događaj zbiva i ostvaruje Allahom odredbom. Posebna cjelina kur'anskih tekstova na ovu temu u ovoj suri bit će dovoljna

da rasvijetli islamsko gledanje na ovo značajno pitanje. Od tih ajeta navodimo slijedeće:

Allah neće izmijeniti jedan narod, dok on sam sebe ne izmijeni. A kada Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika (13/11)

Onima koji se Gospodaru svome odazovu - nagrada najljepša, a onima koji Mu se ne odazovu - kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo, i još toliko, rado bi se time otkupili. Njih čeka mučno polaganje računa; prebivalište njihovo biće džehennem, a grozna je on postelja! (13/18).

Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju! (13/27-28).

A zar ne znaju vjernici da bi Allah, kad bi samo htio, sve ljude na pravi put uputio (13/31).

Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo, i oni su s pravog puta zalutali. A onaj koga Allah u zabludi ostavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi (13/33).

Iz prvog teksta navedenih ajeta razumije se sasvim jasno da Allahovo htijenje u vezi sa izmjenom situacije nekog naroda ostvaruje preko kretanja samog tog naroda, promjene smjera tog naroda, njegova ponašanja i u svijesti i u praksi. Kada se jedan narod izmijeni i u smjeru i u praksi, i Allah će izmijeniti njegovo stanje sukladno njegovoj promjeni. I kada situacija zahtijeva da im Allah da zlo, Njegovo htijenje će biti provedeno, niko ga ne može zaustaviti, niti ih od Allaha zaštititi. Oni neće moći naći ni zaštitinika ni pomagača, osim Allaha.

Međutim, kada se oni odazovu svome Gospodaru i izmijene se prihvatanjem ovog poziva, Allah će im dati svako dobro. On će im ga ostvariti na ovom ili budućem svijetu, ili možda, i na ovom i na budućem svijetu. Ako se, pak, ne odazovu, On će im dati zlo i imat će loš obračun. Nikakva otkupnina ih ne može zaštititi na Sudnjem danu ako se ne budu odazvali .

Drugi tekst sasvim jasno govori da prihvatanje poziva ili njegovo odbijanje ovisi o nakani ljudi i njihovu hodu i da se Allahovo htijenje prema njima upravo ostvaruje kroz njihovo kretanje i smjer.

Početak trećeg teksta govori o neograničenosti Allahova htijenja kod zavodenja onoga koga On hoće, ali je i to popraćeno tekstom...*a k Sebi upućuje onoga ko mu se pokajnički obraća...* (13/27). Ovo znači da Allah (Uzvišeni) dosuđuje uputu onome ko se pozivu odazove, a da zabluduje onoga ko se ne obrati Njemu, niti se odazove pozivu. Onoga ko se obrati Njemu i odazove pozivu - On ne zabluduje. Sve se ovo odvija prema obećanju Allaha (Uzvišenoga) izraženom u Njegovim riječima: *One koji se budu zbog Nas borili, Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti* (29/69). Ovo je uputa, a ono zabluda. I jedno i drugo zbivaju se prema Njegovoj volji, a nastaje i ostvaruje preko izmjene samih ljudi i njihova smjera, to jeste da li su se odazvali pozivu ili poziv odbili.

Četvrti tekst dokazuje da bi Allah, kad bi htio, mogao sve ljude uputiti na Pravi Put. Iz smisla svih tekstova razumije se da se ovim hoće reći, da, kad bi Allah (Uzvišeni) htio, stvorio bi ljude da budu spremni za Uputu, ili da ih prisili na Uputu, međutim, Allah (Uzvišeni) htio je da stvori ljude onako kako ih je stvorio, htio je da budu spremni i za Uputu i za zabludu, a poslije toga, nije htio da ih prisili na Uputu ili zabludu. Ne, nikako. Svoje htijenje On je povezao za same ljude, za njihovo prihvatanje poziva ili za odbijanje, uz nuđenje dokaza Upute i inspiracije za vjerovanje.

Peti tekst dokazuje da se onima koji ne vjeruju čini lijepim njihovo spletkarenje i odvrćanje s Pravog Puta. Ako bi se ovaj tekst posmatrao odvojeno, značilo bi da je on izazvao poznatu polemiku u historiji islamske misli o prisili i slobodnoj volji, međutim, ako se uzme u obzir sa cjelinom ovih tekstova, kao što smo primijetili, on onda daje kompletnu sliku, a to je da je ovo ukrašavanje spletkarenja, zabluda i odvrćanje od Pravog Puta uslijedilo kao posljedica nevjerovanja i neodgovaranja na Allaha poziv, što će reći da je uslijedilo zbog same promjene nevjernika, a da je ta promjena izazvala da se primijeni Allahova volja prema njima u smislu da im se čini lijepim splekarenje, odvrćanje od Pravog Puta i zabludivanje.

Preostaje još dopuna koja se mora izložiti da bi se bolje rasvijetlila ova tema koja je izazvala polemiku među svim narodima, a to je da stremljenje ljudi ne definira, samo po sebi, sudbinu tih ljudi. Ove sudbine su događaji koje određuje samo Allah, niko drugi. Svaki slučaj u ovom Kosmosu nastaje, događa se i ostvaruje po Allahovoj odredbi. Time se realizira Njegova volja i htijenje: *Mi sve s mjerom stvaramo* (54/49). U sistemu cjelukupnog Kosmosa, nema nikakve mehanike niti neminovnosti uzroka zbog kojeg bi nastala neka djela. I uzrok i posljedica - djelo stvoreni su po mjeri. Sve što ljudi svojim nastojanjem urade, kroza sve to proteže se Allahovo htijenje. Što se tiče toka tog htijenja i stvarnih djela, to se

ostvaruje Allahovom odredbom u svakom događaju... u *Njega sve ima mjeru* (13/8).

Ovo poimanje povećava značaj odgovornosti koja pada na pleća ljudskog bića, kao što smo rekli i kod razrade teksta ove sure. Ta odgovornost je, koliko i njena cjelina, u sistemu cjelokupnog Kosmosa. Čovjek je jedno stvorenje kroz koje se provodi Allahovo htijenje, skladno stremljenju i moći tog stvorenja. O, kako je velik ovaj teret! O, kakva je velika čast i plemenitost ukazana čovjeku.¹³

U ovoj suri navedene su odlučujuće riječi i o: dokazima nevjerovanje, neodazivanju na poziv ovoj istini koju je donijela ova vjera, neredu ljudskog bića, neispravnosti prirodnog aparata za percepciju tog ljudskog bića, neurednosti njegove prirode u težnji da bude nešto drugo a ne kao ostali, tako da je nemoguće da bude ljudsko zdanje jednako, nepomračeno, nepokvareno i nezlovoljno. Tada mu se nudi ova Istina i objašnjava na način kako to kur'anski metod ističe, zatim da se to ljudsko biće ne odazove ovoj istini, prihvatanjem vjere i predanja. Ljudska priroda je sama po sebi sklona da prihvati ovu istinu, a ako je odbaci to je ona ne odbacuje, nego je odbacuje nosilac te prirode zbog svoje bolesti koja je djelovala da se ne opredijeli za Istinu nego za zabludu. Na osnovu toga to biće zaslužuje kaznu kao što Uzvišeni Allah u jednoj drugoj suri kaže: *Odvrtiću od znamenja Mojih one koji se budu bez ikakva osnova na zemlji oholili. I kakav god dokaz oni vide neće ga vjerovati; ako vide pravi put - neće ga kao put prihvatiti, a ako vide stranputicu - kao put će je privatiti. To zato što će dokaze naše poricati i što će prema njima ravnodušni biti* (7/146).

U ovoj suri navode se i primjeri ajeta koji ukazuju na prirodu nevjerovanja i dokazuju da je to sljepilo i pomračenje vida, zatim da je Uputa dokaz spasa ljudskom biću da ga ne bi snašlo ovo sljepilo, dokaz ispravnosti spoznajne moći u njemu i da su dokazi na stranicama Kosmosa koji objašnjavaju Istinu onima koji razmišljaju i koji su pametni.

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: oni

¹³ V. poglavlje *Haqiqatu'l-insan*, drugi dio djela *Hasaisu't-tesawwuri'l-islami ve muqawwimatuhu*.

koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše; i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji namaz obavljaju, i koji od onoga što im dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju - njih čeka najljepše prebivalište, (13/19-22)...

Nevjernici govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?" Reci: "Allah ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća, one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju! Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište! (13/27-29).

On je zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju. Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pameti imaju (13/3-4).

Tako se potvrđuje da su oni koji se ne odazivaju ovoj Istini, Šehadetu - očitovanju, slijepi, da ne razmišljaju, da nisu ni pametni, a oni koji su se odazvali ovom pozivu, da su pametni, da se njihova srca smiruju kad se Allah spomene, da se povezuju s onim što im daje više spoznaje o Allahu i preuzimaju te spoznaje svim svojim bićem, smirujući se i osjećajući ugodnost.

Čovjek će, zaista, naći istinu ovih Allahovih riječi u svakom čovjeku koga sretne a koji se suprotstavlja ovoj Istini sadržanoj u Allahovoj vjeri koju je prenio Muhammed (alejhi's-selam), potpuno i kompletno. To nije ništa drugo do izgubljena i bez vida skupina. To nije ništa drugo do biće čiji su najbitniji dijelovi otkazali, tako da ne primaju otkucaje ovog Bitka oko sebe, dok taj Bitak upućuje zahvalu svome Gospodaru i govori o Njegovoj jedinstvi, moći, rasporedu i odredbi.

Ako su oni koji ne vjeruju u ovu istinu slijepi i ne prihvaćaju Šehadet, onda ni jedan musliman koji misli da je vjernik i koji vjeruje u Vjerovjesnika i da je ovaj Kur'an Allahova Objava, ne treba da prihvaća bilo šta u životu od ovih slijepaca, posebno ako se to odnosi na sistem koji se primjenjuje u životu čovjeku ili vrijednosti i mjerila na kojima se bazira život čovjeka, ili se odnosi na običaje, ponašanje, tradiciju, etiku i ono što dominira u društvu toga čovjeka.

Ovo je naš stav prema rezultatima neislamske misli u cjelini, osim kada se radi o čisto prirodnim znanostima i njihovim praktičnim primjenama, a na što je mislio i Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kada je rekao: "Vi bolje znate kada se radi o pitanjima ovosvjetskog života." Musliman koji je spoznao Allahovu Uputu i Istinu, koju je prenio Vjerovjesnik (alejhi's-selam), nikada ne treba da se ponaša kao učenik koji uči pred čovjekom koji se nije odazvao pozivu ove Upute i nije spoznao da je taj poziv Istina. Ostao je slijep pred Šehadetom i nije posvjedočio da nema drugog Boga osim Allaha, a misli i poslije toga da je musliman.

Mi se moramo ponašati prema ovoj vjeri sasvim ozbiljno, moramo se prihvatiti svih njenih određenja odlučno. Svako razvodnjavanje odredaba je razvodnjavanje i same vjere. To, iako nije odbacivanje maksime o svjedočenju Allaha (Uzvišenog), Šehadeta, ono je ipak pravo nevjerovanje u ovom obliku.

Najveće je čudo da mnogi ljudi danas smatraju sebe da su muslimani, a pridržavaju se u životu programa kojeg su uspostavili x i y za koje Allah (Uzvišeni) kaže da su slijepci. Ti isti ljudi i dalje sebe smatraju muslimanima.

Ova vjera je nešto sasvim ozbiljno, nešto što ne podnosi neozbiljnost i šalu, nešto što je veoma odlučno i što se ne da razvodnjavati. Ona je istina koja je izložena u svakom ajetu Kur'ana, pa i u njegovoj riječi. Ko u sebi ne osjeća ovu ozbiljnost, odlučnost i pouzdanje, njemu neće ništa pomoći ova vjera, a Allah nije ovisan o ljudima.¹⁴

Nije dozvoljena da džahilijetska realnost optereti osjećaje muslimana pa da prihvati u programu svoga života ono što nudi džahilijet, a istovremeno dobro zna da je Istina ono što je objavio Muhammed (alejhi's-selam), da je onaj koji nije spoznao ovu Istinu slijepac, pa i pored toga on ga slijedi i prihvata njegov stav, a prije toga izrazio je Šehadet - vjerovanje u jednog Allaha.

Na kraju da se zadržimo i na posebnom značenju od značaja za vjeru, a koje donosi ova sura.

¹⁴ V. poglavlje *Et-tesawwuru'l-islami we's-seqafe* u djelu *Mealimu fi't-tariq.*

Postoji čvrsta veza između nereda koji pogađa ljude u životu na Zemlji i između sljepila i nesagledavanja Istine koja je došla od Allaha radi upute ljudi, radi činjenja dobra drugima i svakog drugog dobra. Otuda oni koji se nisu odazvali ovom pozivu ni prihvatili obavezu prema Allahu, što bi bilo prirodno, niti su prihvatili Istinu koja je došla od Allaha, a istovremeno znaju da je ona jedina Istina, oni su ti koji unose nered i smutnju na Zemlji, dok oni koji znaju da je to jedina Istina i oni je prihvataju, čine dobro na Zemlji i prečišćavaju svoje živote.

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše; i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji namaz obavljaju, i koji od onoga što im dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvrataju - njih čeka najljepše prebivalište, (13/19-22).

A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište! (13/25).

Život ljudi na Zemlji bit će u redu ako njegovo rukovođenje preuzmu oni koji vide, koji su pametni i koji znaju da je Istina ono što je objavljeno Muhammedu (alejhi's-selam), koji ispunjavaju obavezu prema Allahu, obavezu koju je preuzeo Ādem i njegovo potomstvo, da se samo Njemu klanjaju, da priznaju samo Njega za Božanstvo, da naredbe ni od koga drugoga ne prihvaćaju, da slijede samo Njegove naredbe i provode Njegove zabrane, da povezuju ono što je Allah naredio da se povezuje, da se boje svoga Gospodara, da ne rade ništa što je On zabranio i što bi Ga rasrdilo, da se boje teškog obračuna, da stalno imaju na umu ovaj obračun na Sudnjem danu, da se sjećaju toga svakog trena i u svakoj kretnji, da ustraju na Pravom Putu prema toj obavezi u odnosu na Allaha, da izvršavaju sva zaduženja i obaveze kako valja, da klanjaju namaz, da dijele od onoga čime ih je Allah opskrbio, tajno i javno, da odstranjuju zlo, nered i smutnju na Zemlji i zamjenjuju ga dobrom i dobročinstvom.

Život ljudi na Zemlji neće biti uredi bez ovog promišljenog rukovođenja, koje počiva na Uputi Allahovoj i koje formira život u cjelini skladno Allahovom programu i Njegovoj Uputi. Život na Zemlji neće biti uredi ako njime rukovodi slijepo i zalutalo rukovodstvo, koje ne zna da je ono što je objavljeno Muhammedu (alejhi's-selam) jedina Istina, ono koje slijedi druge programe, a ne Allahov program, koji je On namijenio Svojim

dobrim robovima. Allahov program ne odgovara ni feudalizmu, ni kapitalizmu, ni komunizmu, pa čak ni naučnom socijalizmu. Svi programi koje oni slijede su programi slijepih ljudi, koji ne znaju i ne vide da je jedina Istina ono što je objavljeno Muhammedu (alejhi's-selam), istina od koje se ne može odstupiti niti unijeti izmjenu u njoj. Ona ne odgovara ni teokratskom sistemu, ni diktaturi, pa ni demokraciji. Svi su ti sistemi u svojoj biti programi slijepih, programi onih koji od sebe prave božanstva, zanemarujući Allaha, programi onih koji postavljaju programe društva i života, propisuju zakone ljudima koje Allaha nije dozvolio, traže da ljudi obožavaju ono što su oni propisali i da se klanjaju drugim božanstvima, ne Allahu.

Znak ovoga što govorimo, zasnivajući to na kur'anskom tekstu, jeste ovaj narasli nered i smutnja koji su prekrili lice Zemlje danas džahilijetom dvadesetog stoljeća. To je ova nesreća puna muke od koje pati čovječanstvo i na Istoku i Zapadu Zemlje: u feudalnom, kapitalističkom, komunističkom sistemu, i u naučnom socijalizmu, pa i tamo gdje vlada diktatura i u zemljama gdje vlada demokracija. Svugdje jedan te isti nered pogađa čovječanstvo, raspadanje, nesreća i uznemirenost, jer je sve to proizvod slijepih ljudi koji ne znaju da je prava Istina samo ono što je objavljeno Muhammedu od njegovog Gospodara. Prema tome, ti sistemi i nemaju obaveze da se pridržavaju dužnosti prema Allahu i Njegovu zakonu, niti Allahova programa i Upute u svom životu.

Pridržavajući se vjere u Allaha i znanja da je Istina ono što je objavljeno Muhammedu (alejhi's-selam), musliman odbija svaki program u svom životu osim Allahov program, svaki društveni ili privredni sistem i svaku političku situaciju osim programa jedinog učenja i jedinog zakona koga je Allah donio i prilagodio Svojim dobrim robovima.

Samo priznavanje zakonitosti nekog programa, sistema ili sudstva drugog porijekla, ne Allahovog, znači napuštanje okvira islama i predaje Allahu. Predaja Allahu je monoteizam - tevhid, klanjanje samo Allahu, a ne nekom drugom.

Ovo priznavanje ne samo da se suprotstavlja nužnosti osnovnog razumijevanja islama, nego je to, istovremeno, predaja vlasti na Zemlji slijepcima koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali. Oni kidaju ono što je Allah naredio da se povezuje i čine nered na Zemlji. Ovaj nered i smutnja na Zemlji vezani su čvrsto za rukovođenje koje vode slijepci.

Čovječanstvo je osjećalo nevolju kroz cijelu svoju historiju, lutajući između programa, raznih situacija i zakona, raznih slijepačkih rukovođenja, zaogrnutih plaštom filozofije, raznih mislilaca, zakonodavaca i političara kroz stoljeća. Ono nikada nije bilo sretno, nikada nije došla do izražaja njegova "ljudska osobina", nikada nije bilo na nivou Allahova zastupništva na Zemlji, osim u okrilju Božanskog programa u periodima u kojima se to društvo vratilo čvrstom i ispravnom programu.¹⁵

Ovo su samo neke izrazite naznake ove sure na kojima smo se zadržali, mada nedovoljno, samo smo ukazali na njih.

Hvaljen neka je Allah, koji nas je na pravi put uputio; mi ne bismo na pravom putu bili da nas Allah nije uputio (7/43).

¹⁵ V. poglavlje *Tehabbutun we idtirabun* u djelu *El-islam u muškilat u'l-hadreti*.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**SURA IBRĀHIM
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 52 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ova sura objavljena je u Mekki. Njena osnovna tema je, uglavnom, kao i teme ostalih sura objavljenih u Mekki, vjera i njeni glavni principi: Objava, poslanstvo, monoteizam, proživljenje, polaganje računa, kazna i nagrada.

Međutim, kontekst ove sure uzima poseban smjer kod izlaganja ovih tema i njenih temeljnih istina. Ovo je karaketistično i kod svake druge kur'anske sure. Ovu suru odlikuje njena atmosfera, metod njena izlaganja, klima i posebno okrilje u kojima ona izlaže svoje velike istine. Ton ovih istina katkada se tematski ne razlikuje od sličnih istina drugih sura, ali su te istine ovdje izložene kroz poseban ugao u posebno otvorenoj atmosferi specijalnog nadahnuća. Njeno područje razlikuje se atmosferom pa dolazi do povećanja i smanjenja njenih dijelova tako da čitalac osjeća kao da je tema nova jer se u njoj javlja novost "u umjetničkom snimku." Mi koristimo ovaj izraz "umjetnički snimak" jer se javlja u čudnoj slici na kur'anški način izvođenja.

Izgleda da je jak utjecaj na ime ove sure utjecalo ime blagoslovljenog Ibrāhima, oca svih poslanika, osobe koja je zahvalna, koja se obraća Allahu i traži utočište kod Njega. Sve pojedinosti koje stvaraju ove osobine primjetne su u atmosferi ove sure, u činjenicama koje ona ističe kao i u metodu iznošenja, u izrazu i ritmu.

Ova sura sadrži više glavnih istina vjere, ali su dvije najznačajnije i one preovlađuju cijelom atmosferom ove sure. Te dvije istine su potpuno u skladu sa ulogom Ibrāhima u atmosferi ove sure. Istina jedinstva poslanstva i poslanika, istina jedinstva njihova poziva i stava jednog ummeta u suočavanju sa paganizmom koji nagoni u laž Allahovu vjeru na raznim mjestima i vremenima i istina Allahove blagodati ljudskom rodu koja se povećava ukoliko je popraćena zahvalom. Međutim, većina ljudi negira to i ne vjeruje.

Ove dvije istine ili ove dvije sjene ne negiraju da postoje i druge istine u kontekstu ove sure, međutim, ove dvije činjenice sjenče atmosferu ove sure. Mi želimo da ukažemo na to.

Ova sura počinje objašnjenjem uloge poslanika i Knjige koju je donio. To je izvođenje ljudi iz tmine na svjetlo uz Allahovo dopuštenje.

Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmine na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga (14/1).

Ona završava ovim značenjem i velikom istinom koju sadrži poslanstvo, istinom monoteizma.

Ovo je obznana ljudima i da njome budu opomenuti i da znaju da je samo On jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku! (14/52).

U ovoj suri se spominje da je i Mūsā upućen radi iste svrhe radi koje je upućen i Muhammed (alejhi's-selam); čak su pri tome korišteni i isti termini.

I Mūsā smo poslali sa dokazima Našim: "Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo" (14/5).

U suri se također navodi da je zaduženje svih poslanika bilo objašnjenje.

Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga da bi mu objasnio (14/4).

Pored objašnjenja zaduženja poslanika, sura sadrži i objašnjenje velike istine da je Poslanik čovjek. Ta istina i definira njegovu ulogu. On je taj koji saopćava, upozorava, savjetuje i objašnjava. Međutim, on nema mogućnosti da učini bilo kakvu nadnaravnost bez Allahova dopuštenja, ili kada Allah to hoće, a ne kada to želi on ili njegov narod. On ne može,

također, ni uputiti svoj narod niti ga zavesti, jer i Uputa i zabluda ovise o Allahovu zakonu koji je dat prema Njegovom apsolutnom htijenju.

Osobina poslanika koja govori da su svi bili ljudi, a ne nešto drugo, tema je suprotstavljanja svih naroda u džahilijetskim vremenima. Ova sura govori o narodima tih poslanika.

Oni su govorili: "Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali - pa, donesite nam čudo vidljivo!" (14/10).

U suri se navode i odgovori poslanika.

"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi -, "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju (14/11).

U kontekstu se govori da se narod može izvesti iz tmine na svjetlo samo *voljom njihova Gospodara (14/1)*. Svaki poslanik objašnjava svome narodu ...*a Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće; On je Silan i Mudar (14/4)*.

I jednim i drugim se definira istina poslanika, govori se šta je uloga poslanika u okviru ove istine, govori se da ljudska uloga poslanika i njihova svojstva ničim ne liče na istinu Božanstva i Njegovim svojstvima. Ovim se, također, objašnjava da nema ničeg sličnog Jednosti Allaha.

Ova sura, također, sadrži vijest da će se ostvariti Allahovo obećanje poslanicima i vjernicima koji istinito vjeruju, da će se ostvariti to obećanje na ovom svijetu uz Allahovu pomoć i zastupništvo čovjeka na Zemlji, da će oni koji negiraju ovu istinu imati na budućem svijetu kaznu, a oni koji vjeruju imat će uživanje.

Kontekst ocrtava ovu veliku istinu na kraju borbe između svih poslanika i svih njihovih naroda na ovom svijetu.

Nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Ili ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!" A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti i poslije njih vas na Zemlji nastaniti. Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati." I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao, - (14/13-15).

Njih predstavlja u scenama Sudnjeg dana:

A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječju "Mir!" pozdravljati (14/23).

Toga dana ćeš vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove; košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati, - (14/49-50)

Njih predstavlja kroz primjere koji se međusobno ne sukobljavaju:

Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi -, a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili. A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka. Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi šta hoće (14/24-27).

Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vihor u olujnom danu raznese; neće moći da očekuju nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to će teška propast biti! (14/18).

Što se tiče tih dviju istina koje sjenče atmosferu ove sure i koje su potpuno u skladu sa ulogom Ibrāhima, oca svih poslanika, onoga koji je zahvalan, koji kod Allaha traži utočišta i koji Mu se obraća, njih dvije su istina o jedinstvu poslanstva i poslanika, jedinstvu poziva, jedinstvu njihovog stava prema jednom narodu u suočavanju sa džahilijetom koji nagoni u laž ovu istinu. To je istina Allahove blagodati date svim ljudima preko odabranika među tim ljudima na jedan poseban način. Da se zadržimo ovdje u razgovoru o tim istinama.

Prvu istinu kontekst ističe na jedinstven način, metodom izvršenja. Kontekst je ističe kroz nekoliko ranijih slika o slici jednostni poziva kojeg je prenio svaki poslanik i koji je govorio svom narodu i otišao. I tako dolazio poslanik iza poslanika, i svi su dolazili i govorili jednu te istu poruku, susretali se sa istom odbojnošću. One koji su ih nagonili u laž zadesilo je na ovom svijetu ono što ih je zadesilo. Neki od njih očekuju tu nesreću jer im je odgođena do određenog roka na Zemlji ili odgođena do Dana polaganja računa. Međutim kontekst ovdje govori o svakom poslaniku

pojedinačno. Scene se nižu kao na neprekidnoj traci koja se kreće od prvog poslanstva. Najslićniji primjer ovoj skladnosti je sura El-A'raf i sura Hud.

Sura Ibrāhim, oca svih poslanika, okuplja sve poslanike u jedan saf, a okuplja i pagane u jedan saf. Između njih se odvija borba na Zemlji. Ona ne završava ovdje, nego nastavlja sve do Sudnjega dana.

Da pogledamo i suočimo se sa ummetom tih poslanika i ummetom pagana na jednoj ravni kroz vrijeme i mjesto. Vrijeme i mjesto su nešto što je izloženo i nešto što prolazi, a velika istina u ovom Kosmosu je vjerovanje i nevjerovanje i ta istina je značajnija i uočljivija od vremena i mjesta.

Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nūhovu, i o Ādu, i o Semūdu, i onima poslije njih? - Samo ih Allah zna! - Poslanici njihovi su im dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: "Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate!" (14/9).

Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva: da bi vam neke grijeha vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio". Oni su odgovorili: "Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali - pa, donesite nam čudo vidljivo!" (14/10).

"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi -, "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju (14/11).

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" (14/12).

Nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Tli ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!" A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti (14/13)

i poslije njih vas na Zemlji nastaniti. Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati" (14/14).

I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao, - (14/15)

pred njim će džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom, (14/16)

mučiće se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati (14/17).

Eto ovdje se okupljaju pokoljenja od vremena Nūha pa nadalje, a okupljaju se i poslanici, dok vrijeme i mjesto prolaze i nestaju. Ističe se samo velika Istina: Istina poslanstva, a ona je jedna. Suprotstavljanje pagana toj Istini je jedno. Istina Allahove pomoći vjernicima je jedna. Istina zastupništva Allahova dobrim ljudima je jedna. Istina gubljenja nade i svakog spašenja griješnicima je jedna. Istina kazne koja očekuje griješnike tamo i ona je jedna, pored drugih direktnih sličnosti u Allahovim riječima upućenim Muhammedu (alejhi'-selam).

Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmine na svjetlo (14/1).

Kazivanje u Allahovim riječima upućenim Mūsāu (alejhi'-selam) glasi:

I Mūsāa smo poslali s dokazima Našim: "Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo (14/4).

Borba između nevjerovanja i vjerovanja ne prestaje ovdje, nego je kontekst prenosi i na drugo područje. On ističe znakove te borbe i u različitim scenama Sudnjeg dana koje sadrži ova sura. Evo nekoliko uzoraka tih scena.

I izići će svi pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: "Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?" - "Da je nas Allah uputio", - odgovoriće oni - "i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti" (14/21).

I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: "Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim." Nevjernike sigurno čeka bolna patnja (14/22).

A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječju "Mir!" pozdravljati (14/23).

A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene, (14/42).

i kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti (14/43).

I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti (14/46).

Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, silan i strog - (14/47)

na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi izidu pred Allaha Jedinoga i Svemoćnog (14/48).

Toga dana ćeš vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove; (14/49)

košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati, - (14/50)

Svi ovi tekstovi ukazuju da je to jedna te ista borba koja počinje na ovom, a završava na budućem svijetu, međusobno se dopunjuju bez prekida i razdvajanja.

Primjeri koji govore o početku ove borbe na ovom, a završetku na budućem svijetu, dopunjuju se izlaganjem borbe između ove dvije grupe. Posljednje rezultate te borbe najbolje predočava primjer: lijepa riječ je poput lijepa stabla, a to je stablo poslanstva, imana i dobra, a ružna riječ je kao ružno stablo, a to je stablo paganizma, neistine, nagonjenja u laž, zlo i nasilje.

Druga istina koja se odnosi na blagodat, zahvalu i oholost, prati cjelokupnu atmosferu ove sure i vrlo često se javlja u njenu kontekstu.

Allah daje neograničeno svim ljudima, i vjerniku i nevjerniku, i dobrom i lošem, dobročinitelju i grijешniku, pokornom i nepokornom. To je Allahova milost, tolerantnost i dobro koje je dopušteno čak i nevjerniku

i grijешniku i nepokorniku na ovoj Zemlji kao i vjerniku, dobročinitelju i pokorniku, ne bi li i jedni i drugi bili zahvalni. Ova blagodat izliva se veoma obilato na sva područja Kosmosa i tu blagodat izlaže u okviru velikih scena ovog Bitka.

Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite ladama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; (14/32).

i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; (14/33)

i daje vam od svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

U upućivanju poslanika ljudima ogleđa se Allahova blagodat da bi unijela pravdu među ljudima ili da bi ih odgojila.

Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo (14/1).

Svjetlo je najuzvišenija Allahova blagodat na ovom svijetu, a svjetlo je ovdje još više, ono je svjetlo pomoću kojeg se rasvjetljava ljudsko biće, rasvjetljava ono što postoji u njegovu srcu i osjećaju. Takva je bila i uloga Mūsāa u njegovu narodu, a to je uloga i svih poslanika, kao što se ističe u ovoj suri.

I u riječima svih poslanika.

On vas poziva da bi vam neke grijeha vaše oprostio (14/10).

Poziv radi oprosta je blagodat koja je ravna blagodati svjetla ili ona mu je sasvim blizu.

U atmosferi razgovora o blagodatima, Mūsā podsjeća svoj narod na dobročinstvo koje mu je Allah ukazao.

I kad Mūsā reče narodu svome: "Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali, - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega (14/6).

Istovremeno u ovoj atmosferi u kontekstu se podsjeća i na Allahovo obećanje poslanicima.

A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti i poslije njih vas na Zemlji nastaniti. Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijatnje Moje strahovati (14/13-14).

To je jedna od brojnih i velikih Allahovih blagodati.

U kontekstu se govori o činjenici povećavanja blagodati zahvalom.

I kad je Gospodar vaš objavio: „Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti” (14/7).

Uz objašnjenje da Allahu nije potrebna ničija zahvala niti oni koji zahvaljuju.

“Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji, - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan” (14/8).

U kontekstu se potvrđuje da čovjek, uglavnom, ne zahvaljuje na blagodatima kako bi trebao zahvaliti.

I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

Međutim, oni koji razmišljaju o Allahovim dokazima i to im otvara oči, oni ostaju strpljivi u nevolji, ali i zahvalni kada su u blagodati.

To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan (14/5).

Strpljenje i zahvalanost predstavljeni su u ličnosti Ibrāhima kroz skrušeni položaj i kroz dovu uzbuđena srca kod Allahova hrama. Sve je to hvala, zahvala, strpljenje i dova.

A kada Ibrāhim reče: “Gospodaru moj, učini ovaj grad bezbjednim i sačuvaj i mene i sinove moje da se klanjamo kumirima, (14/35)

oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i samilostan si (14/36).

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, namaz

obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili (14/37).

Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. - Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu (14/38).

Hvala Allahu koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe(14/39).

Gospodaru moj, daj da ja i neki potomci moji obavljamo namaz; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju! (14/40).

Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjericima - na Dan kad se bude polagao račun!" (14/41).

To je blagodat i zahvala na toj blagodati. Nevjerovanje u tu blagodat iznijeto je u atmosferi ove sure i popraćeno izrazima i komentarima sukladno samoj ovoj atmosferi.

I opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili (14/37).

To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan (14/5).

Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli (14/28).

I neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje (2/231).

Hvala Allahu koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka (14/39).

U odgovoru poslanika, protiv onih koji pobijaju da su poslanici ljudi, stoji:

Ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojim On hoće (14/11).

Kontekst ističe Allahovo dobročinstvo sukladno odgovoru poslanika i sukladno cjelokupnoj atmosferi sure, atmosferi blagodati, dobra, zahvale i nevjerovanja.

Na taj način usklađuje se verbalni izraz sa odrazom opće atmosfere u cijeloj suri i to po metodu umjetničke skladnosti u Kur'anu.

Ova sura dijeli se na dva međusobno čvrsto povezana odlomka:

Prvi odlomak sadrži objašnjenje istine poslanstva i istine Vjerovjesnika, ocrtava borbu između ummeta svih poslanika i grupe koja nagoni u laž i pokušava to demantirati, borbe i na ovom i na budućem svijetu. To je popraćeno riječima da je to slično lijepoj riječi i ružnoj riječi.

Drugi odlomak govori o Allahovoj blagodati ljudima i onima koji ne vjeruju u tu blagodat pa se osjećaju oholo, govori i o onima koji vjeruju u tu blagodat i koji su zahvalni. Prvi njihov uzor je Ibrâhim (alejhi'-selam). Ovaj odlomak slika i sudbinu griješnika nevjernika koji ne vjeruju u Allahovu blagodat, predstavljajući to u nizu scena na Sudnjem danu, a najljepša i najsvečanija u ovom dinamizmu i životu je ona kojom završava sura, a koja je sasvim u skladu sa njenim početkom. Ona glasi:

Ovo je obznana ljudima i da njome budu opomenuti i da znaju da je samo On jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku! (14/52).

Da nastavimo izlaganje prvog odlomka u ovom dijelu teksta.

* * *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«الرَّ. كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ - بِإِذْنِ رَبِّهِمْ - إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ① اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ؛ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ * الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ، وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا . أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ، فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ . ١٤ »

« وَتَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا : أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ، وَذَكَرَهُمْ بِآيَاتِهِم . اللَّهُ ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ * وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ

لِقَوْمِهِ : اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ، وَيَذْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ ، وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ ؛ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ * وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ، وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ * وَقَالَ مُوسَىٰ : إِنْ تَكْفُرُوا أَنتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَفِيٌّ حَمِيدٌ .

« أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ ؟ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ، فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي آفْوَاهِهِمْ ، وَقَالُوا : إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ ، وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٌ * قَالَتْ رُسُلُهُمْ : فِي اللَّهِ شَكٌّ فَأَطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ؟ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ ؛ وَيُؤَخَّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى . قَالُوا : إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ، تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا ، فَأَتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ * قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ : إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ، وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ، وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ * وَمَا لَنَا إِلَّا نَتَوَكَّلُ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا ؟ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا ؛ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ * وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ : لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا . فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهَلِكَنَّ الظَّالِمِينَ * وَلَنُسَكِّنَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ . ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ .

« وَأَسْتَفْتِحُوكُمْ وَأَخَابُ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ * مِّنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ ، وَيُسْقَىٰ مِنْ مَّاءٍ صَدِيدٍ * يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَسْكَاذُ بِسِيفِهِ ؛ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ ، وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ، وَمِن وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ .

« مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ ، لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ . ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ .

« أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْخَلْقِ؟ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ، وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ .

« وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا، فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا: إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا، فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَقِمُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ؟ قَالُوا: لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ، سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرٌ عَنَّا أَمْ صَبَرْنَا، مَا لَنَا مِنْ نَجِيصٍ * وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ: إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ، وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ، وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي، فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ، مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتم بِمُصْرِخِيَّ، إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ، إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« وَأَدْخِلَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ، خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ، تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ .

« أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ، أُضْلِمَهَا ثَابِتٌ وَفَرَعُهَا فِي السَّمَاءِ * تُوْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا، وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ * وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ، اجْتُنِبَتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ، مَالِهَا مِنْ قَرَارٍ * يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ، وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ، وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ » (٧)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Eliflam-ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga (14/1)

Allaha, čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. A od užasne patnje teško nevjernicima, (14/2)

koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvraćaju i nastoje da ga prikažu krivim! Oni su u velikoj zabludi (14/3).

Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće; On je Silan i Mudar (14/4).

I Mūsā smo poslali s dokazima Našim: "Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i opomeni ga Allahovim danima!" To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan (14/5).

I kad Mūsā reče narodu svome: "Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali, - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega -, (14/6)

i kad je Gospodar vaš objavio: „Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti” (14/7).

I Mūsā još reče: "Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji, - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan" (14/8).

Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nūhovu, i o Ādu, i o Semūdu, i onima poslije njih? - Samo ih Allah zna! - Poslanici njihovi su im dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: "Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate!" (14/9).

Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva: da bi vam neke grijehe vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio". Oni su odgovorili: "Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali - pa, donesite nam čudo vidljivo!" (14/10).

"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi -, "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju (14/11).

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" (14/12).

Nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Ili ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!" A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti (14/13)

i poslije njih vas na Zemlji nastaniti. Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati" (14/14).

I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao, - (14/15)

pred njim će džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom, (14/16)

mučiće se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati (14/17).

Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vikor u olujnom danu raznese; neće moći da očekuju nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to će teška propast biti! (14/18).

Zar ne vidiš da je Allah mudro nebesa i Zemlju stvorio? Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti; (14/19).

to Allahu nije teško (14/20).

I izići će svi pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: "Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?" - "Da je nas Allah uputio", - odgovoriće oni - "i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti" (14/21).

I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: "Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim." Nevjernike sigurno čeka bolna patnja (14/22).

A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječju "Mir!" pozdravljati (14/23).

Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; (14/24).

ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi -, a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili (14/25).

A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka (14/26).

Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi što hoće (14/27).

Elif-lam-ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga (14/1)

Allaha, čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. A od užasne patnje teško nevjernicima, (14/2)

koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvraćaju i nastoje da ga prikažu krivim! Oni su u velikoj zabludi (14/3).

Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće; On je Silan i Mudar (14/4).

Elif-lam-ra. Knjigu ti objavljujemo (14/1) -

ovu Knjigu sastavljenu od ovih slova, objavljujemo je da je prenosiš. Mi smo ti je objavili sa ciljem da ljude

... izvedeš iz tmina na svjetlo (14/1) -

da izvedeš ovo čovječanstvo iz tmine prijevare i bajki, tmine raznih situacija i tradicija, tmine lutanja po bespuću raznih božanstava, gdje dolazi do sukoba raznih poimanja vrijednosti i mjerila, da izvedeš čovječanstvo iz ovih svih tmina na svjetlo koje razgoni ove tmine, svjetlo koje tu tminu otkriva u svijetu savjesti i razmišljanja, a onda i u realnom životu, u vrijednostima, situacijama i tradicijama.

Vjerovanje u Allaha je svjetlo koje zrači u srcu i koje rasvjetljava ovo ljudsko biće sastavljeno iz grube gline i daha Allahova ruha. Kad god je ljudsko biće bez zraka ovog daha i kad god je u njemu potamnijelo i ugašeno ovo svjetlo, nastaje mračni komad gline sastavljene od komada mesa i krvi kao kod životinje. Meso i krv su vrsta zemljine gline i druge njene materije. Da nije ovog zračenja koje nastaje izljevom Allahovog ruha u to tijelo, s čime se pomiješala vjera, izdigla i omogućila da se kreće u ovom tamnom biću i da se s tim zračenjem pokrene ove biće, bila bi to gruda gline od mesa i krvi kao kod životinje.

Vjerovanje u Allaha je svjetlo s čime zrači duša čovjekova, čime vidi stazu kojom kreće sasvim jasno, stazu koja vodi ka Allahu. Tu stazu ne prekriva nikakva tama niti magla, tama obmane i magla izmišljenih kazivanja ili tama strasti i magla pohlepe. Kada duša čovjekova osjeti taj put, ona ide ka uputi, ne posrće, ne pobija, ne koleba se, niti se vara.

Vjerovanje u Allaha je svjetlo koje rasvjetljava život čovjeka. Vjerovanje čini da su svi ljudi potpuno jednaki, da se povezuju međusobno sponom vjerovanja u Allaha i prožimanjem klanjanja samo Njemu, nikome drugome, tako da se ne dijele na roblje i nasilnike. Oni su povezani i Kosmosom koji je u cjelini spona spoznaje, spona zakona koji vlada ovim Kosmosom, spona svemu i svačemu što je na njemu. Na taj način oni žive u skladu sa Kosmosom i sa svim onim što je na njemu i sa ljudima koji su na njemu.

Vjerovanje u Allaha je svjetlo, svjetlo pravde, svjetlo slobode, svjetlo spoznaje, svjetlo druženja u Allahovoj blizini pune smirenosti u Njegovoj pravdi, milosti, mudrosti i u obilju kad čovjek uživa, i u nevolji. To je smirenost koju prati strpljenje i u nevolji i u zahvali u bogatstvu, zahvaljujući svjetlu spoznaje svrhe u ovom iskušenju.

Vjerovanje u Jedinog Allaha, kao Božanstva i Gospodara, je puni program života, ne samo dogmatski koji oživljava savjest i postiže time svjetlo, nego je to program života koji počiva na klanjanju samo Allahu, priznavanju samo Njega za Gospodara, oslobođenju od svakog gospodarenja čovjeka nad čovjekom i uzdizanju iznad dominacije čovjeka nad čovjekom.

Ovaj program je potpuno u skladu sa prirodom čovjeka, sa stvarnim potrebama te prirode koja ispunjava život srećom, svjetlom, mirom i rahatlukom. U njemu je i čvrstina i stabilnost koja sprječava da ne dođe do poremećenja i padanja kome su vrlo često izložena društva, te se povinjavaju i pokoravaju božanstvu čovjeka, njegovu sudstvu i programu u politici, sudstvu, privredi i društvu, zatim u moralu, ponašanju, običajima i tradiciji. Ovaj program je nešto više od same zaštite ljudske moći da ne prihvati čovjeka za božanstvo i lupanje i udaranje u zurle i talmbase nasilnicima.

Iza ovog jednostavnog izraza *da ljude... izvedeš iz tmina na svjetlo* (14/1) u daleke horizonte duboko misaonih istina u svijet razuma i srca, u svijet života i stvarnosti. Ovo ljudski izraz ne može predočiti nego samo ukazati.

da ljude... izvedeš iz tmina na svjetlo... voljom njihova Gospodara (14/1).

Vjerovjesnik je zadužen samo za saopćenje. Njegova uloga je samo objašnjenje, a izvođenje ljudi iz tmina na svjetlo ostvaruje se Allahovim dopuštanjem, sukladno Njegovom zakonu čime je zadovoljno Njegovo htijenje. Poslanik je samo poslanik.

...da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga (14/1).

Put je zamjena za svjetlo, a Allahov put je Njegov put i Njegov zakon koji vlada Bitkom i Njegov šeriat koji upravlja životom čovjeka. Svjetlo upućuje na ovaj put ili, može se reći, svjetlo je taj put. Ovako izraženo ima jače značenje. Svjetlo koje zrači samo po sebi je svjetlo i u samom Kosmosu. To je zakon koji vlada u Kosmosu. To je šeriat i čovjek koji živi u ovom svjetlu. Sa ovim svjetlom on neće pogriješiti u spoznaji, neće pogriješiti u poimanju, neće pogriješiti u ponašanju. Čovjek je tada na Pravom Putu. *Na putu Silnoga i Hvaljenoga (14/1)*, Gospodara moći, Pobjedonosnoga, Onoga koji dominira, Kome pripada hvala i Kome se zahvaljuje.

Snaga i moć ovdje se ističu da bi se zaprijetilo onima koji ne vjeruju, a zahvala, da bi se posjetili oni koji su zahvalni. Ovo je, zatim, popraćeno objašnjenjem Allaha (Uzvišenog) da je On Gospodar svega što je na nebesima i na Zemlji, da Mu nisu potrebni ljudi, da On dominira Kosmosom i svim i svačim što je u Kosmosu.

Allaha, čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji (14/2).

Ko je taj ko je izašao iz tmine na svjetlo i ko je upućen? O tome se ništa ovdje ne govori. Kontekst prelazi na prijetnju nevjernicima, upozorava ih na tešku kaznu zbog njihovog nevjerovanja i odbacivanja ove blagodati, blagodati upućivanja Poslanika sa Knjigom da ih izvede iz tmine na svjetlo. To je velika blagodat za koju čovjek ne može nikada dovoljno zahvaliti. Pa kako onda može ne vjerovati?

A od užasne patnje teško nevjernicima (14/2).

U kontekstu se dalje razotkriva svojstvo koje ima znak nevjerovanja nevjernika u Allahovu blagodat koju im je donio Njegov Poslanik.

... koji život na ovom svijetu više vole od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvrću i nastoje da ga prikažu krivim! Oni su u velikoj zabludi (14/3).

Davanje prednosti životu na ovom svijetu nad životom na budućem svijetu protivi se obevezama koje proističu iz vjerovanja, suprotstavlja se ispravnom putu. Do tog sudaranja ne dolazi kada se odabere onaj svijet nad ovim, jer je tada povoljno i za ovaj svijet i uživanje na ovom svijetu, ali umjereno, čuvajući se Allahove odredbe. Tada ne dolazi do sukoba između odabira onoga svijeta i uživanja na ovom svijetu.

Oni koji su usmjerili svoja srca prema budućem svijetu ne gube uživanja u životu na ovom svijetu, kao što je slučaj kod oholosti i odstupanja. Dobro na onom svijetu prema islamskom učenju predviđa i dobro na ovom svijetu. Vjerovanje u Allaha predviđa i lijepo zastupništvo na Zemlji, a to je kultiviranje zemlje i uživanje u njenim plodovima. Vjerovanje u Allaha ne remeti život na ovom svijetu kakvog zahtijeva islam, time što se očekuje onaj život. Upošljavanje života istinito, pravedno i na Pravom Putu je ostvarenje Allahovog zadovoljstva i priprema za budući svijet. Eto, to je islam.

Oni koji daju prednost životu na ovom svijetu nad životom na budućem svijetu ne mogu postići svoje ciljeve iskorištavajući dobra Zemlje i sticanjem kroz zabranjeno, eksplatacijom ljudi, zavodnjem i potčinjavanjem ljudi u roblje. Oni nisu u stanju da ostvare svoje ciljeve koje nudi ovo svjetlo vjerovanja u Allaha, nisu u stanju da ostvare ciljeve u sjeni upute i ustrajnosti na Pravom Putu. Naprotiv oni odvrću od Allahova Puta, odvrću sami sebe i druge ljude, navode na krivi put, ne pravi, niti put na kome postoji pravda. Kada se oni raduju time što odvrću sami sebe i druge od Allahova Puta i kada su se lišili tog Pravog Puta i pravde, tek tada oni mogu da čine nasilje, da budu oholi, da zavode, da potčinjavaju i da obmanjuju ljude smutnjom. Na taj način oni ostvaruju koristi plodova zemlje, stiču kroz zabranjeno, uživaju ono što je nisko, ohole se na Zemlji, potčinjavaju ljude da im robuju bez ikakva otpora ili odbijanja.

Program imana garantira život, a garantira i življenje bez utjecaja onih koji su dali prednost ovom životu nad životom na budućem svijetu i njihovog eksplatacija dobara ovog života.

Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio (14/4).

Ovo je kompletna blagodät ponuđena ljudima u svakom poslanstvu. Da bi poslanik mogao da izvede ljude iz tmine na svjetlo sa dozvolom njihova Gospodara, bilo je neophodno da se on obraća njima na njihovu jeziku da bi im objasnio to što nudi, da bi ga oni razumjeli i da bi se ostvario cilj poslanstva.

Mi smo poslali Vjerovjesnika (alejhi'-selam) da se obraća narodu na njihovu jeziku, iako je on Poslanik svih ljudi, jer je njegov narod taj koji je preuzeo da prenese Njegovo poslanstvo svim ljudima. Život Vjerovjesnika (alejhi'-selam) je ograničen. Njemu je bilo naredeno da se prvo obrati svome narodu i pozove ga kako bi pripremio čitav Arabijski poluotok da prihvati islam, zatim da se pripremi i da se prenese poruka poslanstva u ostale dijelove Zemlje. To je zaista ostvareno. Odredba je Allaha (Uzvišenog) Sveobaviještenog da pozove poslanika sebi u susjedstvo kada je izvršen prijenos islama do u krajnju granicu Arabijskog poluotoka u vrijeme kada je bila upućena vojska pod rukovodstvom Usamea u preostali dio Poluotoka. Tada je umro Alejhi's-selam. Činjenica je da je Resulullah upućivao pisma izvan Arabijskog poluotoka za života i pozivao u islam potvrđujući time da je njegovo poslanstvo upućeno svim ljudima prenoseći ono što mu je Allah odredio i što je u skladu sa prirodom ograničenog ljudskog života, da to saopći narodu na njegovom jeziku, da izvrši svoje zaduženje poslanstva i prenese svim ljudima putem predstavljanja ovog poslanstva raznim područjima. To što je ovo poslanstvo upućeno svim ljudima što je poslato na jeziku njegova naroda ne čini nikakvu proturječnost u realnosti života. To je Allahova odredba.

Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga da bi mu objasnio. A Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće (14/4).

Zaduženje Vjerovjesnika (alejhi'-selam) i svih drugih vjerovjesnika završava se sa objašnjenjem. Međutim, u pogledu upute i zablude koja bi uslijedila na osnovu tog objašnjenja nijedan poslanik tu ne može ništa učiniti niti da se neko potčini njegovoj želji. To je u Allahovoj ruci. Zato je On donio Svoj zakon s kojim je zadovoljno Njegovo opće htijenje. I onaj koji krene stazom zablude, zalutao je, a onaj koji se usmjeri stazom upute, dolazi do cilja. I jedno i drugo slijedi Allahovo htijenje i odvija se u životu ljudi prema ovom htijenju koje je propisao Njegov zakon.

On je Silan i Mudar (14/4) -

On je Moćan da usmjerava svijet i život, usmjerava ih prema mudrosti i odredbi. Ništa nije prepušteno slučaju. Ništa nije bez Njegova usmjerenja i rasporeda.

Tako je bilo i sa poslanstvom Mūsāovim. I on je poslanstvo prenio na jeziku svoga naroda.

I Mūsāa smo poslali s dokazima Našim: "Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i opomeni ga Allahovim danima!" To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan (14/5).

I kad Mūsā reče narodu svome: "Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali, - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega -, (14/6)

i kad je Gospodar vaš objavio: „Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti” (14/7).

I Mūsā još reče: "Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji, - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan" (14/8).

Izraz je jedinstven i u naredbi upućenoj Mūsāu i Muhammedu (alejhime's-selam). Forma izraza je u skladu sa ovom surom, o kojoj smo govorili ranije, gdje je donijeta odredba *da ljude... izvedeš iz tmine na svjetlo* (14/1).

A kod naredbe Mūsāu ovdje:

Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo (14/5) -

prva naredba je upućena svim ljudima, a druga Mūsāovu narodu. Međutim, cilj je jedan te isti:

Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i opomeni ga Allahovim danima! (14/5).

Svi dani su Allahovi dani. Međutim, ovdje se namjerava da ih podsjeti na dane koji su, tako izgleda, upućeni ljudima ili njihovoj zajednici

kao izrazita naredba ili kao nešto što odudara od Allahove blagodati ili što podsjeća na nesreću, o čemu će biti kasnije riječi kada se Mūsā obraća i podsjeća svoj narod na te dane, dane naroda Nūha, Āda, Semūda i drugih naroda koji su živjeli poslije njih. To su ti dani.

To su, uistinu, dokazi za svakog onoga ko je strpljiv i zahvalan (14/5).

U ovim danima je nešto što označava gorčinu. To su znaci radi strpljenja. U njima je nešto što odražava zadovoljstvo, a to je znak zahvale. Onaj ko je strpljiv i zahvalan - on je taj koji spoznaje ove dokaze, shvaća šta stoji iza njih nalazi u njima pouku za sebe i savjet. Istovremeno, on u njima nalazi i utjehu i podsjećanje.

Mūsā odlazi i nastavlja svoje poslanstvo podsjećajući svoj narod.

I kad Mūsā reče narodu svome: "Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali, - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega (14/6).

On ih ovdje podsjeća na Allahovu blagodat učinjenu njima, blagodat spasa od muke i patnje koje su činili članovi porodice faraonove stavljajući ih na najgore muke kako bi ih prisilili da ih priznaju i da ih slijede. Taj pritisak nije prestajao. Najizrazitiji način tog pritiska bio je klanje muške djece, a ostavljanje u životu ženske djece, kako bi spriječili natalitet njegovog naroda, oslabili ih i ponizili. Allahovo spašavanje njih iz ove situacije je blagodat koja ih podsjeća da treba biti zahvalan.

...to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodar vašega (14/6) -

iskkušenje patnjom, prvo radi provjere strpljenja, ostajanja čvrstim, pružanja otpora, iskrenosti u odluci i radu. Strpljenje nije podnošenje poniženja i muka i ništa drugo, nego strpljenje je podnošenje muka bez slabljenja, bez duhovnog poraza, ali sa ustrajnošću na odluci da se ostane iskren, spremnosti da se suoči licem u lice sa nasiljem i nasilnikom. U protivnom, to ne bi bilo strpljenje zahvalnoga, nego bi bila predaja poniženju i povinjanju. Iskušenje sa uspjehom je nešto drugo, a to je provjera zahvalnosti, priznavanje Allahove blagodati i ustrajnost na Uputi da bi se ostvario spas.

Mūsā nastavlja da objašnjava svome narodu - nakon što ih je podsjetio na minule dane, uputio ih prema cilju muke i spasa, a to je strpljenje kod podnošenja muke i izražavanja zahvalnosti zbog spasa - on

nastavlja dalje da im objašnjava kakvu im je nagradu Allah odredio zbog zahvale i kaznu zbog nevjerovanja.

I kad je Gospodar vaš objavio: „Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti”
(14/7).

Da se malo zadržimo pred ovom velikom istinom. Istinom povećanja blagodati, ukoliko je čovjek zahvalan, i velike muke ukoliko je nevjeran.

Da se zadržimo pred ovom istinom čime će se zadovoljiti naša srca odmah, na samom početku, jer je to Allahovo istinito obećanje. Ovo obećanje mora da se ostvari u svakom slučaju. Ako želimo da vidimo potvrdu te blagodati u životu onda da potražimo uzroke tome kako da to shvatimo. Mi nećemo ići daleko u iznošenju tih uzroka.

Zahvalnost na blagodatima je dokaz za uspostavljanje mjerila u ljudskoj duši. Onaj ko je dobar on zahvaljuje, jer zahvala je prirodni sastav u zdravoj prirodi.

To s jedne strane, a s druge strane, da svaku osobu koja je zahvalna Allahu na Njegovom dobročinstvu Allah prati kako postupa sa tim blagodatima, da se ne oholi i ne uzdiže nad ostalim stvorenjima, da ne koristi te blagodati u svrhu mučenja, zla, nereda i smutnje.

I jedno i drugo pročišćava dušu čovjeka, podstrekava ga na dobro djelo, dobar postupak u tim blagodatima kako bi taj postupak djelovao da se razvija i unosi blagoslov u to. Ljudi će biti zadovoljni njime i njegovim djelima i biti mu na pomoći. To će učvršćivati veze u društvu i povećati bogatstvo u punoj sigurnosti i tako dalje sve do drugih prirodnih uočljivih uzroka s kojima se mi susrećemo u životu. Ako je Allahovo obećanje dovoljno da umiri jednog vjernika, spoznao on uzroke ili ih ne spoznao, ono je stvarna istina jer je to Allah obećao.

Nevjerovanje u Allahove blagodati katkada uslijedi zbog nezahvalnosti na toj blagodati ili zbog nepitanja da je Allah dao te blagodati i prepisivanje tih blagodati sebi, svom znanju, iskustvu, ličnom trudu i nastojanju. To bi izgledalo kao da ove moći i sposobnosti nisu jedna vrsta Allahove blagodati, a katkad nijekanje ili nevjerovanje u te blagodati uslijed njihova lošeg korištenja uz oholost prema ljudima, iskorištavanje tih blagodati u svrhu strasti i unošenja nemira. Sve je to odbijanje Allahovih blagodati i odraz nevjerovanja u njih.

Strašna kazna ponekad obuhvata i nijekanje blagodat i njeno odstranjivanje ili odstranjivanje njena traga u svijesti čovjeka. Koliko i koliko blagodat mogu same po sebi prerasti u objesti koje nanose poteškoću čovjeku i izazivaju zavist ljudi. Ponekad sama blagodat može da bude nesreća, ali odgođena na ovom svijetu, a da bude primijenjena na budućem. Sve to biva kako Allah hoće. Međutim, to će se dogoditi jer negiranje Allahove blagodat ne prolazi bez kazne.

Ta zahvala ništa ne koristi Allahu, a ni to nevjerovanje ništa se ne odražava na Allahu. Allah je sam po sebi bogat. On je dostojan zahvale i bez zahvale ljudi na daru koji im On čini.

I Mūsā još reče: "Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji, - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan" (14/8).

To je reguliranje života koje se ostvaruje zahvalom. Ljudske duše se prečišćavaju usmjerenjem prema Allahu i ustrajnosti u zahvali na učinjenom dobru i smirenosti da se ustraje u vezi sa Dobročiniteljem. Ne treba se bojati da će nestati tog dobročinstva, da će proći ili nestati dijeljenjem ili gubljenjem. Onaj koji dariva On postoji, a blagodat uz zahvalu prečišćava dušu čovjeka i povećava se.

Mūsā nastavlja sa svojim objašnjavanjem i podsjećanjem svoga naroda. On raspravlja i istražuje scenu da bi istakao veliku borbu između Ummeta Vjerovjesnika i paganizma koji nagone u laž sve poslanike i poslanstva. I ovo se ostvaruje kroz stilski kur'anski izraz, da bi se oživjele scene i prenijela kazivanja koja se prenose riječima na scenu koja se gleda i sluša. Te scene kreću se oličene. U njima se jasno odražavaju sve karakteristike i emocije.

A sada da prijedemo na veliki prostor u kome iščezavaju i vrijeme i mjesto.

Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nūhovu, i o Ādu, i o Semūdu, i onima poslije njih? - Samo ih Allah zna! - Poslanici njihovi su im dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: "Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate!" (14/9).

Ovo podsjećanje su Mūsáove riječi. Međutim, kontekst od sada stavlja Mūsáa u poziciju da on raspravlja, da bi nastavio sa izlaganjem kazivanja o vjerovjesnicima i poslanicima koji su se javljali kroz vremena, o poslanicima i poslanstvima i istinama o njihovu suočavanju sa džahilijetom, o posljedicama onih koji nagone u laž i poslanike i poslanstva kroz razna vremena i prostore. Mūsáovo "kazivanje" počinje ukazivanjem na događaje velikog kazivanja a onda spominje i nosioce tih događaja kako govore i postupaju. Ovo je jedan od načina iznošenja kazivanja u Kur'anu u kojima se usmeno kazivanje pretvara u živo i slikovito kazivanje, kao što smo rekli. Ovdje primjećujemo časne poslanike kako idu svi u povorci imana, suočavaju se sa čovječanstvom koje je okupljeno u svom džahilijetu gdje se gubi razlika među generacijama i narodima tog džahilijeta, tako da velike istine dolaze do izražaja, neograničene vremenom i mjestom, kao što je slučaj i sa stvarnošću Bitka koji stoji izvan prepreka u vremenu i mjestu.

Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nūhovu, i o Ādu, i o Semūdu, i onima poslije njih! - Samo ih Allah zna (14/9).

Prema tome, oni su brojni. Ima i drugih koji nisu spomenuti u Kur'anu, između Semūda, i naroda Mūsáova. Kontekst ovdje ne pokušava opširnije izložiti njihovo pitanje. Ovdje je istaknuto jedinstvo poziva svih poslanika i isti način otpora.

Poslanici njihovi su im dokaze donosili (14/9) -

donosili jasne dokaze koji nisu bili ničim zamagljeni, da bi ih čovjek lahko spoznao.

... ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: "Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate!" (14/9).

Oni stavljaju ruke na usta, kao što radi onaj koji želi da zatalasa glas pred ustima da bi se čuo daleko, pokreće ruku pred ustima tako da ona podiže glas u oba smjera, talasajući ga, da bi se bolje čuo. U kontekstu se ocrta ova kretnja koja ukazuje ovim razglašavanjem na njihove laži, sumnju i neugodnosti. Ovaj grubi pokret kojeg oni čine nema u sebi ni traga odgoja ni ukusa, nego oni time žele da razglase nevjerovanje.

Pošto je bilo ono čemu su ih pozivali njihovi vjerovjesnici vjerovanje u Allaha i u Jedno Božanstvo, a čije Gospodstvo priznaju svi ljudi, to se sumnja u ovu očividnu istinu koju i priroda može spoznati i na koju

ukazuju Allahovi dokazi rasprostranjeni svugdje u Kosmosu, jasno izloženi na stranicama Kosmosa, javlja se kao nešto veoma ružno i što je osuđeno. Ovu sumnju osudili su i poslanici, a i nebesa i Zemlja kao dva svjedoka.

Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje" (14/10).

Zar se može sumnjati u Allaha, u nebesa i Zemlju, sumnjati u to dvoje koje govore po prirodi da ih je Allah kreirao Svojom kreacijom i razvio Svojim razvijanjem? Ove riječi su im govorili njihovi poslanici, jer su nebesa i Zemlja dva snažna veoma uočljiva dokaza. Samo ukazivanje na njih bilo bi dovoljno čovjeku da vjeruje i svaki onaj koji je odbjegao povratio bi se na Pravi Put vrlo brzo. Poslanici nisu dodavali na ovo kazivanje ništa drugo jer ono samo je sasvim dovoljno. Potom oni prelaze na pobrojavanje Allahovih blagodati datih ljudima kroz poziv ka vjerovanju i kroz odgađanja kazne da bi razmislili o tome plašeći se kazne.

Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i zemlje? On vas poziva da bi vam neke grijehе vaše oprostio (14/10).

Ovaj poziv u osnovi je poziv u vjerovanje koje vodi oprost. Međutim, u kontekstu dolazi do direktnog poziva na oprost, kako bi došla do izražaja Allahova blagodat i Njegov dar. Ovdje izgleda pomalo čudno da se narod poziva na oprost i da to bude razlog da prihvate poziv.

On vas poziva da bi vam neke grijehе vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio (14/10).

To je Allah (Uzvišeni) koji sa pozivom na oprost ne požuruje vas da prihvatite vjerovanje odmah nakon poziva, niti vas kažnjava odmah nakon vašeg odbijanja. On vam daje i drugo dobro time što to sve odgađa do određenog roka, pa bilo to da se dogodi na ovom svijetu ili u Danu polaganja računa kada ćete se svi okupiti da biste razmislili o Allahovim dokazima i objašnjenjima vaših poslanika. To je milost, to je tolerantnost. I jedno i drugo se uračunavaju u oblast blagodati. Pa, je li ovo taj odgovor na poziv Allaha, Milostivog Dobročinitelja!?

Narod se u svom neznanju ovdje vraća ka tom suprotstavljanju i neznanju.

Oni su odgovorili: "Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali (14/10).

I umjesto da se ljudi ponesu time što je pao Allahov izbor na jednog od njih, da ponese Njegovo poslanstvo, oni iz svog neznanja negiraju ovaj izbor i izazivaju sumnju u izabrane poslanike. Oni tumače ili objašnjavaju poziv svojih poslanika upućen njima, da oni time žele da ih odvrate od vjere njihovih pradjedova, a ne pitaju se zašto ovi vjerovjesnici žele da ih odvrate od toga. Po prirodi njihove intelektualne učmalosti, koju je utisnuo totemizam u njihove pameti, oni ne razmišljaju šta su im pradjedovi obožavali, ne razmišljaju kakva je vrijednost tog obožavanja, šta mu je istina, šta će to vrijediti kad se podvrgne kritici i razmišljanju. Jasno, zbog same prirode njihove intelektualne okoštalogosti, oni ne razmišljaju o novom pozivu, nego traže neku nadnaravnost koja bi ih prisilila da potvrde novi poziv.

"...pa, donesite nam čudo vilji vo!?" (14/10).

Poslanici odgovaraju riječima koje ne negiraju da su i oni ljudi, nego naprotiv, riječima koje potvrđuju da su oni ljudi. Međutim, oni usmjeravaju poglede na dar Allahov kod izbora poslanika među ljudima. Tim izborom ljudi za poslanika ogleda se i njihova sposobnost da podnesu ovaj veliki emanet.

"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi -, "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće" (14/11).

U kontekstu se spominje termin *daje* sukladno dijalogu u atmosferi ove sure, atmosferi razgovora o Allahovoj blagodati. Među te blagodati spada i ovaj dar kojeg On daje od Svojih robova kome On hoće. To je veliki dar. To nije dar učinjen samo tim poslanicima, nego dar učinjen čovječanstvu koje je imalo čast da bude neko od njih sposoban da preuzme ovaj veliki zadatak, zadatak povezivanja i susreta sa višim sferama. To je dar čitavom čovječanstvu kojim se podsjeća na prirodu na koju se nagomilala prašina da bi time čovječanstvo bilo izvedeno iz tmine na svjetlo, da bi time bio pokrenut aparat percepcije i prijema i izvedeno čovječanstvo iz ustajale smrti na svjetliji život. To je veliki dar ljudima da bi bili izvedeni iz klanjanja čovjeka čovjeku radi klanjanja samo Allahu, da bi se spasila ljudska plemenitost i moć od poniženja i prisile na klanjanje čovjeku, poniženja kojim se prisiljava čovjek da se potčinjava čovjeku koji je kao i on, to je prisiljavanje koje potčinjava moć čovjeka da drugog sličnog njemu sebi uzima za božanstvo.

Što se tiče kazivanja o potvrđivanju vlasti i donošenju kakve nadnaravnosti to poslanici objašnjavaju svojim riječima da je i vlast i

nadnaravnost u Allahovim rukama. To čine da bi ti koji postavljaju takva pitanja uočili razliku u svojoj nejasnoj i mračnoj spoznaji, između Allaha kao Božanstva i njih kao ljudi, da bi jasno učinili apsolutnu sliku monoteizma koja se ne može ni sa čim porediti u biću i svojstvu, jer je to lutanje u koje se upustio totemizam, kao što se upustilo i crkveno poimanje kršćanstva onda kada je to poimanje dobilo obilježje grčkog, rimskog, egipatskog i hindu totemizma. Polazna tačna tog lutanja bila je pripisivanje nadnaravnosti Isau (alejhi'-selam), zaogrtnje njegove ličnosti božanstvom i unošenje nejasnoće između Allahova božanstva i Isaova (alejhi'-selam) klanjanja.

... mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje (14/11) -

mi se oslanjamo samo na Njegovu moć.

...a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju (14/11) -

to je stalna istina koju govore svi poslanici, pa neka se vjernik osloni samo na Allaha, neka se njegovo srce ne osvrće ni na koga drugoga, neka se ne nada pomoći do od Allaha, neka ne traži zaštitu do kod Allaha.

Potom vjerovjesnici suočavaju nasilnike sa vjerovanjem, mučenje sa stabilnošću i traže oslonac i potvrdu.

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" (14/12).

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? (14/12).

To je riječ smirenja sa položajem i putem usmjerenja. Ruka vjernika je ispunjena pomoći njegova zaštitnika i pomagača. On vjeruje da je Allah taj koji upućuje na Pravi Put. On će zasigurno pomoći. Šta bi to bilo važno čak i ako se ta pomoć ne bi ispoljila na ovom svijetu, kada se čovjek priključi uputi Pravog Puta?

Srce onoga koji osjeća da ga Allahova ruka vodi Njegovom stazom i upućuje ga na Pravi Put jeste srce koje je vezano za Allaha, čija svijest neće pogriješiti kod poimanja Allaha Uzvišenog i Njegovog Moćnog i sveobuhvatnog Božanstva. To je svijest koja ne ostavlja prostora za kolebanje u nastavku puta, bez obzira kakve poteškoće bile na putu i bez obzira kakve snage nasilnika vrebale na toj stazi, zatim ovo je veza u odgovoru Poslanika (alejhi'-selam) između njihove svijesti o datoj uputi

njima i između njihova oslanjanja na Allaha kod suočavanja sa otvorenom prijetnjom nasilnika, to je i njihovo insistiranje da nastave svojim putem, direktno, suočavajući se sa ovim prijetnjama.

Ovu činjenicu, činjenicu povezivanja u srcu vjernika, njegove svijesti o uputi Allahovoj i otvorenom oslanjanju na Njega, mogu osjetiti samo srca koja se stvarno suočavaju sa nasilnicima džahilijeta, srca koja osjećaju u svojim dubinama ruku Allaha (Uzvišenog) koja im pali svjetlo da bi gledali u rasvijetljeni horizont i smirili ta vjerovanja i spoznaje, da bi osjetili druženje i blizinu. U tom slučaju oni ne mare za onim čime im prijete nasilnici na zemlji niti žele da se odazovu zavodnjima i prijetnjama. Ovo ponižava nasilnike na Zemlji i sva sredstva ugnjetavanja i egzemplarne kazne koja su u njihovim rukama. Zašto da se boji srce koje je vezano sa Allahom na ovaj način? Šta je to čime ga mogu uplašiti ovi robovi?

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojima idemo uputio? (14/12).

Mi ćemo, doista, strpljivo podnositi muke (14/12) -

mi ćemo se, zaista, strpiti, nećemo uzmaći, nećemo oslabiti, nećemo se povući, nećemo se pokolebati, nećemo sumnjati, nećemo popustiti, nećemo se odvojiti, itd.

... a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju (14/12) -

ovdje nasilnici skidaju masku sa svoga lica. Oni se ne prepiru, ne polemiziraju, ne razmišljaju niti koriste razum jer osjećaju poraz pred pobjedom vjere, nego skidaju masku sa grubih materijalnih moći koje posjeduju samo nasilnici.

... nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Tli ćete vjere naše biti, ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!" (14/13).

Ovdje se jasno uočava istina borbe i njena priroda između islama i džahilijeta. Džahilijet, zaista, nije zadovoljan sa islamom, nije zadovoljan da islam bivstvuje nezavisno od džahilijeta, niti dozvoljava da islam egzistira pored njegovog egzistiranja. Džahilijet ne ostavlja islam na miru čak ni onda kada ga ostavlja. Otuda islam mora da se manifestira u formi dinamičnog i samostalnog društva pod samostalnim rukovođenjem i zaštitnikom. Ni ovo ne dozvoljava džahilijet. Zbog toga ne traže oni koji ne vjeruju od svojih poslanika da se samo povuku od svog poziva, nego insistiraju i traže od njih da se vrate u njihovu vjeru i da se uklope i asimiliraju u njihovo džahilijetsko društvo, da se istope u njihovu društvu,

kako muslimani ne bi imali svoje samostalno biće. Priroda ove vjere ne može prihvatiti ovo i ne može to odobriti svojim sljedbenicima. Ono što odbacuju i ne prihvataju poslanici to ni musliman ne može prihvatiti niti se uklopiti u džahilijetsko društvo ponovo.

Kada mrske snage skinu masku s krutog lica, onda ne preostaje prostor za poziv ni mjesta za dokaz niti Allah prepušta poslanike tom džahilijetu.

Džahilijetsko društvo po prirodi svog organskog stvaranja ne dozvoljava muslimanskom elementu da djeluje u njegovoj sredini, osim u slučaju da su djela tog muslimana, njegovo nastojanje i sposobnost usmjerena da radi za račun tog džahilijetskog društva i utvrđivanja njegova paganizma. Oni kojima se pričinjava da su sposobni da rade za vjeru tako što će se uključiti u džahilijetsko društvo i uvući u njega, zatim razvodnjavati njegove organe i aparate, to su ljudi koji ne spoznaju organsku prirodu tog društva. Ova priroda, koja teži da prisili svaku osobu koja živi u okviru tog društva, traži da ono radi u korist tog društva, za račun njegova programa i poimanja. Zbog toga plemeniti poslanici i odbijaju i ne žele da se vrate u vjeru svoga naroda nakon što ih je Allah jednom spasio i izvukao iz dominacije tog naroda.

Ovdje nastupa Velika Moć i šalje svoj razorni i razlučujući udarac kome se ne može suprotstaviti bijedna ljudska moć, makar to bili nasilnici i oholnici.

A poslanicima je Gospodar njihov objavljiavao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti i poslije njih vas na Zemlji nastaniti. Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati" (14/13-14).

Moramo shvatiti da miješanje Velike Moći radi razlučivanja između poslanika i njihovih naroda slijedi uvijek nakon rastavljanja poslanika od njihovih naroda, nakon što su muslimani odbili da se vrate u vjeru svoga naroda pošto ih je jednom Allah spasio od tog naroda, nakon što i dalje insistiraju na razlici između svoje vjere i posebnog njihovog islamskog okupljanja pod posebnim rukovođenjem i nakon razdvajanja njihovog naroda na principu vjerovanja tako da je jedan narod razdvojen na dva različita naroda i po vjeri, i po programu, i rukovođenju i okupljanju. Tada dolazi do miješanja Velike Moći da zada posljednji udarac razdvajanju, da sruši nasilnike koji prijete vjernicima, da omogući boravak vjernicima na Zemlji, da se ostvari Allahovo obećanje da će pomoći svoje poslanike i

učvrstiti ih. Ovo miješanje ne dolazi nikada kada su muslimani razvodnjeni u džahilijjskom društvu, kada rade kroz džahilijjsku situaciju i njene organe, kada nisu odvojeni od džahilijjeta niti se karakterišu svojim samostalnim dinamičnim okupljanjem i islamskim nezavisnim rukovođenjem.

A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: "Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti (14/13).

Nun za povećanje i *nun* za potvrđivanje je ovdje upotrijebljen da označi veličinu i pojačanje. I jedan i drugi *nun* znače i sjenu i ritam u ovom strašnom položaju da sigurno uništimo silnike koji prijete, politeiste i grijешnike koji čine nasilje sami sebi, koji prijete Istini, poslanicima i ljudima ovom prijetnom.

... i poslije njih vas na Zemlji nastaniti (14/14) -

nema odabira, nema slučajnosti nego je to važeći i pravedni zakon.

Biće to za one koji će se polaganja ručana preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati (14/14) -

to je smještaj i zastupništvo onima koji se polaganja računa preda Mnom boje, koji se nisu visoko držali, oholili, pravili nasilnicima i plašili kazne, koji su vodili računa o konačnom obračunu, koji su se bojali uzroka toga i nisu činili smutnju po Zemlji niti nasilje ljudima. Jasno, takvi zaslužuju zastupništvo da ga uistinu ostvare.

Ovako se susreće neznatna mizerna snaga, snaga nasilnika, grijешnika, sa velikom moćnom snagom, snagom Silnoga, Svemoćnoga, Zaštitnika i Ponosnoga. Dužnost poslanika završava jasnim saopćenjem i razdvajanjem koje rastavlja vjernike od onih koji nagone u laž.

Nasilnici, silnici stoje sa svojom neznatnom i slabom moći u safu, a poslanici koji pozivaju na Pravi Put, skrušeno, a s njima i moć Allaha (Uzvišenog), stoje u safu i svaki od ova dva safa pozivaju na pobjedu i uspjeh, a posljedica će biti kao što treba da bude.

I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao, - (14/15)

pred njim će džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom, (14/16)

mučice se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati (14/17).

Scena je ovdje veoma čudna. To je scena razočarenja za svakog upornog nasilnika, scena razočarenja na ovoj Zemlji. Takva scena odgovara ovom mjestu. Iza te scene predočava se džehennem u svojim slikama, kako se napajaju tečnim supstancama gnoja, napajaju ih i sile da gutaju odvratno i primorano, tako da ga čovjek ne može ni progutati zbog odvratnosti, gorčine i prijezira. Ovo se može pojmiti i shvatiti kroz same ove riječi. Smrt vrebata sa svih strana, ali on ne umire. Treba završiti sa kaznom, a kazna je strašna i gruba.

To je čudna scena. Ona ocrta razočaranog i poraženog nasilnika, iza toga stoji njegova sudbina, predočena na ovaj grozni i strašni način. Riječ *teška patnja*, u groznoj ovoj sceni, potpuno odgovara i odvratnoj moći s kojom su oni prijetili onima koji su pozivali na put istine, dobra, napretka i sigurnosti.

U ovoj atmosferi dolazi i pogovor predstavljen i ocrtan u sceni koja pogađa one koji ne vjeruju, a i osvrt na moć Allaha, da može uništiti one koji nagone u laž poslanike i umjesto njih dovesti nova stvorenja. To je iznijeto prije nego su uslijedile scene kazivanja na većem prostranstvu. Zavjesa se spustila na posljednji odlomak na ovoj Zemlji, prelazeći na predočavanje na ovom drugom području.

Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vihor u olujnom danu raznese; neće moći da očekuju nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to će teška propast biti! (14/18) -

scena pepela koju pojačava vjetar olujnog primjetnog i određenog dana kojom se u kontekstu predočava smisao gubljenja djela od kojih njihov počinitelj ne može da zadrži ništa, niti da se koristi bilo čime. To se dešava u ovoj olujnoj i dinamičnoj sceni i dostiže osjećaje pokretom koje ne može dostići pojedinačan čisti izraz.

Ova scena nadvila se nad pravom istinom nevjerničkih djela jer djela koja ne počivaju na temelju vjerovanja niti ih drži čvrsta veza koja spaja

djelo sa povodom, a povod sa Allahom, nego su ta djela razasuta kao prašina i pepeo, pa nemaju ni staništa ni neke sredenosti. Nije oslonac kod toga posao, nego je povod poslu. Rad je mehanička kretnja, od koje se čovjek ne može razlikovati osim po motivu, namjeri i cilju.

Na ovaj način slikovita scena susreće se sa stvarnom istinom. Ona predočava to značenje privlačnim, inspirativnim i djelotvornim stilom. S tom scenom i stvarnom istinom susreće se pogovor.

To će teška propast biti (14/18) -

to je pogovor čiji je odraz podudaran sa onim što znači pepeo koji se raznosi daleko na sve strane u vrijeme oluje. Sa scenom razgonjenog luga susreće se druga scena u slijedećem ajetu na koju se osvrće kontekst. Tu se govori o sudbinama onih koji su ranije nagonili u laž, a potom prelazi na sudbinu Kurejšija koji također nagone u laž, prijeti im se da će propasti i da će doći drugi narod namjesto njih.

Zar ne vidiš da je Allah mudro nebesa i Zemlju stvorio? Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti; (14/19).

to Allahu nije teško (14/20) -

prijelaz sa razgovora o vjerovanju i nevjerovanju i sa pitanja vjerovjesnika i džahilijeta, na scenu nebesa i Zemlje prirodan je prijelaz u kur'anskom programu isto kao što je i prirodan prijelaz u osjećajima ljudske prirode koja ukazuje na Božanstvo ovog ljudskog programa.

Između prirode ljudskog bića i ovog Kosmosa postoji tajni i shvatljivi jezik. Priroda čovjeka susreće se direktno sa nagomilanom tajnom koja stoji iza ovog Kosmosa, susreće se sa samim usmjerenjem prema Kosmosu i primanju njegovih ritmova i dokaza.

Oni koji gledaju u ovaj Kosmos, a njihova priroda ne čuje ritmove Kosmosa i ova usmjerenja oni su osobe pokvarene prirode. U njihovoj prirodi je poremećaj koji je pokvario prirodni aparat percepcije. Ta praznina pogađa također i čula i kvari ih kao rezultat bolesti koja ih je zadesila npr. kao kada oko zadesi sljepilo, uho gluhoća i jezik nijemost. To su pokvareni aparati, oni ne mogu primati, a prije svega oni ne odgovaraju za rukovođenje i vođenje. Ko su ti predstavnici materijalističke misli koja se zove "naučnom" i koja je i lažna i izmišljena? Nauka ne ide u sklad sa pokvarenim prirodnim aparatom percepcije i neispravnosti aparata ljudskog povezivanja sa Kosmosom. To su oni koje Kur'an naziva slijepim.

Ljudski život ne može se uspostaviti na stavu, mišljenju ili sistemu koji se smatra slijepim.

Stvaranje nebesa i Zemlje, uistinu, govori o Moći kao što govori i o stalnosti te Moći. Istina je stalna, ustaljenja, čak ona je takva i u izgovornoj zvonosti. Ona je nasuprot pepela koji se raznosi i nasuprot zablude. U svjetlu razgovora o sudbini nasilnika i tvrdoglavih o borbi između Istine i neistine uslijedila je i prijetnja.

Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti (14/19) -

onaj koji je sposoban da stvori nebesa i Zemlju, sposoban je i da da zastupništvo i drugoj vrsti na Zemlji, ne ljudskoj, da da zastupništvo nekom narodu umjesto ovog ili onog naroda ljudske vrste. Put iščeznuća jednog naroda izdaleka se podudara sa putem pepela koji se daleko raznosi i iščezava.

To Allahu nije teško (14/20) -

stvaranje nebesa i Zemlje je dokaz stradanja onih koji su ranije ugonili u laž, ali i raznošenje pepela na sve strane je, također, dokaz.

Eto to su nadnaravnosti u usklađivanju scena, slika i sjena u ovom Kur'anu.

Da idemo nešto dalje u pravcu drugog horizonta kur'anske nadnaravnosti kod predstavljanja izvršenja i usklađivanja. Malo prije smo bili sa nasilnicima upornicima, a svaki nasilnik upornik doživio je razočarenje. Njegova sudbina je bila Džehennem koji mu se pričinjava, a on još uvijek daleko na ovom svijetu. Sad ih primjećajemo tamo gdje kontekst prati korake svakog nasilnika velikim kazivanjem u kojem učestvuju i ljudi i poslanici. To je posljednja scena. Ova scena sastavljena je iz najčudnijih scena Sudnjeg dana, najbogatija dinamikom djelovanja i dijalogom između slabih i oholih, između šejtana i svih drugih.

I izići će svi pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: "Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?" - "Da je nas Allah uputio", - odgovoriće oni - "i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti" (14/21).

I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: "Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim." Nevjernike sigurno čeka bolna patnja (14/22).

A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječju "Mir!" pozdravljati (14/23).

Kazivanje o pozivu i onima koji pozivaju, zatim onima koji nagone u laž i silnicima, prelazi sa pozornice ovog svijeta na pozornicu budućega.

I izići će svi pred Allaha (14/21) -

nasilnici koji nagone u laž, siromašni i ljigavci koji ih slijede i šejtani s njima, zatim oni koji vjeruju u poslanike i rade dobra djela svi će oni izaći pred Allaha potpuno otkriveni, a i bili su vazda Allahu otkriveni. Međutim, ovo je čas kada će oni znati, a tako će im se i obračunavati, da su otkriveni i da im nema zastora, ne prekriva ih zavjesa niti ih bilo ko štiti. Svi će oni izaći i ispuniti taj prostor, zastor dignut, a dijalog počinje.

...pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: "Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?" (14/21).

Slabi ostaju slabi. Oni su ti koji su se povukli od svojih najspecifičnijih osobina, plemenitosti čovjeka koju im je dao Allah, kada su se lišili svoje lične slobode u razmišljanju, vjerovanju i usmjerenju, kada su se povelili za oholima i nasilnicima, kada su se približili čovjeku, a ne Allahu, i kada su izabrali da se klanjaju nasilnicima, a ne Allahu. Slabost nije isprika. Slabost je grijeh. Allah ne želi nikome da bude slab. On poziva sve ljude da dođu pod Njegovu zaštitu da se ojačaju Njime i Njegovom veličinom. Allah ne želi nikome da se odrekne dobrovoljno svoga udjela slobode. Sloboda ga karakteriše i čini plemenitim. Čak ni da se odrekne slobode prisilno. Materijalna snaga, bez obzira kakva bila, ne može potčiniti čovjeka koji hoće slobodu, ne može zadržati njegovu ljudsku plemenitost. Najviše što materijalna snaga može zadobiti je da zagospodari tijelom, da ga muči, uznemirava, u lance okiva i hapsi. Međutim, savjest, dušu i pamet niko ne može uhapsiti niti poniziti osim ako sam njihov vlasnik ne dozvoli hapšenje ili poniženje.

Ko je taj koji može potčiniti slabiće te slijede ohole u njihovom učenju, razmišljanju i ponašanju? Ko je taj koji može te slabiće učiniti da se klanjaju nekom drugom, a ne Allahu, a Allah je njihov Stvoritelj, njihov Skrbnik i Staratelj, niko drugi. Nema nikoga drugog. Nema nikoga osim ako su ljudi slabići. Oni su slabići ne zbog toga što je njihova materijalna moć slabija od nasilničke moći niti zbog toga što su oni manje časni, ili manje bogati, ili na manjem položaju, ili mjestu, ne, nema ništa, jer su sve to vanjski faktori koji se ne smatraju faktorima slabosti, vezani za osobine slabića. Oni su slabi zbog toga što je slabost u njihovim dušama, u njihovim srcima, u njihovoj oholosti i ponosu u najspecifičnijim osobinama čovjeka.

Slabići su brojni, a nasilnici malobrojni. Ko je taj ko može potčiniti brojne malobrojnima? Ko je taj ko ih može potčiniti? Njih potčinjava samo slabost duše, nedostatak interesiranja i oholost, povlačenje od svojih plemenitih osobina koje je Allah darovao čovjeku.

Nasilnici nisu u stanju potčiniti široke mase bez želje samih tih masa. Široke mase bi im se mogle uvijek oduprijeti kad bi htjele. Prema tome, volja je ta koja nedostaje ovim grupama.

Poniženje nastaje samo kad se javi sklonost za poniženjem kod ljudi. Ova sklonost je ta na koju se oslanjaju nasilnici.

Poniženi su ovdje već na sceni drugog svijeta u svojoj slabosti i slijedenju onih koji se ohole i pitaju ih:

“Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?” (14/21) -

mi smo vas slijedili i, eto, došli smo do ove bolne sudbine.

Ili su možda ovi poniženi primijetili kaznu i sada nastoje da upute prigovor onima koji su oholi i koji su ih ovako vodili i na kraju ih izložili ovoj patnji. U kontekstu se prenose ove njihove riječi i u njemu se jasno odražava poniženje na svakom koraku.

Oni koji su se oholili odgovaraju na to pitanje:

“Da je nas Allah uputio”, - odgovoriće oni - “i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli - svejedno nam je, spasa nam više neće biti” (14/21).

To je odgovor pun tuge i tjeskobe.

“Da nas je Allah uputio”, - odgovoriće oni- “i mi bismo bili vas uputili” (14/21) -

pa zašto nas korite, a mi smo kao i vi na istom putu i sudbina nam je ista. Mi nismo bili upućeni pa da vas onda zavedemo. Da nas je Allah uputio, mi bismo vas zaista povelili na Pravi Put isto kao što smo vas vodili kada smo vas navodili u zabludu. Oni ovdje pripisuju svoju i uputu i zabludu Allahu i priznaju ovdje da je Sudnji čas u Allahovoj moći, a prije toga su to nijekali, a nijekali su i Allaha Jedinoga. Ponašali su se napuhano prema slabima, nisu uopće uzimali u obzir moć Moćnoga, Silnoga. Oni sada bježe od slijeđenja zablude i zavodenja drugih jer to pripada Allahu. Međutim, Allah ne naređuje niti insistira na zlu ili zabludi. Ovo je izričito navedeno u riječima Uzvišenoga: *Allah ne zapovijeda da se rade ružna djela (7/28)*. Oni dalje, dosta skriveno prigovaraju slabima i kažu da nema nikakve koristi od žaljenja niti od strpljenja. Kazna se već obistinila i ne može se odbiti strpljenjem ili žaljenjem. Prošlo je vrijeme u kome je žalba mogla biti uslišana pa da zavedeni budu upućeni i kada je strpljenje pored sve žestine moglo biti od koristi pa da bi ih Allah obasuo Svojom milošću. Sve je prošlo i proteklo. Ovdje sada nema izlaza niti spasa.

... *“Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti”*
(14/21) -

stvar je završena. Prepirka prestala i dijalog ušutio. Ovdje na pozornici primjećuju čudo. Primjećujemo šejtana, zavodnika. Vidimo ga ovog momenta kao da je zaogrnuo plašt monaha ili šejtana kako se izigrava sa slabima i oholima riječima koje su možda bile gore i žešće od same kazne.

I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: “Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim.” Nevjernike sigurno čeka bolna patnja (14/22).

Allah! Allah! Eto, šejtan ostaje šejtan. Njegova osobenost javlja se ovdje u pravom i najpotpunijem liku, upravo u ovom dijalogu - kao što se pojavila osobenost slabića i onih koji su se oholili.

Šejtan koji je zavodio ljude i navodio ih na zlo, ukrašavao im nevjerovanje i odvrćao ih od slušanja poziva na Pravi Put, on je jedan te isti, govori im, bocka ih najžešćim bolom u času kada zavedeni ne mogu da mu odgovore bilo šta, i kada je sve gotovo. On im sada kaže, kada je

vrijeme već isteklo: ...*"Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja izneuvjerio"* (14/22).

On ih ponovo bocka njihovim izrazom kojim su mu odgovorili kad ih je požurivao, pa kaže da on ne gospodari njima, osim da su se oni lišili svoje osobenosti i zaboravili kakvo je staro neprijateljstvo bilo između njih i šejtana, pa se odazvali njegovom pokvarenom pozivu i ostavili poziv ka Istini upućen od Allaha.

Ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali (14/22).

Ovdje ih on kori i poziva ih da oni sami sebe kore, a i on ih kori zbog toga što su mu se pokorili.

...*"Zato ne korite mene, već sami sebe"* (14/22) -

tu ih ostavlja, otresa svoje ruke od njih, a ranije im je bio obećao dobro, zaveo ih da ih niko ne može nadvladati. Međutim, sada kada je došao odlučni čas, on im se ne odaziva kada ga pozivaju upomoć, niti će oni njega spasiti kada on zatraži od njih pomoć.

...*"niti ja mogu vama pomoći, niti vi možete pomoći meni"* (14/22) -

među nama nema nikakve veze niti zaštitništva. Potom on diže ruke od njihovog pripisivanja Allahu drugog božanstva i negira to božanstvo:

"Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim" (14/22)-

ovdje on završava svoj đavolski govor zadajući smrtonosni udarac koji pogađa njegove štice.

Nevjernike sigurno čeka bolna patnja (14/22).

O, kakav šejtan! O, kakav im je zaštitnik koji ih je nagovarao i zavodio, a oni mu se odazvali, dok su ih poslanici, također, pozivali ka Allahu, a oni ih nagonili u laž i nijekali njihov poziv.

I prije nego se spustio zastor primjećujemo na drugoj obali taj vjernički Ummet, Ummet koji je dobio, Ummet koji je pobijedio i uspio.

A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječu "Mir!" pozdravljati (14/23).

Zastor se spušta.

Kakva scena! Kakva završetak kazivanja o pozivu na Pravi Put o onima koji su pozivali i kazivanja o onima koji su nagonili u laž i ponašali se nasilnički!

U sjeni ovog kazivanja i svim njenim pasusima su kazivanja o ovom svijetu gdje su se poslanici suočavali sa grijешnim džahilijetom:

I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao, -
(14/15)

pred njim će džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom, (14/16)

mućice se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati
(14/17).

Tamo na drugom svijetu u tekstu smo vidjeli taj jedinstveni prizor, prizor onih koji su se oholili, prizor slabića i šejtana u tom čudnom dijalogu...

U sjeni tog kazivanja i kazivanja o lijepim sudbinama naroda i sudbinama loših grupa Allah donosi primjer *lijepa riječi* i *ružne riječi* da bi predočio Svoj zakon koji vlada kod lijepog i ružnog u životu. Kraj će biti kao komentar kazivanja na kazivanje nakon podizanja zastora.

Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; (14/24).

ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi -, a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili (14/25).

A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka (14/26).

Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi što hoće (14/27).

Scena lijepa riječi je kao lijepo stablo čiji je korijen čvrst, a grane se podižu ka nebu. Ružna riječ je kao ružno stablo koje je iznad zemlje, ali nije stabilno. Ova scena je uzeta iz konteksta i kazivanja vjerovjesnika i onih koji ugone u laž i sudbine ovih i onih na poseban način. Stablo poslanstva je tu i sjena je Ibrāhima, oca svih poslanika, jasna. To stablo daje plod

neprekidno, lijep plod, poslanik iza poslanika, plod vjerovanja dobra i življenja.

Međutim, ovaj primjer, nakon njegova usklađivanja ove sure sa atmosferom kazivanja, ide dalje od toga, obuhvata šire područje i ima dublji smisao.

Lijepa je riječ, riječ Istine, kao lijepo stablo. Ono je čvrsto, visoko uzraslo i plodonosno. Čvrsto, ne mogu ga oluje iščupati ni pogoditi vjetar neistine niti se na njega mogu osloniti pouzdanici nasilnika, mada se nekima čini da je to stablo izloženo opasnostima, s vremena na vrijeme, ono izrasta visoko i posmatra zlo, nasilje i mrak sa visine i mada neki misle da ga stješnja zlo u otvorenom prostoru, ipak ono je plodonosno, neprekidno rađa jer njegovo sjeme često niče u dušama ljudi.

Ružna je riječ, riječ neistine, kao loše stablo koje raste i zapliće i nekim ljudima izgleda da je ono veće od lijepa stabla i da je otpornije. Međutim, ono je nagriženo i njeni korijeni su plitko u zemlji tako da se čini da su korijeni na zemlji pa se ono poslije kratkog vremena izvali iz zemlje, jer nije stabilno, niti mu predstoji opstanak.

I jedno i drugo nisu samo kao primjeri niti nešto što uzdiže one koji su dobri i hrabri ih, nego je ta stvarnost u životu, mada ostvarenje toga katkada ide sporo.

Ukorijenjeno dobro ne umire niti prolazi, bez obzira koliko se zlo nagomilalo i išlo protiv njega. Zlo živi samo tamo gdje nestane i uništi se dobro, zaogrnuto zlim. Zlo se malo kada javlja posebno. Kada nestane dobra kojeg je okruživalo zlo od dobra ne preostaje ništa, ono propada, razbacuje se bez obzira koliko bilo veliko i dugotrajno.

Dobro ide sa dobrom, a zlo sa zlom.

... a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili (14/25).

Ove primjere potvrđuje stvarnost koja se dešava na Zemlji, ali mnogi ljudi to zaboravljaju u trci sa životom.

U sjeni *čvrstog stabla* u kome je upotrijebljen taj izraz da bi predočio smisao stabilnosti pa ocrtava da je njegov korijen stabilan, čvrsto stoji u zemlji a grane mu visoko, daleko strše u prostoru, stoji pred okom i govori o ovoj snazi i stabilnosti.

U sjeni postojanog i čvrstog stabla predstavljen je primjer lijepe riječi. *Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu (14/27)*, a u sjeni ružnog stabla koje se utjelovilo iznad zemlje nema

nikakve čvrstine niti stabilnosti: ...*a nevjernike će u zabludi ostaviti* (14/27). Ovim su usklađene sjene izraza i sjena značenja u kontekstu.

Allah učvršćuje one koji vjeruju i na ovom i na budućem svijetu stabilnim vjerovanjem u srcima ljudi, stabilnim u prirodi, plodonosnim u dobrom radu i stalnim obnavljanjem u životu. Njih Allah učvršćuje riječima Kur'ana i Poslanika i svojim obećanjem pomoći na ovom i uspjehu na onom svijetu. Sve su to čvrste, istinite, potvrđne riječi od kojih se ne odstupa niti omogućavaju razilaženja na putu, niti unose nemir vjernicima, izbezumljenost i uznemirenost.

Allah zavodi griješnike (*zalimun*) zbog njihovog griješenja i politeističkih stavova (riječ *zulm* često se upotrebljava u kontekstu Kur'ana u smislu politeizma pa i pretežnije), zavodi ih zbog njihovog udaljavanja od svjetla koje upućuje, zbog njihovog lutanja tminama, zamišljanjima, bajkama zbog njihova slijeđenja programa i zakona baziranih na strastima i željama, a ne po Allahovu izboru. Allah ih zavodi sukladno Svome zakonu koji dokrajčava sa svim onima koji griješe, koji ne primjećuju ovo svjetlo i koji se pokoravaju željama.

...*Allah radi šta hoće* (14/27) -

On radi što hoće Svojom apsolutnom voljom. On je nju učinio zakonom, ali taj zakon nije ograničio, nego ga je odabrao tako da mudrost zahtijeva njegovu izmjenu u okviru Njegova htijenja koje nikakva sila ne može spriječiti niti bilo ko omesti Njegovo htijenje na putu izvršenja. Prema tom zakonu sve se na ovom svijetu izvršava, sve prema onome što On hoće.

Ovim završetkom ispunjava se pogovor o velikom kazivanju vezanom za poslanstva i pozive na Pravi Put. Prvi i najveći dio ove sure nazvan imenom Ibrâhima, oca svih poslanika, i sjenovito, cvjetajuće i plodonosno stablo koje daje najbolji plod, i lijepa riječ koja se ponavlja kroz pokoljenja koja slijede jedna za drugim, sadrži stalno tu veliku istinu, istinu jednog poslanstva koje se ne mijenja, istinu jednog poziva koja se također ne mijenja, istinu vjerovanja u Jednog Allaha, Svemoćnoga.

Da se sada nakratko zadržimo pred iznijetim činjenicama u kazivanju o poslanicima i džahilijetu. To su činjenice na koje smo sažeto

ukazali za vrijeme predočenja kur'anskog konteksta. Smatramo da se na tome treba posebno ponovo zadržati.

* U ovom kazivanju zadržat ćemo se na prioritetnoj istaknutoj činjenici o kojoj nam govori Mudri, Sveobaviješteni. Povorka vjerovanja od samog početka ljudske povijesti jeste jedna kontinuirana povorka. Nju vode plemeniti poslanici. Svi oni pozivaju jednoj Istini, oglašavaju jedan poziv, primjenjuju jedan program, svi pozivaju Jednom Božanstvu, Jednom Gospodstvu, ne pridružuju nikoga Allahu, oslanjaju se samo na Njega, traže utočišta samo kod Njega i u tome oslonac traže samo kod Njega.

Pitanje vjerovanja u Allaha Jedinoga nije, kao što misle predstavnici "komparativne religije", da se religija razvijala i napredovala počevši od politeizma, preko dualizma do monoteizma, od klanjanja totemima, duhovima, zvijezdama, planetama, do klanjanja Bogu Jedinome, da se razvijala i napredovala sa razvojem i napretkom iskustva čovjeka i nauke, sa napretkom i razvojem političkih sistema, dok politički sistem nije potpao pod vlast jednog čovjeka.

Vjerovanje u Jedinog Allaha donijela su poslanstva od početka povijesti. Ova Istina se nije mijenjala, nije dolazilo do izmjena ni u jednom poslanstvu, niti u bilo kojoj nebeskoj vjeri, kao što nam i govori Mudri i Sveobaviješteni.

Da su kazali ti "predstavnici" da se sklonost ljudskog roda za prihvatanje monoteističke vjere koju su donosili vjerovjesnici, razvijala od poslanika do poslanika, da je totemizam džahilijeta padao pod stalni utjecaj monoteističkih vjera koje su donosili poslanici s vremena na vrijeme, u neprekidnoj povorci dok nije došlo vrijeme da je monoteistička vjera postala više prihvatljiva nego što je to bilo ranije, zbog stalnog djelovanja poslanstava monoteizma i zbog drugih faktora koji su pojedinačno mogli utjecati, da su ti "predstavnici" tvrdili nešto poput ovoga, to bi se moglo progutati. Međutim, oni su u istraživanju pali pod utjecaj metoda koji počiva na neprijateljskom raspoloženju odranije i koji je ukopao crkvu u Evropi, makar to i ne primjećivali savremeni mislioci. Potajna je želja da se uništi program vjerskog načina mišljenja, svjesno ili nesvjesno, da bi se dokazalo da vjera nikad nije s Božije strane objavljena, nego da je ona posljedica ljudskog traganja, idžtihada, na koju se u cjelini može primijeniti sve ono što se može primijeniti na razvoj mišljenja, iskustva i naučne spoznaje. Iz tog starog neprijateljstva i ove potonje želje proistekao je program nauke o "komparativnim religijama". On je, i pored toga, nazvan "naučnim programom" kome se mnogi povinjavaju i prihvataju ga.

Ako je nekome dozvoljeno da se potčini "nauci" kao što je ova, onda muslimanu nije dozvoljeno da prihvati vjeru toga koji se povinovao, da poštuje program te vjere ni u jednom momentu i da to prihvati za istinu, da se direktno sudari sa odlukama svoje vjere i jasnim programom u ovom sažetom pitanju.¹⁶

Ova plemenita povorka poslanika suočila se sa ljudskom zabludom samo sa jednim pozivom, jednom vjerom i sa jednim suočenjem, kao što je to u kontekstu Kur'ana izloženo neovisno o mjestu i vremenu. I isto onako kao što se poziv svih poslanika nije mijenjao, nije se mijenjalo ni suočavanje sa džahilijetom.

To je istina koja, zaista, traži da se na nju baci pogled. Džahilijet - paganstvo ostaje uvijek paganstvo. Džahilijet nije pojava jednog historijskog trenaja, nego je to situacija, vjera, poimanje i organsko udruživanje na bazi ovih elemenata.

Džahilijet počiva u svojoj osnovi na klanjanju ljudi i obožavanju čovjeka, u uzimanju nečega drugog za Božanstvo mimo Allaha ili Gospodstvo mimo Allaha. I jedno i drugo imaju istu ulogu u razvijanju džahilijeta, bilo da se radi o politeizmu, ili jednom božanstvu uz mnoštvo božanstava, tj. onih koji vladaju. Sve to radi na formiranju džahilijeta sa svim njegovim drugim i drugorazrednim karakteristikama.

Poslanički pozivi počivaju na Jedinosti Allaha, dokidanju kvazi-božanstava, punoj predanosti vjeri Allaha, priznavanju Gospodstva samo Njemu (Uzvišenom), tj. sudstva i vlasti, sukobljava se direktno sa onim na čemu počiva džahilijet, jer pojavnost ovog poziva predstavlja nesagledivu opasnost postojanju džahilijeta, posebno kada islamski poziv bude predstavljen u zasebnom društvu kome se pridružuju osobe iz džahilijetskog društva i napuštaju džahilijetsko vjerovanje, rukovođenje i savezništvo. To su obaveze kojih se mora pridržavati islamski poziv na svakom mjestu i u svako vrijeme.

Kada džahilijetsko društvo primijeti, s obzirom da je to jedno organsko društvo koje se međusobno pomaže, opasnost koja prijete temelju njegovog postojanja sa stanovišta vjere i samom njemu kao takvom - a ta opasnost predstavljena je u islamskom učenju u drugom društvu odvojenom od džahilijeta i koje se suočava s njim - onda džahilijetsko društvo skida veo s lica da bi zauzelo otvoreni stav protiv islamskog poziva.

¹⁶ V. Zilal, XII, str. 70.-76.

To je borba između dva neprijatelja među kojima ne može biti suživota niti mira, borba između dvije organske zajednice između kojih svaka od njih počiva na sasvim suprotnoj osnovi od osnove druge zajednice. Džahilijetska zajednica počiva na politeizmu ili brojnosti božanstava, gdje se čovjek klanja i robuje čovjeku, a islamska zajednica počiva na monoteizmu Božanstva i Gospodstva. Otuda u islamskoj zajednici nije moguće klanjanje čovjeka drugom čovjeku.

Pošto je islamska zajednica nagrizala svakog dana tijelo džahilijetske zajednice u vrijeme formiranja islamske zajednice, a kasnije se islamska zajednica morala suočiti sa džahilijetskom zajednicom da bi preuzela vodstvo od nje, oslobodila sve ljude da se klanjaju drugim ljudima, da bi se klanjali samo Allahu Jedinome, pošto je ovo bila neminovnost, da bi se islamsski poziv razvijao na način kako valja, to džahilijet nije dozvoljavao od samog početka islamski poziv. Otuda shvaćamo zašto je suprotstavljanje džahilijeta pozivu vjerovjesnika uvijek bilo jedno te isto. To je suprotstavljanje radi vlastite zaštite od uništenja, suprotstavljanje radi odbrane i zadržavanja eksproprisanog sudstva, a to je u nadležnosti Božanstva kojeg su u džahilijetu prisvojili ljudi.

Ako je to svijest džahilijeta koja smatra da joj islamski poziv predstavlja opasnost pa se suprotstavlja tom pozivu borbom na smrt i život gdje nema nikakva obzira, primirja, suživota i mira, onda se džahilijet neće tome povinovati, niti će se časni poslanici ni vjernici s njima povinovati džahilijetu.

Nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Ili ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati (14/13).

Oni ne prihvataju da se poslanici i njihove pristalice razlikuju i odvoje svoju vjeru rukovodstvom i svojim posebnim društvom. Oni traže od njih da se vrate u njihovu vjeru, da se uključe u njihovo društvo i da se utope u njemu, ili pak da ih daleko protjeraju i izgnaju iz svoje zemlje.

Poslanici nisu prihvatili da se uključe u njihovo društvo i da se u njega utope, niti da budu lišeni vlastite zajednice. Ova zajednica počiva na drugim osnovama, a ne na osnovama na kojima počiva džahilijetsko društvo. Oni nisu rekli, kao što kažu mnogi ljudi ljudi koji ne shvaćaju šta je islam niti spoznaju pravu istinu organskog formiranja zajednica: "Dobro, pa da se uključimo u njihovu vjeru da bismo nastavili naš poziv i služili kroz to utapanje našoj vjeri".

Razlikovanje muslimana vjerom u džahilijjskom društvu mora pratiti i razlika u njegovom islamskom okupljanju, rukovođenju i zaštitništvu. Tu nema izbora. To je jedna od neminovnosti organskog formiranja društva. Ovo formiranje džahilijjsko društvo drži vrlo osjetljivim, s obzirom da islamsko društvo počiva na osnovi klanjanja ljudi samo Allahu i brisanju kvazibožanstva iz centara rukovođenja i vlasti, i nastoji da svakog člana muslimana smekša i potčini ga džahilijjskom društvu, a ne islamu, kao što misle zavedeni i obmanuti.¹⁷

Preostaje predodređena istina koju ne bi smjeli nikada zaboraviti i zanemariti oni koji pozivaju Allahu, a to je da će se ostvariti obećana Allahova pomoć Njegovim štićenicima. Razlučivanje između njih i njihova naroda zaista se neće dogoditi sve dok se nosioci ovog poziva ne budu razlikovali i odvojili od svog naroda na bazi Istine koja je s njima. To odvajanje koje traži Allah neće se dogoditi ako su nosioci tog poziva razvodnili islamske stavove i utopili se u situaciju kakvu džahilijet nameće i budu radili na formiranju i učvršćivanju džahilijeta. Sve što duže traje ovaj period razvodnjavanja i razmekšavanja nosilaca ovog poziva, sve će se duže otežati Allahovo obećanje pružanja pomoći i pobjede. To su velika zaduženja i obaveze, o čemu moraju razmisliti nosioci poziva ka Allahu, ako su svjesni i sposobni.

Najzad, da se zadržimo pred neopisivom ljepotom u kojoj kur'anski tekst izlaže povorku vjerovanja koja se suočava sa zalutalim džahilijetom kroz protok vremena. Kakva ljepota! Ljepota istinita, prirodna, jednostavna, jasna, jako osjećajna, pouzdana, smirena, čvrsta i stalna.

Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva: da bi vam neke grijeha vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio" (14/10).

"Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi -, "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju (14/11).

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" (14/12).

¹⁷ V. poglavlje *Neš'etu'l-mudžtemi'i'l-muslimi we hasaisuhu*, u djelu *Me'alimu fi't-tariq*.

Ovo je krasna ljepota koja proističe iz ovog izlaganja koje stavlja poslanike u jednu povorku kod suočavanja sa jednim te istim džahilijetom, predstavlja vječitu istinu kroz razna okruženja, ističe karakteristične naznake ovog poziva kojeg donose poslanici, a i džahilijeta s kojim se suočavaju na raznim mjestima i vremenima, sa raznim rasama i narodima.

Ova ljepota se odražava punim sjajem i u otkazivanju spone između ove istine koju donosi poziv plemenitih poslanika i nagomilane istine u postojanju ovog Bitka.

Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje?" (14/10).

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio?" (14/12).

Zar ne vidiš da je Allah mudro nebesa i Zemlju stvorio? Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti; to Allahu nije teško (14/19-20).

Ovako se manifestira u punom sjaju čvrsti odnos između Istine ovog poziva i pune Istine u cjelokupnom Kosmosu. Ona se javlja kao jedna Istina povezana sa Allahom, čvrsta, snažna, dubokog korijena ... *kao lijepo drvo; korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu (14/24)*, a sve osim te istine je kao neistina koja iščezava *kao ružno drvo; iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka (14/26).*

Tako je ova ljepota predstavljena u svijesti poslanika o istinitosti Allaha, njihova Gospodara, o istinitosti Božanstva. Ona se javlja u punom sjaju i u srcima te odabrane grupe vjernika.

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" (14/12).

Na sve momente te krasne ljepote ljudski izraz može samo ukazati kao što ukazuje znakom na daleku zvijezdu. To njegovo ukazivanje ne dostiže njenu udaljenost, nego oko primjećuje samo njen sjaj.

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ۗ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا وَبَسَّ الْقَرَارُ ۗ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ ۗ قُلْ: تَمَتَّعُوا فَإِن مَّصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ .

« قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا : يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعُ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ .

« اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ، وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ، فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ، وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ، وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ * وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ، وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ * وَءَاتَاكُمْ مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ؛ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا . إِنْ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ .

« وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ : رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ ءَامِنًا ، وَأَجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ * رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلَلَنِي كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ ، فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي ، وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * رَبَّنَا إِنِّي أَشْكَتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ . رَبَّنَا لِيقِيمُوا الصَّلَاةَ . فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ ، وَارْزُقْنَهُمْ مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ * رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ ، وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ * الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِتْمَاعًا وَإِسْحَاقَ ، إِنْ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ * رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ، رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ * رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ .

« وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهُ غَفْلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ ، إِنَّمَا يُؤَخَّرُهُمْ لِيَوْمَ تَشْخَرُ فِيهِ الْأَبْصَارُ * مُهْطِمِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ ، لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ، وَأَفْتِدَتُهُمْ هَوَاءٌ .

« وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ بِآئِيهِمُ الْعَذَابِ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا : رَبَّنَا أَخْرِزْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِيبُ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرَّسُولَ . أَوْلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ؟ * وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ، وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ ، وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ ؟

« وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ ، وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ ، وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ * فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهُ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ ، إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ * يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ ، وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ * وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ * سرَّابِيْلُهُمْ مِنْ قَطْرَانٍ ، وَنَعَشَىٰ وُجُوهُهُمْ الْفَارُ * لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ ، إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ .

« هَذَا بَلَغَ لِلنَّاسِ ، وَلِيُنذِرُوا بِهِ ، وَلِيَعْلَمُوا أَنَّ مَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ ، وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ » ﴿٤٧﴾

Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli, (14/28).

u džehennem, u kome će gorjeti, - a užasno je on prebivalište! - (14/29).

i izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova? Reci: "Nasladujte se, završićete sigurno u vatri!" (14/30).

Reci vjernicima, robovima Mojim, da molitvu obavljaju i da udjeljuju i tajno i javno, dio onoga što im " Mi darujemo, prije nego što nastupi dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva (14/31).

Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite ladama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; (14/32).

i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; (14/33)

i daje vam od svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

A kada Ibrāhim reče: "Gospodaru moj, učini ovaj grad bezbjednim i sačuvaj i mene i sinove moje da se klanjamo kumirima, (14/35)

oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i samilostan si (14/36).

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili (14/37).

Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. - Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu (14/38).

Hvala Allahu koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe (14/39).

Gospodaru moj, daj da ja i neki potomci moji obavljamo molitvu; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju! (14/40).

Gospodaru naš, oprost meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima - na Dan kad se bude polagao račun!" (14/41).

A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene, (14/42).

i kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti (14/43).

Ti opominji ljude Danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi - govoriti: "Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvaćemo se pozivu Tvome i slijedićemo poslanike!" - "A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet? (14/44).

I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili" (14/45).

I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti (14/46).

Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, silan i strog - (14/47)

na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi izidu pred Allaha Jedinoga i Svemoćnog (14/48).

Toga dana ćeš vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove; (14/49)

košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati, - (14/50)

da Allah kazni svakoga prema zaslugi - Allah će zaista brzo račun svidjeti (14/51).

Ovo je obznana ljudima i da njome budu opomenuti i da znaju da je samo On jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku! (14/52).

Ovaj drugi dio nastavlja se na kraj prvog dijela, počiva na njemu, postupno je u skladu s njim i oslanja se na njega.

Prvi dio govori o poslanstvu Poslanika (alejhi's-selam) - da izvede narod iz tmine na svjetlo uz pomoć njihova Gospodara, da ih podsjeti na "Allahove dane", da ih podsjeti na Allahovu blagodat učinjenu njima i objasni šta im je od toga dozvoljeno, da - "ako ste zahvalni, Ja ću vam je povećati, a ako ne budete vjerovali - Naša je kazna stroga". Potom je u tekstu iznijeto kazivanje o poslanicima i onima koji su ih ugonili u laž. To kazivanje počinje u kontekstu od početka, a onda prestaje i tu nastavlja sa kazivanjem u fazama i scenama dok nevjernici nisu dospjeli u takvu situaciju u kojoj slušaju rječite savjete šejtana kada savjeti ništa ne koriste. Ovdje se kontekst vraća na one iz naroda Muhammedova (alejhi's-selam) koji su nagonili u laž, nakon što im je pustio tu drugu traku da odslušaju, vraća se na one kojima je Allah dao tu blagodat, između ostalog, što im je poslao Poslanika da ih izvede iz tmine na svjetlo i pozove ih na Pravi Put, da bi im Allah oprostio, a onda, nakon svega toga, oni poriču tu blagodat, odbacuju je, zamjenjuju je za nevjerovanje, mnogo istupaju protiv Poslanika i poziva u iman.

Tu počinje ovaj drugi dio da se čudi stavu ovih koji Allahovu blagodat zamjenjuju za nevjerovanje i odvođe ovaj narod u kuću nesreće, kao što su i oni ranije odveli svoje sljedbenike u pakao, što je izloženo u kazivanju o poslanicima i nevjernicima.

Tu se nastavlja sa objašnjenjem Allahove blagodati ljudima, izloženo u najvećim, jako izraženim scenama, i donosi se primjer zahvale na dobročinstvu koju čini Ibrāhim (alejhi's-selam), nakon što je naredeno

vjernicima nekoliko vrsta izražavanja zahvale, a to su: obavljanje molitve i činjenje dobra ljudima i to prije nego što dođe dan kada imetak neće značiti ništa, u kome nema kupoprodaje niti prijateljstva.

Oni koji ne vjeruju nisu ostavljeni niti zanemareni, nego su ostavljeni do dana kada pogledi stanu, ukoče se i ne trepću. Allahovo obećanje poslanicima je stvarnost, bez obzira koliko to pobijali oni koji ne vjeruju, njihove spletke ne mogu pokrenuti brda.

Na ovaj način drugi dio ove sure potpuno je u skladu sa prvim dijelom.

Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli, (14/28).

u džehennem, u kome će gorjeti, - a užasno je on prebivalište! - (14/29).

i izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova? Reci: "Nasladujte se, završićete sigurno u vatri!" (14/30).

Nisi li ti vidio ovu čudnu situaciju; situaciju onih koji pokloniše Allahovu blagodat predstavljenu u poslaniku, u pozivu na vjerovanje, u vođenju ka oprost, u hodu u Džennet; ostaviše sve to u zamjenu za nevjerovanje. To su gospoda, rukovodstvo, velikani tvoga naroda. Oni su isti kao i gospoda drugih naroda. Oni ovom čudnom zamjenom odvedoše svoj narod u Džehennem, smjestiše ih tamo, kao što smo malo prije vidjeli šta je bilo s narodima prije njih. Loše li je mjesto gdje su ih smjestili! Užasno je to prebivalište!

Nisi li ti vidio čudan postupak ovog naroda i nakon toga što su imali priliku da vide šta je bilo s narodima prije njih. Kur'an im je to zorno predočio u scenama izloženim u prvom dijelu ove sure. Izložio je kao da je pravi očevidni događaj. On je, zaista, prava realnost. Kur'anski kontekst ne donosi u pravoj očevidnoj slici ništa više do ono što je potvrđeno da će se dogoditi.

Da, oni zamijeniše blagodat datu Poslaniku i njegovom pozivu, zamijeniše je za nevjerovanje. Njegov poziv je bio vjera u Jednog Boga, a oni su to napustili i prezreli.

i izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova (14/30) -

izmislili su Allahu ortake predstavljene da budu obožavani kao što se On obožava, da imaju vlast kao što je On ima i priznaju im osobenosti Božanstva kakve i On (Uzvišeni) ima.

Allahu pripisuju ove ortake da bi odvrćali ljude od Puta Allaha Jedinoga, a put koji vodi Allahu je samo jedan; nije brojani niti se da cijepati i razdvajati.

Tekst ukazuje da su vođe naroda čvrsto odlučile da odvrte ovaj narod od Allahova Puta, uzimajući sebi božanstva mimo Allaha. Vjera u Jednog Boga je uvijek opasnost za svakog nasilnika i njegov interes. Ovo nije samo slučaj koji bi se odnosio na prvi džahilijet, jer džahilijet svakog vremena odvrća ljude od apsolutnog monoteizma u bilo kojoj formi devijacije, vođenje ljudi predaju oholima koji ih lišavaju slobode i lične osobenosti, potčinjavaju ih svojim željama i strastima, ljudi prihvaćaju odredbe i zakone koje im donose ovi oholi po svojoj želji, a ne po zakonu datom Allahovom Objavom. Tada poziv ka monoteizmu i vjerovanju u Allaha postaje velika opasnost za one velikane, protiv čega se oni bore svim sredstvima. Jedan vid te borbe protiv monoteizma u prvom džahilijetskom vremenu jeste prihvatanje božanstava da su ortaci Allahu, a danas, to je prihvatanje zakona koje donose ljudi, u kojima se naređuje ono što Allah nije naredio, a zabranjuje ono što On nije zabranio. Na taj način, ti koji donose takve zakone su u položaju ortachenja sa Allahom kod duša zalutalih sa Allahova Puta. Tako je i u realnom životu.

O, Poslaniče, *reci* narodu: *"Nasladujte se!" (14/30) - uživajte kratko na ovom svijetu! Uživajte dok vam ne dođe rok kojeg vam je Allah odredio. Posljedica je poznata: ... završićete, sigurno, u vatri! (14/30).*

Ostavi ih i vrati se ... *vjernicima, robovima Mojim (14/31)*, vrati se i savjetuj one kojima će koristiti savjet, koji prihvataju Allahovu blagodati, ne odbijaju je i ne zamjenjuju je za nevjerovanje. Vrati se njima, uči ih kako se zahvaljuje ibadetom, pokornošću i činjenjem dobra ljudima:

Reci vjernicima, robovima Mojim, da namaz obavljaju i da udjeljuju i tajno i javno, dio onoga što im Mi darujemo, prije nego što nastupi dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva (14/31).

Reci vjernicima, robovima Mojim (14/31), da zahvaljuju svome Gospodaru klanjanjem namaza, jer je namaz najočitiya forma zahvale Allahu; ... *i da udjeljuju i tajno i javno, dio onoga što im Mi darujemo (14/31).*

Tajno se dijeli da bi se zaštitila čast onoga koji prima i plemenitost onoga koji udjeljuje. Tada dijeljenje neće biti iz ponosa i isticanja. Javno se dijeli onda kada se želi oglasiti pokornost dijeljenjem i izvršavanjem obaveze (farza), da bi takvo dijeljenje bilo dobar povod i drugima u društvu. I jedno i drugo se prepušta savjesti vjernika i procjeni situacije.

Reci im, neka dijele i povećaju svoj ulog i neka pohrane, prije nego što dođe vrijeme kada trgovina ne povećava imetak i kada ni sadaka ništa ne koristi, nego koriste samo pohranjena dobra djela

...prije nego što nastupi dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva (14/31).

Ovdje knjiga Kosmosa otvara svoje stranice. Njeni zapanjujući reci govore o Allahovoj neprojetoj blagodati; njene ogromne i prostrane stranice jedna za drugom predočavaju razne vrste ove blagodati nadomak vida: nebesa, Zemlju, Sunce, Mjesec, noć i dan, kišu koja pada s neba, plodove koji rastu iz zemlje, mora po kojima plove lađe i rijeke koje donose hranu. Ove su kosmičke stranice otvorene i izložene pogledima, ali ljudi u svom džahilijetu ništa ne gledaju, ne čitaju, ne razmišljaju, niti zahvaljuju. Čovjek je zaista griješnik, nevjernik, ustupa Allahovu blagodat za nevjerovanje, pripisuje ortake Bogu, a On je Stvoritelj, Opskrbitelj, Koji čovjeku stavlja čitav Kosmos na korištenje.

Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; (14/32).

i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; (14/33)

i daje vam od svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

To je oštar prigovor. To je bič koji šiba savjest čovjeka. To je udarac čija je zastrašujuća oprema nebesa, Zemlja, Sunce, Mjesec, noć, dan, mora,

rijeke, kiše i plodovi. To je bič jakog udarca i zvonkosti. To je šiba za nepravednog i nezahvalnog čovjeka.

Jedna od nadnaravnosti ove Knjige je i to što ona povezuje sve scene Kosmosa i sva unutrašnja stanja čovjeka za vjeru u Jednog Boga i pretvara svaki pogled u stranicu Kosmosa ili u srce čovjeka u dokaz ili nadahnuće. Tako se Kosmos pretvara sa svim što je u njemu i svakim bičem koje je na njemu u izložbu Allahovih dokaza, u kome dolazi do izražaja kreativnost Moći, gdje se na svakoj sceni i panorami jasno odražavaju znaci te Moći, u svakoj slici, u svakom osjenu. Kur'an ne iznosi pitanje Božanstva i klanjanja u intelektualnom dijalogu, ni u apstraktnoj teologiji ni metafizici, u tome mrtvom i suhoparnom izlaganju, koje uopće ne dotiče srce čovjeka, ne djeluje na njega niti ga čime nadahnjuje. Kur'an izlaže ovo pitanje kroz oblast djelotvornih faktora, kroz elemente koji stvarno nadahnjuju, izlaže kroz scene Kosmosa, stvaranja, doticaje i momente prirode i intuitivno saznanje, u ljepoti, krasoti i harmoniji.

Na velikoj i pokretnoj sceni koja ovdje izlaže Allahovu moć i Njegovo dobročinstvo primjenjuju se crte kreativnog pera sklada, ravnomjerno potrebama čovjeku, primjenjuju se crte nebesa i Zemlje i crte kiše koja se spušta s neba u dokaz ili nadahnuće. Tako se Kosmos pretvara sa svim što je u njemu i svakim bičem koje je na njemu u izložbu Allahovih dokaza, u kome dolazi do izražaja kreativnost Moći, gdje se na svakoj sceni i panorami jasno odražavaju znaci te Moći, u svakoj slici, u svakom osjenu. Kur'an ne iznosi pitanje Božanstva i klanjanja u intelektualnom dijalogu, niti u apstraktnoj teologiji niti metafizici, u tom mrtvom i suhoparnom izlaganju koje uopće ne dotiče srce čovjeka, ne djeluje na njega niti ga nadahnjuje. Kur'an izlaže ovo pitanje kroz oblast djelotvornih faktora, kroz elemente koji stvarno nadahnjuju, izlaže kroz scene Kosmosa, stvaranja, doticaje i momente prirode i intuitivno saznanje, u ljepoti, krasoti i harmoniji.

Na velikoj i pokretnoj sceni koja izlaže ovdje Allahovu moć i Njegovo dobročinstvo primjećuju se crte kreativnog pera sukladno smjeru ravnomjernog dobročinstva čovjeku; primjenjuju se crte nebesa i zemlje, zatim slijede crte kiše koja se spušta s neba i ploda koji klija i raste iz zemlje zahvaljujući vodi, crte mora po kome lađe plove, rijeke koje donose hranu. Pero se ponovo vraća na ploču nebesa novom crtom, crtom Sunca i Mjeseca, pa drugom crtom po ploči zemlje koja spaja i povezuje zemlju sa Suncem i Mjesecom, crtom noći i dana i, napokon, donosi punu i posljednju crtu koja boji ovu ploču i osjenčava je u cjelini:

... i daje vam od svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali (14/34).

To je nadnaravnost u kojoj je usklađen svaki doticaj, svaka crta, boja i osjenčenje u sceni Kosmosa i izložbi dobročinstava.

Je li sve ovo potčinjeno čovjeku? Je li ovaj cjelokupni Kosmos potčinjen čovjeku: nebesa iz kojih pada kiša, zemlja koja dočekuje tu kišu, plodovi koji rastu između tla zemlje i nebesa, more po kome plove lađe po Allahovoj naredbi, rijeke koje donose život i hranu u interesu čovjeka, Sunce i Mjesec koji stalno žure a ne griješe, noć i dan koji se smjenjuju? Pa je li sve to radi čovjeka, a on, i pored toga, ostaje nezahvalan i neopamećen.

Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; (14/32).

Pa i poslije toga oni daju Allahu ortake. Kakva je to greška u procjeni! Greška u klanjanju nekome koga je Allah stvorio, kao i sve ostalo što je na nebesima i Zemlji.

On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite (14/32).

Usjev je prvi izvor hrane. On je očiti izraz blagodati. Padanje kiše, klijanje i rasteenje odvijaju se po zakonu po kojem je stvoren i ovaj Kosmos i sve sukladno potrebama čovjeka. Samo jedno zrno treba Moć koja bdije nad cijelim ovim Kosmosom, da potčini njegovo tijelo i manifestacije da bi odraslo ovo zrno i podržalo ga faktorima života: zemljom, vodom, sunčevim zracima i zrakom. Ljudi čuju riječ hrana, ali im ništa ne pada naum do zarada i bogatstvo. Smisao pojma hrana ima daleko šire i sadržajnije značenje. Najmanji djelić hrane kojim ljudsko biće u Kosmosu traži da pokrene tijelo Kosmosa prema zakonu koji omogućava stotinama hiljada zaštitnih i skladnih odgovarajućih potreba, kojih, kad ne bi bilo, ne bi bilo ni ovog Bitka, a onda ne bi bilo ni života ni produženja života. Dovoljno je da se podsjetimo na potčinjenost ovog tijela i njegovih pojavnosti, koje spominju ovi ajeti, da bi čovjek shvatio kako se o njemu brine, kako se održava zahvaljujući Allahovoj moći:

... i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom (14/32) -

sa dodatnom specifičnom opremom pomoću koje lađe plove po površini vode i sa dodatnim sposobnostima čovjeka pomoću kojih spoznaje zakon stvari. Sve je to podređeno potrebama čovjeka.

... i daje vam da se rijekama koristite; (14/32) -

tako lađe plove i život teče, razvija se obilato, pa se i dobro obilato razvija. Lađe u svojoj utrobi prenose raznu robu, ribe, travu i druga dobra. Sve za potrebe čovjeka. A prenose i mnoge druge koje čovjek u životu koristi, npr. perad i stoku.

... i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću (14/33) -

čovjek ne koristi Sunce i Mjesec direktno kao što koristi plodove, more, lađe i rijeke, nego ih koristi indirektno, djelovanjem Sunca i Mjeseca iz kojih izvodi materije života i njegove moći. I Sunce i Mjesec potčinjeni su kosmičkom zakonu da budu izvor onoga što čovjek koristi u životu i življenju. Oni su izvor života i formiranja čak i ćelija i njihovog obnavljanja.

... i daje vam da se koristite noći i danom; (14/33) -

Allah ih je potčinio sukladno potrebama čovjeka i njegovoj konstrukciji, što odgovara njegovoj aktivnosti i miru. Kad bi stalno bio dan ili noć, organizam bi stradao, a stradalo bi i sve oko njega, nestalo bi života, aktivnosti i proizvodnje.

Ovo je samo široki pogled na stranicu dobrote koja se nastavlja. To se primjećuje i na svakoj tački poteza u tolikoj mjeri da se ne može ni pobrojati, a onda se tome dodaje uopćeno i kako odgovara izloženoj ploči i kompleksnoj atmosferi:

... i daje vam od svega onoga što od Njega ištete (14/34) -

imetka, pravde, zdravlja, nakita i uživanja:

... i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali (14/34) -

to je daleko više nego što može pobrojati grupa ljudi ili cijelo čovječanstvo, jer su svi ljudi ograničeni sa dvije granice vremena: početkom i krajem. Ljudi su, također, ograničeni i u nauci, ovisno o granicama mjesta i vremena. Allahova blagodati je apsolutna, ona je iznad mnoštva. Nju ne može obuhvatiti saznanje čovjeka.

I nakon svega toga, neki pripisuju Allahu ortaka! Poslije svega toga, oni Mu nisu zahvalni, nego su se, umjesto izražavanja zahvalnosti, opredijelili za nezahvalnost.

Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan (14/34).

Kada se probudi svijest čovjek i on stekne uvid u Kosmos oko sebe, primijetiti će da mu je Kosmos potčinjen - direktno ili indirektno - sukladno zakonu Kosmosa vezanog za ljudski život i njegove potrebe. I kada razmisli o onome što je oko njega, uvjeriti će se da mu je Kosmos sklon, zahvaljujući Allahovoj milosti, jer ga je Allah potčinio čovjeku. Kada se svijest čovjeka probudi, stekne uvida u prirodu oko sebe, razmisli i promisli, on mora zadržati, osjetiti skrušenost, pasti na sedždu i zahvaliti Allahu, obraćati se vazda svome Gospodaru, Dobročinitelju, kad god bude u velikoj nevolji da mu to olakša, a kad god bude u izobilju, da mu On sačuva tu blagodat.

Kompletni uzorak čovjeka koji se obraća Allahu i koji Mu je zahvalan predstavljen je u ocu svih poslanika Ibrāhimu (alejhi's-selam) čija ličnost obilježava ovu suru, i blagodat i sve što je vezano za blagodat, zahvalnost ili neblagodarnost. Nešto kasnije u kontekstu ove sure on će biti predočen u sceni skrušena čovjeka koga karakterizira zahvalnost Allahu, zračenje skrušenosti i odjekuje molba melodično, ugodno, valovito se dižući do neba.

A kada Ibrāhim reče: "Gospodaru moj, učini ovaj grad bezbjednim i sačuvaj i mene i sinove moje da se klanjamo kumirima, (14/35)

oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i samilostan si (14/36).

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili (14/37).

Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. - Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu (14/38).

Hvala Allahu koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe (14/39).

Gospodaru moj, daj da ja i neki potomci moji obavljamo molitvu; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju! (14/40).

Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima - na Dan kad se bude polagao račun!" (14/41).

Kontekst slika Ibrāhima (alejhi's-selam) pored Bejtullaha kojeg je Ibrāhim sagradio na mjestu koje je pripalo Kurejšijama u kome se ne

vjeruje u Allaha, oslonjen na objekat koga je sagradio njegov graditelj radi klanjanja Allahu. On je predstavljen u ovoj sceni koja odražava skrušenost, spominjanje Allaha i zahvalnost, kako bi povratio one koji negiraju islam da ga priznaju, da povrati nezahvalne u zahvalne, nemarne da jednog dana zahvale, odbjele sinove svoje da se vrate na stazu njihova oca, možda će se za tim povesti i time uputiti na Pravi Put.

Ibrāhim počinje svoju dovu:

Gospodaru moj, učini ovaj grad bezbjednim (14/35) -

blagodat sigurnosti je usko vezana za čovjeka, jako se dojmi čovjeka u vezi sa osjećajem da cijeni samog sebe. Kontekst ovdje navodi i sigurnost da time spomenemo i stanovnike tog mjesta, koji uživaju blagodati tog mjesta, a nisu zahvalni. Allah je primio molbu njihova oca Ibrāhima i mjesto učinio sigurnim. Međutim, oni ne podoše Ibrāhimovom stazom, zanijekaše blagodat, učiniše da Allah ima ortake i odvraćaše od Pravoga Puta. Molba njihova oca Ibrāhima o sigurnosti bila je slijedeća:

... i sačuvaj i mene i sinove moje da se klanjamo kumirima! (14/35).

U drugoj Ibrāhimovoj molbi primjećuje se apsolutna predaja Ibrāhimova njegovu Gospodaru, njegovo utočište kod Allaha. To se javlja u najjačim osjećajima njegova srca. On moli Allaha da sačuva njega i njegove sinove klanjanja kipovima. Ovom molbom on traži pomoć Allahovu i uputu. On ističe da je i ova druga blagodat Allahova blagodat, a to je blagodat da izvede srce iz tmine politeizma i njegova neznanja na svjetlo vjerovanja u Jednog Boga, da izvede iz lutanja, zbunjenosti, zablude i progonstva na polje spoznaje, smirenosti, stabilnosti i mira, da izvede iz niskog potčinjavanja i klanjanja raznim božanstvima na plemenito i časno klanjanje Gospodaru svih ljudi. I to je blagodat za koju moli Ibrāhim svoga Gospodara, da ga sačuva na tom klanjanju, da od njega i njegovih sinova otkloni klanjanje kipovima.

Ibrāhim se obraća Allahu ovom molbom pošto je primijetio i saznao da su mnogi ljudi zabludeni ovim totemima, ljudi njegova pokoljenja i minulih pokoljenja, koji su zavodili druge da odstupe i one koji su odstupili. Oni su, zaista, brojni.

... oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli (14/36) -

on i dalje slijedi sa molbom... i onaj ko me slijedi, i ne odstupi, on je moje vjere, pripada meni i veže se sa mnom čvrstom vezom - vezom vjere.

Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere (14/36).

A one koji se budu od mene odmetnuli - njih prepuštam Tebi:

... a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i samilostan si (14/36).

Ovdje se javlja Ibrāhimov sažaljivi, milostivi, uplakani i blagi karakter. On ne traži propast svojim koji su se odmetnuli od njega i odvojili od njegova puta, ne požuruje da se nad njima primijeni kazna, čak i ne spominje kaznu, nego ih prepušta Allahovom oprostima i Njegovoj milosti. U ovu atmosferu ubacuje sjeme oprosta i milosti i pod ovu sjenu skriva tragove odmetništva i griješenja. Milostivi i blagi Ibrāhim ne otkriva to.

Ibrāhim nastavlja s molbom u kojoj spominje smještaj nekih od svojih potomaka u ovoj neplodnoj, pustoj dolini u blizini Bejtu'l-harama. Tu spominje i njihove obaveze u toj neplodnoj i pustoj dolini u koju ih je nastanio, a koje će oni izvršavati:

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama (14/37).

Zašto?

... da bi, Gospodaru naš, namaz obavljali (14/37) -

zbog toga ih je Ibrāhim naselio tamo. Zbog toga će oni podnositi neplodnost.

... zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima (14/37) -

u ovom izrazu je nježnost i podrhtavanje, predstavljanje srca kako trepere, da su krilata, da teže Bejtu'l-haramu i njenim stanovnicima u toj pustoj kotlini. To je nježan izraz koji umekšava tu neplodnost njezinim srcima.

... i opskrbi ih raznim plodovima (14/37).

Posredstvom tih srca koja lete prema njima iz svih krajeva. Zašto? Da li da jedu i uživaju? Da! Ali da iz toga izraste ono što zahvalni Ibrāhim želi.

... da bi zahvalni bili (14/37).

Ovako kontekst definira stanovanje u susjedstvu Bejtu'l-harama, ističe da je to obavljanje molitve u cjelini prema propisu, radi Allaha. Kontekst ističe i cilj molbe popraćene treptajima srca i težnjom za stanovnicima Bejtu'l-harama i njihovim snabdijevanjem zemaljskim plodovima. To je zahvala Allahu, Darovatelju i Poklonitelju.

U sjeni ove molbe očito se javlja odstupanje stava Kurejšija od onog što predviđa stanovanje u susjedstvu Bejtu'l-harama. Tako da nema obavljanja molitve radi Allaha, niti zahvalnosti nakon prihvatanja dove i želje srca za plodom.

Ibrāhim je popratio molbu upućenu Allahu radi svojih potomaka nastanjenih u susjedstvu Bejtu'l-harama, da klanjaju namaz i zahvaljuju Allahu, popratio riječima da Allah zna šta se krije u njihovim srcima, zašto idu prema Bejtu'l-haramu, zašto zahvaljuju i upućuju molbe, pa kaže da nije namjera manifestacije, dove, pljeskanje rukama i zvižduk, nego je to usmjeravanje srca prema Allahu koji zna tajno i javno, ništa Mu nije nepoznato ni u zemlji ni na nebesima:

*Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo.
- Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu (14/38).*

Čim Ibrāhim spominje Allahove blagodati ranije njemu učinjene, on Mu istovremeno upućuje zahvalu, kao što to čini dobar čovjek:

Hvala Allahu koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe(14/39).

Poklanjanje potomstva čovjeku u starosti jako se dojmi čovjeka. On ostavlja potomstvo iza sebe. O, kako je to visoka blagodati! Kako se čovjek ugodno tada osjeća kad mu se približi kraj, jer je njegova prirodna i duševna potreba da ima iza sebe potomstvo. Ibrāhim zahvaljuje Allahu i teži za Njegovom milošću:

Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe(14/39).

Tu svoju zahvalu popratio je molbom Allahu da mu da da stalno bude zahvalan, da Mu zahvaljuje klanjanjem i pokornošću. Tu svoju odluku o klanjanju i strah da mu to neko ne spriječi i odvrati ga od toga oglašava i ponovo traži od Allaha da mu omogući da provodi tu odluku i primi njegove molbe:

*Gospodaru moj, daj da ja i neki potomci moji obavljamo namaz;
Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju! (14/40).*

U sjeni ove molbe javlja se podvojenost po drugi put između zahtjeva kako se ponašati u susjedstvu Bejtu'l-harama i onoga što rade Kurejšije. I dok Ibrâhim moli da mu Allah pomogne da ustraje u namazu i tome se nada, moli Allaha da mu omogući uspjeh, a oni, Kurejšije, ostaju daleko od toga, suprotstavljaju se i nagone u laž Poslanika koji ih podsjeća kako je Ibrâhim molio Allaha da njemu i njegovu potomstvu, poslije njega, pomogne.

Ibrâhim završava skrušeno i ponizno svoju molbu u kojoj moli oprost za sebe, svoje roditelje i sve muslimane, na Dan obračuna kada će čovjeku koristiti samo njegovo učinjeno djelo, moli oprost od Allaha i za svoje propuste i nedostatke:

Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima - na Dan kad se bude polagao račun!" (14/41).

Ova duga scena, scena skrušene i ponizne molbe, scena brojnih blagodati i zahvale na tim blagodatima, završava muzičkim tonom koji se razliježe ugodnim valovima, nakon što je prekrivena cjelokupna situacija oprostajnom, ugodnom atmosferom, a srca lepršajući s tim u zraku, odlaze u susjedstvo Allahu, sjećajući se pri tome Allahove blagodati. Ibrâhim, otac poslanika, ocrtava sobom uzorak dobrog čovjeka koji ne zaboravlja Allahove blagodati i koji je Allahu zahvalan, upravo onako kakvi treba da budu Allahovi robovi o kojima je bilo govora malo prije ove molbe.

Da ne zaboravimo ponovo baciti pogled na Ibrâhimovo (alejhi's-selam) ponavljanje u svakom pasusu njegove skrušene molbe kojom se on obraća, riječ *Gospodaru naš*, ili *Gospodaru moj*. Zaljubljenost njegova jezika i njegova potomstva poslije njega u spominjanje gospodstva Allahova, ima posebno značenje. On ne spominje Allaha (Uzvišenog) u smislu Božanstva, nego u smislu Gospodstva. Božanstvo je malo kada bilo predmet spora u većini džahilijeta, posebno u arapskom džahilijetu. Predmet stalnog spora i rasprava bilo je pitanje Gospodstva, pitanje klanjanja u realnom životu na zemlji. To je praktično, stvarno i djelotvorno pitanje u životu čovjeka. Ovo pitanje je raspuće između islama i džahilijeta, između monoteizma i politeizma u svijetu realnosti. Ljudi se mogu klanjati - ili Allahu, i da im On bude Gospodar, ili da se klanjaju nekom drugom, ne Allahu, pa da, u tom slučaju, njihov gospodar bude neko drugi, ne Allah. Ovo je raspuće između monoteizma i politeizma, između islama i džahilijeta u realnom životu. Kur'an koji iznosi politeistima Arapima molbu njihova oca Ibrâhima, u kojoj se koncentrisao na pitanje

Gospodstva, podsjećao ih je na njihovu očitu protivnost poruci ove Ibrahimeve molbe.

Kontekst završava ovaj dio riječima: *Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli, (14/28)?* Oni još griješe, a kazna ih nije snašla i one za koje je Vjerovjesniku (alejhi's-selam) naredeno da im kaže: *Naslađujte se, završićete, sigurno, u vatri! (14/30)*, te da se okrene Allahovim robovima vjernicima, da im naredi da klanjaju i dijele javno i tajno *prije nego što nastupi Dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva (14/31)*.

Kontekst dopunjava ovaj dio da bi otkrio šta je pripremljeno nevjernicima u Allahove blagodati, kada će ih zadesiti zapečaćena njihova sudbina. To je predstavljeno u scenama koje slijede poslije scene o Sudnjem danu, od čega zadrhte i noge i srca:

A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene, (14/42)

i kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti (14/43).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ne misli da Allah ne motri šta rade nezahvalnici. Međutim, nekima, koji vide nezahvalnike kako uživaju, učinilo se tako; čuju Allahovu prijetnju, ali ne misle da će se primijeniti u životu na ovom svijetu. Ova misao otkriva određeni rok kada će oni konačno biti kažnjeni kaznom, i poslije tog roka ne može niko drugi dati rok, niti se može osloboditi kazne kritičnog dana, kada oči ostaju otvorene zbog grozote i straha, ostaju otvorene, začuđene, zapanjene, obuzete strahom, niti trepću, niti se kreću. Tada se vidi scena naroda koji se tiska u strahu, scena ljudi koji žure, koji nemaju ništa, niti se osvrću na što, scena ljudi uzdignute glave, ne što im se to prohtijeva, nego što su glave jako zategnute i svezane da njima ne mogu ni maknuti. Pogleda su usmjerili prema strahoti koju vide, tako da ne trepću niti se povlače, srca su im prazna od straha, ništa u sebi nemaju što bi im pomoglo ili ih sačuvalo ili ga se sjetili. Ona su potpuno prazna.

Ovo je dan do kada im je Allah kaznu odgodio, kada su dospjeli u ovako tešku situaciju i ovako pate od straha koji je ocrtan sa četiri slike, zbunjeni i obuzeti strahom kao mala ptica u kandžama strašnog kopca.

On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene, i kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti (14/42-43).

Strašna žurba koja juri poput oličene, mrske i zategnute siluete, sa uplašenim srcem bez ikakve svijesti i spoznaje. Sve je u velikom strahu kada staju pogledi.

Ovo je Dan do kada im je Allah odgodio kaznu, koji ih očekuje nakon zanemarivanja tamo, Dan koji upozorava ljude da, kada on dođe, onda nema isprike niti odvajanja od djela. Ovdje se dočarava posljednja scena Strašnog dana koji se očekuje:

Ti opominji ljude Danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi - govoriti: "Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvaćemo se pozivu Tvome i slijedićemo poslanike!" - "A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet? (14/44).

I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili" (14/45).

Upozori ih na Dan kada će sići gore ocrtana kazna i kada će nezahvalnici uputiti molbu Allahu riječima:

"Gospodaru naš" (14/44).

Sada to govore, a ranije nisu u Njega vjerovali, nego su Mu ortake pridodavali:

... "ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvaćemo se pozivu Tvome i slijedićemo poslanike!" (14/44).

Ovdje se kontekst prebacuje iz kazivanja u direktni govor i kao da su nezahvalnici tu, mole, a mi na budućem svijetu, a ovaj svijet kao da je zaklopio stranice svoje i kao da je iščezlo sve što je na njemu. Ovo su riječi koje su upućene iz neba, koje rasplakuju, prekoravaju i podsjećaju šta im je bilo propisano da rade u zemaljskom životu.

"A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet?" (14/44).

Šta sada mislite? Jeste li isti, šta mislite, ili niste? To ste ranije govorili, a djela i tragovi drevnih naroda bila su vam predočena - kao očit primjer šta biva sa nezahvalnicima i kakva im je sudbina zapečaćena:

I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili”
(14/45) -

čudno je da gledate pred sobom stanove nezahvalnika, prazne, njih nema, vi ih zamijenili, pa i pored toga se zaklinjete:

... da nećete na onaj svijet (14/44).

Kod ovog rasplakivanja završava ova scena iz koje saznajemo kuda su otišli i šta je bilo poslije molbe i neispunjene nade.

Ovaj primjer se ponavlja u životu i događa se vrlo često. Koliko i koliko nasilnika nastanjuju stanove nasilnika koji su ranije “džan teslim” bili. Čak, možda su neki bili smaknuti i njihovom rukom, pa se sad oni ohole i prave nasilnicima, idu potpuno njihovim stopama u propast. Pa i pored toga, ta preostala djela u kojima oni stanuju, ni najmanje im ne potresaju savjest, a ona govore kroz historiju o stradalnicima, govore o njihovoj sudbini kao dokaz posmatračima. Pa i pored toga, oni se ponašaju kao ti minuli narodi, idu za njima, dostižu ih i vrlo često ostavljaju iza sebe njihove dvorce.

Nakon spuštanja zastora nad scenom o nezahvalnicima, u kontekstu se govori o sadašnjoj njihovoj realnosti, njihovom žestokom spletkarenju protiv Vjerovjesnika i vjernika, njihovom činjenju zla u svim oblastima života, i iznosi stravično da će im sudbina biti takva, bez obzira kakvog stepena žestine i mjere bilo njihovo spletkarenje.

I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti (14/46) -

Allah i njih i njihove spletke ne zanemaruje, makar njihove spletke bile tako snažne i djelotvorne da prouzrokuju pokretanje brda, dakle nešto što je najteže i najčvršće i nešto što se ne može ni zamisliti da se može pokrenuti i odstraniti. Njihovo spletkarenje nije nepoznato, nije nikakva

tajna i nije nešto što ga ne može Moć Allahova dohvatiti. Ne samo to, nego je ono pred Allahom, On radi njime šta hoće.

Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, silan i strog - (14/47).

Kakav utjecaj ima ova spletka? Šta može spriječiti ostvarenje Allahova obećanja Vjerovjesniku da ga pomogne i kazni spletkaroše silno i predviđeno:

Allah je, uistinu, silan i strog - (14/47) -

On ne dozvoljava griješniku da izmakne ni spletkarošu da se spasi. Riječ *intiḡam*, osveta ovdje odgovara nezahvalnosti i spletkarenju. Onaj koji je nezahvalan i spletkari zaslužuje *intiḡam*, odgovarajuću kaznu, a to znači: u Allahovim mjerilima kazniti počinitelja kaznom ravnom njegovoj nezahvalnosti, odnosno njegovu spletkarenju, da bi se pravedno postupilo kod kažnjavanja.

To će se dogoditi, kazna se ne može izbjeći.

Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa (14/48).

Mi ne znamo na koji način će se ovo dogoditi, ne znamo ni kakva će priroda te nove zemlje biti, ne znamo ni gdje će se to zbiti, ali tekst daje sjenu moći Moćnoga, koji mijenja Zemlju i nebesa, nasuprot toga spletkarenja koje je, bez obzira koliko bilo snažno, slabašno, nemoćno i kratkovidno.

Najednom primjećuješ kako se to ostvaruje:

... i kad svi iziđu pred Allaha Jedinoga i Svemoćnog (14/48).

Osjetili su da su otkriveni, zastor ih ne krije, ne štiti ih nikakav čuvar, nisu u svojim kućama ni u svojim grobovima, nego su goli golcati pred Jedinim, Svemoćnim. Termin *El-Qahhar*, Svemoćni učestvuje u prijetnji snagom Svemoćnoga koga neće zaustaviti spletkar nasilnika, mada njihova spletkar skoro da pokrene brda.

Sada smo pred scenom žestokom, oštrom, koja ponižava, kaznom koja odgovara toj spletki i tiranizmu.

Toga dana ćeš vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove; (14/49)

košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati, - (14/50).

Scena ovih griješnika je: dva po dva, povezani u lance prolaze red po red. To je scena poniženja, ali ona ukazuje i na moć Svemoćnoga. Pored okova i lanaca, vidi se da su im košulje i odijela od lako zapaljivog materijala. Materijal je istovremeno prljav i crn, *od katrana je*. Taj materijal odražava poniženje i omalovažavanje. On nagovještava da je lahko zapaljiv. Dovoljno je samo da mu se vatra približi.

... a vatra će lica njihova obavijati, - (14/50) -

to je scena patnje, poniženja, plamen liže, plamti kazna za spletke i oholost.

... da Allah kazni svakoga prema zasluži - Allah će zaista brzo račun svidjeti (14/51) -

spletkaroši su i bili nezahvalni pa im je kazna poraz i poniženje. *Allah će, zaista, brzo račun svidjeti (14/51)* - brzina u svidanju računa odgovara ovdje spletki i mjerama koje su oni mislili da će ih zaštititi i sakriti i spriječiti svakoga ko bi pokušao da ih savlada. Eto, ovo su ti koji se kažnjavaju poniženjem, bolom i brzim obračunom zbog onoga što su radili.

Na kraju, ova sura završava isto onako kako je počela, ali općim oglasom, sasvim složeno i jakim ehom, da bi sve to bilo prenijeto svim ljudima na sve strane.

Ovo je obznana ljudima i da njome budu opomenuti i da znaju da je samo On jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku! (14/52).

Osnovni cilj ovog saopćenja i upozorenja je da ljudi znaju *da je samo On jedan Bog (14/52)*. Ovo je osnova Allahove vjere na kojoj počiva Njegov program u životu ljudi.

Ovim se ni u kom slučaju ne misli samo da se primi k znanju, nego se misli da se postavi život na ovom saznanju, a to je vjerovati samo u Allaha, jer nema drugog Boga. Prema tome, On je Božanstvo koje zaslužuje da bude Gospodar, tj. Suveren, Gospodar koji upravlja, donosi zakone i usmjerava. Uspostavljanje ljudskog života na ovoj osnovi čini se da se potpuno i u biti razlikuje od svakog drugog života uspostavljenog na principu priznavanja Gospodstva čovjeka nad čovjekom, tj. da vrhovnu

vlast ljudi pripisuju čovjeku, a ne Allahu, da se ljudi klanjaju čovjeku, a ne Allahu. Ovo je razilaženje koje obuhvata i vjeru i poimanje, uključuje i obrede, etiku i ponašanje, vrijednosti i mjerila, političke, privredne i društvene situacije i sve vidove osobnog i društvenog, kolektivnog života.

Vjerovanje u jedno Božanstvo je osnova kompletnog programa života. Nije to samo vjera smještena u srcima ljudi. Granice njene su daleko od samog smještenog (smirenog) djelovanja. Granica vjere proteže se tako daleko da obuhvata sve prostore života. Pitanje suverenosti sudstva u svim njegovim pojavnostima u islamu je pitanje vjere. Prema tome, iz vjere proističe program života koji obuhvata i etiku, i vrijednosti, i situacije, i zakon itd.

Mi nećemo spoznati cilj ovog Kur'ana prije nego što spoznamo granice doktrine u ovoj vjeri kao i dok ne spoznamo i smisao Šehadeta. Na ovom dalekom i prostranom nivou, prije nego što shvatimo smisao klanjanja samo Allahu, mi definiramo da je to priznavanje samo Allaha kao Gospodara, ne samo u momentima namaza, nego u svim djelatnostima u životu.

Klanjanje kipovima koje spominje Ibrāhim (alejhi's-selam) u svojoj dovi upućenoj svome Gospodaru u kojoj se moli da njega i njegovo potomstvo odstrani od klanjanja kipovima, nije predstavljeno u toj prostoformi kojeg su prakticirali Arapi u svom džahilijetu ili kojeg su prakticirali razni totemizmi u raznim formama otjelovljeni u kamenu ili drvetu, ili životinji ili ptici, zvijezdi ili vatri, duhovima ili raznim siluetama.

Sve ove proste slike ne obuhvataju sve forme politeizma, ne obuhvataju sve forme klanjanja kipovima mimo Allaha. Ostati na smislu politeizma da se kreće u ovoj prostoformi onemogućava nam da sagledamo druge forme politeizma kojima kraja nema. Isto tako, onemogućava nam da pravo sagledamo ono što iznenađuje ljude - razne forme politeizma i savremenog džahilijeta.

Moramo dublje prodrijeti u spoznaju prirode politeizma i odnose kipova sa politeizmom, kao što moramo bolje sagledati i značenje kipova čije su nove forme predstavljene u savremenim džahilijetima.

Politeizam koji se suprotstavlja Šehadetu - da je samo Jedan Allah - predstavljen je u svakoj situaciji i svugdje, tako da on ni u čemu u životu ne izražava iskreno vjerovanje u Jednog Boga. Povoljno je da čovjek priznaje Allaha u nečemu u svom životu, dok u nečemu drugom on to priznaje drugome, ne Allahu. Na taj način ostvaruje se i ispoljava slika politeizma u

svojoj suštini. Izvršavanje vjerskih obreda je jedna od mnogobrojnih formi klanjanja. Sadašnji primjer: današnji život ljudi daje nam realni primjer politeizma u njegovom najširem smislu. Čovjek koji se usmjeri prema Allahu vjerovanjem samo u Njegovo Božanstvo, a zatim, da bi to izvršio, uzme i abdest, očisti se, klanja, posti, izvrši hadždž i ostale vjerske obrede, dok istovremeno u svom privrednom, političkom i društvenom životu odaje priznanje i klanja se zakonima donijetim od drugoga, ne od Allaha, klanja se kod vrijednosti i društvenih mjera pojmovima i terminima uspostavljenim od drugoga, ne Allaha, klanja se u svom ponašanju, tradiciji, običajima i oblačenju bogovima, ljudima koji mu nameću ovakvo ponašanje, tradiciju, običaje i odijevanje, suprotno Allahovu zakonu i Njegovoj naredbi. Ovaj čovjek koji tako radi prakticira politeizam u najspeficijnijoj njegovoj stvarnosti, suprotstavlja se svjedočenju da je samo Jedan Allah i da je Muhammed Božiji poslanik u najizrazitijoj činjenici Šehadeta. Danas ovo ljudi zanemaruju, prakticiraju politeizam navodno sa izvjesnim ovlaštenjem i razvodnjavanjem, ne smatrajući da je to onaj isti politeizam kojeg prakticiraju politeisti u svako vrijeme i svugdje.

Nije neophodno da kipovi budu predstavljeni u tim prvobitnim jednostavnim formama. Kipovi nisu ništa drugo do simboli nasilja, jer se iza toga krije ono što prisiljava ljude da se klanjaju u ime tog nasilja i osiguranje klanjanja ljudi njemu kroz te simbole.

Kip nije nikada govorio, čuo ili gledao, nego su čuvari, čarobnjaci ili vlastodršci stajali iza toga. Oni bi nešto okolo šaputali u formi amuleta i magija, a onda bi govorili što bi željeli da govore kako bi potčinili široke mase i ponizili ih.

Ako bi se podigao u bilo kojoj zemlji ili u bilo koje vrijeme neki simbol u čije ime govore vlastodršci i čarobnjaci i tražili u svoje ime zakone, propise, vrijednosti, mjerila, postupke i djela, a što nije Bogom dato, to bi bili kipovi i u svojoj prirodi, istini i ulozi.

Kada bi se podigao simbol nekog nacionalizma, ili domovine, ili naroda, ili klase, a onda zatraženo od ljudi da se klanjaju ovim simbolima da žrtvuju i živote, i imetke, i moral i obraz, a da se to sve suprotstavlja Allahovu zakonu, Njegovu usmjerenju i Njegovim znacima i budu provedeni ti simboli, ili bolje i tačnije rečeno, provedena želja nasilnika koji stoje iza tih simbola, bilo bi to pravo obožavanje kipova, a ne Allaha. Nije neophodno da kip bude predstavljen u kamenu ili drvetu. Kip može biti i neko učenje ili neki simbol.

Islam nije došao da sruši samo kamene i drvene kipove, nije ulagao taj stalni trud kroz uspostavljanje stalne povorke poslanika, nije dao te ogromne žrtve, podnio taj ogromni bol i mučenje radi rušenja tih kipova od kamena i drveta. Islam je došao da uspostavi raspuće između klanjanja samo Allahu u svemu i svačemu i klanjanja bilo kome drugom, u bilo kojoj formi ili obliku. Mora se pratiti svaki oblik i forma u svakoj situaciji i u svakom vremenu da bi se saznala priroda sistema i postojećih programa, da bi se tačno ustanovilo da li iza toga stoji monoteizam ili politeizam, klanjanje samo Allahu ili raznim bogovima i nasilnicima.

Oni koji misle da su u Allahovoj vjeri jer izgovaraju ustima Šehadet (vjerujem da je samo Jedan Allah i Muhammed Njegov poslanik) i stvarno, klanjaju se Allahu praktično kod čišćenja, obreda, sklapanja braka, razvoda braka i nasljedstva, dok izvan toga, izvan ove tjelesne oblasti, oni se klanjaju nekom drugom, ne Allahu, povinjavaju se zakonima koje nije dozvolio Allah, jer većina tih propisa i zakona otvoreno se suprotstavlja Allahovu zakonu, zatim ulažu u primjenu tih propisa i svoje živote, i svoje imetke, i svoje obraze, i svoja ponašanja, bilo milom ili silom, da bi ostvarili ono šta traže od njih ti novi kipovi. U slučaju da se vjera, moral ili obraz suprotstavi zahtjevima ovih kipova, ostavit će se Allahove naredbe u ovoj oblasti, a provesti naredbe ovih kipova.

Oni koji misle da su muslimani i pridržavaju se Allahove vjere, a u ovakvoj su situaciji, obavezni su da se otrijezne i nadmaše ono što predstavlja politeizam.

Allahova vjera nije šala, kako je predstavljaju ili kakvom je shvaćaju oni koji sebe smatraju muslimanima širom istoka i zapada na Zemlji. Allahova vjera je kompletan program svakodnevnog života u pojedinostima klanjanja Allahu, u pojedinostima i detaljima, sastavni je dio svakodnevnog života, pored osnovnih cjelina, to je osnovna vjera, to je islam koji je jedini kao vjera prihvaćen kod Allaha.

Politeizam nije predstavljen samo u vjerovanju da pored Allaha postoji i drugo božanstvo, nego je predstavljen u principu da druga božanstva, osim Allaha, vladaju i upravljaju.

Klanjanje kipovima ne ogleda se u klanjanju kamenu i drvetu, koliko je predstavljeno u klanjanju svemu onome čime raspoložu ti kipovi, njihovu utjecaju i zahtjevu.

Neka ljudi pogledaju u svakoj zemlji kome pripada najveći položaj u njihovom životu, kome pripada kompletno klanjanje, kome pokornost,

slijedenje i predstavljanje? Ako ovo sve pripada Allahu, onda su ti ljudi prihvatili Allahovu vjeru, a ako su za nekog drugog, a ne za Allaha, bilo sa Allahom ili bez Njega, oni su tada prihvatili vjeru nasilnika i kipova. Sačuvaj nas, Bože!

Ovo je obznana ljudima i da njome budu opomenuti i da znaju da je samo On jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku! (14/52).

Završen trinaesti džuz, slijedi četrnaesti, čiji je početak sure El-Hidžr.

